T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

FELSEFE

10. Sınıf

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

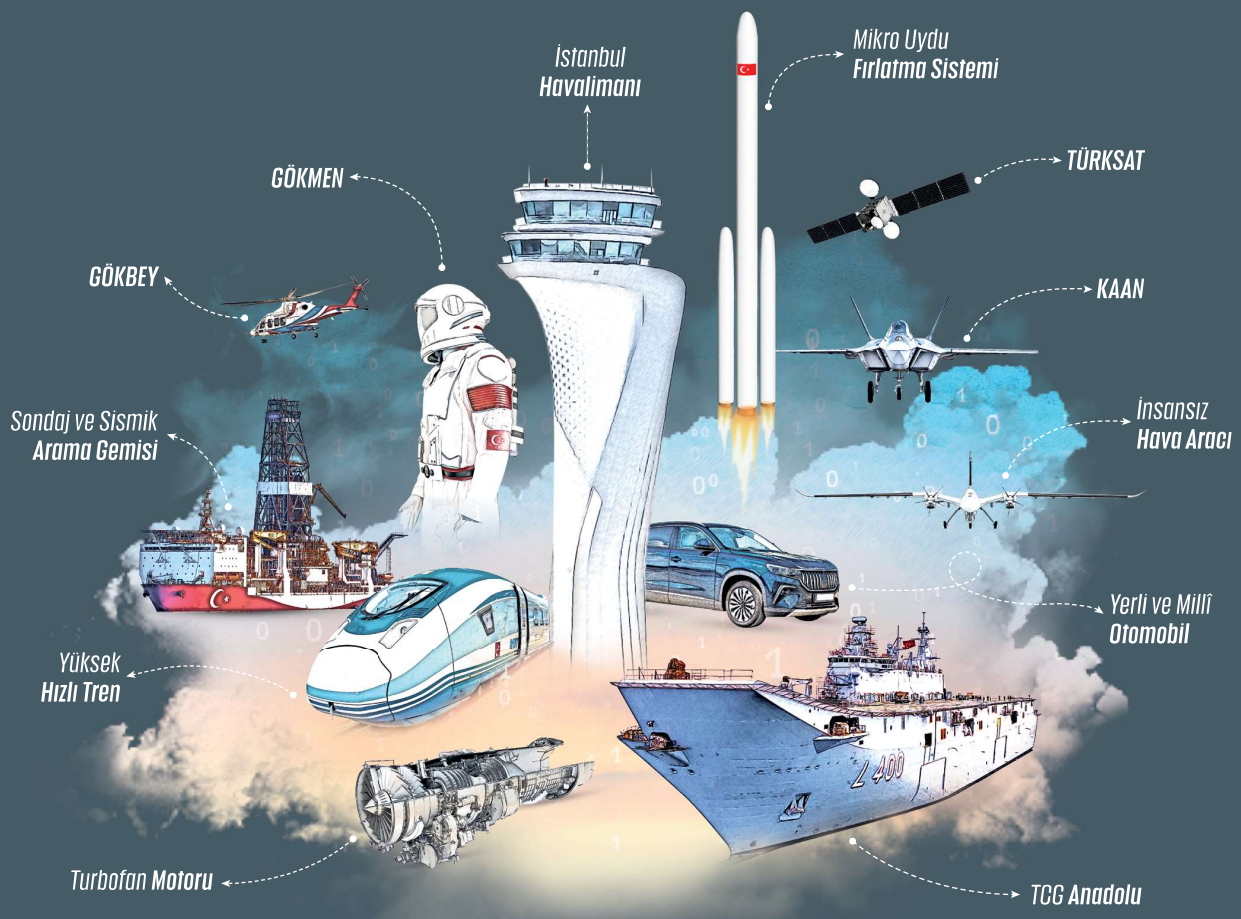

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM

FELSEFE

10. Sınıf

Ders Kitabı

Yazarlar

Esin KÖKMEN GÖZÜKÜÇÜK
Güler ÖZKALKAN
Ramazan SARIKAYA
Sibel KAYALI

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2025

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 10142
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... : 2175

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiç bir surette alınıp yayımlanamaz.

Editörler
Doç. Dr. Recep Batu GÜNÖR
Dr. Haluk DOĞAN

Dil Uzmanı
Soner ÖZKAN

Görsel Tasarımcı
Elif IŞIK

Program Geliştirme Uzmanı
Emine SELMANOĞLU

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Havva ERTÜM

Rehberlik Uzmanı
Hasan ÜSTÜN

Baskı
Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Ünvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8894-6

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.06.2025 tarih ve 134802727 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

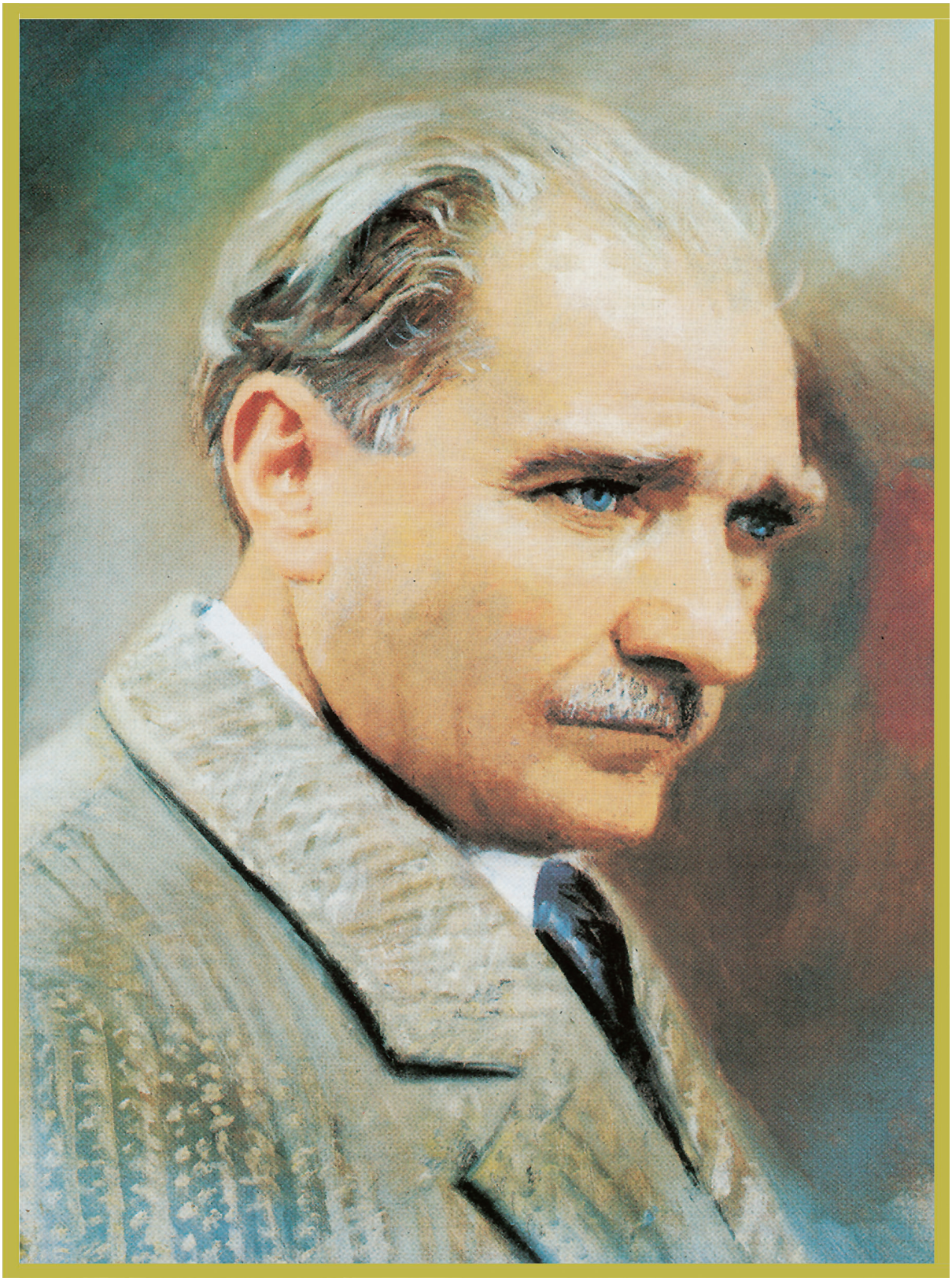

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da Ünite isimleri üzerine tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

İçindekiler

Kitabın Tanıtımı 10

1. ÜNİTE: FELSEFENİN DOĞASI 12

1.1. Felsefenin Anlamı 15
1.2. Felsefi Düşüncenin Gelişimi 19
1.3. Felsefi Düşüncenin Özellikleri 26
1.4. Felsefi Soruların Temel Özellikleri 30
1.5. Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi 32
1.6. Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevi 35
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 40

2. ÜNİTE: FELSEFE, MANTIK VE ARGÜMANTASYON 44

2.1. Düşünme ve Dil İlişkisi 47
2.2. Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları 50
2.3. Argümantasyonun Yapısı 59
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 62

3. ÜNİTE: VARLIK FELSEFESİ 66

3.1. Varlık Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 69
3.2. Varlık Felsefesinin Temel Problemleri (Varlığın Var Olup Olmadığı, Varlığın Ne Olduğu) 71
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 83

4. ÜNİTE: BİLGİ FELSEFESİ 86

4.1. Bilgi Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 90
4.2. Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri (Bilginin İmkânı, Kaynağı ve Doğruluk Ölçütleri) 95
4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 107

5. ÜNİTE: AHLAK FELSEFESİ 110

5.1. Ahlak Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 113
5.2. Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri (Evrensel Ahlak Yasasının İmkânı, Özgürlük-Sorumluluk İlişkisi) 118
5. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 127

6. ÜNİTE: ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ 130

6.1. Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 133
6.2. Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Problemleri (Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı) 140
6. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 147

7. ÜNİTE: SİYASET FELSEFESİ 150

7.1. Siyaset Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 154
7.2. Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri (Devletin Kökeni, İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti, İdeal Düzen ve Ütopyalar) 157
7. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 167

8. ÜNİTE: DİN FELSEFESİ 170

8.1. Din Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 173
8.2. Din Felsefesinin Temel Problemleri (Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler, Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar, Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu, Ruhun Ölümsüzlüğü) 175
8. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 185

9. ÜNİTE: BİLİM FELSEFESİ 188

9.1. Bilim Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları 191
9.2. Bilim Felsefesinin Temel Problemleri (Bilimin Ne Olduğu, Bilimin Yöntemi) 193
9. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 203

EKLER

Ek-1 206
Sözlük 207
Kaynakça 210
Görsel, Genel Ağ, E-İçerik Kaynakçası ve Cevap Anahtarı Karekodu 213
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 214
Türk Dünyası Haritası 215

Kitabın Tanıtımı

Kitap ünitelerden oluşmaktadır. Her ünite başında "ünite kapak sayfası" yer almaktadır.

Ünite kapaklarında ünite adı, ünite içerik çerçevesi, öğrenilecek anahtar kavramlar, öğrenciden beklenen öğrenme kanıtları, ünite sonunda öğrenciden yapması beklenen görev ya da sorumluluklar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca ünite ile ilgili olarak hazırlanan sunum ve diğer e-içeriklere yönlendiren karekodlar yerleştirilmiştir.

Kitap genelinde çalışmanın başladığı yer sembolü ile, bittiği yer ise sembolü ile gösterilmiştir. Çalışmanın bir sonraki sayfada devam ettiğini belirtmek ve önceki sayfayla bağlantısını göstermek için sembolü kullanılmıştır.

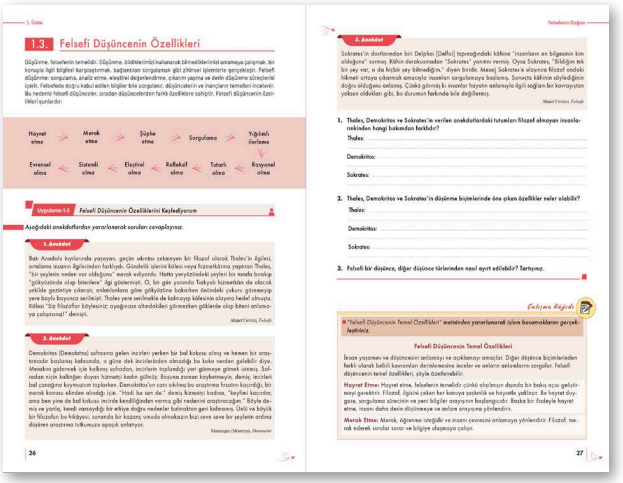

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

- *"Başlarken" alanı*
- *"Ön Değerlendirme" alanı*
- *"Bilgi Köprüsü" alanı*
- *Uygulamanın başladığı yer*
- *Uygulamanın bittiği yer*
- *Bireysel uygulama*
- *Grup uygulaması*
- *Etkinliğin süresi*
- *Sonraki sayfada devam eden çalışma*
- *Ünitenin bittiği yer*
- *Çalışma kâğıdı*
- *Performans görevi*
- *Araştırma görevi*
- *"Kontrol Noktası" alanı*

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak kitaba ait e-içeriklere ulaşılabilmektedir.

1. Ünite
Felsefenin Doğası

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

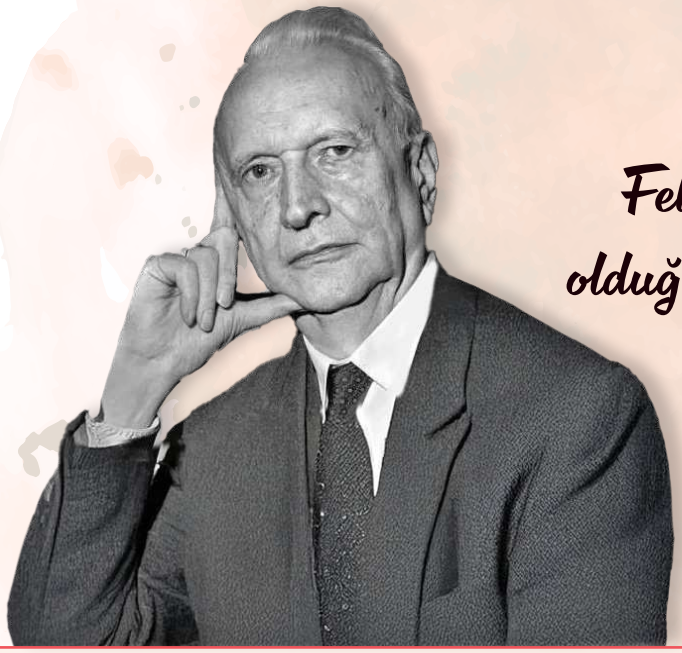

Karl Jaspers (Karl Yespers)

> "Felsefe; insanın kendisiyle var olduğu, insanın gerçekliğe katıldığı bir odaklaştırıcıdır."
>
> Karl Jaspers

Bu ünitede

- felsefenin anlamını, gelişim sürecini, özelliklerini, farklı alanlarla ilişkisini ve işlevini

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden farklı yaş gruplarından kişilerle "Felsefe nedir?, Filozof kime denir?, Bildiğiniz filozoflar kimlerdir?, Felsefe ne işe yarar? ve Felsefe nasıl yapılır?" soruları üzerine röportaj yapacağınız bir performans çalışması gerçekleştirmeniz; kavram haritaları hazırlamanız, yapılandırılmış gridi çözümlemeniz, öz değerlendirme formlarını doldurmanız, ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- 1.1. Felsefenin Anlamı
- 1.2. Felsefi Düşüncenin Gelişimi
- 1.3. Felsefi Düşüncenin Özellikleri
- 1.4. Felsefi Soruların Temel Özellikleri
- 1.5. Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi
- 1.6. Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevi

Anahtar Kavramlar

- bilgelik
- felsefe
- filozof
- refleksiyon
- sorgulama

Başlarken

İnsan; içinde bulunduğu evreni, olayları, varlıkları, yaşamı anlamak ve açıklamak ister. Bunun için düşünme, merak etme ve sorgulama sürecine girer. Bu süreç sonunda bilgiye ulaşır. Günümüzde insanlığın sahip olduğu bilimsel ve teknolojik gelişmeler; sanat, siyaset, eğitim, ekonomi gibi alanlardaki ilerlemeler insanların bilgi edinme çabasının sonucudur. Bilgi edinme sürecinde farklı bilgi türleri (sanat, din, teknik, matematik vd.) ortaya çıkar. Bunlardan biri de felsefedir. Felsefeyi diğer bilgi türlerinden ayıran en önemli özellikleri sorgulayıcı, eleştirel ve kuşkucu yaklaşımıdır. Felsefe, gerçeği keşfetmeyi amaçlayarak insanı ilgilendiren tüm konulara (bilgi, varlık, ahlak, sanat, siyaset, din, bilim vb.) felsefi bir bakış açısıyla yaklaşır. Felsefe, yaşamın her alanını kapsadığı için insanların, yaşamın farklı alanlarında bilgiyi nasıl edineceğini ve nasıl kullanacağını sorgulamasını sağlamıştır. Bu sayede insanlar, karşılaştıkları sorunlara felsefi bir yaklaşım ile yeni çözümler üretmeye çalışır. Felsefenin amacı, bilgi elde etmek olsa da insanın ve toplumun sorunlarına odaklanarak yaşamı şekillendirmede önemli bir rol oynar.

Ön Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Felsefe sözcüğü size neleri çağrıştırıyor?
2. Size göre bilim, insanların hayatında nasıl bir rol oynar?
3. Farklı dinlerin ortak noktaları neler olabilir?
4. Sanatın amacı size göre nedir?
5. Tarih boyunca insanlığın bilgi birikimine en büyük katkıda bulunan medeniyetler sizce hangileridir?

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki görselden yararlanarak soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Görselde "Felsefede önemli olan varış noktası değildir, yolculuğun kendisini anlamaktır." ifadesiyle ne anlatılmak istenmiş olabilir?
2. Görseldeki farklı yollar, felsefe hakkında size ne düşündürüyor?
3. Bu görselden yola çıkarak felsefeyi nasıl tanımlarsınız?
4. Sizce bu görsele başka hangi levhalar eklenebilir?

1.1. Felsefenin Anlamı

Felsefe; insanın evreni, hayatı ve varoluşu derinlemesine sorgulaması ve anlamaya çalışmasıdır. Felsefenin temeli, sorular sormaktan oluşur. Bu sorular, insanı bilgi arayışına yönlendirir. Küçük bir çocuk, her şey karşısında hayret duyar ve sürekli soru sorar. Ancak yetişkinlik dönemiyle birlikte bu merak, genellikle alışkanlıklar ile yer değiştirir. Filozoflar ise yaşama, olaylara ve evrene duydukları merakı canlı tutarak sürekli sorgulama yaparlar. İşte bu sürekli sorgulama, felsefeyi ortaya çıkarır ve felsefenin varlığını sürdürmesini sağlar. Felsefe terimi, Yunanca "philia" (sevmek, aramak, peşinden gitmek) ve "sophia" (bilgi, bilgelik) kelimelerinin birleşiminden türetilen "philosophia" kelimesinden ortaya çıkmıştır. "Philosophia"; "bilgelik sevgisi", "hikmet arayışı", "bilginin peşinden koşmak" vb. anlamlara gelir. Bu anlamdan yola çıkarak felsefe; bilgiyi arayan, seven ve onu bulduğunda bile sorgulamayı sürdüren bir süreçtir. Başka bir ifadeyle felsefe, sürekli bir bilgi arayışı ve bu bilgiyi derinlemesine inceleme çabasıdır. "Philosophia" terimini ilk kullanan kişi, Pythagoras (Pisagor) olarak bilinir. Pythagoras, bilgeliğin tanrılara özgü olduğunu ve insanın bu bilgeliği sevip ona ulaşmak için çaba göstermesi gerektiğini savunmuştur. Felsefi sorulara tam ve doğru cevaplar bulmak, "hikmet" (bilgelik) olarak adlandırılan bir olgunluk seviyesine ulaşmak anlamına gelir. Hikmet, insanın gerçekliği derinlemesine kavrayabilmesiyle ilgili bir kavramdır ve her şeyi kapsayan, kapsamlı bir bilgiye sahip olmayı ifade eder. Hikmet sahibi kişi, edindiği bilgileri sadece anlamakla kalmayıp aynı zamanda doğru ve etkili bir şekilde kullanan kişidir. Felsefe ise hikmete ulaşma, onu sevme ve ona yönelme çabasıdır dolayısıyla her şeyi bilme iddiasında değildir. Felsefe, bir arayış ve sürekli bir çaba olarak tanımlanabilir. Bu anlamda felsefenin temeli, "philia" kelimesinin ifade ettiği sevgiyle atılır. Felsefe, bilgeliği sevme ve ona yönelme süreci olarak şekillenir. Bilgelik sevgisi olan felsefe; insanı düşünmeye, sorgulamaya ve öğrenmeye teşvik eder. Bu bağlamda bilgelik sevgisi, felsefi düşüncenin itici gücü olarak kabul edilebilir. Bu güç, doğası gereği meraklı, şüpheci ve sorgulayan bir varlık olan insanın bilgiye olan ilgisini sürekli canlı tutar. Felsefe, insanın farklı konularda yeni sorular sormasına ve daha derinlemesine düşünmesine olanak tanır. Bu süreç, insanın hem kendisini hem de evreni daha iyi anlamasına yardımcı olur. Felsefi sorgulama, insanın eleştirel ve sistematik düşünme becerilerini geliştirir. Bu bakımdan felsefe, düşünme eylemiyle doğrudan ilişkilidir. Düşünme, felsefi bilginin hem kaynağı hem de aracı olup insanın hakikati arayışına yön verir.

Uygulama-1.1 *Hikmet Nedir?*

Sokrates'in (Sokrates) görüşlerini içeren aşağıdaki bilgi diyagramından yararlanarak soruları cevaplayınız.

Leonidas Drosis (İyonaydas Drosis) tarafından yapılan Sokrates Heykeli, 1868-1871, Ulusal Akademi, Atina, Yunanistan

1. Sokrates'i hikmet sahibi (bilge) olarak kabul edebilir miyiz? Gerekçelendirerek açıklayınız.

2. "Üzerinde düşünülmeyen hayat yaşanmaya değmez." **sözünü bilgi diyagramından yararlanarak değerlendiriniz.**

3. "Bilgi, erdemdir." **ifadesini hikmet kavramı ile ilişkilendirerek yorumlayınız.**

4. Sokrates'in düşünme biçiminden yola çıkarak felsefenin düşünme ve bilgi ile ilişkisi hakkında hangi sonuçlara varabilirsiniz?

Uygulama-1.2 *Felsefe Nedir?*

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz. Aşağıdaki adımları takip ederek uygulamayı gerçekleştiriniz.

1. Adım: *Felsefe hakkında filozofların farklı tanımlarını içeren listeyi inceleyerek soruları cevaplayınız.*

Sokrates: Felsefe, neleri bilmediğini bilmektir.

Platon: Felsefe; gerçekliğin hakiki doğasını kavramak, tek tek her şeyin ne için olduğunu bilmek başka bir deyişle amaçların bilgisine sahip olmak anlamına gelir.

Aristoteles: Felsefe, varlığın ilkeleri ve nedenleri üzerine sistematik bir araştırmadır.

Kindi: Felsefe, insanın gücü ölçüsünde varlığın hakikatini bilmesidir.

Farabi: Felsefe, var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir.

İbni Sina: Felsefe, insanın bilme gücü ölçüsünde şeylerin tümünün hakikatlerine vâkıf olmasını amaçlayan bir disiplindir.

Anselmus: Felsefe, inanılanı anlamaya çalışmaktır.

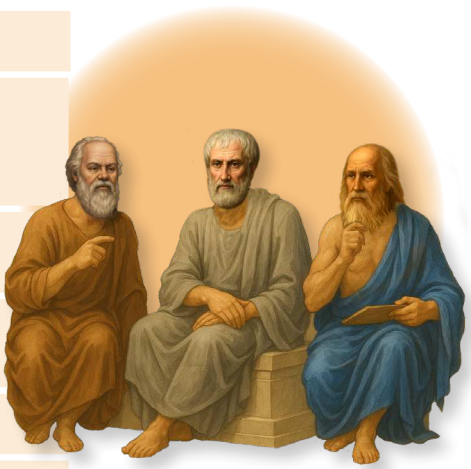

Sokrates [Sokrates (Temsili)] *Aristoteles [Aristoteles (Temsili)]* *Platon [Platon (Temsili)]*

Rene Descartes (Röne Dekart): Felsefe; tüm bilgilerin temelini oluşturan, kesin ve açık bilgiler üzerine inşa edilen bir düşünce sistemidir.

Immanuel Kant: Felsefe, kendisini akla dayanan nedenlerle meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiasında bir zihinsel etkinlik biçimidir.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel: Felsefe, objelerin düşünce ile görülmesidir.

Ernst Von Aster (Ernst Fon Aster): Gerçek felsefe, bir konuşma; bir soru ve cevaptır. Cevabı daima en derin yerinden yakalayıp çürütmek isteyen bir şüphedir.

Karl Jaspers: Felsefe yolda olmaktır.

Hilmi Ziya Ülken: Felsefe varlık hakkındaki düşünce ve bu düşünce üzerinde düşüncedir. Başka bir deyişle felsefe, varlık ilmidir.

Nurettin Topçu: Felsefe bir insanın, bir cemiyetin kâinat görüşüdür; âdeta kâinata uzanan kollarıdır. Hayat mücadelesinde her tarafa uzanan iradesinin bir sistem hâlindeki ifadesi, milletteki ilk iradedir.

Takiyettin Mengüşoğlu: Felsefe; çok yönlü, kuşkulu ve derinlemesine düşünce biçimidir.

1. Felsefenin konusuna vurgu yapan tanımlar hangi filozoflara aittir?

2. Hangi filozofların tanımları felsefenin amacını ifade etmektedir?

3. Hangi filozofların tanımları, felsefenin yararları ile ilgili bir bilgi ortaya koymaktadır?

4. Verilen tanımların ortak noktalarını belirleyiniz ve bu ortak noktaları göz önünde bulundurarak öne çıkan kavramları ve konuları yazınız.

Tanımlarda öne çıkan kavramlar:

Tanımlarda öne çıkan konular:

2. Adım: *İşlem basamaklarını sırasıyla uygulayınız.*

- Aşağıda verilen kavram haritasını felsefe tanımlarındaki ortak noktalardan yararlanarak tamamlayınız. Felsefe ile ilişkilendirdiğiniz diğer kavramları da haritaya ekleyerek kavramlar arasındaki bağlantıları örnekte gösterildiği gibi uygun şekilde belirtiniz.

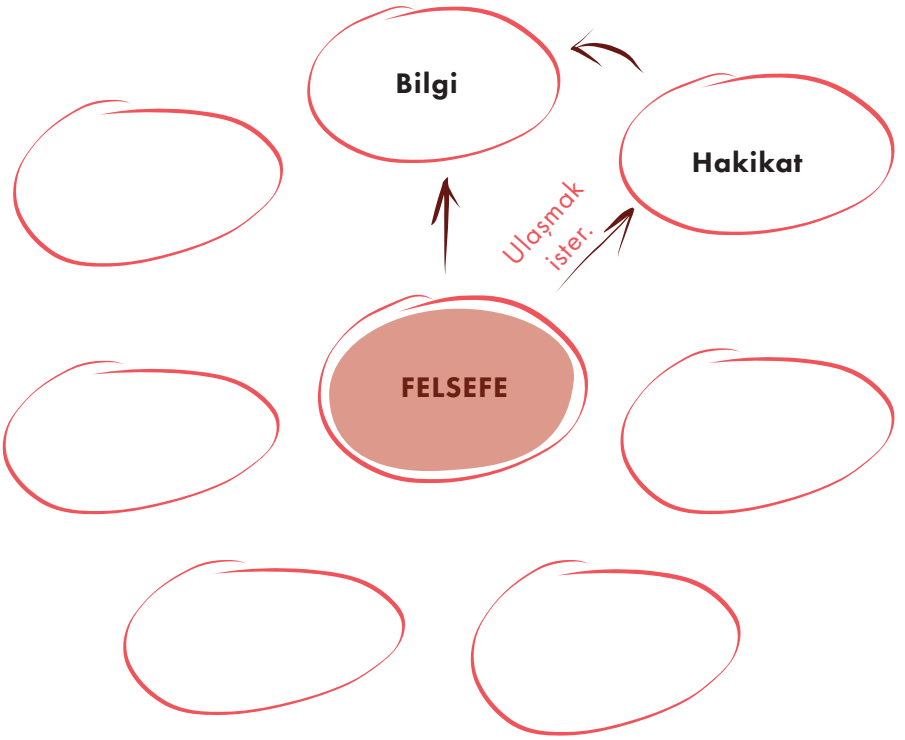

- Tamamladığınız kavram haritasından yararlanarak grubunuza ait bir felsefe tanımı oluşturunuz ve grup sözcünüz aracılığı ile tanımınızı sınıfta paylaşınız.

Not: Kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinizi belirlemek için öğretmeninizden dönüt alınız ve hatalarınızı düzeltiniz.

Felsefenin ortak bir tanımının mümkün olup olmadığını akvaryum tekniğiyle tartışınız. Bunun için aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz:

- Sınıfın uygun bir yerine iç içe iki çember çiziniz ve her iki çemberin çevresine 4-6 sandalye koyunuz. (İç çember, felsefenin ortak tanımının mümkün olduğunu savunan 4-6 kişiden, dış çember ise felsefenin ortak tanımının mümkün olmadığını savunan 4-6 kişiden oluşacaktır.)
- İç çemberdekilerin sandalyelere oturarak konu hakkında görüşlerini açıklarken dış çemberdekilerin sessiz bir şekilde dinleyip notlar alacağını ve tartışmaya katılmayacağını dikkate alarak tartışmayı gerçekleştiriniz. (İç çemberin tartışması sona erdikten sonra dış çemberdekiler, gözlem ve değerlendirmelerini paylaşır. Tartışmada dikkat ettikleri noktaları vurgular, gözlem ve değerlendirmelerin eksik ya da güçlü yönlerini belirtirler.)

- İç çemberdekiler dış çembere, dış çemberdekiler ise iç çembere geçerek rol değiştiriniz. (İç çembere geçen yeni öğrenciler konu hakkındaki görüşlerini açıklarken dış çembere geçenler, sessizce tartışmayı dinler ve notlar alır.)
- Çemberlerin dışında kalan diğer grup üyelerinin gözlemci olarak tartışmayı izleyip notlar alacağını ve grup sözcülerine sorular sorup dönütler vereceğini unutmayınız.
- Tartışma boyunca birbirinizin sözünü kesmeden dinlemeye, duygu ve düşüncelerinizi özgürce ifade etmeye ve diğer arkadaşlarınızla etkileşim kurmaya özen gösteriniz.
- Tüm tartışmaların ardından öğretmeninizin sizlere genel bir değerlendirme yapması ve hepinizin tartışma ortamına katkılarını belirtmesi ile etkinlik tamamlanır.

Yaptığınız bu çalışmayı değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Öz Değerlendirme Formu

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Çalışma sürecine aktif katılım sağladım.			
Felsefenin farklı şekillerde tanımlanabildiğini fark ettim.			
Grup arkadaşlarımla iş birliği içinde bir felsefe tanımı oluşturdum.			
Kavram haritasını doldururken grup arkadaşlarımla iş birliği yaptım.			
Sınıf içi tartışma kurallarına dikkat ederek çalışmaya katıldım.			
Duygu ve düşüncelerimi ifade ederken dili etkin ve akıcı kullandım.			
Çalışma boyunca arkadaşlarımın duygu ve düşüncelerine saygılı davrandım.			

"Filozoflar ve Felsefe Tanımları" **ve** "Dünya Sorunları ve Filozofların Görüşleri" ***isimli e-içeriklere ulaşmak için ilgili karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Filozoflar ve Felsefe Tanımları

Dünya Sorunları ve Filozofların Görüşleri

1.2. Felsefi Düşüncenin Gelişimi

Felsefi düşünce, herhangi bir dönemde veya toplumda birdenbire ortaya çıkmış değildir. Uzun yıllar süren bilgi birikimiyle farklı toplumlarda, farklı şekillerde gelişmiştir. Felsefi düşünce; yazının icadından itibaren sağlanan bilgi birikiminin, evreni anlama ve akla dayanarak açıklama çabasının bir ürünüdür. Felsefi düşüncenin temellerinin Çin, Hindistan, İran, Mısır ve Mezopotamya (Sümer, Babil gibi) medeniyetlerine dayandığı düşünülür. Bu medeniyetlerin dinleri, mitolojileri, doğa hakkındaki açıklamaları ve toplumsal yapıları, felsefi düşüncenin gelişmesinde etkili olmuştur. İlk Çağ'dan itibaren farklı toplumlar, felsefi düşünceye katkı sağlamış olsa da felsefenin Antik Yunan'da sistemli hâle geldiği söylenebilir.

Uygulama-1.3 Felsefi Düşüncenin Tarihçesini Öğreniyorum

Aşağıdaki tarih şeridini inceleyerek felsefi düşüncenin ortaya çıkışı ve tarihî dönemlerinin genel özellikleri bağlamında sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik koşulların felsefi düşünceye olan etkisini sınıf ortamında arkadaşlarınızla tartışınız.

MÖ 6. Yüzyıl-MS 2. Yüzyıl Felsefesi

MÖ 6. yüzyılda Yunan, Çin ve Hint medeniyetlerinde felsefenin eş zamanlı ortaya çıktığı iddia edilir. Çin ve Hint felsefelerinde, varlığın özü sorgulanmış; bunun yanında sosyal hayata ve ahlaki kurallara ilişkin pratik bir yaklaşım sergilenmiştir. Bununla beraber her iki felsefe geleneği de inanca büyük önem vermiştir. Hem Çinli hem de Hint filozoflar, ahlak ile inanç arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışmışlardır. Antik Yunan felsefesinde ise evrenin ve varlıkların ortaya çıkış nedenleri sorgulanmış, doğa olayları açıklanmaya çalışılmıştır. Bunların yanında bilgi, erdem, politika gibi temel konulara odaklanılmıştır.

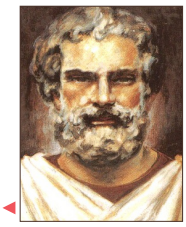

Thales (Temsili)

MS 2. Yüzyıl-MS 15. Yüzyıl Felsefesi

MS 2-15. yüzyıllar arasında felsefe, dinlerle etkileşim içinde olmuş; Tanrı ve inanç ile ilgili konular, felsefenin merkezine yerleşmiştir. Bu dönemde Hristiyan felsefesi, dinî otoritenin güdümünde kalmıştır. İslam felsefesi ise Antik Yunan'ın bilim ve felsefe mirasını geliştiren çalışmalar ortaya koymuş ve 12. yüzyılda zirve noktasına ulaşmıştır. İslam felsefesi, 8-13. yüzyıllar arasında altın çağını yaşamış ve bu dönemde İslam düşünürlerinin katkılarıyla zenginleşen Antik Yunan düşüncesi, çeviri çalışmaları yoluyla Batı dünyasına aktarılmıştır.

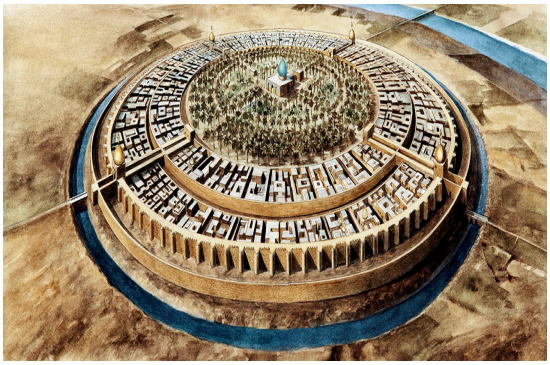

Beytülhikme (Temsili)

MÖ 770-476 — **Hanedanlık kavgalarının yarattığı toplumsal kaosa çözüm arayışları ile birlikte Çin felsefesinin ortaya çıkması**

MÖ 624-546 — **Thales (Tales)**
İlk Çağ filozofu

MÖ 551-479 — **Kung-Fu-Tzu (Kun-Fu-Zı)**
Çinli filozof

MÖ 563-483 — **Siddhartha Gautama (Sidharta Godım)**
Hint filozof

MÖ 505 — **Önemli bir Yunan kenti Atina'nın demokrasiye geçmesi**

0 — **Hz. İsa'nın doğumu**

100-178 — **Batlamyus (Batlamyus)**
Evrenin merkezinin Dünya olduğu iddiasında bulunur.

529 — **Bizans İmparatoru Justinianus'in (Jüstinyen) Atina'daki Platoncu felsefe okulunu (Akademi) kapatması**
Felsefe tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilir.

622 — **Hz. Muhammed'in Hicret etmesi**
İslam'ın yayılması ve güçlenmesinde önemli bir adımdır.

711 — **İslam ordusunun Cebelitarık Boğazı'nı geçerek İspanya'ya girmesi**
İslam düşüncesinin bu coğrafyada yaklaşık 800 yıl sürecek hâkimiyetinin başlangıcı olmuştur.

754-775 — **Bağdat'ta Beytülhikmenin kurulması**
Antik Yunan felsefi eserlerinin çevrildiği ve dünyanın farklı yerlerinden gelen bilim insanlarının fikir alışverişinde bulunduğu bu ilim merkezinde çalışmalar başlamıştır.

1347 — **Veba salgını**
Avrupa, nüfusunun üçte birini kaybetmiş ve bu nedenle halkın otoritelere güveni sarsılmıştır.

15-17. Yüzyıl Felsefesi

Kilisenin otoritesi sarsılmış, devletin otoritesi güçlenerek ulus devlet düşüncesi öne çıkmıştır. Akla duyulan güven giderek artmıştır. Yaşanan bilimsel gelişmeler, doğa ile ilgili metafizik düşünceleri sarsmış; akıl aracılığıyla doğaya egemen olmak amaçlanmıştır. Evrenin merkezine insanı koyan ve onu yücelten hümanizm düşüncesi ortaya çıkmıştır. Modern bilim doğmuş, yeni bilimsel yöntemler aranmıştır.

İstanbul'un Fethi

Fausto Zonaro (Fausto Zonaro) tarafından yapılan Mehmet II (Konstantinopol'a Giriş) adlı yağlı boya tablo, 1854–1929, Dolmabahçe Sarayı Koleksiyonu, İstanbul

18. Yüzyıl-19. Yüzyıl Felsefesi

İnsan, başkalarının kılavuzluğu yerine kendi aklını kullanarak yaşamını düzenlemeye ve aydınlatmaya yönelmiştir. Gelenekler ve siyasi otoriteler eleştirilmiştir. Siyasal ve toplumsal sorunlara ilgi artmış, düşünce ve ifade özgürlüğü yaygınlaşmıştır. Aydın ve yazarlar, felsefi düşüncenin yayılmasında önemli rol oynamıştır.

İlk ansiklopedi ve Louis-Michel van Loo (Luis Mişel van Lu) tarafından yapılan Diderot portresi, 1767, Louvre (Luv) Müzesi, Fransa

20. Yüzyıl Felsefesi

Felsefi sorunlara yeni yaklaşımların geliştirildiği, disiplinler arası sınırların belirginleştiği ve çeşitli düşünce akımlarının ortaya çıktığı bir dönemdir. Bu dönemde toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmeler, felsefi yönelimleri önemli ölçüde etkilemiş ve bu süreçte birçok felsefi ekol ortaya çıkmıştır.

1400'ler	**İtalya'da başlayan Rönesans hareketinin Avrupa'ya yayılması**
1445	**Johannes Gutenberg'in (Yohanes Gutınberg) matbaayı icat etmesi**
1453	**İstanbul'un Fethi** Kentte yaşayan düşünürlerin bu fetih sonrasında Batı'ya göç etmesi, Antik Yunan felsefesine ve İslam düşüncesine ait bilgi birikimini Avrupa'ya yayarak Rönesans'ı hızlandırmıştır.
1492	**Amerika'nın Keşfi**
1517	**Martin Luther'nın (Martin Lutha) 95 Tez'ini kilise kapısına asması** Reform hareketini tetiklemiştir.
1543	**Nicolaus Copernicus'in (Nikolas Kopernik) Güneş merkezli evren anlayışını ortaya koyması**
1620	**Francis Bacon'ın (Frensis Beykın) doğayı keşfetmek için yeni bir yöntem olarak tümevarımı ortaya koyması**
1751	**Diderot (Didero) ve arkadaşları tarafından "Encyclopedia"nin (Ansiklopediya) yayımlanması** Bilginin geniş halk kitlelerine yayılmasını sağlamıştır.
1764	**İngiltere'de iplik eğirme makinesinin icadı** Sanayi Devrimi başlamıştır.
1776	**Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi**
1789	**Fransız Devrimi**
1848	**Karl Marx'ın (Karl Marks) "Komünist Manifesto"yu yazması** Avrupa'da siyasi ve toplumsal çalkantılar yaratan işçi ayaklanmalarını tetiklemiştir.
1880'ler	**Avrupa devletlerinin, Afrika kıtasında sömürgecilik faaliyetlerine hız vermesi**
1914-1918	**Birinci Dünya Savaşı**
1929	**Büyük Buhran** Dünya, küresel ekonomik krize girmiştir.
1939-1945	**İkinci Dünya Savaşı** Dünyada büyük bir yıkım yaratmıştır.
1945	**Birleşmiş Milletler'in kurulması**
1948	**İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kabul edilmesi**
1992	**İnternet sunucularının kişisel kullanıma açılmasının bilgiye erişimi kolaylaştırması**

Uygulama-1.4 *Dünya Felsefe Geleneklerini Tanıyorum*

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz. Aşağıda verilen "Dünya Felsefe Gelenekleri" isimli bilgi görselini inceleyip adımları takip ederek uygulamayı gerçekleştiriniz.

Dünya Felsefe Gelenekleri

Hint Felsefesi

MÖ 7-6. yüzyıllarda ortaya çıkan Hint felsefesinde ahlaki değerlerle ilgili tartışmalar yapılmış, insanın özgürleşmesi ve kurtuluşa ermesi amaçlanmıştır. Felsefe, günlük yaşama uygulanmaya çalışılmıştır. Hint felsefesi, her canlıya sevgi ve şefkati öğütleyen bir yaklaşımı benimsemiştir.

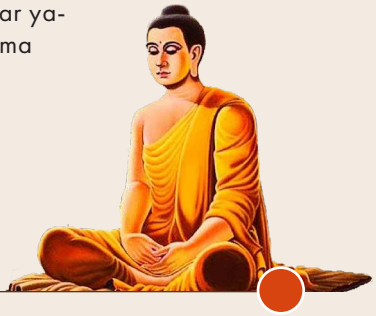

Siddhartha Gautama (Temsili)

- **Siddhartha Gautama**
  Varlık, yaşam, ölüm, ahlak ve mutluluk konularıyla ilgilenir. Hayatın anlamı ve ölüm düşüncesi, acılardan kurtulmanın ve mutluluğa ulaşmanın yolları gibi problemleri ele alır.

Çin Felsefesi

MÖ 6-3. yüzyıllar arasında ülkedeki siyasi bunalımlara çözüm aranırken ortaya çıktığı kabul edilir. Ahlaki yaşam ve kurallarla ilgilenen, iyi bir yaşama ulaşma çabasında olan pratik nitelikte bir felsefedir.

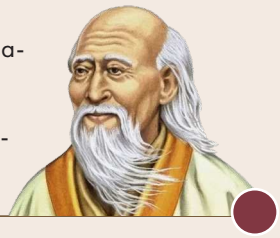

Lao Tzu [Lao Zı (Temsili)]

- **Lao Tzu (MÖ 604-520)**
  Varlık ve ahlak konularıyla ilgilenir. Evrenin ve varlıkların nedeni, ahlakın ve insan yaşamının ilkeleri, kurtuluşa ulaşma yolları gibi problemleri ele alır.
- **Kung-Fu-Tzu**
  Ahlak ve siyaset konularıyla ilgilenir. İnsanın ve yöneticilerin erdemli davranmasının önemi, ideal toplum ve ideal insanın nasıl olacağı gibi problemleri ele alır.

Antik Yunan Felsefesi

MÖ 6. yüzyılda İyonya'da Milet kentinde başlayan Antik Yunan felsefesinde mitolojik açıklamalardan uzaklaşılarak akıl ve mantık yoluyla evreni anlama çabası ön plana çıkmıştır. Başlangıçta evrenin kaynağı ve nasıl oluştuğu, evrendeki varlıkların nasıl ortaya çıktıkları, Dünya'nın şekli ve gök cisimlerinin özellikleri, Ay ve Güneş tutulmaları gibi konularla ilgilendiği için "doğa felsefesi" olarak isimlendirilen Antik Yunan felsefesi zamanla insan, bilgi ve ahlak konularına dönmüştür.

Sokrates (Temsili)

Platon (Temsili)

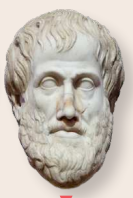

Aristoteles (Temsili)

- **Thales**
  Evren, varlık, gökyüzü ve matematik konularıyla ilgilenir. Evrenin ana maddesinin diğer bir ifadeyle "arkhe"sinin ne olduğu problemini ele alır.
- **Sokrates (MÖ 469-399)**
  Bilgi ve ahlak konularıyla ilgilenir. Bilginin kaynağı ve ölçütü, erdemli bir yaşamın nasıl olması gerektiği gibi problemleri ele alır.
- **Platon (MÖ 427-347)**
  Varlık, bilgi, ahlak, siyaset ve sanat konularıyla ilgilenir. Bilginin kaynağı, erdemli yaşamın temel ölçütü, ideal devletin özellikleri, güzelin ne olduğu gibi problemleri ele alır.
- **Aristoteles (MÖ 384-322)**
  Bilgi, varlık, ahlak, siyaset, metafizik, mantık, doğa bilimleri ve sanat konularıyla ilgilenir. Gerçek varlığın ne olduğu, varlıkların var oluş nedeni, iyinin ne olduğu, güzelliğin ölçütleri gibi problemleri ele alır.

Türk İslam Felsefesi

8 ve 9. yüzyıllarda Antik Yunan filozoflarının eserlerinin Arapçaya çevrilmesiyle İslam dünyasında felsefi düşünce canlanmış, Türk İslam filozofları da felsefi düşünceye önemli katkılar sağlamıştır. Türk İslam felsefesi, özellikle 8-12. yüzyıllar arasında etki göstermiş; Tanrı'nın varlığı, evrenin yaratılışı, iman, inanç gibi konuları incelemiş ve İslam dininin öğretileri ile felsefeyi birleştirmeye çalışmıştır.

- **Farabi (871-951)**
  Evrenin yaratılışı, bilginin kaynağı, iyi bir yöneticinin özellikleri, ideal bir toplum düzeninin nasıl mümkün olacağı, mutluluğun koşulları gibi konuları ele alır.
- **İbni Sina (980-1037)**
  Evrenin yaratılışı, zihin-beden ilişkisi, ruhun ölümsüzlüğü, bilgi edinme sürecinin nasıl gerçekleştiği, mutluluğa ulaşmanın yolları, kötülüğün kaynağı gibi problemleri ele alır.
- **Gazali (1058-1111)**
  Evrenin yaratılışı, evrenin ya da maddenin ezelî olup olmadığı, kötülüğün kaynağı, kesin bilgiye ulaşmanın yolu, iyi bir yöneticinin özellikleri gibi problemleri ele alır.
- **Takiyettin Mengüşoğlu (1905-1984)**
  Felsefi antropoloji, fenomenoloji ve varlık konularıyla ilgilenir. İnsanın ne olduğu ve nasıl açıklanacağı, insan eylemlerini anlamanın nasıl mümkün olacağı gibi problemleri ele alır.

Gazali (Temsili)

Alman Felsefesi

Alman felsefesinde genel olarak insan merkeze alınmış; hak, adalet, ahlak, özgürlük gibi konular tartışılmıştır. Metafizik ve teoloji konuları, ikinci plana atılmıştır.

- **Immanuel Kant (1724-1804)**
  Bilgi, varlık, ahlak, siyaset ve sanat konularıyla ilgilenir. Bilginin kaynağı ve sınırları, varlığın mahiyeti, ahlaki ilkelerin özellikleri, devletin temelindeki ahlaki ilkeler, siyasette aklın yeri ve önemi, estetik yargıların yapısı gibi problemleri ele alır.

Immanuel Kant [İmanuel Kant (Temsili)]

Johann Gottlieb Becker (Yohan Gotlib Beka) tarafından yapılan Immanuel Kant portresinden kesilmiştir. 1768, Schiller (Şiller) Ulusal Müzesi, Almanya

Anglosakson Felsefesi

İngiltere ve İskoçya'da hâkim olan felsefe, Anglosakson felsefesi olarak anılır. Anglosakson felsefesi, bilime yakın duran ve metafizik konuların karşısında olan bir felsefe geleneğidir. Anglosakson felsefesi, 17 ve 18. yüzyılda bilgi, politika ve etik alanında düşünceler üretmiştir. Liberalizmi savunmuş, ulus devleti ön plana çıkarmış, bilimsel bilgide deneyci bir anlayış geliştirmiştir.
20. yüzyılda ise dil ve mantık alanına yönelmiş, analitik felsefe ile ilgilenmiştir.

- **John Locke (1632-1704)**
  Varlık, bilgi, siyaset konularıyla ilgilenir. İnsan zihninin yapısı, evrenin bilgisinin edinilmesinde duyuların ve deneyimin rolü, devletin gerekliliği gibi problemleri ele alır.

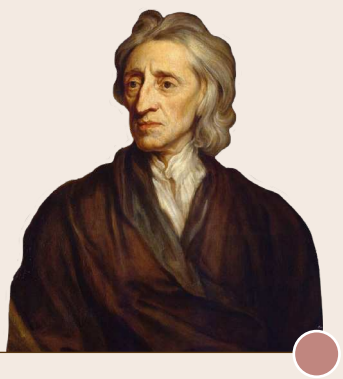

John Locke [Con Lok (Temsili)]

Godfrey Kneller (Gadfey Nallır) tarafından yapılan John Locke portresinden kesilmiştir. 1697, Hermitage (Hirmidetş) Müzesi, Rusya

Amerikan Felsefesi

Düşüncenin merkezine pratik yaşamı yerleştiren bir felsefedir ve Amerika'ya özgüdür. Düşünsel problemleri değil yaşamın içinden gelen gerçek problemleri ele alan pratik bir karaktere sahiptir. En temel düşünce akımı pragmatizmin (faydacılık) öne çıktığı Amerikan felsefesi; son yıllarda insan hakları, kadın-erkek eşitliği, ekonomik adalet, toplumsal refah, ekoloji, tıpta kullanılan teknolojilerin yarattığı toplumsal sorunlar vb. uygulamalı felsefe konularıyla ilgilenmektedir.

John Dewey (Con Dövi)

John Dewey (1859-1952)

Bilgi ve eğitim konularıyla ilgilenir. Bilginin değeri, doğru bilginin ölçütü, ilerlemeci eğitimin önemi gibi problemleri ele alır.

Fransız Felsefesi

16. yüzyıldan itibaren Fransız düşünürler, geleneksel düşünceye karşı eleştirilerde bulunarak "Fransız aydınlanması"nı başlatmışlardır. 17. yüzyılda akılcı temellere dayalı Fransız felsefesi, özellikle bilgi felsefesi alanında yoğunlaşmıştır. 18. yüzyılda düşünürler; insan hakları, özgürlük, eşitlik gibi görüşlerle Fransız İhtilali'ne zemin hazırlamışlardır. 19. yüzyılda bilginin kaynağı olarak duyu ve deney ön plana çıkmış, bu yüzden metafizik reddedilmiştir. 20. yüzyılda ise toplumsal ve ekonomik sorunların etkisiyle Fransız felsefesi, insanın kendi varoluşunu sorgulama sürecine girmiştir.

R. Descartes (Temsili)

Frans Hals (Frans Hols) tarafından yapılan R. Descartes portresinden kesilmiştir. 1649, Louvre Müzesi, Fransa

Rene Descartes (1596-1650)

Bilgi ve varlık konularıyla ilgilenir. Duyuların güvenilirliği, doğru bilgiye ulaşmanın yolu ve yöntemi, varlıkların nasıl meydana geldiği, ruh ve beden ikiliği gibi problemleri ele alır.

- ***1. Adım:*** *Grup arkadaşlarınızla dünya felsefe geleneklerinin benzer ve farklı yönlerini listeleyiniz.*

- ***2. Adım:*** *"Felsefe, farklı kültürlerin felsefe gelenekleri yerine tek bir kültürün ürünü olsaydı felsefi düşüncenin gelişmesi mümkün olur muydu?" sorusunu grup arkadaşlarınızla değerlendiriniz. Değerlendirme sonucunda ulaştığınız görüşü yazınız.*

"Felsefenin Gelişim Süreci" ***ve*** *"Filozofların Yaşadığı Ülkeler"* ***isimli e-içeriklere ulaşmak için ilgili karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Felsefenin Gelişim Süreci

Filozofların Yaşadığı Ülkeler

Kontrol Noktası

1. Bölüm: *Aşağıdaki kavramlarla ilişkili olduğunu düşündüğünüz kelimeleri boşluklara iki dakika içinde yazınız.*

Felsefe: .....

Felsefe: .....

Felsefe: .....

Felsefe: .....

Felsefe: .....

Felsefi Düşüncenin Gelişimi: .....

Felsefi Düşüncenin Gelişimi: .....

Felsefi Düşüncenin Gelişimi: .....

Felsefi Düşüncenin Gelişimi: .....

Felsefi Düşüncenin Gelişimi: .....

2. Bölüm: *Birinci bölümde verdiğiniz her cevaba ve buna bağlı kavramlara yer vererek anlamlı cümleler yazınız.*

Felsefe

1. Cümle: .....

2. Cümle: .....

3. Cümle: .....

4. Cümle: .....

5. Cümle: .....

Felsefi Düşüncenin Gelişimi

1. Cümle: .....

2. Cümle: .....

3. Cümle: .....

4. Cümle: .....

5. Cümle: .....

1.3. Felsefi Düşüncenin Özellikleri

Felsefenin temeli olan düşünme; bildiklerimizi kullanarak bilmediklerimizi anlamaya çalışmak, bir konuyla ilgili bilgileri karşılaştırmak, bağlantıları sorgulamak gibi zihinsel işlemlerle gerçekleşir. Felsefi düşünme; sorgulama, analiz etme, eleştirel değerlendirme, çıkarım yapma ve derin düşünme süreçlerini içerir. Felsefede doğru kabul edilen bilgiler bile sorgulanır, düşüncelerin ve inançların temelleri incelenir. Bu nedenle felsefi düşünceler, sıradan düşüncelerden farklı özelliklere sahiptir. Felsefi düşüncenin özellikleri şunlardır:

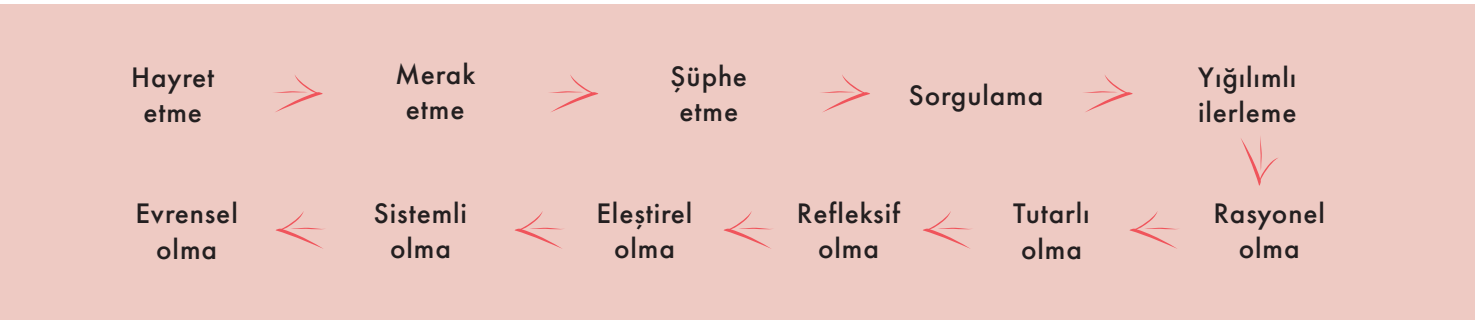

Uygulama-1.5 *Felsefi Düşüncenin Özelliklerini Keşfediyorum*

Aşağıdaki anekdotlardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Anekdot

Batı Anadolu kıyılarında yaşayan ve geçim sıkıntısı çekmeyen bir filozof olarak Thales'in ilgileri, ortalama insanın ilgilerinden farklıydı. Gündelik işlerini kölesi veya hizmetkârına yaptıran Thales, "bir şeylerin neden var olduğunu" merak ediyordu. Hatta yeryüzündeki şeyleri bir tarafa bırakıp "gökyüzünde olup bitenlere" ilgi göstermişti. O, bir gün yanında Trakyalı hizmetkârı da olacak şekilde gezintiye çıkmıştı; anlatılanlara göre gökyüzüne bakarken önündeki çukuru göremeyip yere boylu boyunca serilmişti. Thales, yere serilmekle de kalmayıp kölesinin alayına hedef olmuştu. Kölesi, "Siz filozoflar böylesiniz; ayağınızın altındakileri görmezken göklerde olup biteni anlamaya çalışırsınız!" demişti.

Ahmet Cevizci, *Felsefe*

2. Anekdot

Demokritos (Demokritos) sofrasına gelen incirleri yerken bir bal kokusu almış ve hemen bir araştırmadır başlamış kafasında, o güne dek incirlerinden almadığı bu koku nerden gelebilir diye. Merakını gidermek için kalkmış sofradan, incirlerin toplandığı yeri görmeye gitmek istemiş. Sofradan niçin kalktığını duyan hizmetçi kadın gülmüş: Boşuna zaman kaybetmeyin, demiş; incirleri bal çanağına koymuştum toplarken. Demokritos'un canı sıkılmış bu araştırma fırsatını kaçırdığı, bir merak konusu elinden alındığı için. "Hadi be sen de." demiş hizmetçi kadına, "keyfimi kaçırdın; ama ben yine de bal kokusu incirde kendiliğinden varmış gibi nedenini araştıracağım." Böyle demiş ve yanlış, kendi varsaydığı bir etkiye doğru nedenler bulmaktan geri kalmamış. Ünlü ve büyük bir filozofun bu hikâyesi, sonunda bir kazanç umudu olmaksızın bizi seve seve bir şeylerin ardına düşüren araştırma tutkumuzu apaçık anlatıyor.

Montaigne (Monteyn), *Denemeler*

3. Anekdot

Sokrates'in dostlarından biri Delphoi [Delfoi] tapınağındaki kâhine "insanların en bilgesinin kim olduğunu" sormuş. Kâhin duraksamadan "Sokrates" yanıtını vermiş. Oysa Sokrates, "Bildiğim tek bir şey var, o da hiçbir şey bilmediğim." diyen biridir. Mesaj Sokrates'e ulaşınca filozof ondaki hikmeti ortaya çıkarmak amacıyla insanları sorgulamaya başlamış. Sonuçta kâhinin söylediğinin doğru olduğunu anlamış. Çünkü görmüş ki insanlar hayatın anlamıyla ilgili sağlam bir kavrayıştan yoksun oldukları gibi, bu durumun farkında bile değillermiş.

Ahmet Cevizci, *Felsefe*

1. **Thales, Demokritos ve Sokrates'in verilen anekdotlardaki tutumları, filozof olmayan insanlarınkinden hangi bakımdan farklıdır?**

Thales: .....

.....

Demokritos: .....

.....

Sokrates: .....

.....

2. **Thales, Demokritos ve Sokrates'in düşünme biçimlerinde öne çıkan özellikler neler olabilir?**

Thales: .....

.....

Demokritos: .....

.....

Sokrates: .....

.....

3. **Felsefi bir düşünce, diğer düşünce türlerinden nasıl ayırt edilebilir? Tartışınız.**

Çalışma Kâğıdı

■ *"Felsefi Düşüncenin Temel Özellikleri"* ***metninden yararlanarak işlem basamaklarını gerçekleştiriniz.***

Felsefi Düşüncenin Temel Özellikleri

Felsefi düşünce, insan yaşamını ve düşüncesini anlamayı ve açıklamayı amaçlar. Diğer düşünce biçimlerinden farklı olarak belirli kavramları derinlemesine inceler ve onların anlamlarını sorgular. Felsefi düşüncenin temel özellikleri, şöyle özetlenebilir:

Hayret Etme: Hayret etme, felsefenin temelidir çünkü alışılmışın dışında bir bakış açısı geliştirmeyi gerektirir. Filozof, ilgisini çeken her konuya şaşkınlık ve hayretle yaklaşır. Bu hayret duygusu, sorgulama sürecinin ve yeni bilgiler arayışının başlangıcıdır. Başka bir ifadeyle hayret etme, insanı daha derin düşünmeye ve anlam arayışına yönlendirir.

Merak Etme: Merak, öğrenme isteğidir ve insanı çevresini anlamaya yönlendirir. Filozof, merak ederek sorular sorar ve bilgiye ulaşmaya çalışır.

Şüphe Etme: Felsefi düşüncede doğru kabul edilen bilgilere dahi şüpheyle yaklaşılır. Filozof, bu bilgilerin dayanaklarını sorgular ve onların geçerliliğini araştırır.

Sorgulama: Felsefe, sorular üzerine kurulu bir düşünme sistemidir. Problemleri görmek ve sorgulamak, felsefi düşüncenin temelidir.

Yığılımlı İlerleme: Felsefi düşünce kümülatiftir. Başka bir deyişle geçmişteki filozofların fikirlerinden beslenerek yığılımlı ilerler. Her filozof, önceki düşünceleri değerlendirir; eleştirir veya onlardan yararlanarak kendi görüşlerini oluşturur.

Rasyonel Olma: Felsefi düşünce, akla dayanır. Konular, mantık ilkeleriyle ele alınır ve akıl yürütme yoluyla doğru bilgiye ulaşılmaya çalışılır.

Tutarlı Olma: Felsefi düşüncede tutarlılık önemlidir. Bir filozofun iddialarının çelişkisiz ve uyumlu olması, düşüncelerinin felsefi nitelik taşımasını sağlar.

Refleksif Olma: Felsefi düşünce, insanın kendi deneyimleri ve bilgileri üzerine düşünmesidir. Zihin, sahip olduğu bilgileri sorgulayarak düşüncenin sürekliliğini ve derinliğini artırır.

Eleştirel Olma: Filozof, bilgileri doğrudan kabul etmez ve sorgular. Eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirerek bilgilerin doğruluğunu araştırır.

Sistemli Olma: Felsefi düşünce, farklı alanlarda bilgi üretmeyi ve bunları tutarlı bir bütün hâlinde sunmayı amaçlar. Filozoflar, geliştirdikleri kavramlarla düşüncelerini sistemli bir şekilde açıklar.

Evrensel Olma: Felsefede ele alınan konular, çoğunlukla insanlığı ilgilendiren genel problemlerdir ve belirli bir kişi ya da grupla sınırlı değildir. Felsefi düşünce, evrensel sorunları ve değerleri sorgulayarak geniş bir bakış açısı sunar.

■ *Aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. **Merak etmenin felsefi düşüncedeki rolü nedir?**

.....

.....

2. **Felsefi düşüncenin rasyonel olması neden önemlidir?**

.....

.....

3. **Tutarlılık, felsefi düşüncenin hangi yönlerini güçlendirir?**

.....

.....

4. **Eleştirel tavırla konulara yaklaşmanın felsefedeki önemi nedir?**

.....

.....

- *Felsefi düşüncenin özelliklerini kendi cümleleriniz ile ifade ettiğiniz kısa bir metin yazınız. Bu süreçte kendini ifade etmenin ve azimli olmanın önemini dikkate alınız.*

- *Aşağıda felsefenin özellikleriyle ilgili tamamlanmamış bir kavram haritası verilmiştir. Haritada boş bırakılan yerleri tamamlayınız. Kavramlar arasındaki bağlantıları örnekteki gibi belirtiniz.*

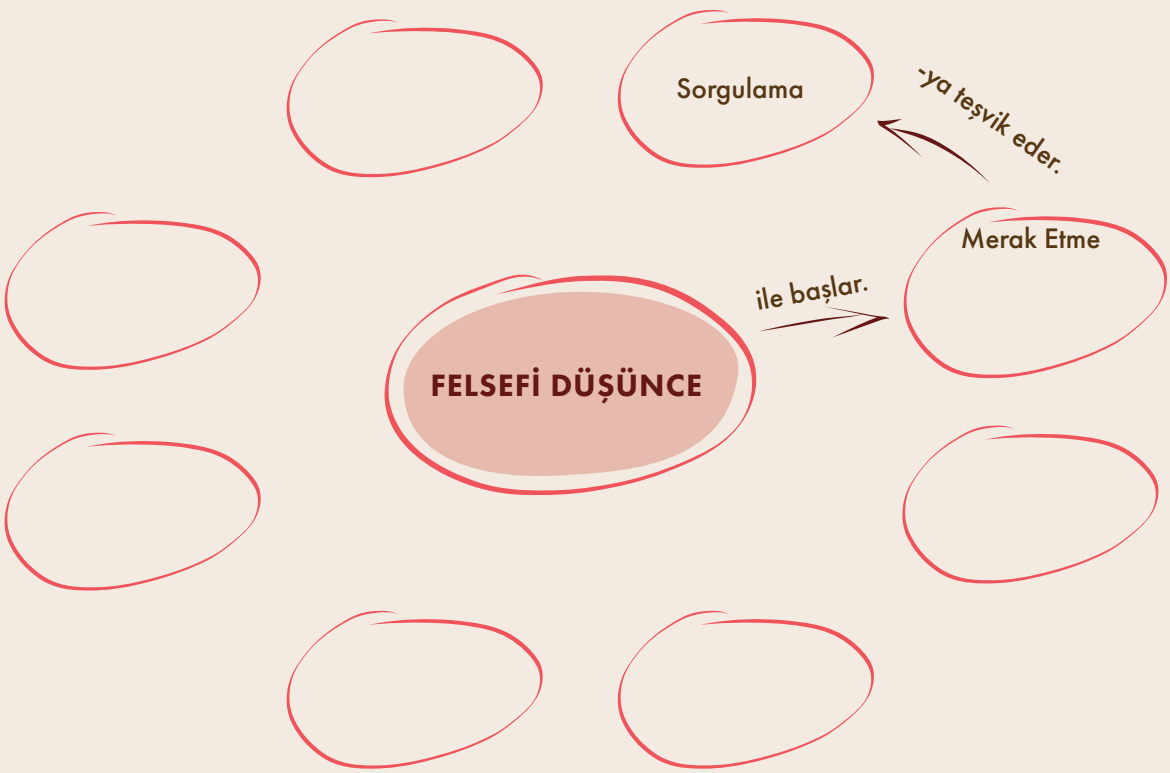

Not: *Kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinizi belirlemek için öğretmeninizden dönüt alınız ve hatalarınızı düzeltiniz.*

"Felsefi Düşüncenin Özellikleri" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

1.4. Felsefi Sorunun Temel Özellikleri

Soru sorma, insanı sürekli olarak yeni bilgilere ulaştıran temel felsefi tavırdır. Filozof, merak ve hayret ettiği konu ile ilgili bilgi edinme aşamasında öncelikle konuya dair felsefi sorular sorar. Felsefede soru sormak, bir soruya cevap vermek kadar önemlidir. İnsan, yaşamın her alanında sorular sorup bu sorulara cevap arayışındadır ancak felsefi sorular, insanın cevap aradığı diğer sorulardan farklı niteliklere sahiptir.

Uygulama-1.6 *Felsefi Sorular Soruyorum*

Aşağıdaki adımları takip ederek düşün, eşleş, paylaş etkinliğini gerçekleştiriniz.

- **1. Adım:** *Aşağıdaki metni inceleyiniz ve bu metinden çıkarımda bulunarak felsefi soruların niteliklerini belirtilen alana yazınız.*

Bir Felsefe Sorusu Nedir?

(...) Felsefe sorularına gelince, bu soruların hemen hemen hepsi pratikteki yönelmelerin ötesinde yer alan sorulardır. Bu soruların varlığımızı ayakta tutmak veya yaşayışımızı düzenleyip işlemekle doğrudan doğruya bir ilgisi yoktur. (...) Felsefe sorusu ne eylemlerden çıkar ne de eylemlerle giderilebilir.

(...) Hiçbir felsefe sorusunun cevabı bir eylemde veya yaptırmada aranamaz. (...) "Sokak kapısı açık mı kapalı mı?", bu günlük soruya bir cevap vermek için sözü edilen sokak kapısına gitmek gerekir. "Şuur nedir?" sorusunda ise öyle bir cevap isteği işbaşındadır ki, başkaca ne kadar doyurucu olursa olsun, bir eyleme başvurmakla yerine getirilemez. "Şuur nedir?", bu soruya cevap vermek için bir şey yapmak, veya yaptırmak, yahut da bir şeyin yapılmasına çalışmak boşunadır. Gereken; yapıp etmelerin ötesinde konuşmak. (yahut da yazmaktır). Felsefe sorularının cevabı (...) ancak dil yapıtlarının sağlayabileceği bir cevaptır.

(...) "Bilgi nedir?", "Kaç çeşit bilgi edinme yolu vardır?", "Çeşitli bilme yollarının arasındaki bağ nasıl bir bağdır?", "Her doğruluğuna inandığımız sanı bir bilgi midir?"..., bu soru dizisi bakışımıza bir yenilik getirir; benzerlerini yani başka soruları çekip çıkaracağımız bir kaynağa döndürür bizi. Günlük sorular ("Sofra hazır mı?", "Bunun fiyatı kaç kuruş?") ne kadar kısa bir durma yeri ise felsefe soruları -sadece açıklıkla sorulmayanlar değil- o kadar oyalayıcı bir konaktır. Karanlık diye adlandırılan cevaplardan sorumlu da tutulsa, bir felsefe sorusunda, daha bir soru olarak, günlük soruların tersine, bir doyuruculuk sezmemek mümkün değildir. (...)

Felsefe sorusu, kuruluşu gereği, cevabı "sorulana" bağlı olan bir soru değildir. (...) Soran, sorusunu deştikçe aslında cevabın kendisine bağlı olduğunu anlar. "İyi nedir?" sorusunu soranın işi kendisiyledir. (...)

Peki, başkasına sorulan felsefe soruları yok mudur? Şüphesiz vardır. Her felsefe sorusu, soru olduğuna göre başkasına da yöneltilebilir. Hatta birçok felsefe soruları, ilkin başkalarına sorulurken ortaya çıkar: "İyi deyince ne anlıyorsunuz?" Yalnız bu başkasına soruş, soranın aslında kendisine sorduğu bir soruyu açığa vurur. Başkasına sorduğu bir felsefe sorusunu kendisine de sormayan, bu soruyu hiç sormamış demektir. (...)

Bir felsefe sorusunu önce kendisine sormuş olan birinin, soruyla uğraşmalarının bir yerinde -belki de başlarında- sık sık sorusunu başka birine sorduğu görülür. (...) Bu durumda, başkasına, sorudaki bir yanı sözleriyle aydınlatmaya yardım etsin diye gidilir. Bu gitme soruda,

sorulana yeni bir perspektif sağlamışsa başarılı olmuştur. Yeni bir soru dizisine yol açmayan bir felsefe uyartısı çok kez hayal kırıklığı doğurur. Asıl iş dönüp dolaşıp felsefe sorusunu kendisine sorana düşer. Felsefede herkes gidebildiği yere kendi ayağıyla -kendi sorularıyla- gider. (...)

(...) "Güzel nedir?", "Madde nedir?", "Tarih nedir?", "Saçma nedir", "Bilim nedir?" Görüldüğü gibi bütün bu sorular nedir'li sorulardır. Yaptıkları hep aynı şeydir: soru cümlesinde yer alan belli bir sözün (kavramın) ne olduğunu sorarlar. Gerçi nedir'siz felsefe sorularıyla da karşılaşırız zaman zaman. (...) Bu sorularda da istenen, hep o nedir'in yöneldiği kavramı ne olduğu bakımından anlamaktır. (...)

"Nedir" felsefe sorularının kuruluşunu belirler. Felsefe sorularındaki nedir, bu soruları başka alanda yer alan sorulardan, bu arada günlük yaşayış sorularından kesin olarak ayrı tutmamızı gerektiren esaslı bir işarettir. (...) Felsefe sorularındaki nedir dışa ait bir ek değil, felsefe sorusunu var eden temeldir. (...) Günlük konuşmalarda rastlanan nedir'lerin görevi, felsefe sorularındakinden bambaşkadır. Günlük kesimde nedir'le, soran, soru sorduğu kimseden, ortaklaşa algı çevrelerine giren bir nesnenin, çok kez adını öğrenmek ister.

(...) İstisnasız bütün felsefe sorularında, nedir'le sadece bir şey sorulmaz, aynı zamanda bir şaşma kendini açığa vurur. Bundan, felsefe sorusunun aslında bir şeyi sormadığı, genel olarak günlük doku dışında kalan bir kavram karşısında gelip geçici bir şaşkınlığı ifade ettiği ileri sürülebilir. (...) Felsefede sorulan şey, şaşmaya konu olan şeydir; şaşma konusu ister istemez soru konusu yapılır. (...)

Felsefedeki nedir kavramların anlamını sorar. Bu nedir'de şaşmayla karışık bir araştırma dileği açığa çıkar. Nedir, doğrudan doğruya anlama yapışıktır. Nedir, anlamı nedir? ile aynı şeydir. Bütün felsefe sorularını -gerçekten felsefe sorusu iseler- bu kalıba dökmek mümkündür. Örneğin "İyi nedir?" sorusunu soran, kendisine bir felsefe sorusu sormuşsa, aslında "İyi sözünün anlamı nedir?" sorusunu sormuştur. İşte felsefe, nedir'in soru konusu yaptığı kavramların anlamıyla uğraşmaktadır. (...)

Nermi Uygur, *Bir Felsefe Sorusu Nedir?*
(Kısaltılmıştır.)

Felsefi Soruların Nitelikleri

2. Adım: *Yakın ve uzak çevrenizde gözlemlediğiniz sorunlar üzerine üç tane felsefi soru oluşturarak aşağıda belirtilen alana yazınız.*

Felsefi Sorularım

3. Adım: *Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılınız ve yazdığınız soruları grup üyelerinin sorularıyla karşılaştırarak bunların neden felsefi soru niteliğine sahip olduğunu tartışınız. Ulaştığınız sonuçları diğer gruplarla paylaşınız.*

1.5. Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi

Felsefe, geniş bir alanı kapsar ve sorgulayıcı yapısıyla bilim, sanat, din gibi diğer alanlarla bağlantılıdır. Bu ilişki, her bir alanın özelliklerine göre şekillenir. Felsefe bu alanların temel kavramlarını, yöntemlerini ve amaçlarını sorgular ve farklı disiplinler arasında bir köprü işlevi görür. Felsefenin temel disiplinleri ve bu disiplinlerin ele aldığı temel problemler şunlardır:

Felsefenin Temel Disiplinleri ve Bu Disiplinlerin Ele Aldığı Temel Problemler

Uygulama-1.7 *Felsefenin Bilim, Din ve Sanatla İlişkisi*

Aşağıdaki açıklamadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

İnsan, evreni anlamaya ve açıklamaya çalışırken genellikle bilim, din, sanat ve felsefeden yararlanır. Bu dört alan, birbirinden farklı olsa da bazı ortak noktalara sahiptir. Bilim, başlangıçta felsefenin bir parçası olarak ortaya çıkmış ancak zamanla bağımsız bir disiplin hâline gelmiştir. 19. yüzyıldan itibaren bilim, felsefeden ayrılarak kendi yolunu çizmiştir. Ancak aradaki farklılıklara rağmen bilim ve felsefe birbirinden tamamen kopmamıştır. Her ikisi de bilgiye ulaşırken aklı kullanır ve kavramlar ile soyutlamalardan yararlanır. Ancak bilim daha çok gözlemlenebilir olay ve olguları incelerken felsefe; bilgi, değerler, anlamlar, idealler gibi soyut konularla ilgilenir. Ayrıca bilimsel önermeler doğrulanabilirken felsefi düşünceler, genellikle doğrulanamaz. Bu da iki alan arasındaki temel farklardan biridir.

Din ve felsefe, insanın nasıl yaşaması gerektiği konusunda öneriler sunar. Evren, insan, yaşamın anlamı ve önemi gibi konular her ikisinin de ilgilendiği konular arasındadır. Ancak din ve felsefenin bu konulara yaklaşımları farklıdır. Din, doğruluğunu inanç veya vahiy ile temellendirirken felsefe, akıl yoluyla açıklamalar yapar. Başka bir deyişle din, inanca dayanırken felsefe, sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısına sahiptir.

Sanat, sanatçının duygu ve düşüncelerini çeşitli malzemelerle ifade etme biçimidir. Sanat ve felsefe, insan ürünü olmaları ve öznel bilgilere ulaşmaları açısından benzerdir. Ancak aralarındaki temel fark, amaçlarında yatar: Felsefe bilgiyi ararken sanat, güzelliği ifade etmeye çalışır. Sanatçı, güzelliği yansıtmak için duygu ve coşkusuna dayanırken felsefe, bilgiye ulaşmak için aklı kullanır.

Din, bilim ve sanat hem felsefeden etkilenir hem de felsefeye katkıda bulunur. Felsefe, bu alanlarla olan ilişkisi sayesinde insanın evrensel sorulara cevap arayışında önemli bir rol oynar. Ayrıca zamanla ortaya çıkan dinî, bilimsel ve sanatsal problemleri sorgulayarak çeşitli çözüm önerileri sunar ve insanlığa rehberlik eder.

1. Felsefenin bilim, din ve sanat alanlarıyla ortak konuları nelerdir?

2. Felsefenin bilgiye ulaşmada kullandığı yöntem; bilim, din ve sanattan hangi yönleriyle ayrılır?

3. Felsefi düşüncenin bilim, din ve sanata katkıları neler olabilir?

4. Bilim, din ve sanatın felsefi düşünceye ne gibi katkıları olabilir?

Günlük hayatınızda karşılaştığınız bir problemi (örneğin çevre kirliliği) belirleyiniz. Felsefenin bu problemi nasıl ele alacağına dair düşüncelerinizi açıklayınız. Felsefenin yaklaşımını bilim, sanat ve dinin yaklaşım biçimleriyle karşılaştırınız.

Aşağıdaki yapılandırılmış gridde felsefenin diğer alanlarla ilişkisi konusunda çeşitli ifadeler yer almaktadır. Kutucuk numaralarını kullanarak cevapları uygun boşluklara yazınız. (Bir kutucuk numarasını birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.)

1.	Akıl ve mantık temelinde çalışır.	2.	Eleştirel bir yaklaşımla doğruları araştırır.	3.	İnsanın güzellik ve beğeni duygusunu geliştirir.	4.	Olguları ve olayları ele alır.
5.	Evrensel ilkelere ulaşmaya çalışır.	6.	Dünyayı ve insan yaşamını anlama çabasındadır.	7.	Varlığı konu alır.	8.	Hayal gücü ve sezgiye dayanır.
9.	Varlık ve değer bakımından temel olanı bulmaya çalışır.	10.	Özneldir.	11.	İddialarını inanç öğretilerine dayandırır.	12.	Dünyayı anlamak ve yasaları keşfetmek amacını taşır.
13.	Güzellik yaratmak ve güzel olanı yakalamak asıl amacıdır.	14.	Varlığı bütünselliği içinde ele alır.	15.	Deneysel yöntemi kullanır.	16.	İnsanın içinde yaşadığı evreni anlama, ona anlam kazandırma isteğine cevap verir.
17.	Nesneldir.	18.	Kaynağı ilahidir.	19.	Yaratıcılık gerektirir.	20.	Sistemli bir araştırma faaliyetidir.

a) Felsefe için doğru kabul edilebilecek ifadeler hangileridir?

.....

b) Bilim ve felsefenin ortak özellikleri nelerdir?

.....

c) Bilim için doğru kabul edilebilecek ifadeler hangileridir?

.....

ç) Din ve felsefenin ortak özellikleri hangileridir?

.....

d) Hem sanat hem felsefenin özellikleri nelerdir?

.....

e) Sanat için doğru kabul edilebilecek ifadeler hangileridir?

.....

f) Dinin özellikleri nelerdir?

.....

"Felsefenin Bilim, Din ve Sanatla İlişkisi" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz. Uygulama boyunca verdiğiniz cevapları e-içerikteki bilgiler ile karşılaştırarak eksik ya da hatalı cevaplarınızı düzeltiniz.***

1.6. Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevi

Felsefe, İlk Çağ'da hakikatin peşinde bir arayış olarak başlamış ve zamanla farklı işlevler üstlenmiştir. Orta Çağ'da dinî bakış açısıyla evreni anlamlandırmaya çalışırken Rönesans'la birlikte aklı temel alarak bilimlerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Tarih boyunca insanı düşünmeye, sorgulamaya ve anlamaya yönlendiren felsefe, her türlü anlama çabasında insana rehberlik etmiştir. İnsana geniş bir bakış açısı kazandırarak insanın kendisini ve çevresini daha iyi anlamasına yardımcı olmuştur. Bu sayede felsefe, bireysel ve toplumsal gelişime katkıda bulunarak birey ve toplum olma sürecinde önemli bir rol oynamıştır.

Uygulama-1.8 *Felsefenin İşlevlerini Tanıyorum*

Felsefenin işlevlerine ilişkin bir tartışmayı konuşma halkası tekniği ile gerçekleştirmek için aşağıdaki adımları takip ediniz.

- **1. Adım:** ***Sınıfta daire şeklinde oturma düzeni alınız ve aşağıdaki metinleri okuyunuz. Okuduğunuz metinlerden yararlanarak felsefenin toplumsal ve bireysel işlevlerinin neler olabileceği hakkında görüşler geliştiriniz. Bu görüşleri boş bırakılan alana (sayfa 37) not ediniz.***

1. Metin

Yapılan araştırmalar, felsefi düşünmenin bireylere olumlu katkılar sağladığını göstermektedir. Bu katkılar arasında sorunlar karşısında alternatif çözümler üretme, kararlar alma, olayları farklı bakış açılarıyla değerlendirme, eleştirel düşünme, akıl yürütme gibi beceriler yer almaktadır. Örneğin 2007 yılında Dundee (Dandi) Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada felsefi düşünmenin, öğrencilerin IQ'sunda 6,5 puanlık bir artış sağladığı ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda felsefe, bireylere hangi düşüncenin doğru veya yanlış olduğuna bireyin kendisinin karar vermesi gerektiğini öğretir. Felsefe, bireylerin en iyi gerekçelerle bir sonuca varmalarını sağlar ve bu sonucun zamanla değişebileceğini öğretir. Ayrıca bireylerin vardıkları sonucu nasıl değerlendirebileceklerini öğrenmeleri ve söyledikleri her şeyin doğru olmadığının farkına varmaları, felsefenin sağladığı önemli kazanımlardır.

2. Metin

2013 Dünya Felsefe Günü: Kapsayıcı Toplumlar ve Sürdürülebilir Bir Gezegen

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 20 Kasım 2002 tarihi, "Dünya Felsefe Günü" ilan edildi ve o tarihten itibaren her yıl kasım ayının üçüncü perşembe günü "Dünya Felsefe Günü" olarak kutlanmaya başlandı. Bu kapsamda UNESCO, her yıl felsefe günü için bir tema belirler ve pek çok ülkede bu tema çerçevesinde etkinlikler yapılır. 2013 Dünya Felsefe Günü etkinlikleri, "Kapsayıcı Toplumlar, Sürdürülebilir Gezegen" teması etrafında şekillendi. Etkinlik kapsamında düzenlenen panelde katılımcılar; sosyal adalet, dayanışma, dışlanma ve kapsayıcılık kavramlarını tartıştı. Kadınlar, çocuklar, gençler, engelliler, azınlıklar, yerli halklar, göçmenler, mülteciler ve yoksulluk içinde yaşayanların karşılaştığı zorlukların sürdürülebilir kalkınma ile olan bağlantıları irdelendi. UNESCO, bu etkinlikle toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve kapsayıcı bir gelecek inşasında felsefenin rolünü ön plana çıkardı.

Genel ağdan alınmıştır.

3. Metin

2020 Dünya Felsefe Günü: Kriz Zamanlarında Felsefenin Önemi

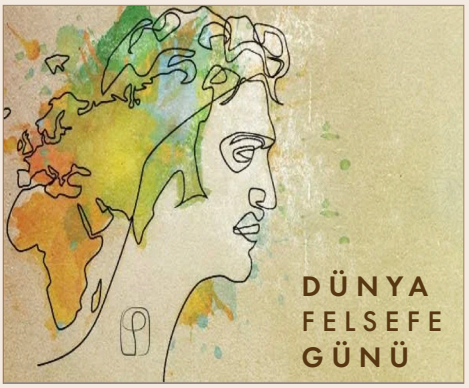

UNESCO, 2020 Dünya Felsefe Günü'nü "Kriz Zamanlarında Felsefenin Önemi" temasıyla kutladı. Sanal ortamda düzenlenen etkinliklerde "Pandemi Karşısında Birlikte Olmak", "Pandeminin Dilleri", "Bir Felsefi Sorun Olarak Sağlık" ve "Korku, Güven, Risk" başlıklı oturumlar yapıldı. Bu oturumlarda pandemi döneminde felsefenin sağladığı eleştirel bakış açısının, kriz karşısında insanlara dayanışma ve anlam arayışı konusunda nasıl rehberlik edebileceği üzerinde duruldu.

Genel ağdan alınmıştır.

4. Metin

2023 Dünya Felsefe Günü: Yapay Zekâ ve Ruh Sağlığı: Fırsatlar ve Zorluklar

UNESCO, 2023 Dünya Felsefe Günü etkinlikleri kapsamında "Yapay Zekâ, Ruh Sağlığı İçin Bir Araç mı?" konulu bir panel düzenledi. Panelde yapay zekânın ruh sağlığı hizmetlerinde nasıl bir araç olarak kullanılabileceği, etik boyutlarıyla tartışıldı. Bunun yanı sıra yapay zekânın getirdiği etik sorunlar ve mahremiyet endişeleri de masaya yatırıldı. Bu süreçte yapay zekâ uygulamalarında toplumsal refah ve ahlaki sorumluluğun önemi vurgulanarak günümüz teknolojik gelişmeleri karşısında felsefenin insan merkezli değerleri korumadaki etkin rolü üzerinde duruldu.

Genel ağdan alınmıştır.

5. Metin

2024 Dünya Felsefe Günü: Felsefe: Sosyal Uçurumları Aşmak

UNESCO, bu yılki etkinlikle felsefenin toplumsal sorunlarla mücadeledeki rolünü vurguladı. "Felsefe, yapay zekânın yarattığı toplumsal uçurumları aşmaya yardımcı oluyor." temalı video mesajıyla başlayan etkinlik, "Neden toplumsal enerji kavramına ihtiyacımız var?" başlıklı konuşmayla devam etti. "Gençlik katılımını destekleyen felsefe" temalı genel oturumun ardından düzenlenen "Felsefe ve Yoksulluk: Sosyal Uyumu Onarmak" temalı panelde felsefenin yoksullukla mücadeleye nasıl katkıda bulunabileceği değerlendirildi.

Genel ağdan alınmıştır.

Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevlerine ilişkin görüşlerim:

2. Adım: *Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz.*

- Felsefenin işlevlerinin neler olduğunu mantıksal temellendirme yaparak açıklayınız. Felsefenin işlevlerine ilişkin farklı görüşleri içeren bir liste oluşturunuz.
- Her bir işlevin tutarlılığını ve geçerliliğini tartışarak bu işlevleri kabul etme ya da reddetme kararınızı belirtiniz.
- Felsefenin işlevlerinden tutarlı ve geçerli olanları aşağıda belirtilen alanlara yazınız.

Felsefenin Bireysel İşlevleri

Felsefenin Toplumsal İşlevleri

"Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevleri" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Yaptığınız bu çalışmayı değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Öz Değerlendirme Formu

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Uygulama süresince duygu ve düşüncelerimi saygı çerçevesinde belirterek aktif katılım sağladım.			
Duygu ve düşüncelerimi ifade ederken dili etkin ve akıcı kullandım.			
Görüş geliştirirken çok yönlü düşündüm.			
Arkadaşlarımın duygu ve düşüncelerini dikkatle ve saygı çerçevesinde dinledim.			
Tartışma sırasında etkili iletişim kurallarına uygun davrandım.			
Uygulama esnasında gerekli yerleri titizlikle ve özenle doldurdum.			

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Röportaj çalışması yapma*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Performans göreviniz için bir çalışma planı hazırlayarak yol haritanızı belirleyiniz ve zamanı etkili bir şekilde kullanınız.
- "Felsefe nedir?", "Filozof kime denir?", "Bildiğiniz filozoflar kimlerdir?", "Felsefe ne işe yarar?", "Felsefe nasıl yapılır?" gibi sorulardan oluşan bir soru listesi hazırlayınız.
- Görüntü ve ses kaydı yapmak, notlar almak için gerekli materyalleri hazırlayınız.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar

- Farklı yaş ve meslek gruplarını temsil edebilecek kişilerle röportaj gerçekleştiriniz.
- Röportaj yapacağınız kişilerin mahremiyetine özen gösteriniz ve kayıt alınması ile katılım konusunda onların onaylarını alınız.
- Röportaj yaptığınız kişilerle empati kurmaya ve bu kişilere karşı nezaketli davranmaya dikkat ediniz. Ayrıca röportaj esnasında onları etkin bir şekilde dinleyiniz, onların sözlerini kesmeyiniz ve röportaj bitiminde onlara teşekkür etmeyi ihmal etmeyiniz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar

- Performans görevinizi belirlenen süre içinde tamamlayınız.
- Yaptığınız röportajları dijital ya da yazılı biçimde düzenleyip okulunuzun genel ağ sayfasında yayımlayınız. Bu süreçte öğretmeninizden ve okul yönetiminden destek alınız.

Değerlendirme: *Yaptığınız bu çalışma, karekodda bulunan Dereceleme Ölçeği ile değerlendirilecektir.*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda sol tarafta felsefi düşüncenin özellikleri, sağ tarafta ise bu özelliklere ilişkin açıklamalar verilmiştir. Tablodaki boşlukları doldurunuz.

Felsefi Düşüncenin Özellikleri	Açıklamalar
	Filozofun öne sürdüğü düşüncelerde mantıksal bir çelişki bulunmaz.
Şüphe etme	
	Felsefe, bütün insanları ilgilendiren konuları sorgular.
Rasyonel olma	
	Felsefe, ele aldığı bir konuyu o konuyla ilk kez karşılaşıyormuş gibi sorgular ve bu şekilde bilgiye ulaşmaya çalışır.
Sistemli olma	
	Felsefi düşüncede zihin, kendi üzerine dönerek sahip olduğu bilgileri sorgular.
Merak etme	
	Bir bilginin doğru olduğu kabul edilse bile felsefe, yine de onun doğruluğunu araştırır.
Yığılımlı ilerleme	

Aşağıdaki kavramlarla ilgili birer felsefi soru oluşturunuz.

Mutluluk .....

.....

Teknoloji .....

.....

Arkadaşlık .....

.....

İnsan .....

.....

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-4. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Felsefe tarihi dersi kapsamında üniversitede bir çalışma grubu kuran Ali, Elif ve Canan; felsefi düşüncenin kökenleri ve gelişimi hakkında tartışmalar yürütmektedir. Grup üyeleri, dersi veren akademisyenin önerdiği metinleri ayrıntılı bir şekilde inceleyerek kendi görüşlerini birbirleriyle paylaşmaktadır.

Ali: Okuduğumuz metinde felsefi düşüncenin birdenbire ortaya çıkmadığı ve uzun yılların bilgi birikimine dayalı olarak farklı toplumlarda farklı biçimlerde kendini gösterdiği yazıyordu. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Elif: Evet, gerçekten ilginç. Özellikle felsefi düşüncenin temellerinin Mısır, Sümer, Babil gibi eski medeniyetlere dayandığını öğrenmek beni şaşırttı. Bu medeniyetlerin bilimsel buluşları, dinleri, mitolojileri ve dünya görüşleri felsefi düşünceyi şekillendirmiş.

Canan: Hatta felsefi düşüncenin izlerine Çin, Hint ve İran medeniyetlerinde de rastlanması dikkat çekici. Farklı medeniyetlerde eş zamanlı olarak benzer düşüncelerin ortaya çıkması hayli ilginç bir durum.

Ali: Evet, özellikle sistemli felsefenin Antik Yunan'da ortaya çıktığına dair görüşler de var. Bu durum, felsefenin gelişiminde Yunan medeniyetinin rolünün ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

Elif: Peki, sizce felsefi düşünce neden Antik Yunan'da sistemli hâle geldi? Diğer medeniyetlerde de bilgi birikimi vardı ama neden Yunanlar, bu konuda daha ileri gittiler?

Canan: Belki de Yunan medeniyetinin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısı bu gelişimi desteklemiştir.

Akademisyen: Çok güzel tartışıyorsunuz. Bu sorular ve düşünceler, felsefi düşüncenin tarihini ve gelişimini anlamamız için çok önemli. Felsefi düşüncenin farklı medeniyetlerdeki izlerini sürmek ve bu düşüncelerin nasıl sistemli hâle geldiğini irdelemek, felsefe tarihine olan bakış açımızı genişletecektir.

1. **Ali, "**felsefenin farklı toplumlarda farklı biçimlerde kendini göstermesi**" ifadesiyle ne anlatmak istemiştir? Açıklayınız.**

2. **Canan'ın, felsefi düşüncenin izlerine Çin, Hint ve İran medeniyetlerinde de rastlanmasına dair söyledikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Açıklayınız.**

3. **Elif'in** "Sizce felsefi düşünce neden Antik Yunan'da sistemli hâle geldi?" **sorusuna siz nasıl bir cevap verirdiniz?**

4. **Akademisyenin, felsefi düşüncenin farklı medeniyetlerdeki izlerini takip etmenin önemine dair görüşünü felsefi düşüncenin gelişiminde kültürel etkileşimin, tarihsel birikimin ve toplumsal koşulların etkisini göz önünde bulundurarak açıklayınız.**

5. soruyu cevaplayınız.

5. Tablodaki ifadeler doğru ise (D) yanlış ise (Y) kutucuğunu işaretleyiniz. Yanlış olduğuna karar verdiğiniz ifadenin karşısına doğrusunu yazınız.

	İfade	Karar	Doğrusu
a	Felsefe; varlık, bilgi, değer gibi temel konuları sorgulayan bir disiplindir.	D ( ) Y ( )	
b	Tüm filozoflar, hikmet sahibi kişilerdir.	D ( ) Y ( )	
c	Felsefenin kökenleri, İlk Çağ medeniyetlerine dayanır.	D ( ) Y ( )	
ç	Felsefi düşünce hem Doğu hem de Batı medeniyetlerinde paralel olarak gelişmiştir.	D ( ) Y ( )	
d	Teorik bir uğraş olan felsefe, günlük yaşamla bağlantısı olmayan bir etkinliktir.	D ( ) Y ( )	

6-11. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

10. sınıf öğrencileri Murat, Ebru ve Melek felsefe dersinin ardından felsefe hakkında konuşmaya başlarlar.

Ebru: Felsefe hakkında ne düşünüyorsunuz? Ben felsefeye ön yargılı yaklaştığımı fark ettim. Hâlbuki felsefe, tam bana göre bir etkinlikmiş. Öğrenmeyi ne kadar sevdiğimi herkes biliyor.

Murat: Haklısın, felsefe tam sana göre. Ben en çok felsefenin verilen cevaplarla yetinmeyip sürekli yeni sorular sormasını sevdim. Bu sorulara cevaplar aramak, verilen cevaplarla yetinmeyip yeniden sorular sormak bir bilgi treninde yolculuğa çıkmak gibi. Son durakta hikmet var ama sen o durağa ulaştığında senin felsefe yolculuğun sonlanmış oluyor.

Melek: Bana da filozofların karşılaştıkları her şeyi ilk kez görüyorlarmış gibi bir tutum takınmaları ilginç geldi. Felsefi düşünceyi başlatan da onların bu tutumlarıymış.

6. Ebru'nun felsefeye karşı ön yargılarının değişmesinde felsefenin hangi özelliğini fark etmesi etkili olmuş olabilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

7. Murat'ın sözleri, felsefe ve hikmet arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde yansıtıyor mu? Gerekçelendirerek açıklayınız.

8. Murat'ın sözünü ettiği "felsefenin cevaplarla yetinmeyip sürekli yeni sorular sorma" özelliğinin günlük hayatta ve bilimsel araştırmalarda nasıl bir önemi vardır? Açıklayınız.

9. **Melek'in sözünü ettiği** "filozofların karşılaştıkları her şeyi ilk kez görüyorlarmış gibi bir tutum takınmaları"**nın felsefi sorgulama sürecindeki rolü sizce nedir?**

.....

.....

10. **Aşağıdakilerden hangisinde Murat ve Melek'in ifadeleri felsefenin özellikleriyle doğru eşleştirilmiştir?**

	Murat	Melek
A)	Rasyonel olma	Yığılımlı ilerleme
B)	Tutarlı olma	Refleksif olma
C)	Sorgulayıcı olma	Hayret etme
D)	Merak etme	Evrensel olma
E)	Sistemli olma	Şüphe etme

11. **Bu metne göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?**

A) Felsefede sorular cevaplardan daha önemlidir.

B) Hayret etmenin sonucunda felsefe ortaya çıkar.

C) Felsefede amaç hikmete ulaşmaktır.

D) Soruların bittiği yerde felsefe başlar.

E) Felsefe, sürekli bir bilgi arayışıdır.

12. soruyu cevaplayınız.

12. **Tablodaki sorulardan felsefi soru niteliğinde olanları belirleyerek ilgili alana (✓) işareti koyunuz. Gerekçenizi ilgili bölüme yazınız.**

	Soru	Felsefi Soru	Gerekçe
a	Gerçeklik nedir?		
b	Hayatın anlamı nedir?		
c	Elektrik nasıl üretilir?		
ç	Güzelliğin nesnel ölçütleri var mıdır?		
d	İnsan vücudunda kaç kemik vardır?		

13-17. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

"Çevre Sorunlarına Farklı Yaklaşımlar" konulu bir seminerde konuklardan bilim insanı Hasan ve felsefe profesörü Cenk, bu konudaki görüşlerini sırasıyla şöyle dile getirmişlerdir:

Hasan: "Bizim görevimiz, çevre sorunlarının nedenlerini araştırmak ve bu sorunlara çözüm bulmaktır. Bunun için deneysel ve gözlemsel yöntemler kullanırız. İnsan aktivitelerinin çevreye etkilerini bilimsel araştırmalarla ölçeriz ve bu etkilerle mücadele için önlemler geliştirilmesine yardımcı oluruz. Örneğin sera gazı emisyonlarını azaltacak yeni teknolojiler veya biyolojik çeşitliliği koruyacak stratejiler geliştiririz. Ayrıca veri analizi ve modelleme ile gelecekteki çevresel değişimleri tahmin etmeye çalışırız."

Cenk: "Felsefi görüşlerimizle çevre sorunlarına daha derin bir bakış açısı ve etik bir çerçeve sunmayı amaçlıyoruz. Çevre etiği ile insanın doğayla ilişkisini sorgular ve bu ilişkideki sorumlulukları belirleriz. Felsefi tartışmalar yaparak doğanın korunması ile insan ihtiyaçları arasındaki dengeyi ararız. Örneğin utilitarizm çevresel kararların topluma en fazla faydayı sağlaması gerektiğini savunurken derin ekolojizm, doğanın kendi değerinin olduğunu ve korunmasının insan refahından bağımsız olarak gerekli olduğunu söyler. Felsefi bakış açıları; çevre sorunlarının toplumsal, politik ve ahlaki yönlerini inceler ve böylece bireylerin ve toplumların bu sorunlara karşı tutumlarını şekillendirmeye çalışırız."

13. Bilim ile felsefenin çevre sorunlarını ele alma yöntemlerini karşılaştırınız.

14. Felsefi yaklaşımlar, bireylerin çevreyle olan ilişkilerinde nasıl bir etki yaratabilir?

15. Bilim ve felsefe, çevre sorunlarının çözümü için nasıl iş birliği yapabilir?

16. Bireylerin, çevre sorunlarına karşı sorumluluk duygusu geliştirmelerinde çevre etiği nasıl bir etkide bulunabilir? Açıklayınız.

17. Doğanın korunmasının yalnızca insan ihtiyaçlarından bağımsız bir değer olarak görülmesi, insan-doğa ilişkisini nasıl etkiler?

1. Ünite Elektronik Ölçme ve Değerlendirme Soruları

2. Ünite
Felsefe, Mantık ve Argümantasyon

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

Charles Sanders Peirce
(Çarlıs Sendırs Pirs)

> “Hatalı olduğu ispatlanıncaya kadar her akıl yürütmenin sağlam olduğunun varsayılması gerekir.”
>
> Charles Sanders Peirce

Bu ünitede

- düşünme ve dil ilişkisini, mantık ve argümantasyon ile ilgili kavramları, argümantasyonun yapısını

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden safsataların kullanımına örnek verip bunu görsellerle destekleyerek bir afişe dönüştüreceğiniz performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; öz değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

▶ Ünite İçerik Çerçevesi

- **2.1. Düşünme ve Dil İlişkisi**
- **2.2. Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları**
- **2.3. Argümantasyonun Yapısı**

▶ Anahtar Kavramlar

- **akıl yürütme**
- **argüman**
- **dil**
- **düşünme**
- **geçerlilik**
- **mantık**
- **safsata**
- **tutarlılık**

Başlarken

İnsanın ayırt edici özelliklerinden biri düşünmedir. Düşünme becerisi sayesinde insan; evreni anlamaya ve açıklamaya, yaşamını anlamlandırmaya ve bir dünya görüşü oluşturmaya çalışır. Bu noktada insan felsefeye yönelir. Felsefe, insanların birçok konu üzerine bütüncül düşünceler ortaya koymasına ve bu düşünceleri belli bir tutarlılık içinde sunmasına yardımcı olur. Çeşitli konularda görüşler geliştirmeyi, bu görüşleri akıl yürütmelerle temellendirerek ve gerekçelerle destekleyerek diğer insanlara kabul ettirmeyi kısacası argümanlı düşünmeyi öğretir. Felsefe, bunu yaparken mantığın ilke ve kurallarını göz önünde bulundurur. Doğru düşünmenin, dili doğru kullanarak düşünceleri anlaşılır biçimde aktarmanın aracı olan mantığı kullanır.

Ön Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Doğru düşünmek ne demektir?

2. Doğru düşünmek neden önemlidir?

3. Doğru düşünmenin gerekli olduğu durumlara toplumsal yaşamdan örnekler veriniz.

4. Dili doğru kullanmanın doğru düşünme üzerinde sizce nasıl bir etkisi vardır?

5. Düşünülen her şeyin dille ifade edilememesinin nedeni ne olabilir?

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki mantık hataları içeren karikatürlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Karikatürlerdeki mantık hatalarının nedeni ne olabilir?
2. Günlük hayatta kendi yaptığınız ve başkalarının yaptığı mantık hatalarına örnekler vererek bu hataların nedeni konusunda fikir yürütünüz.
3. Dili yanlış kullanmanın, mantık hatalarının ortaya çıkmasında etkisi olabilir mi? Tartışınız.

2.1. Düşünme ve Dil İlişkisi

Dil, duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesidir ve bir iletişim aracı olarak kullanılır. Günlük yaşamdan sanata, bilimden felsefeye kadar birçok alanda dil, önemli bir rol oynar. Düşünme ise zihinsel bir süreçtir. Bazı düşünürler ise düşünmeyi sessiz konuşma olarak niteler. Düşünme ve dil arasındaki ilişki, tarih boyunca filozoflar tarafından tartışılmıştır. Felsefe tarihinde bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. İlk görüş, dil ve düşünmeyi özdeş kabul eder. Bu anlayışa göre düşünme, dil olmadan gerçekleşemez; dil, düşünmenin temelini oluşturur ve zihinsel süreçler, dil aracılığıyla şekillenir. İkinci görüş ise dili düşünceden bağımsız bir araç olarak görür. Bu görüşe göre dil, aklın bir ürünü olup düşünmenin gerçekleşmesi için gerekli değildir; sadece düşünceleri ifade etmek ve paylaşmak için bir iletişim aracıdır. Son olarak diğer bir görüşe göre düşünme ve dil, birbirini etkiler ancak bunlardan biri, diğerine indirgenemez.

Çalışma Kâğıdı

■ Aşağıdaki görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Görsel, size neler ifade ediyor?

.....

.....

.....

2. Görseldeki Türk ve İngiliz karakterlerin birbirlerinin aile yapılarını anlamakta zorlanmalarının sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

3. Bu görseli ifade eden bir slogan yazacak olsanız aşağıdakilerden hangisini seçersiniz? Kararınızın gerekçesini açıklayınız.

- "Dilimiz, akrabalık ilişkileri konusundaki düşüncelerimizi şekillendirir."
- "Akrabalık ilişkileri konusundaki düşüncelerimiz, kullandığımız dili şekillendirir."

.....

.....

.....

■ *Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.*

Dil, toplum tarafından kabul edilmiş semboller sistemidir. Düşünme ise zihnin karşılaştırma yapma, ayırt etme, birleştirme ve bağlantıları anlama yetisidir. Düşünme sayesinde insan; çevresini anlamlandırır, deneyimlerini yorumlar, sorunlara çözümler geliştirir ve geleceğe yönelik planlar yapar. Dil ise insanların iletişim kurmalarını ve kendilerini ifade etmelerini sağlar. Düşüncelerin oluşumu, gelişimi, taşınması ve sürekliliğinde de dil önemli bir rol oynar. Aynı şekilde düşünme de dilin gelişmesinde ve zenginleşmesinde etkili olmaktadır.

Düşünmenin üç önemli yapı taşı ise imgeler, kavramlar ve dildir.

İmge, duyusal bir yaşantının zihinsel temsilidir. Örneğin sabah yolda gördüğü sevimli kediyi düşünen öğrencinin zihninde canlanan görüntü bir imgedir. İmgeler, insanın deneyimlediği nesne, olay veya durumun zihinde canlandırılmasını sağlar.

Zihinde biriken imgeler, soyutlanarak karşılaştırılır ve benzerliklerine göre gruplandırılır. Bu süreç, kavramların oluşumunu sağlar. Kavram; bir nesne, olay ya da durumu temsil eden genel ve soyut bir tasarımdır. Diğer bir anlatımla kavram; birçok nesne, olay veya durumun ortak özelliklerinin zihinsel bir ifadesidir. Örneğin "kedi" kavramı, farklı renklerde ve boyutlarda olabilen kedilerin ortak özelliklerini zihinde bir araya getirir. Böylece gözlemlenen her bir kedi, bu kavramla ilişkilendirilir ve bu yolla kediler, tek tek bireyler yerine genel bir bütünlük içinde anlaşılır.

Kavram oluşturmak, dilin gerekliliklerinden biridir. Dildeki kelimelerin pek çoğu bir kavramın ifadesidir ancak bu durum, her kavramın bir kelime ile ifade edilmek zorunda olduğu anlamına gelmez. İnsanlar, kelimelerle ifade edilemeyen kavramlar da geliştirebilir. Kavram geliştirme süreci, kavramlar için kelimeler kullanılmadan önce başlar. Diğer bir ifadeyle insan, önce kavramı oluşturur; ardından bu kavramı karşılayan kelimeyi öğrenir. Dili öğrenen insan, artık kavramları düşünürken onları ifade eden kelimeleri de düşünür hâle gelir. Örneğin "mavi" kavramını düşünürken aynı zamanda kavramı karşılayan kelime, zihninde canlanır. Bu süreç, kavramsal düşünmenin çoğu zaman sözel düşünmeye dönüşmesini sağlar. Sözel düşünme; düşünme sürecinde kullanılan dilin yapı, özellik ve kurallarının etkisi altındadır. Örneğin bazı dillerde zaman ifadeleri daha ayrıntılıyken bazı dillerde daha genel olabilir. Bu durum; o dili konuşan kişilerin olayları geçmiş, şimdi veya gelecek bağlamında nasıl düşündüklerini etkileyebilir. Benzer şekilde dillerin bazı kavramları ifade etmekte daha zengin ya da sınırlı olması da o dili kullanan toplumların düşünme sürecinde etkilidir. Örneğin İnuit dilinde kar için birçok farklı kelime bulunması, bu toplumun karla ilgili düşüncelerini daha ayrıntılı bir şekilde geliştirmesine imkân tanır.

Dilin yapısal üç temel ögesi; ses bilgisi (fonetik), biçim bilgisi (morfoloji) ve söz dizimidir (sentaks). Ses bilgisi; dildeki seslerin düzenlenişini, hangi seslerin anlam farkı yarattığını ve bu seslerin dilde nasıl düzenlendiğini ele alır. Biçim bilgisi, kelimelerin iç yapısını ve dilin anlam taşıyan en küçük birimlerini (morfem) inceler. Söz dizimi ise cümle içinde kelimelerin dizilişi üzerinde durur ve kelimelerin anlamlı cümleler oluşturacak şekilde nasıl sıralandığını belirler.

1. İmge, kavram ve dil arasındaki ilişkiyi günlük yaşamınızdan bir örnekle açıklayınız.

2. Bir kelimeyi bilmeden o kelimeyle ifade edilen kavram hakkında düşünmek mümkün müdür? Açıklayınız.

3. Dil, düşünmeyi nasıl etkiler? Açıklayınız.

4. Düşünce ve dil ilişkisi hakkında çıkarımınız nedir? Yazınız.

5. Ana diliniz farklı olsaydı düşünme biçiminiz de farklı olur muydu? Yorumlayınız.

■ *"Düşünme ve Dil İlişkisi" isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz. Uygulama boyunca verdiğiniz cevapları e-içerikteki bilgiler ile karşılaştırarak eksik ya da hatalı cevaplarınızı düzeltiniz.*

■ *Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.*

Öz Değerlendirme Formu

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Metni dikkatle okudum ve başarılı bir şekilde anlamlandırdım.			
Görseli yorumlarken zorlanmadım.			
Metinden ve görselden gerekli çıkarımları yaparak soruları cevapladım.			
Soruları cevaplarken dili akıcı ve düzgün kullandım.			
Düşünme ile dil arasındaki ilişkiyi kavradım.			

2.2. Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları

İnsan, yaşamı boyunca birçok düşünce ve iddia ortaya atar. Bu düşüncelerin doğru anlaşılabilmesi için düzenli ve mantıklı bir şekilde sunulması gerekir. İşte burada mantık ve argümantasyon devreye girer. Mantığın temel kavramlarını bilmek, doğru düşünmeyi ve düşünceleri belirli bir düzen içinde temellendirmeyi sağlar.

Uygulama-2.1 *Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları*

Aşağıdaki bilgi görselini inceleyiniz. Adımları takip ederek uygulamayı gerçekleştiriniz.

Akıl İlkeleri

Akıl yürütmelerin doğru olması için gerekli olan ilkelerdir.

- **Özdeşlik İlkesi:** Bu ilkeye göre bir akıl yürütmede bir terime başta hangi anlam verilirse akıl yürütme boyunca o terim aynı anlamda kullanılmalıdır.
  Örneğin "Bütün insanlar ölümlüdür. Ali insan olduğuna göre Ali de ölümlüdür."
- **Çelişmezlik İlkesi:** Zihin, birbiriyle çelişik iki önermeden birini doğru kabul ettiğinde diğerinin zorunlu olarak yanlış olmasıdır.
  Örneğin "Bütün kuşlar kanatlıdır." önermesi ile "Bazı kuşların kanadı yoktur." önermesi, birbiriyle çelişiktir.
- **Üçüncü Hâlin İmkânsızlığı İlkesi:** Bir önermenin ya doğru ya da yanlış olması, üçüncü bir seçeneğin bulunmamasıdır.
  Örneğin "Evren ya vardır ya yoktur."
- **Yeter-Sebep İlkesi:** Yeterli neden olmadan hiçbir yargının doğru, hiçbir olgunun da var olamayacağı ilkesidir.
  Örneğin "Bütün balıklar, solungaçlı solunum yaptığından hamsinin de solungaçları vardır."

Mantık

Doğru düşünme kurallarını belirleyen ve akıl yürütmenin yapısını inceleyen bilimdir.

Önerme

Doğru ya da yanlış bir yargı bildiren ifadelerdir.

Örneğin "Dünya'nın ısı ve ışık kaynağı Güneş'tir." ifadesi, doğru bir yargı bildirdiği için bir önermedir.

Doğruluk

Bir önermenin ifade ettiği yargının gerçeğe uygun olmasıdır.

Örneğin "Bütün cisimler yer kaplar." önermesi, tüm cisimlerin gerçekten yer kaplaması nedeniyle doğrudur.

Tutarlılık
Bir akıl yürütmede tüm önermelerin doğru olması ve aralarında çelişki bulunmaması durumudur.

Örneğin "İnsan düşünen bir varlıktır." ve "Düşünen varlıklar fikir üretir." önermeleri, çelişmediği için tutarlıdır.

Çelişiklik
Biri doğruyken diğeri yanlış olan düşünceler ya da önermelerdir.

Örneğin "Bütün ağaçlar meyve verir." ve "Bazı ağaçlar meyve vermez." önermeleri, birbirleriyle çelişiktir.

Geçerlilik
Bir akıl yürütmede sonucun öncülden ya da öncüllerden zorunlu olarak çıkması durumudur.

Örneğin "Tüm hastalıkların kaynağı, dengesiz beslenmedir." ve "Grip, dengesiz beslenme nedeniyle ortaya çıkan bir hastalıktır." önermeleri geçerli değildir.

Görüş
İnsanın belli bir konudaki kişisel yargısıdır.

Örneğin "İnsan, mutlu olmak için yaşamalıdır." ifadesi kişisel bir görüştür.

Akıl Yürütme
Öncüllerden sonuç çıkarmaktır. Akıl yürütmede sonucu desteklemek için öne sürülen gerekçelere "öncül", bu öncüllerle kanıtlanan önermeye ise "sonuç" adı verilir.

Örneğin

Bütün kuşlar kanatlıdır.	*1. öncül*
Serçe bir kuştur.	*2. öncül*
O hâlde serçenin kanatları vardır.	*Sonuç*

- **Tümdengelim:** Genel bir yasa ya da yargıdan yola çıkarak özel birtakım sonuçlara ulaşmaktır.

  Örneğin "Bütün bitkiler fotosentez yapar." genel yargısından "Bitki olan çınar da fotosentez yapar." yargısına ulaşmak, genellemeyi özel bir duruma uygulamaktır.

- **Tümevarım:** Gözlemlenen birçok olaydan hareketle bir genelleme ortaya koymaktır.

  Örneğin demir, bakır, çinko, alüminyum gibi metallerin ısındığında hacminin genişlemesi gözlemlenerek "Isınan bütün metallerin hacmi genişler." genel yargısına ulaşılır.

- **Analoji:** Bazı yönlerden birbirine benzeyen şeylerin başka özellikler bakımından da benzer olacağını kabul etmektir.

  "İspanya, İtalya ve Yunanistan Akdeniz ülkesidir. Bu ülkelerde turizm, zeytincilik, üzümcülük yaygındır." yargısından "Akdeniz ülkesi olan Türkiye'de de ekonomide bunlar etkili olabilir." sonucuna ulaşmak bir analojidir.

Argüman
Bir görüşü doğrulamak veya güçlendirmek amacıyla öncül ya da öncüllerden belli bir sonucun çıkarılmasıdır.

Örneğin "İnsan haklarının korunması için demokrasiye ihtiyaç vardır çünkü demokrasilerde ortaya çıkan güçlü hukuk sistemi, hak ve özgürlükleri güvence altına alır." ifadesinde demokrasi ve güçlü hukuk sistemi arasındaki ilişkiyle bir sonuç çıkarılmaktadır.

Safsata
Bir düşünceyi ortaya koyarken ya da anlamaya çalışırken yapılan yanlış çıkarımlardır.

Örneğin "Yasalara karşı gelenler cezalandırılır. Ahmet, yer çekimi yasasına karşı geldiğine göre cezalandırılacaktır." akıl yürütmesini oluşturan bu iki önermede yasa kavramı farklı anlamlar içerdiğinden safsata ortaya çıkmıştır.

- **1. Adım:** *Mantığın ve akıl ilkelerinin önemini, mantıklı düşünmek için akıl ilkelerinin neden gerekli olduğunu arkadaşlarınızla tartışınız. Bu tartışmada şunlara dikkat ediniz:*
  - Görüşlerinizi mantıksal çerçevede sununuz.
  - Arkadaşlarınızın görüşlerini dinleyerek kendi görüşlerinizle kıyaslayınız.
  - Hem kendinizin hem de arkadaşlarınızın görüşlerinden mantıksal çelişki içerenleri ve tutarsız olanları eleyiniz.

- **2. Adım:** *Aşağıdaki kavramlara örnekler oluşturunuz.*

Görüş:

Önerme:

Doğruluk:

Argüman:

- **3. Adım:** *Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılınız. Görüş, önerme, doğruluk ve argüman kavramlarına yazdığınız örneklerin uygun olup olmadığı ile ilgili grup içi tartışma yapınız. Bu tartışmada şunlara dikkat ediniz:*
  - Uygun olmadığına karar verilen örneklerin yerine yenilerini yazınız ve tüm kavramlara uygun örnekler yazılana kadar tartışmayı devam ettiriniz.
  - Bu süreçte kendinizi sakin ve kontrollü bir şekilde ifade etmeye, olumlu bakış açısı geliştirmeye özen gösteriniz.

- **4. Adım:** *Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.*

1. Metin

Sanayisi gelişmiş ülkelerin sağlık hizmetlerindeki nitelik artışı dikkat çekiyor. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün verilerine bakıldığında Japonya, Güney Kore, Almanya, Rusya gibi sanayi ülkeleri yüz bin kişiye düşen yatak ve doktor sayısında dünyada üst sıralarda yer alıyor. Bu durumda Hindistan, Çin gibi ülkelerin de oldukça gelişmiş bir sanayiye sahip olduğu düşünüldüğünde bu ülkelerde de sağlık hizmetlerinin oldukça kaliteli olması tesadüf değildir. Bu iki ülke, pek yakında yüz bin kişiye düşen yatak ve hasta sayısı istatistiklerinde zirvede yer alacaktır.

1. Metinde kullanılan akıl yürütme türü nedir? .....

2. Bu akıl yürütmenin öncül ve sonuç önermelerini yazınız.

   Öncül/Öncüller: .....

   .....

   Sonuç: .....

3. Bu akıl yürütmenin tutarlılığını değerlendiriniz.

   .....

   .....

4. Öncüllerden bir sonucun zorunlu olarak çıkıp çıkmadığını dikkate alarak akıl yürütmenin geçerliliğini değerlendiriniz.

   .....

   .....

2. Metin

Çikolata sektörünün önde gelen firmalarından biri, dünyada kakao fiyatlarındaki artış nedeniyle çikolata fiyatlarının yükseldiğini ve kakao üretimi azalmaya devam ederse fiyatların daha da yüksek seviyelere çıkacağını belirtti. Ekonominin temel ilkesi olan arz ve talep kanununa dikkat çeken firma, "Bir malın üretimi arttığında fiyatlar düşer, azaldığında ise fiyatlar yükselir. Kakao üretimi artmalı ki kakao ve çikolata fiyatları düşsün." diyerek kakao üreticisi ülkeleri üretimi artırmaya çağırdı. Bu çağrının ardından Gana, Kamerun, Nijerya, Brezilya, Endonezya gibi kakao yetiştiren ülkeler, üretimi hızlandırdı. Yakın zamanda kakao üretiminin artması ve çikolata fiyatlarının düşmesi bekleniyor.

1. Metinde kullanılan akıl yürütme türü nedir? .....

2. Bu akıl yürütmenin öncül ve sonuç önermelerini yazınız.

Öncül/Öncüller: .....

.....

Sonuç: .....

3. Bu akıl yürütmenin tutarlılığını değerlendiriniz.

.....

.....

4. Öncüllerden bir sonucun zorunlu olarak çıkıp çıkmadığını dikkate alarak akıl yürütmenin geçerliliğini değerlendiriniz.

.....

.....

3. Metin

Bir öğretmen, sınıfta bazı öğrencilerinin ellerindeki kırmızı lekeleri fark eder. Durumu öğretmenler odasında anlattığında diğer sınıflardaki bazı öğrencilerde de aynı sorunun görüldüğü anlaşılır. Okul yönetimi, çocukların aileleriyle iletişime geçerek onlardan çocuklarını hastaneye götürmelerini ister. Hastaneye giden öğrencilere yapılan tetkikler, alerjinin nedeninin "ftalat" isimli bir kimyasal madde olduğunu ortaya koyar. Doktorlar, durumun silgi kullanımından kaynaklanabileceğini çünkü bazı silgilerin üretiminde bu kimyasalın kullanıldığını ifade eder. Alerjinin görüldüğü öğrencilerle yapılan görüşmeler, doktorların iddiasında haklı olduğunu gösterir çünkü alerji olan öğrencilerin hepsi de aynı marka silgiyi kullanmaktadır.

1. Metinde kullanılan akıl yürütme türü nedir? .....

2. Bu akıl yürütmenin öncül ve sonuç önermelerini yazınız.

Öncül/Öncüller: .....

.....

Sonuç: .....

3. Bu akıl yürütmenin tutarlılığını değerlendiriniz.

.....

.....

4. Öncüllerden bir sonucun zorunlu olarak çıkıp çıkmadığını dikkate alarak akıl yürütmenin geçerliliğini değerlendiriniz.

.....

.....

*"Önerme" ve "Akıl Yürütme" **isimli e-içeriklere ulaşmak için ilgili karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Önerme

Akıl Yürütme

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Afiş çalışması yapma*
Süre: *2 ders saati*

Performans Görevini Yerine Getirmek İçin Dikkat Edilecek Noktalar

Bu performans görevinde sizlerden safsata türleri, bu safsata türlerinin özellikleri ve örneklerinin görsellerle desteklendiği bir afiş hazırlamanız beklenmektedir.

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek performans görevini gerçekleştiriniz.

- Afiş çalışması için kendi öğrenme sürecinizi hedefinize uygun şekilde planlayınız. Hedefinizle ilgili çalışmalar yapmak için gerekli araç gereçleri temin ediniz.
- Çalışma boyunca sorumluluklarınızı yerine getirmeye özen gösteriniz.
- Aşağıdaki bilgi notunu inceleyerek safsatalar ve safsata türleri hakkında bilgi edininiz.
- Verilen örneklerdeki (sayfa 56, 57 ve 58) safsataları ve bunların türlerini bulunuz. Bulduğunuz safsataların toplumda yarattığı etkiyi değerlendiriniz. Bu değerlendirmeyi yaparken bunların toplumsal düzende yarattığı olumsuzluklara örnek veriniz ve bu olumsuzluklara çözüm önerisi sununuz.
- Safsata türlerine kendi yaşantınızdan da belirgin örnekler veriniz. Bu örnekleri verirken söz, inanç ve davranışların tutarlı olmasının, doğru ve güvenilir bir insan olmanın önemini belirtiniz.
- Süreç boyunca yaptığınız tüm işlemleri görsellerle destekleyerek bir afiş hazırlayınız.
- Performans görevinizi belirlenen süre içinde tamamlayınız.
- Performans görevinizi değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu (sayfa 58) doldurunuz.

Bilgi Notu

Safsatalar ve Safsata Türleri

İnsanlar, günlük yaşamlarında sıkça safsatalarla karşılaşır. Bu safsatalar farkına varılmaksızın yapılabildiği gibi karşıdaki kişiyi aldatmak, ikna etmek vb. nedenlerle bilinçli olarak da kullanılabilir. Safsatalar, akıl yürütme kurallarına uymamanın yanında anlam ve içerik bakımından yapılan hatalar nedeniyle de ortaya çıkar.

Safsata Türleri	
Genelleştirme	Özel durumlardan, özelliği olan istisnai hâller için geçerli olan kurallardan genel ilkelere ve ifadelere sıçrama yanlışı. **Örnek:** Sırtı ağrıyan kişiler, düzenli spor yaptığı zaman daha rahat uyurlar. Tüm insanlar düzenli spor yaparsa daha rahat uyur.

Kısır Döngü	Sonucun kendisinin veya bir kısmının önermelerin içinde bulunması durumu. **Örnek:** Ali, doğruyu söylüyor çünkü o, yalan söylemez.
Alakasız Sonuç	İddia edilen şeyle ilgisi olmayan bir sonuç çıkarılmasından doğan hata. **Örnek:** Çocukları çok sevdiğine göre o, iyi bir insan olmalı.
Niteliksel Adam Karalama	Bir kimsenin görüşlerinin yanlış olduğuna dair delil sunmak yerine o kimsenin niteliklerine saldırarak reddetme veya karşı iddiada bulunma. **Örnek:** Bu fikri ciddiye alamayız çünkü bunu savunan kişi çok genç biri.
Sen de	Bir iddiaya cevap verme yerine iddia sahibinin söyledikleri ile davranışlarının tutarlılık içinde olmadığı savıyla karşı iddiada bulunma. **Örnek:** İşlenmiş gıdaların sağlıksız olduğunu söylüyorsun ama sen de işlenmiş gıda tüketiyorsun.
İspatlama Mecburiyeti	Bir şeyin yanlışlığının ispatlanamamış olması nedeniyle doğru olduğunu ya da doğruluğunun ispatlanamamış olması nedeniyle yanlış olduğunu ileri sürme. **Örnek:** Uzaylıların olmadığı kanıtlanamadığına göre uzaylılar vardır.
Yanlış Sebep	İki olayda yeterli delil olmaksızın birinin diğerinin meydana gelişine neden olduğu şeklindeki hatalı çıkarım. **Örnek:** Yüksek sesle müzik dinlemek, uyku kalitesini bozar çünkü yüksek sesle müzik dinleyenlerde uyku problemleri daha yaygındır.
Yetersiz Örnek	Bütünü temsil etmeyen bir örnek kullanılarak yapılan akıl yürütme. **Örnek:** Geçen yıl çok yağmur yağdığına göre bu yıl da çok yağmur yağacak.
Ortak Tutuma Başvurma	Öneriyi kabul ettirmek için bu önerinin büyük çoğunluğun ortak bir davranışı olduğu düşüncesine başvurarak doğru olduğunu iddia etme. **Örnek:** Çoğu insan, trafikte hız yapıyor. Demek ki hız yapmak bu kadar da yanlış bir durum değil.
İmalı Soru	Soru soranın düşünceleri ile uyumlu sonuçlar ortaya çıkarmayı ve cevap vereni suçlu duruma düşürmeyi amaçlayan sorular sorulmasından doğan hata. **Örnek:** Yalan söylemeyi ne zaman bıraktın?
İrrasyonel Otorite	Bir iddianın doğruluğunun konuyla ilgili otorite olmayan bir kişinin veya alan dışı bir uzmanın görüşlerine dayandırılarak savunulması. **Örnek:** Üst komşum, zencefilin mide ağrılarına iyi geldiğini söyledi. Hemen gidip bir zencefil alayım.
Otoriteye Başvurma	Bir iddianın kabulü için bir otoriteye veya bu otoriteye duyulan saygıya, korkuya başvurulması durumu. **Örnek:** Koskoca doktor yalan mı söyleyecek!
Duygu Sömürüsü	Argümanı karşısındakine kabul ettirebilmek için onun acıma hissinden yararlanma durumu. **Örnek:** Umarım projemi kabul edersiniz. Son iki ayımı bu proje üzerinde çalışarak geçirdim.

"Safsatalar" **ve** *"Diğer Safsata Türleri"* ***isimli e-içeriklere ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Safsatalar

Diğer Safsata Türleri

Aşağıdaki örneklerden yararlanarak ilgili alanları doldurunuz.

1. Örnek

GAZETE 2024

ÜNLÜ KOMEDYEN, SAĞLIK TAVSİYELERİYLE DİKKAT ÇEKTİ!

Ünlü komedyen Ahmet Güldüren, sağlık konularında yaptığı açıklamalarla gündeme geldi. Güldüren, "Ben antibiyotiklerin çok zararlı olduğunu düşünüyorum. Bunun yerine doğal yöntemlerle iyileşmeyi tercih ediyorum. Tüm sevdiklerime de bunu öneriyorum." dedi. Güldüren'in bu yorumu, sosyal medyada geniş yankı buldu. Birçok kişi, Güldüren'e destek verdiğini ve modern tıbbi tedavilere karşı şüpheyle yaklaştıklarını açıkladı. Sağlıkçılar ise antibiyotiklerin tıbbi olarak kanıtlanmış etkili tedavi yöntemleri olduğunu vurguluyor. Uzman Doktor Zeynep Kalkan, "Antibiyotikler, bakteriyel enfeksiyonlarla mücadelede kritik rol oynar. Doğal yöntemlerin bu konuda etkili olduğuna dair yeterli kanıt bulunmamaktadır." diyerek Güldüren'e tepki gösterdi.

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

.....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

.....

2. Örnek

Sokak Röportajı: Torun Sahibi Olmanın Etkileri

1 — **Muhabir:** Merhaba, sizce torun sahibi olmak insan sağlığını nasıl etkiliyor?

Vatandaş: Bence torun sahibi olmak, kalp krizi olasılığını arttırıyor.

2 — **Muhabir:** Oldukça ilginç bir görüşünüz var. Neden böyle düşünüyorsunuz?

Vatandaş: Çünkü torun sahibi kişilerde kalp krizi geçirme oranı yüksek. Torun sahibi olan birçok tanıdığımın kalp krizi geçirdiğini gördüm.

3 — **Muhabir:** Konuya bu bakış açısı ile yaklaşmak sizce doğru mu?

Vatandaş: Evet, bence çok mantıklı. Torun sahibi olmak demek, stres ve yorgunluk demektir. Bu da kalp krizi riskini arttırır.

4 — **Muhabir:** Görüşlerinizi paylaştığınız için teşekkür ederim. Sağlıklı günler dilerim.

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

.....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

.....

3. Örnek

Spor Programı Tartışması: Transfer Stratejileri

1 **Sunucu:** Hoş geldiniz değerli izleyiciler. Bugün, Süper Lig'deki takımların transfer stratejilerini tartışacağız. Konuklarımız spor yorumcusu Ayşe Hanım ve eski futbolcu Ali Bey. Ayşe Hanım, ligdeki takımların son transfer hamleleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

2 **Ayşe Hanım:** Takımların son transfer hamleleri oldukça başarılıydı. Özellikle genç yetenekleri kadroya katmaları, geleceğe yatırım yapmak açısından çok önemli.

Ali Bey: Bence takımların özellikle deneyimli oyunculara ihtiyacı var. Genç oyuncular, her zaman istenilen başarıyı ortaya koyamayabilir. Bu da takımlarını zor durumda bırakabilir.

3 **Ayşe Hanım:** Ali Bey, siz zaten futbolu bıraktıktan sonra hiçbir zaman doğru tahminlerde bulunamadınız. Sizi kim ciddiye alır ki?

Ali Bey: Bu konuyla benim futbolculuk kariyerimin ne ilgisi var? Ben sadece takımların daha deneyimli oyunculara ihtiyaç duyduğunu söylüyorum.

4 **Sunucu:** Ayşe Hanım, Ali Bey'in argümanına odaklanalım lütfen. İzleyicilerimizden gelen yorumlar da bu konu hakkında farklı görüşler sunuyor. Tartışmamıza izleyicilerimizin yorumları doğrultusunda devam edelim.

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

.....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

.....

4. Örnek

Anne, akşam hamburger söyleyelim mi?

Son günlerde çok fazla hazır yemek tüketiyoruz. Biraz ara mı versek tatlım?

Lütfen, lütfen, lütfen!

Kızım, hazır yemekler zararlı. Biraz sağlıklı beslenelim, diyorum.

Hazır yemeklerin sağlıksız olduğunu söylüyorsun ama yemek yapma fırsatı bulamadığında hemen hazır yemek sipariş ediyorsun.

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

.....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

.....

5. Örnek

GAZETE

İŞTE İNSANA VERİLEN DEĞER

5,5 aylık doğan Azra bebeği yaşatmak için ilimizdeki sağlık çalışanları, büyük bir özveriyle çalıştı. Erkendoğan Azra bebek, yoğun tıbbi bakım ve ileri teknoloji gerektiren cihazlar kullanılarak tedavi altına alındı. Tedavi sürecinde yaklaşık 300 milyon lira harcama yapıldı. Bu olay, ilimizde insana verilen değerin ne kadar büyük olduğunu gözler önüne serdi.

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

.....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

.....

Örneklerdeki safsataların ne gibi sonuçlar doğuracağını düşünerek safsataların toplumda yarattığı etkiyi aşağıdaki adımları izleyerek değerlendiriniz.

- **1. Adım:** *Kendi yaşamınızdan safsata örnekleri veriniz. Safsataların toplumsal düzende yarattığı olumsuzlukları bu örnekler üzerinden ortaya koyunuz.*

.....

.....

.....

- **2. Adım:** *Safsataların toplumsal düzende yarattığı olumsuzluklara çözüm önerileri geliştiriniz.*

.....

.....

.....

Değerlendirme: *Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.*

Öz Değerlendirme Formu

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Performans görevi boyunca sorumluluklarımı yerine getirdim.			
Safsata türleriyle ilgili yeterli bilgiye ulaştım.			
Safsataların toplumda yarattığı etkiyi değerlendirirken safsataların toplumsal düzende yarattığı olumsuzluklara örnek verdim.			
Verdiğim olumsuz örneklere çözüm önerisi sundum.			
Safsata türlerine kendi yaşamımdan örnekler verdim.			
Afiş çalışması için gerekli görselleri hazırladım.			
Afişi belirtilen süre içinde teslim ettim.			

2.3. Argümantasyonun Yapısı

İnsanlar; günlük yaşamın her alanında, televizyonlardaki haber ve tartışma programlarında, birbirleri ile iletişimlerinde, kitaplarda, dergilerde, makalelerde çoğu zaman farkına bile varmadıkları birçok argümanla karşılaşır. İnsanların bu tür argümanlarla karşılaştıklarını hatta bunları kullandıklarını fark etmemelerinin sebebi, argümanların mantığın biçimsel diline (standart form) uygun şekilde sunulmamasıdır.

Argüman oluşturma sürecine argümantasyon adı verilir. Günlük dildeki konuşmalarda yer alan argümanları net bir şekilde görebilmek için argümantasyonun yapısını düzenlemek gerekir. Bunun için argümantasyon sürecinde ortaya konan argümanlar, mantığın biçimsel diline dönüştürülerek ifade edilmelidir. Burada öncelikle yapılacak iş, argümantasyon sürecinde ortaya konan öncülleri birbirinden ve sonuçtan ayırmak; öncüller ve sonuç ile ilgisi olmayan diğer ifadeleri elemektir. Bu ayrıştırma işleminden sonra öncüller, alt alta yazılmalı; ardından alta bir çizgi çekilmeli ve sonra da bu çizginin altına sonuç önermesi yazılmalıdır.

Örneğin "Son günlerde üniversite mezunlarının çoğunun bir şekilde yüksek lisans başvurusu yaptıkları görülüyor. Yüksek lisans yapmanın, iş bulma şansını ve kariyer fırsatlarını artırdığını gösteren araştırmaların bu durum üzerinde önemli bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle kolayca iş bulmak ve kariyer sahibi olmak isteyenlerin yüksek lisans yapmayı düşünmelerinden daha mantıklı bir şey olamaz." şeklindeki akıl yürütme, şu şekilde standart forma dönüştürülebilir:

1. Öncül: *Üniversite mezunlarının çoğu, yüksek lisans yapmaya yönelmektedir.*
2. Öncül: *Yüksek lisans yapmak, iş bulma şansını artırır.*
3. Öncül: *Yüksek lisans yapmak, kariyer fırsatlarını artırır.*

Sonuç: *O hâlde yüksek lisans yapmak, mantıklıdır.*

Uygulama-2.2 *Argümantasyonun Yapısını Çözümlüyorum*

Aşağıdaki metinlerde yer alan argümanları, öncülleri, sonuçları tespit ediniz. Her bir argümanı mantığın biçimsel diline dönüştürünüz ve örneklerin altındaki argüman diyagramında yer alan boşlukları kullanarak yeniden yazınız.

1. Metin

Karla kaplı bir dağ köyünde yaşayan insanlar, her kış zor hava koşulları nedeniyle evlerinden çıkmakta güçlük çekerler. Yetkililer, sorunun çözümü için köydeki her evin önüne kar temizleme makinesi yerleştirilmesi gerektiğine karar verir. Bu makineler, karı daha hızlı ve etkili bir şekilde temizleyerek köydeki yaşam kalitesini artıracaktır. Kar temizleme makinelerinin yardımıyla kar temizlendiğinde köy halkı, kış aylarında daha rahat hareket edebilecek ve kışın getirdiği zorlukları daha kolay aşabilecektir.

Öncül: .....

.....

Öncül: .....

.....

Sonuç: .....

2. Metin

Kırsal bölgede yer alan baz istasyonundaki arızaya çözüm bulmak için giden ekipler, baz istasyonunun yakınındaki koyunların hastalandığını fark eder. Koyunların hastalanma sebebinin baz istasyonundan yayılan radyasyon olduğunu düşünürler. Bu durumda arazide otlayan diğer koyunların da baz istasyonuna yaklaştıkça hastalanması kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle ekipler, bölgedeki sürü sahiplerini sürülerini bu bölgeden uzaklaştırmaları konusunda uyarmaya karar verirler.

Öncül: .....

.....

Öncül: .....

.....

Sonuç: .....

3. Metin

İnternette o kadar çok şiddet içerikli haber, video ve resim paylaşılıyor ki bu durum endişelerimi artırıyor. Bu paylaşımlara kesinlikle engel olunmalıdır çünkü bu paylaşımlar, çocuklara ve gençlere kötü örnekler sunuyor. Çocukların ve gençlerin bunlardan etkilenmemeleri mümkün değil. Bu gidişle toplumda şiddet eğiliminin artacak olması, beni çok korkutuyor.

Öncül: .....

.....

Öncül: .....

.....

Sonuç: .....

4. Metin

Sağlıkçılar, sağlık konusunda halkı bilinçlendirmek için önerilerde bulunur. Bu öneriler, halk sağlığı için önemlidir. Sağlıkçılar, sağlıklı bir yaşam için dengeli beslenmeye ve egzersiz yapmaya dikkat edilmesinin önemli olduğunu vurgular. Bu uyarılar dikkate alınmalıdır. Sağlıklı bir yaşam tarzı benimsemek için bu iki unsura özen gösterilmelidir çünkü bu konuda en yetkin kişiler sağlıkçılardır.

Öncül: .....

.....

Öncül: .....

.....

Sonuç: .....

Kontrol Noktası

Aşağıda yer alan bulmacayı çözünüz.

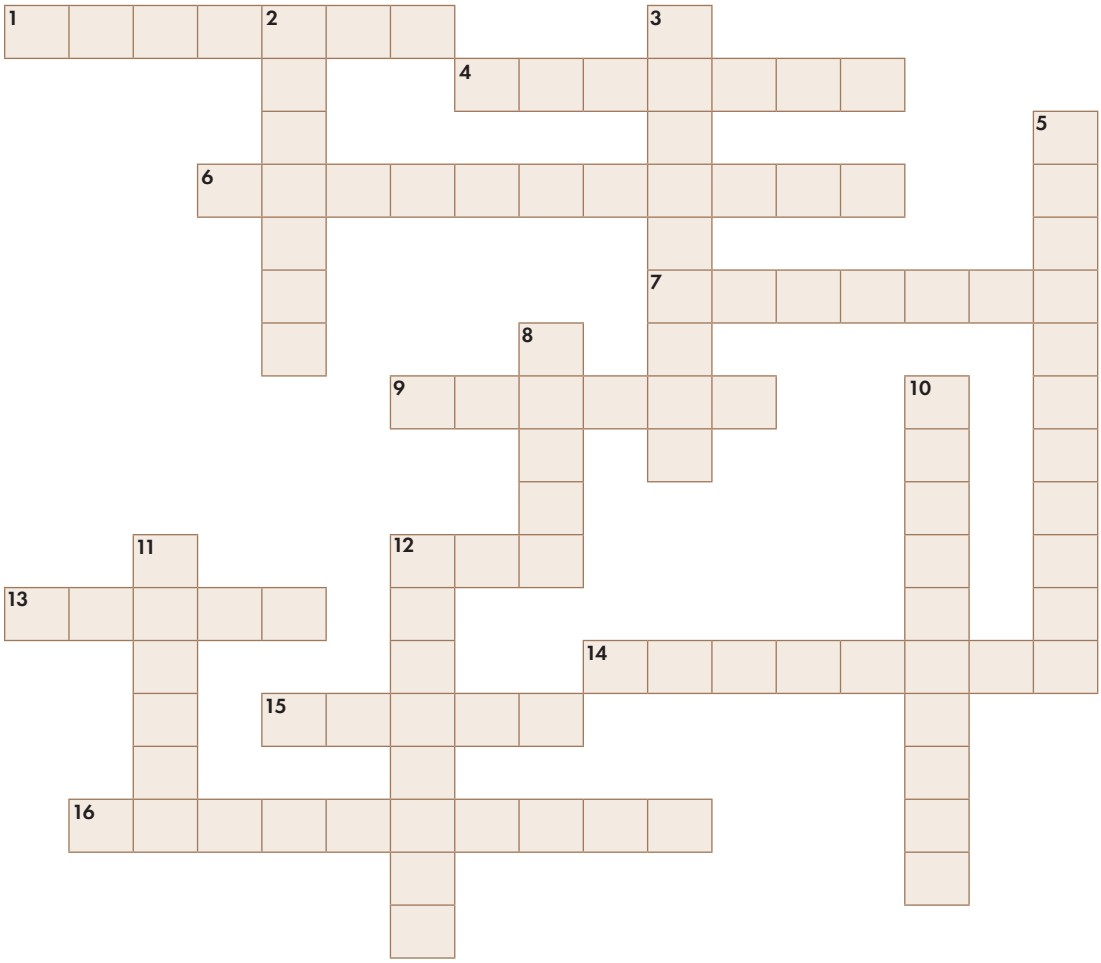

Soldan Sağa

1. Akıl yürütmedeki yanlışlar.
4. Çevrede olan bitene ilişkin zihinsel bağlantılar kurup yeni bilgilere ulaşmak.
6. Doğru olduğu kabul edilen genellemelerden hareketle özel durumları açıklama.
7. Birbirine benzediği düşünülen şeylerin karşılaştırılması yoluyla yapılan akıl yürütme.
9. Doğru düşünmenin ilkeleri.
12. Düşünce ve duyguları aktarma aracı.
13. Bir akıl yürütmede ispatlanan iddia.
14. Bir şeyin yalnızca kendisi olabileceğini vurgulayan akıl ilkesi.
15. Bir olay, nesne ya da düşünce hakkında geliştirilen anlayış.
16. Bir akıl yürütmede öncüllerin sonucu zorunlu kılması.

Yukarıdan Aşağıya

2. Bir görüşü destekleyecek kanıtlar.
3. Tek tek durumların ya da olayların gözlenmesinden genel bir sonuca ulaşma.
5. Bir önermenin aynı anda hem doğru hem yanlış olamayacağını vurgulayan akıl ilkesi.
8. Bir akıl yürütmede sonuca ulaşmak için ihtiyaç duyulan önerme.
10. Düşüncenin kendi içinde anlamsal bir bütünlük taşıması.
11. Bir yargı içeren ve doğruluk değerine sahip olan iddia.
12. Düşüncelerin gerçeğe uygun olması.

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-6. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Beyaz karınca sürülerinde asker beyaz karıncalar, diğer beyaz karıncaların önüne geçer. Kendilerini bu şekilde tehlikeye atarak yuvayı düşmana karşı korumuş olur. Yuvanın ayakta kalabilmesi uğruna birçok asker beyaz karınca ölür. Ateş karıncalarında da buna benzer bir durum söz konusudur. Bir saldırı olduğunda yaralı ateş karıncaları, yuvadan çıkıp saldırganla savaşır. Yaralı olmaları dolayısıyla yuvaya daha az faydaları dokunduğu için olsa gerek âdeta kendilerini feda eder. Beyaz karıncaların ve ateş karıncalarının bu davranışlarına benzer bir diğer örnek de işçi bal arılarıdır. İşçi bal arıları, kendilerine saldıranlara karşı saldırıya geçerek onları sokar. İğnesi soktuğu saldırganda kalan işçi arılar ölür. İşçi arı, ölümüyle kovanın yaşama şansını artırmış olur. Özetle her türden hayvan, başkalarının yaşamı için tehlikeyi azaltan ama kendi yaşamı için tehlikeyi arttıran davranışlarda bulunur.

1. Metinde savunulan temel iddia nedir?

.....

2. Bu iddia, hangi akıl yürütme türü kullanılarak temellendirilmiştir?

.....

3. Bu akıl yürütme, tutarlı ve geçerli midir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. Siz de metinde savunulan iddiayı temellendiren akıl yürütmeler yazarak bu akıl yürütmelerin türünü belirtiniz. Akıl yürütmelerinizin metinde kullanılmayan diğer iki akıl yürütme türüne örnek oluşturmasına ve mantığın biçimsel diline göre yazılmasına dikkat ediniz.

1. Akıl yürütme: .....

.....

.....

Akıl yürütmenin türü: .....

2. Akıl yürütme: .....

.....

.....

Akıl yürütmenin türü: .....

5. Yazdığınız akıl yürütmelerin tutarlılığını, çelişikliğini ve geçerliliğini değerlendiriniz.

1. Akıl yürütme: .....

.....

.....

.....

2. Akıl yürütme: .....

6. Metinde geçen bir doğruluk örneği yazınız.

7-10. soruları metne göre cevaplayınız.

Günümüzde birçok etkisi olduğu bilinen televizyonun gelişmekte olan çocuk beyni için taşıdığı olumsuz etki, çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının kontrol edilmesi gereğini ortaya koymuştur. Çocukların dikkatlerini toparlayabilme sürelerinin kısalığı da göz önüne alınacak olursa televizyonda hızla akan görüntüler, çocuklarda konsantrasyon bozukluğuna ve dikkat dağınıklığı oluşmasına neden olabilmektedir.

Günümüzde televizyonun okumayı olumsuz etkilediği, yadsınamaz bir gerçektir. Çocuklara yönelik TV yayınlarının çeşitliliği, onları kitap okumak yerine televizyona bağlamaktadır. Televizyonun görselliği, çocukları fazlasıyla etkilemekte ve böylece çocuklar, her geçen sene daha fazla televizyon izlemekte; daha az kitap okumaktadır. Çocukların büyük bir çoğunluğu; ailesiyle ve arkadaşlarıyla zaman geçirmek, sosyal etkinliklerde bulunmak, dersleriyle ilgilenmek ya da okumak yerine televizyon izlemeyi tercih etmektedir.

Çocuğu edilgen duruma getirdiği iddia edilen televizyonun eğitsel içerikli programları, çocukları hem fiziksel hem de zihinsel olarak aktif hâle getirebilir. İzlenilen programın içeriği ve ne kadar süreyle izlendiği, çocuğun başarısını etkileyebilmektedir. Eğer televizyon doğru ve bilinçli bir biçimde kullanılırsa eğitsel içerikli programlarla çocuğun dikkatini yoğunlaştırma süresini arttırabilmektedir.

7. Metinde savunulan görüş nedir?

8. Metinde bazı önermeler yer almaktadır. Bu önermeleri belirleyerek üç tanesini yazınız.

9. Metinden doğruluk kavramına örnek olabilecek iki ifade bulunuz. Bu ifadelerin neden doğru olduğunu gerekçelendirerek yazınız.

10. Metinde savunulan görüşü temellendiren bir argüman tespit ederek bu argümanı yazınız. Tespit ettiğiniz argümanın öncüllerini ve sonucunu yazınız.

Argüman: .....

.....

.....

.....

.....

Öncüller: .....

.....

.....

Sonuç: .....

11-13. soruları metne göre cevaplayınız.

Alice (Alis),
"Şeref ve şandan kastınız nedir?" diye sordu. "Bunu bilemiyorum doğrusu."
Humpty Dumpty (Hampti Dampti), onu aşağı gören bir tavırla gülümsedi.
"Ben anlatana kadar da bunu bilemeyeceksin tabii. Demek istediğim şey şuydu: 'Bu fevkalade bir tartışmadır.' dedim."
Alice, itiraz etti.
"Fakat şan ve şeref, fevkalade bir tartışma anlamına gelmez ki."
Yumurta adam, kızı küçümseyen bir tavırla sözlerine devam etti.
"Ben bir sözcük kullandığım zaman 'Bu ne?' demeyi arzu ediyorsam işte o anlama gelir. O sözcük demek istediğimden ne fazlası ne de azı anlamında kullanılabilir."
Alice'in de inadı tutmuştu. Onun için de "Yalnız mesele şu." diye mırıldandı. "Bakalım sözcüklerin birçok anlama gelmelerini sağlayabilecek misiniz?"

11. "Ben bir sözcük kullandığım zaman bu ne demeyi arzu ediyorsam işte o anlama gelir." **ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.**

.....

.....

.....

12. **Humpty Dumpty'nin dilde gerçek anlam yerine kişisel anlamları vurgulaması, insanların düşüncelerini ve iletişimlerini nasıl etkiler? Açıklayınız.**

.....

.....

.....

13. **Eğer güneşli bir günü anlatmak isteseydiniz herkesin aynı şekilde anlayabileceği ortak kavramlar olmadan bunu nasıl ifade edebilirdiniz?**

.....

.....

.....

.....

14-16. soruları görsellere göre cevaplayınız.

1. Görsel

2. Görsel

3. Görsel

14. Görsellerdeki safsataların türleri nelerdir?

1. Görseldeki Safsata Türü: .....
2. Görseldeki Safsata Türü: .....
3. Görseldeki Safsata Türü: .....

15. Görsellerdeki safsataların türlerine kendi yaşamınızdan birer örnek veriniz.

1. Görsel: .....
.....
2. Görsel: .....
.....
3. Görsel: .....
.....

16. Görsellerdeki safsataların yol açabileceği toplumsal sorunlar neler olabilir?

1. Görsel: .....
.....
2. Görsel: .....
.....
3. Görsel: .....
.....

2. Ünite Elektronik Ölçme ve Değerlendirme Soruları

3. Ünite
Varlık Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

Herakleitos [Heraliytos (Temsili)]

> “Her şey akar.”
>
> Herakleitos

Bu ünitede

- varlık felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- varlık felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden varlık felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; anlam çözümleme tablosunu, öz ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- **3.1. Varlık Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **3.2. Varlık Felsefesinin Temel Problemleri (Varlığın Var Olup Olmadığı, Varlığın Ne Olduğu)**

Anahtar Kavramlar

- **fenomen**
- **idea**
- **madde**
- **oluş**
- **öz**
- **töz**
- **varlık**
- **varoluş**

Başlarken

"Gerçekten var olan nedir?" sorusu varlık felsefesinin temel sorularından biridir. Varlık bakımından neyin geçici, neyin kalıcı olduğunu hiç merak ettiniz mi? "Varlık, sadece maddeden mi ibarettir yoksa varlığın maddeden bağımsız olarak ruh, düşünce ya da başka varlık biçimleri de var mıdır?" diye düşündünüz mü? Bu sorulara hemen cevap vermek kolay değildir. Benzer sorular, varlık felsefesi kapsamında filozoflar tarafından yüzyıllar boyunca sorulmuş ve cevaplanmaya çalışılmıştır. Filozoflar, öncelikle varlığı anlamaya çalışmış ve varlığı meydana getiren ana maddeyi, varlığın biçimini, değişimini ve oluşumunu sorgulamışlardır. Böylece varlığı konu edinen bir felsefe disiplini olan varlık felsefesinin temelini atmışlardır. Ünlü Antik Yunan filozofu Aristoteles'in de varlığı felsefenin ilk konusu olarak nitelemesi, varlık konusunun ne kadar önemli olduğunun göstergesidir.

Ön Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Var olmak sizin için ne ifade eder?
2. Duyularla algılanmayan varlıklar da var mıdır?
3. Bir şeyin gerçek olduğunu size düşündüren nedir?
4. Aynada gördüğünüz görüntü gerçek midir? Açıklayınız.

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Bir zamanlar, yaşlı bir bilgenin yaşadığı küçük bir köy vardı. Yaşlı bilge; tüm yaşamını evrenin, hayatın ve varlığın anlamını sorgulamaya adamıştı. Köy halkı, ona saygı duyar ancak onun karmaşık sorularını cevaplamakta zorlanırdı. Bir gün bilge, köy meydanında büyük bir taşın üzerine oturdu ve köylülere sordu:

"Gerçekten var olan nedir?"

Köylüler, şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Bilgenin sorusu her zamankinden daha karmaşıktı. Sonunda küçük bir çocuk cesaretini toplayarak cevapladı:

"Gerçekten var olan; gördüğümüz, dokunduğumuz ve hissettiklerimizdir."

Bilge, başını salladı ama cevaptan tatmin olmuş gibi görünmedi. Sonra köydeki yaşlı bir adam konuştu:

"Gerçekten var olan, inandığımız ve hatırladığımız şeylerdir: anılarımız, geleneklerimiz, atalarımızın öğrettikleri..."

Bilge yine başını salladı ama bu cevap da onu tatmin etmedi. Köy meydanını bir sessizlik kapladı. Herkes, bilgenin sorusuna doğru cevabı bulmaya çalışıyordu ama kimse, cevabının doğruluğundan yeterince emin değildi.

Bilge ayağa kalktı, köylülerin arasından geçerek köyün kenarındaki büyük bir ağacın altına yürüdü. Ağacın altına oturdu ve onlara tekrar sordu:

"Eğer bu ağaç köyde kimse yokken devrilse bu olay gerçekten var olmuş sayılır mı?"

Köylüler bir süre düşündüler. Bazıları "Tabii ki olur." dedi, "Çünkü ağaç gerçekten var." Diğerleri ise "Ama bunu kimse görmezse nasıl bilebiliriz?" diye itiraz etti.

Yaşlı bilge, derin bir nefes aldı ve şöyle dedi:

"Var olan ile algıladığımız şeyler arasında fark olabilir mi? Eğer bir şey algılanmıyorsa gerçekten var mıdır? Yoksa biz onu algıladığımız için mi var olduğunu düşünüyoruz?"

Bu sorular, köyde uzun süre yankılandı. Köylüler, bilgenin soruları cevaplamasını beklediler ama o hiçbir şey söylemeden kalktı ve evine döndü. Bilgenin soruları, köydeki herkesin zihnine bir tohum ekti. O andan itibaren köy halkı, "Gerçekten var olan nedir?" sorusunu kendi içinde sorgulamaya başladı.

1. **Öyküdeki bilgenin** "Gerçekten var olan nedir?" **sorusunu sormasındaki amacı ne olabilir?**
2. **Yaşlı adam ve küçük çocuk, varlığın oluşumu konusunda hangi görüşleri öne sürebilir?**
3. **Bilgenin** "Var olan ile algıladığımız şeyler arasında fark olabilir mi?" **sorusuna sizin cevabınız ne olurdu?**
4. **Bilgenin varlıkla ilgili sorularının günlük yaşamdaki yansımaları neler olabilir?**
5. **Bilgenin sorduğu sorular; felsefenin bilgi, bilim, ahlak, sanat, siyaset, din gibi diğer alanları için nasıl bir temel oluşturur?**
6. **Köylülerin varlık hakkındaki farklı görüşlerini dikkate alarak varlığın ne olduğu konusunda kendi düşüncelerinizi açıklayınız.**

3.1. Varlık Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Felsefenin en temel ve en eski disiplinlerinden biri olan varlık felsefesinin temel konusu varlığın kendisidir. Ontoloji olarak da adlandırılan bu disiplin; varlığın temel özelliklerini, yapısını ve var olma biçimlerini inceleyerek varlığın doğasına dair evrensel açıklamalara ulaşmaya çalışır. "Varlık var mıdır?", "Varlık nedir?", "Varlığın mahiyeti nedir?", "Varlık türleri nelerdir?" gibi sorulara cevap arar. Varlık felsefesi alanında sorgulamalar yapan filozoflar; fenomen, idea, madde, oluş, öz, töz, varlık, varoluş gibi kavramları kullanarak görüşlerini temellendirir. Bu kavramlar varlığın ne olduğuna, varlıkların nasıl ortaya çıktığına ve birbirleriyle olan ilişkilerine dair tartışmaları şekillendirir. Varlık tüm gerçeklikleri kapsayan bir kavramdır. Bu nedenle varlık felsefesi, birçok felsefi sistemin temelinde yer alır.

Uygulama-3.1 *Varlık Felsefesinin Konusu ve Kavramları*

Aşağıdaki bilgi görselinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Varlık felsefesi; varlığın en temel ve genel özelliklerini, yapısını ve doğasını inceler.

Fenomen: Dış dünyadaki nesne ve olayların insan bilincinde beliren hâlleri.

İdea: Yalnızca düşünme aracılığı ile kavranabilen asıl gerçeklik.

Madde: Uzayda yer kaplayan, ağırlığı ve kütlesi olan fiziksel varlık.

Oluş: Bir şeyin meydana gelme süreci.

VARLIK FELSEFESİNİN KAVRAMLARI

Öz: Bir varlığın kimliğini belirleyen ve değişmeyen karakteristik özellikleri.

Töz: Başka bir şeye bağlı olmadan varlığını sürdüren temel varlık.

Varlık: Somut ve soyut var olan her şey.

Varoluş: Bir varlığın kendini gerçekleştirmesi ve özünü ortaya koyması.

Bilim ve felsefenin varlığa yaklaşımları farklıdır.

Bilim

Varlığın var olup olmadığını sorgulamadan var olduğunu kabul eder.

Varlığı, gözlemlenebilir ve deneylerle doğrulanabilir gerçeklik olarak görür.

Varlıkta görünüş-gerçeklik ayrımı yapmayarak görünenin gerçek olduğunu kabul eder.

Varlığı indirgemeci bir bakış açısıyla ele alır. Her bilim dalı, varlığın sadece belirli bir yönünü inceler. Biyoloji canlı varlıkları, kimya maddenin yapısını, fizik varlıkların hareketini vb. ele alır. Varlığı bilimsel yöntemlerle araştırır ve bunun sonucunda da nesnel bilgilere ulaşır.

Felsefe

Varlığın var olup olmadığını sorgular.

Varlığı fiziksel dünyayla sınırlamaz. Varlığın hem reel (maddi) hem de ideal (düşünsel) niteliklere sahip olabileceğini varsayar.

Varlığın görünüşü ve gerçekliği arasında ayrım yapabilir.

Varlığa bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşır, varlığı genel ve kapsamlı bir şekilde ele alır.

Varlık üzerine düşünerek sorgulama yapar. Bu süreçte her filozof varlığa kendi bakış açısıyla yaklaştığından ulaşılan bilgiler de öznel niteliktedir.

1. Bilim ve felsefenin varlık konusuna yaklaşımlarını amaç ve yöntem bakımından karşılaştırınız.

2. Varlık felsefesine ilişkin aşağıdaki kavramları kendi cümlelerinizle tanımlayınız.

Varlık:
Fenomen:
İdea:
Oluş:
Madde:
Öz:
Töz:
Varoluş:

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Metafizik, doğaüstü ve doğaötesi anlamlarla kullanılan bir terim olup felsefenin önemli disiplinlerinden biridir. Varlığı ve gerçekliği sorgulayan bu alan, "neyin var olduğu" sorusuna odaklanarak varlığın doğasını, ilkelerini ve anlamını inceler. Metafizik, sadece varlık ve gerçekliğin en temel ilkelerini araştırmakla kalmaz; aynı zamanda bilgi, bilim, değerler gibi diğer temel felsefi sorunları da ele alır.

Ontoloji, kelime anlamıyla "varlık bilimi" olarak adlandırılır ve metafiziğin alt dalı kabul edilir. Ontoloji; varlıkların özelliklerini, türlerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini inceler. Bu alanda varlıkların ne şekilde sınıflandırılacağı ve aralarındaki bağlantıların nasıl belirleneceği tartışılır. Ontoloji, varlıkların "ne olduğu" sorusunu sorarak metafiziksel araştırmalara temel oluşturur.

Ontoloji varlığın doğası ve var olanların temel özelliklerine odaklanırken metafizik, bu konuları daha geniş bir bakış açısıyla bilgi ve değerlerle ilişkili problemlerle birleştirir. Bu bakımdan metafizik ve ontoloji, farklı açılardan da olsa varlığı sorgulamaları bakımından benzerdir. Bu nedenle bazı felsefeciler ontolojiyi metafiziğin bir dalı olarak kabul ederken bazıları da onu metafizikten bağımsız bir alan olarak değerlendirir.

1. Ontoloji ile metafizik arasındaki farklar nelerdir?

2. Metafizik ve ontoloji arasındaki ilişki nedir? Tartışınız.

"Varlık Felsefesinin Temel Kavramları" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz. Uygulama boyunca verdiğiniz cevapları e-içerikteki bilgiler ile karşılaştırarak eksik ya da hatalı cevaplarınızı düzeltiniz.***

"Varlık Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

3.2. Varlık Felsefesinin Temel Problemleri

Varlık felsefesinde iki temel problem öne çıkar: varlığın var olup olmadığı ve varlığın ne olduğu.

Varlığın Var Olup Olmadığı Problemi

Varlığın var olup olmadığı problemi, varlık üzerine yapılan birçok felsefi araştırmanın başlangıcını oluşturur. Bu konuda bazı filozoflar varlığın var olduğunu savunurken bazıları ise varlığın var olmadığını iddia eder. Bu tartışmada öne çıkan iki önemli filozof, Parmenides [Parmenides (MÖ 515-445)] ve Gorgias'tır [Gorgiyas (MÖ 480-380)].

Uygulama-3.2 *Parmenides ve Gorgias'a Göre Varlık*

Parmenides ve Gorgias'ın varlığın var olup olmadığına yönelik aşağıdaki görüşlerine dayanarak soruları cevaplayınız.

Parmenides

- Eğer bir şey var olmasaydı onun hakkında düşünmek mümkün olmazdı; bu nedenle var olan vardır, yokluk imkânsızdır.
- Var olmayanı düşünmek mümkün olmadığına göre düşünülebilen her şeyin bir varlık temeli olmalıdır. Demek ki düşünce ile varlık bir ve aynıdır.
- Eğer varlık varsa başlangıcı ve sonu olmamalıdır çünkü yokluk var olamayacağı için varlık da yok olamaz. Varlık sürekli ve sonsuzdur.
- Varlık her şeyi kapsar, bu nedenle bölünemez. Eğer bölünebilseydi bir kısmının var olmaması gerekirdi ki bu mantıksal olarak mümkün değildir. O hâlde varlık birdir.
- Varlığın değişmesi, onun var olma durumundan çıkması demektir. Yokluk olmadığı için varlıktan varlık olmayana geçiş imkânsızdır. Demek ki değişim ve hareket bir yanılsamadır.
- Duyular yanıltıcıdır çünkü onlar varlığı değişken, çok ve hareket hâlindeymiş gibi gösterir. Akıl ise varlığın tek, değişmez ve sürekli olduğunu ortaya koyar. O hâlde duyularla kavranan dünya, bir yanılsamadır; hakikat akılla kavranır.

Gorgias

- Bir şey ya vardır ya yoktur ya da her ikisinin karışımıdır. Eğer bir şey varsa o, sonsuz olmalıdır çünkü sonlu olanın bir başlangıcı ve sonu olur. Sonsuz olan ise her yerde bulunmalıdır. Ancak her yerde olan bir şeyin belli bir yerde sabit kalması mümkün değildir. Bu da onun var olduğunu söylemeyi çelişkili hâle getirir. Öte yandan bir şeyin hem var hem yok olması da imkânsızdır çünkü varlık ve yokluk, birbirine tamamen zıttır ve aynı anda bir arada bulunamaz. Bu durumda var olan bir varlığın aslında var olmadığı sonucu ortaya çıkar.
- Eğer bir şey varsa onun bilgisine ya algılar aracılığıyla ya da akıl aracılığıyla ulaşılır. İnsanın algıları, sürekli olarak değiştiği için yanıltıcıdır. Bu nedenle algılar aracılığıyla edinilen bilgi kesin değildir. Düşünülen birçok şey ise gerçek değildir. Düşünceler gerçek olsa bile çoğu zaman duyusal algılardan etkilenir. Algılar yanıltıcı olabileceği için düşünceler de hatalı olabilir. O hâlde bir şey var olsa bile bu bilinemez.
- Eğer bir şey varsa ve onun bilgisine ulaşabilirsek bu bilgiyi dil aracılığı ile başkalarına aktarabilmek gerekir. Her insan, dünyayı kendi algılarına göre deneyimler. Bu nedenle her kelime, insanlar arasında farklı anlamlar taşıyabilir. Her insanın algısı ve anlam dünyası farklı olacağından insan, algıladığı ve anladığı bir şeyi başka birine tam olarak aktaramaz.

1. Parmenides'e göre varlık ve düşünce arasındaki ilişki nedir?

2. Parmenides, varlığın neden değişmez olduğunu savunur?

3. Varlık ve yokluk, Gorgias'a göre neden aynı anda geçerli olamaz?

4. Gorgias, insan algılarının güvenilmez olduğunu savunurken hangi argümanları öne sürmüştür?

5. Parmenides ve Gorgias'ın varlık anlayışları, nasıl bir farklılık gösterir?

Uygulama-3.3 *Varlığı Anlamaya ve Açıklamaya Çalışıyorum*

"Varlığın var olup olmadığı ve varsa ne olduğu" ***hakkında köşeleme tekniğini kullanarak bir tartışma yapınız. Köşeleme tekniğini uygulamak için aşağıdaki işlem basamaklarını öğretmeninizin rehberliğinde gerçekleştiriniz.***

- Sınıfı dört köşeye ayırınız.
- Her köşeye varlığın var olup olmadığını ve varsa ne olduğuna dair farklı bir görüşü temsil edecek bir başlık veriniz.
  Örneğin
  1. Köşe: Varlık vardır ve maddi dünyadan ibarettir.
  2. Köşe: Varlık vardır. Varlığın maddi ve maddi olmayan iki unsuru bulunur.
  3. Köşe: Varlık yoktur, sadece bir yanılsamadır.
  4. Köşe: Varlık vardır ancak onu tam olarak tanımlamak mümkün değildir.
- Verilen dört görüş üzerine düşünerek hangi görüşe daha yakın olduğunuzu belirleyiniz ve o görüşü temsil eden köşeye geçiniz.
- Köşenizdeki diğer öğrencilerle neden bu görüşü seçtiğinizi tartışınız. Görüşünüzü destekleyen argümanlar geliştiriniz.
- Grubunuzda yer alan her bir arkadaşınızı tartışmaya katkıda bulunması için teşvik ediniz ve birbirinizin fikirlerini dikkatle dinleyiniz.

- Köşenizdeki tartışmalar sonucunda görüşünüzü en iyi şekilde temsil eden ana argümanları belirleyiniz.
- Bir temsilci seçerek bu argümanları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Diğer köşelerden gelen temsilcilerin argümanlarını dikkatle dinleyerek kendi görüşünüze aykırı bulduğunuz noktalara karşı argümanlar geliştiriniz.
- Tartışma sırasında karşıt görüşlere saygılı bir şekilde cevap vermeye özen gösteriniz.
- Tartışma süresince davranışlarınızda kontrollü olmaya, görüşlerinizi açık bir şekilde ifade etmeye, etkin dinleme yapmaya ve birbirinizin sözünü kesmemeye özen gösteriniz.
- Tüm köşeler kendi argümanlarını sunduktan ve karşılıklı tartışmalar yapıldıktan sonra sınıfın geneliyle kısa bir değerlendirme yapınız.
- Tartışma süreci boyunca fikirlerinizde bir değişiklik olup olmadığını ve hangi argümanların sizi daha çok etkilediğini sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Tartışmanın sonunda varlık felsefesiyle ilgili edindiğiniz bilgileri ve öğrendiğiniz yeni düşünce yollarını sınıfça özetleyiniz.
- Her köşenin sunduğu argümanlar ve bu argümanların geçerliliği üzerine öğretmeninizin yapacağı toplu değerlendirme ile etkinliği sonlandırınız.

"İnsanın varlığı anlama ve açıklama isteğinin nedenleri" ***hakkında tartışınız. Tartışmayı fikir taraması tekniğini kullanarak gerçekleştiriniz. Fikir taraması tekniğini uygulamak için aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz:***

- Öğretmeninizin rehberliğinde 4-9 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz.
- İnsanın, varlığı anlama ve açıklama isteğinin nedenleri hakkında 5 dakika boyunca grup arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışma esnasında şu sorulara odaklanınız:

Sorular

» İnsanlar, niçin varlığı anlamak ve açıklamak ister?
» Varlığı anlama ve açıklama çabasının kişisel ve toplumsal etkileri nelerdir?
» Varlığı anlama ve açıklama çabasının psikolojik ve kültürel boyutları nelerdir?

- Öne sürülen görüşleri tüm grup üyelerinin göreceği bir kâğıda yazınız.
- En çok ifade edilen görüşler üzerinde değerlendirme yapınız.
- Tartışma sonunda öne çıkan dört görüşü grup sözcünüz aracılığı ile sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Tartışma süresince davranışlarınızda kontrollü olmaya, görüşlerinizi açık bir şekilde ifade etmeye, etkin dinleme yapmaya ve birbirinizin sözünü kesmemeye özen gösteriniz.

"Varlığın Var Olup Olmadığı Problemi" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Varlığın Ne Olduğu Problemi

Felsefe tarihinin en eski tartışmalarından biri, "Varlık nedir?" sorusu etrafında gerçekleşmiştir. Varlığı sorgulayan İlk Çağ filozofları, doğayı ve doğadaki olayları açıklayabilmek için "Varlığın ana maddesi nedir?" sorusuna cevap vermeye çalışmışlardır. Felsefe; görünen varlığın gerçek olup olmadığı, görünüşün ardında algılanamayan bir hakikatin var olup olmadığı gibi problemleri sorgulayarak varlığı açıklamak ister. Varlığı ele alan filozoflar; "Varlık nedir?", "Varlık var mıdır?", "Varlık nasıl meydana gelmiştir?", "Varlığın türleri nelerdir?", "Varlık, sadece fiziksel (maddi) şeylerle mi sınırlıdır yoksa ideal ve soyut şeyler de varlık olarak kabul edilebilir mi?", "İnsanın varlık amacı nedir?" vb. sorularla evreni, varlığı ve gerçekliğin doğasını açıklamaya çalışmaktadırlar.

Çalışma Kâğıdı

■ *"Varlık Felsefesinin Temel Problemlerinden Doğan Felsefi Akımlar"* ***metninden yararlanarak işlem basamaklarını gerçekleştiriniz.***

Varlık Felsefesinin Temel Problemlerinden Doğan Felsefi Akımlar

Varlık felsefesinin temel problemleri olan "varlığın var olup olmadığı" ve "varlığın ne olduğu" problemleri, felsefe tarihi boyunca tartışılmıştır. Bunun sonucunda da farklı felsefi yaklaşımlar doğmuştur. Varlığın var olup olmadığı tartışması, nihilizm (hiççilik) ve realizm (gerçekçilik); varlığın ne olduğuna yönelik tartışmalar ise idealizm, materyalizm, düalizm, oluş felsefesi, fenomenoloji gibi yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Nihilizm

Nihilizm, genel anlamda her tür görüşe, değere ve düzene karşı çıkan anlayıştır. Varlıkta nihilizm, tözsel anlamda varlığın var olduğunu reddeder. Lao Tzu ve Gorgias, nihilizmin önde gelen temsilcileridir.

Lao Tzu: Dış dünyada gözlenen tüm varlıkların aldatıcı olduğunu savunur. Ona göre var olan her şey Tao'dur. Tao, doğru olan ve takip edilmesi gereken yoldur. Her şeyin başlangıcıdır ve evrenin düzenidir. Tao; akıl, düşünce, deney veya gözlemle bilinemez. İnsanın kendini tanıması, Tao'yu tanıması ile olur ve kendini tanıyan insan, doğru yolun Tao olduğunu anlar. Bu yüzden insan, gerçek varlık olan Tao'ya yönelmeli ve onunla bütünleşmelidir.

Gorgias: Evrensel bir varlık anlayışını reddederek "Varlık yoktur." görüşünü savunmuştur. Ona göre eğer varlık varsa bile onun hakkında konuşmak mümkün değildir. Gorgias, "Hiçbir şey yoktur. Eğer bir şey varsa bilinemez. Eğer biliniyorsa başkalarına aktarılamaz." diyerek varlık hakkında kesin bir bilgiye ulaşmanın imkânsız olduğunu öne sürmüştür.

Realizm

Realizm, varlığın insan zihninden bağımsız olarak var olduğunu savunan bir felsefi görüştür. Realistlere göre dış dünyada var olanlar, insan düşüncesinden bağımsız bir gerçekliğe sahiptir. Ancak bu varlığın ne olduğu konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Aristoteles realizmin önemli temsilcilerinden biridir. "Metafizik" adlı eserinde filozofun önce neyin var olduğunu, sonra da var olanların doğasını açıklaması gerektiğini söyler. Ona göre her varlık, madde ve form olmak üzere iki ögeden oluşur. Madde, varlıkların fiziksel yapısını oluşturur; değişir, yok olur ve duyularla algılanabilir. Form ise varlığın özüdür, değişmez; sonsuzdur ve ancak akılla kavranabilir. Örneğin dünyada birçok farklı insan vardır ancak hepsine "insan" denmesinin sebebi, aynı insanlık formuna sahip olmalarıdır. İnsanlar doğar, değişir ve ölür ancak insanlık formu, var olmaya devam eder.

İdealizm

Varlık felsefesinde gerçekliğin maddi değil zihinsel (akılsal) olduğunu savunan anlayıştır. Görünüş-gerçeklik ayrımı yapan idealist filozoflar, görünenin ardında duyularla algılanamayan zihinsel bir gerçekliğin bulunduğunu savunurlar. İdealist düşünürlerden Platon bu gerçekliğe "idea", İbni Sina "Tanrı", Georg Wilhelm Friedrich Hegel [Georg Vilhelm Fredrih Hegel (1770-1831)] ise "tin" adını verir.

Platon: Varlık anlayışını görünüş-gerçeklik ayrımına dayalı olarak oluşturur. Platon'a göre içinde yaşanan "duyular dünyası"nın dışında duyularla algılanamayan bir "idealar dünyası" vardır. Duyular dünyasında yer alan maddi varlıklar; meydana gelir, yok olur, değişir ve çok sayıdadır. Bu dünyadaki her bir varlığın aslı olan ideası ise düşünsel, ezelî-ebedî, değişmez, bir ve mükemmeldir. İnsanlar, duyular dünyasındaki varlıkların duyulara dayalı bilgisine dayanarak onlar hakkında bilgi sahibi olduğu yanılgısı içindedir. Oysa duyular dünyası, ideaların bir kopyası olması bakımından gerçek değildir. Asıl varlık idealardır. İdealar da ancak akılla kavranabilir.

İbni Sina: Varlıkları zorunlu ve mümkün varlıklar olarak ikiye ayırır. Mümkün varlıklar; varlığı olasılık dâhilinde olan, değişen, var olan ve yok olan her şeydir. Çevrede var olan maddi tüm varlıklar, mümkün varlıklardır. Zorunlu varlık ise varlığı kendinden olan, ezelî-ebedî, bir ve mükemmel olan "Tanrı"dır. Her şey, Tanrı'dan meydana gelmiştir.

F. Hegel: Diyalektik idealizmin temsilcisi kabul edilen F. Hegel'e göre her şeyin varlık nedeni olan ve asıl gerçeklik olarak kabul edilen "tin", zihinsel bir niteliğe sahiptir. Tin, oluş ve değişim hâlindedir. Düşünsel, bir, ezelî ve ebedî olan tin değişerek varlıklar dünyasını meydana getirir. Bu diyalektik süreç, F. Hegel'e göre üç aşamada gerçekleşir: tez, antitez ve sentez. Meydana gelen her durum (tez), karşıtını (antitez) da içinde barındırır ve bunlar çatışarak yeni bir durum olan sentezi ortaya çıkarır. Bu süreç sonsuza kadar devam ederek değişim gerçekleşir. Başlangıçta kendi başına olan tin, kendini açarak evreni meydana getirmiştir. Bunun sonucunda madde olmayan tin, maddeye dönüştüğü için kendine geri dönmek ister. Bu da ancak tarih, kültür bilimleri (sanat, din, felsefe, hukuk) gibi alanlarda gerçekleşebilir.

Materyalizm

Maddi varlıkların gerçek olduğunu ve madde olmayanın gerçek olmadığını savunan yaklaşımdır. Antik Yunan'daki doğa filozofları; varlığın ana maddesinin su, hava, atom vb. maddi cinsten olduğunu iddia ettikleri için materyalist yaklaşımın tarihteki ilk savunucuları kabul edilir. Demokritos (MÖ 460-370), Thomas Hobbes [Tamıs Habs (1588-1679)], De La Mettrie [Dö La Metri (1709-1751)], Karl Marx (1818-1883) gibi filozoflar materyalist anlayışın önemli temsilcileridir.

Demokritos: Antik Yunan doğa filozoflarından biridir. Tüm varlıkların maddi nitelikteki atomlardan meydana geldiğini savunması bakımından "atomcu materyalist" kabul edilir. Atomlar, bölünmez ve değişmez olup farklı biçimlerde ve boyutlardadır. Boşlukta hareket eden atomlar, bir araya gelerek varlığı meydana getirir.

Thomas Hobbes: Var olan her şeyin en, boy ve derinliğe sahip olan cisimden ibaret olduğunu savunur. Bu bakımdan T. Hobbes'ın materyalizmi, "cisimci materyalizm" adını alır. Duyularla algılanan ağaç, kedi, insan vb. varlıklar ağır cisim; duyularla algılanması zor olan su, hava, soğan zarı vb. hafif cisimdir. Sonuçta var olan her şey, maddi olan cisimdir.

De La Mettrie: "Makine insan" anlayışının savunucusu olan De La Mettrie'ye göre var olan her şey maddedir. İnsandaki ruh, akıl, irade, düşünme gibi maddi olmadığı düşünülen unsurların tümüyle bedenin bir işlevi olduğunu iddia eder. De La Mettrie'ye göre insan bedeni, bir makine gibi birbirine bağlı maddi unsurlardan meydana gelmiştir.

Karl Marx: 19. yüzyılın önemli materyalist filozoflarından biridir. Var olan her şeyin temelinde maddenin olduğunu savunur. Evrendeki tüm maddi varlıkların tez-antitez ve sentez süreçlerini takip ederek değiştiğini savunması bakımından "diyalektik materyalizm"in temsilcisi kabul edilir. Karl Marx'ın diyalektik materyalizmi, yalnızca varlığı değil tarih ve toplumu da kapsar. Ona göre toplum, sürekli bir çatışma içindedir ve bu çatışma, toplumsal değişimin itici gücüdür. Bu nedenle K. Marx'ın diyalektik anlayışı, "tarihsel materyalizm" olarak adlandırılır.

Düalizm

İkicilik anlamına gelen düalizm, varlığın hem maddi hem de maddi olmayan iki unsurdan meydana geldiğini savunur. Rene Descartes, bu anlayışın en önemli temsilcisidir.

Rene Descartes: İnsanın ruh ve beden olmak üzere iki tözden meydana geldiğini savunur. Ruh düşünür ama yer kaplamaz, beden yer kaplar ancak düşünmez. Bunlar iki ayrı töz olarak insanı meydana getirir.

Oluş Felsefesi

Evrendeki varlıkların değişmez olduğu anlayışına eleştiri niteliğindedir. Bu yaklaşıma göre var olan her şey, sürekli bir değişim ve oluş hâlindedir. Bu varlık felsefesi yaklaşımı, Herakleitos (MÖ 540-480) ve Alfred North Whitehead [Alfred Nort Vaythed (1861-1947)] tarafından savunulur.

Herakleitos: Her şeyin her an değiştiğini savunan Herakleitos'a göre değişmeden kalan hiçbir şey yoktur. Varlıkların değişimi, tesadüfen değil belli bir ilkeye göre gerçekleşir. Herakleitos bu ilkeye "logos" adını verir. Her şey değişse de değişimi düzenleyen "logos" değişmez. Herakleitos, varlığın ana maddesinin de sürekli değişen "ateş" olduğunu savunur.

Alfred North Whitehead: Evrenin olaylardan meydana geldiğini iddia eder. Yaşanan her an, bir olaydır. Olay, bir kez yaşanır ve bir daha asla tekrar etmez. Her olay, kendinden önceki olayların sonucu; kendinden sonrakilerin ise nedenidir. Bu bakımdan evren oluş hâlindedir, olayların birbirini takip ettiği bir yapıya sahiptir.

Fenomenoloji

Asıl varlıkların fenomenler olduğunu, fenomenlerin ise duyusal alanın dışında bir gerçekliğinin başka bir ifadeyle özünün bulunduğunu savunur. Bu yaklaşım, insanların deneyimlerini ve bilinç durumlarını inceleyerek varlığın özüne ulaşılabileceği iddiasındadır. En önemli temsilcilerinden biri Edmund Husserl'dir [Edmond Hussel (1859-1938)].

Edmund Husserl: Varlıkların özünün, Platon'un ideaları gibi bilinmeyen bir yerde veya varlıkların içinde değil insanın bilincinde olduğunu savunur. E. Husserl'e göre insan, bilinci üzerine düşünerek fenomenlerin özüne ulaşabilir. İnsanın sahip olduğu bazı ön yargılar, rastlantısal ögeler, inançlar vb. unsurlar, özün bilgisine ulaşmayı engeller. Özün bilgisine ulaşmak için varlığa ait birtakım niteliklerin bir kenara bırakılarak varlıktan soyutlanması başka bir deyişle paranteze alınması gerekir. Paranteze almalar sonunda nesnelerin aslı olan ve hiç değişmeyen özü elde kalır.

Varoluşçuluk

Varoluşçuluk, 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkıp 20. yüzyılda yaygınlaşan bir felsefi akımdır. Bu akım; insanın varoluşunu, yaşam biçimlerini ve süreçlerini anlamaya odaklanır. Varlıktan çok insanın kendi varlığını sorgulaması ve tanımlaması üzerinde durur. Özgürlük, sorumluluk ve varoluşsal kaygılar varoluşçuluğun temel konularıdır. Jean-Paul Sartre [Jan Pol Sart (1905-1980)] bu düşüncenin en önemli temsilcilerinden biridir.

Jean Paul Sartre: İnsanın, diğer varlıklardan farklı olarak varoluşunun bilincine sahip bir varlık olduğunu savunur. Sartre'a göre insan dışındaki tüm varlıklarda öz, varoluştan önce gelir. Örneğin yazı yazma özü için kalem, kâğıt; kesme özü için makas meydana gelir. İnsan, bu dünyaya atılmış bir varlık olarak öze sahip değildir. Oysa insan, var olduktan sonra sahip olduğu özgürlükle kendi özünü belirler. Bu özgürlük, insana sorumluluk da yükler. İnsan, yerine getirdiği her bir eyleminden sorumludur.

■ *Aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. **Platon ile Hegel'in idealizm anlayışları, hangi bakımlardan birbirinden ayrılır?**

.....

.....

.....

2. T. Hobbes'ın cismi ikiye ayırarak duyularla algılanması zor olan varlıkları da madde olarak kabul etmesinin nedeni ne olabilir?

3. K. Marx'ın varlık anlayışının "diyalektik materyalizm" olarak adlandırılmasının nedeni nedir?

4. J. P. Sartre'ın "İnsan kendisini ne yaparsa odur." sözünden ne anlıyorsunuz? Değerlendiriniz.

5. E. Husserl'e göre özün bilgisine ulaşmanın yolu nedir? Açıklayınız.

6. A. N. Whitehead'in "olay" anlayışını yaşadığınız "an"a uyarlayarak açıklayınız.

7. Descartes'ın düalist varlık anlayışının güçlü ve zayıf yönleri sizce nelerdir?

- ***Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak*** *"Varlık Felsefesinin Temel Problemlerinden Doğan Felsefi Akımlar"* ***metninde açıklamaları verilen düşünce akımlarının benzer ve farklı yönlerini tartışınız. Bu tartışmada şunlara dikkat ediniz:***
  - Görüşlerinizi mantıksal çerçevede sununuz.
  - Arkadaşlarınızın görüşlerini saygı ve nezaket çerçevesinde dinleyerek kendi görüşlerinizle kıyaslayınız.
  - Hem kendinizin hem de arkadaşlarınızın görüşlerinden mantıksal çelişki içerenleri ve tutarsız olanları eleyiniz.

- ***Sayfa 78'de yer alan ana hatları verilmiş anlam çözümleme tablosunu, tartışmada ulaştığınız sonuçlardan yararlanarak iş birlikli şekilde doldurunuz. Anlam çözümleme tablosunu doldururken şunlara dikkat ediniz:***
  - Düşüncelerinizi grup arkadaşlarınızla saygı ve nezaket çerçevesinde müzakere ediniz.
  - Farklı düşünceler üzerinde uzlaşıp ortak sonuçlara ulaşınız.

- Takım çalışmasına uyum sağlayınız, birbirinizle yardımlaşınız ve süreç boyunca grup arkadaşlarınızı destekleyiniz.
- Aşağıdaki anlam çözümleme tablosunda yer alan eksik noktaları doldurarak tabloyu tamamlayınız.

DÜŞÜNCE AKIMLARI		Nihilizm	Realizm	İdealizm	Materyalizm	Düalizm	Oluş Felsefesi	Fenomenoloji	Varoluşçuluk
SORULAR	Varlık nedir?		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
KAVRAMLAR	Madde				✓				
PROBLEMLER	Varlığın var olup olmadığı problemi	✓	✓						
ARGÜMANLAR	Varlık ancak akılla kavranabilir.			✓					
TEMSİLCİLER	Herakleitos						✓		

"Varlığın Ne Olduğu Problemi" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Uygulama-3.4 *Felsefi Bir Metin Nasıl İncelenir?*

Aşağıdaki bilgi görselinden yararlanarak felsefi metin inceleme ölçütlerini verilen alana listeleyiniz.

Metin, varlık ve bilgi problemini değerlendirmek amacıyla yazılmıştır.

Hylas ile Philonous

- PHIL: (...) Ben yalnızca duyularına inanacak kadar sade ve şeyleri bulduğu halleriyle kabul eden halktan bir adamım. Açıkçası benim görüşüme göre, gerçek şeyler kendi gördüğüm, kendi duyduğum ve duyularımla algıladığım şeylerdir ancak. (...) Bir şey duyularım tarafından gerçekten algılansın da, aynı zamanda, gerçekten var olmasın, bu benim için apaçık bir çelişkidir. Bunun için, duyulur bir şeyin varlığını onun algılanmışlığından, düşüncemde bile olsa, ayıramam ya da soyutlayamam. Adlarını söylediğim ve kendilerinden söz ettiğim odun, taş, ateş, su, et, demir ve benzeri şeyler hep bildiğim şeylerdir. Duyularım ile algılamasaydım onları bilmeyecektim ve duyularla algılanan şeyler doğrudan doğruya algılanırlar; doğrudan doğruya algılanan şeyler ise fikirdirler; ve fikirler zihinsiz var olamazlar; onun için onların varlığı algılanmalarından ibarettir; bu yüzden onlar bilfiil algılandıklarında artık varlıkları hakkında hiçbir şüpheye yer kalmaz. (...)

- HYL: (...) Duyulur şeylerin gerçek varlığının, onların bilfiil algılanmalarından başka bir şey olmadığını ciddi olarak düşünüyor musun? Eğer öyleyse nasıl oluyor da bütün insanlar bu iki şeyi birbirinden ayırıyorlar? Rastlayacağın ilk adama sor bak, göreceksin algılamak başka şeydir, var olmak başka, diyecektir.

- PHIL: Görüşümün doğruluğunu anlamak için herkesin sağduyusuna başvurmana sevindim, Hylas. Bahçıvana sor bakalım, bahçedeki kiraz ağacının varlığına niçin inandığını; göreceksin, onu görüp hissettiği, yani tek kelimeyle onu duyuları ile algıladığı için buna inandığını söyleyecektir. Bir de, bir portakal ağacının orada bulunmadığına niçin inandığını sor ona; o zaman da onu algılamadığı için inandığını söyleyecektir. Duyu ile algıladığı şeye, o, gerçek adını verir ve onun orada bulunduğunu ya da var olduğunu söyler; algılayamadığı şeyin ise var olmadığını ileri sürer.

George Berkeley (Corç Barkli),
Hylas ile Philonous (Hilas ile Filonus) Arasında Üç Konuşma
(Kısaltılmıştır.)

Metinde "Gerçek olan nedir?", " Varlıkların var olduğunun bilgisine nasıl ulaşılır?" gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Metinde varlık, yokluk, bilgi, duyum, algı gibi kavramlar irdelenmektedir.

Yazarın temel iddiası "Var olmak, algılanmaktır." şeklindeki görüştür.

Yazar, savunduğu görüş ile ilgili yargılar ortaya koymaktadır.

Metnin yazarı, burada kendi görüşünü eleştiri süzgecinden geçirmektedir.

Bu akıl yürütmede "Duyular ile algılanan şeyler vardır." ve "Bahçıvan kiraz ağacını duyularıyla algılıyor." öncülleri, "O hâlde kiraz ağacı vardır." sonucunu ortaya koyar.

Metinde savunulan görüşün temellendirilmesi için sunulan akıl yürütme/argümanlar.

Felsefi Metin İnceleme Ölçütleri

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 81) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmeninizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 82) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu, öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

VARLIK-OLUŞ

(...) Varlık (eski metafizik terimi ile) "cevher" olarak değişmez dayanak olduğu halde, yüklem (sıfat) veya tavır (araz) olarak değişmekte ve meydana gelmekte olan varoluştan ibarettir.

(...) Varlık oluşla meydana çıkar, yenileşir ve yeni şekiller alır. Oluşsuz varlık düşünülemez: bu, varlığın ölümü demektir. Fakat varlıksız oluş da düşünülemez, çünkü bu da oluşun boşlukta kalması ve yok olması demektir. (...)

Gerçek-Görünüş

(...) İlkçağdan beri birçok felsefeler gerçeği görünüşün karşısına koymaktadırlar. Onlara göre sanki her şeyin bir görünen, bir de asıl gerçek olan iki yüzü vardır. Felsefeler hakikat araştırmasında bu iki yüzü ayırırken görünüşten kaçıp asıl gerçeği kavrama yollarını aramaktadırlar. Fakat varlık-görünüş dikotomisi -yüzyıllarca sürmesine rağmen- zorla icad edilmiştir. Varlık felsefesi bu dikotomi'yi şöyle ortadan kaldırır: her şey öz olarak varlık, sıfat ve tavır olarak görünüştür. Başka deyişle öz ve varoluş olarak anlaşılan gerçek ve görünüş birbirlerini tamamlarlar. Hiçbir varlık yalnız gerçek ve yalnız görünüş değildir. Her varlık görünüş, her görünüş aynı zamanda varlıktır. Onlar adeta aynı özün birbirini tamamlıyan iki manzarasıdır. Bize bir açıdan görünüş gibi gelen her şey, aslında varlığın bir manzarası, yani varlığın kendisidir.

(...)

Zamansız Varlık

Var olmak daha çok varolmayla, var olan (etant) var olacakla mümkün olduğu için, varolmak statik değil dinamik, sabit değil hareketlidir. Daima imkânlara açılmıştır. Bundan dolayı da varlık gerçekleşmelerle meydana çıkar ve bir yönü vardır. Bu yön geleceğe doğru açıktır. Fakat mutlak olarak Varlık bütün varolanları içine alır; hiç bir yönü yoktur. Başı ve sonu yoktur. Bu anlamda mutlak Varlık sonsuzdur. Öncesi ve sonrası olmadığı için geçmişi ve geleceği de olamaz. Öyle ise zamanı yoktur. Mutlak varlık zamansız varlıktır. Bütün izafi varlıklar zamana bağlıdırlar. Fakat zaman da bu zamansız varlığa bağlıdır. Öyleyse zaman sonsuzluğun içinde bir kesit, sonsuzluğa göre sonlunun değişme ölçüsüdür.

(...)

Tesadüf, Gaye ve Hürriyet

Varlık, oluşları ile varlık olur. Oluşlar varlığın her merhalesinde ayrı bir evrim, geçilmez uçurumlarla ayrılmış, ayrı evrimler yapar. (...)

Mutlak Varlık, şuurumuzun hazır objelerini aştığından, içkin (immanent) şuur için hazır olmayan obje olduğundan, o bizim ulaşmak istediğimiz Aşkın Varlıktır. (...)

Hilmi Ziya Ülken, *Varlık ve Oluş*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Varlık felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede varlık felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mıdır? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte varlık felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda varlık felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-5. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Felsefe profesörü Aydın ve fizik profesörü Ömer, varlığın doğası hakkında görüş alışverişinde bulunmak üzere bir araya gelirler:

Ömer: Bir bilim insanı olarak benim için madde, varlığın özüdür. Varlık; ölçülebilir, gözlemlenebilir ve deneylerle doğrulanabilir bir gerçekliktir.

Aydın: Peki, zihnimizde oluşturduğumuz düşünceler, hayaller ya da matematiksel kavramlar... Bunlar da bir varlık türü değil midir?

Ömer: Matematiksel kavramlar ya da düşünceler, insan zihninin soyutlamalarıdır ve yalnızca bir kavram olarak değerlendirilebilir. Bunların fiziksel bir varlığı yoktur, bu nedenle reel bir varlık olarak nitelendirilemez.

Aydın: Ancak Platon'un felsefesi, bize fiziksel bir varlıkları olmamasına karşın ideaların asıl gerçeklik olduğunu söyler. Örneğin bir üçgenin mükemmel formu zihinde vardır ve bu form, maddi dünyadaki her üçgenden daha gerçektir.

Ömer: Bunu anlıyorum ama modern bilimde maddi olmayan hiçbir şeyin varlığına dair kesin bir kanıt bulamıyoruz. Bu durum, varlığın özünün maddi nitelikte olduğunu gösterir.

Aydın: Peki, bir şeyin özü ve fenomeni arasında nasıl bir ilişki var sence? Örneğin masa olarak algıladığımız fenomen, aslında atomların bir araya gelmiş hâli değil mi? O hâlde masanın algılanan hâli mi yoksa atomlar mı daha gerçek?

Ömer: Elbette atomlar daha gerçektir. Masa, atomlardan oluştuğu için gerçekliğini bu temel parçacıklardan alır. Başka bir deyişle gördüğümüz şey, atomların bir araya gelmesiyle oluşan bir fenomendir. Fenomen, özden türemiştir.

Aydın: Ama bu görüş, fenomenlerin gerçekliğini zayıflatmaz mı? Bence fenomenler de kendi başlarına bir gerçeklik taşır. Ayrıca varoluş kavramı da burada devreye giriyor.

Ömer: Varoluş, bilimsel açıdan maddenin bir özelliğidir. Eğer bir şey fiziksel olarak mevcutsa o şey var olur. Bilim, bunu böyle tanımlar.

Aydın: Evet ama varoluşun maddi gerçeklik dışında farklı katmanları da olabilir. Bence varoluş, bir şeyin sadece mevcut olması değildir. Varoluşun anlam, değer ve bilinçle ilişkili bir boyutu da vardır.

1. **Ömer'in görüşleri, varlık felsefesinin hangi kavramlarıyla ilişkilidir? Açıklayınız.**

2. **Aydın'ın "idea" kavramına olan yaklaşımını modern bilimsel görüşlerle uzlaştırmak mümkün müdür? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

3. **Aydın ve Ömer arasındaki "fenomen" ve "öz" tartışmasında hangi tarafın argümanını daha ikna edici buluyorsunuz? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

4. Aydın, varoluşun anlam, değer ve bilinçle ilişkili boyutunu nasıl örneklendirebilir?

5. Bu tartışmada "varlık" kavramına felsefe ve bilimin yaklaşım farkları nelerdir?

6-9. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Hülya, Can, Bahar ve Ali okulun bahçesinde oturmuş; güzel havanın keyfini çıkarıyorlardı. Felsefe dersinde işledikleri varlık felsefesi konusu üzerine konuşmaya başladılar. Konu, öğretmenlerinin "Gerçekten var olan nedir?" sorusu üzerine bir tartışmaya dönüştü.

Hülya, kendine bir kahve alarak masaya oturdu ve şöyle dedi: "Bazen düşünüyorum da acaba biz gerçekten var mıyız? Ya da içinde yaşadığımız dünya gerçek mi? Belki de her şey sadece zihnimizin bir oyunudur."

Can, Hülya'nın bu düşüncesine şaşırdı: "Elbette varız! Şu anda bu masada oturuyoruz, kahvelerimizi içiyoruz. Eğer gerçek değilsek bu kahveler nereden geliyor? Bence gördüğümüz ve dokunduğumuz her şey gerçektir."

Bahar, Can'ın bu açıklamasını ilginç buldu ve sorularını yöneltti: "Peki, ya rüyalar? Rüyadayken de her şey gerçekmiş gibi gelir ama uyandığında onların sadece bir yanılsama olduğunu anlarsın. Ya şu an içinde bulunduğumuz gerçeklik rüya ise?"

Ali ise farklı bir noktaya değindi: "Bence varlık sadece fiziksel dünyayla sınırlı değil. Bizim düşüncelerimiz, hislerimiz, hayallerimiz de bir şekilde var. Belki de varlığı daha geniş bir çerçeveden ele almalıyız."

6. Hülya'nın yaklaşımı, varlık felsefesinde hangi akımla ilişkilendirilebilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

7. Can'ın dokunduğu ve gördüğü her şeyin gerçek olduğunu savunması, varlık felsefesinde hangi akımla ilişkilendirilebilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

8. Bahar'ın "Ya şu an içinde bulunduğumuz gerçeklik rüya ise?" sorusuna materyalizm nasıl bir cevap verebilir? Açıklayınız.

9. Ali, varlığın fiziksel dünyayla sınırlı olmadığı görüşünü temellendirmek için hangi argümanları sunabilir?

10-14. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Üniversite yerleşkesindeki kütüphanede Felsefe Kulübü tarafından düzenlenen bir programa katılan öğrenciler, felsefe söyleşilerinde ele alınan "Varlık var mıdır?" sorusuna farklı felsefi yaklaşımlarla değinirler. Söyleşiye katılan öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Ecem: Her şeyin bir maddi karşılığı vardır. Bu nedenle varlık, sadece gözlemlediğimiz ve ölçebildiğimiz şeylerle tanımlanabilir.

Mustafa: Belki de hiçbir şey var değildir ya da varlıklar vardır. Biz bunu başkalarına bildiremiyor olabiliriz.

Selin: Varlık, zihnimizin ürünü olabilir. Belki de dış dünyada var olan şeyler, sadece zihnimizin algıladığı şekliyle vardır. Bu durumda ideal gerçeklik, maddi olandan daha gerçektir.

Sena: Beden ve ruh, birbirinden ayrı varlık alanlarıdır ama bir bütün olarak varlığı oluşturur. Bu nedenle varlık, sadece maddi ya da ideal olamaz.

Melis: Varlık, kişinin kendi varoluşunu nasıl tanımladığıyla ilgilidir. Ben varım çünkü düşünüyorum ve hissediyorum. Bu benim varoluşumun en temel göstergesidir.

Nazmi: Gerçek varlıklar deneyimlenebilir olanlardır. Bizim algılarımızla varlık kazanan şeyler, fenomenlerin ötesinde bir gerçekliğe sahip olabilir ama bunu kesin olarak bilemeyiz.

Kerem: Varlık sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir. Bu nedenle varlık statik değil dinamik bir süreçtir. Herakleitos'un dediği gibi "Aynı nehre iki kez giremeyiz."

10. Ecem'in görüşü, hangi felsefi akımlarla çelişir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

11. Melis'in ve Nazmi'nin görüşleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

12. Selin, Sena'nın görüşüne nasıl bir eleştiride bulunabilir?

13. Mustafa'nın varlık anlayışı, diğer öğrencilerin görüşlerinden hangi yönleriyle ayrılır?

14. Kerem'in varlık anlayışı, diğer öğrencilerin görüşlerinden hangi yönleriyle ayrılır?

4. Ünite
Bilgi Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

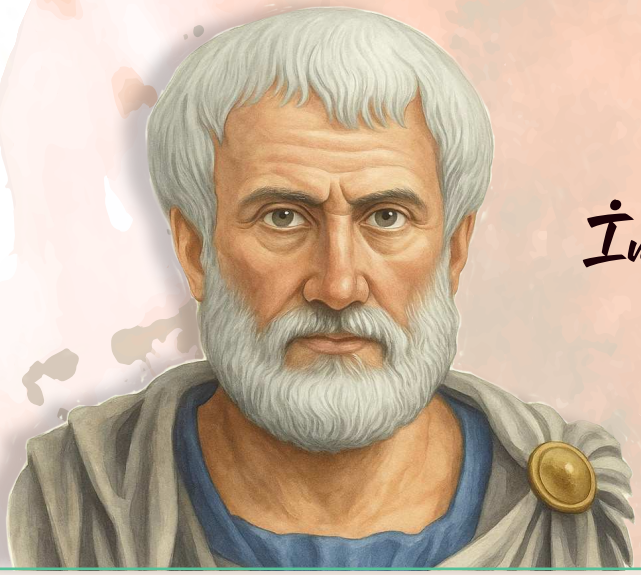

Aristoteles (Temsilî)

> “İnsan, doğası gereği bilmek ister.”
>
> Aristoteles

Bu ünitede

- bilgi felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- bilgi felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden bilgi felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; öz ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- **4.1. Bilgi Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **4.2. Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri (Bilginin İmkânı, Kaynağı ve Doğruluk Ölçütleri)**

Anahtar Kavramlar

- **bilgi**
- **doğruluk**
- **gerçeklik**

Başlarken

Filozoflar, İlk Çağ'dan günümüze kadar bilginin doğası üzerine farklı görüşler öne sürmüş ve farklı teoriler geliştirmişlerdir. "Bilgi nedir?", "Bilgiye nasıl ulaşılır?", "Bilgiye ulaşma süreçlerimiz, ne kadar güvenilirdir?" vb. sorular, çağlar boyunca pek çok filozofun zihnini meşgul etmiştir. Bu sorulara cevap arayışı, bilgi felsefesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bilginin doğası, kaynağı ve sınırları üzerine düşünmek, sadece felsefenin değil aynı zamanda bilimin, dinin ve günlük yaşamın da merkezinde yer alır. Günlük yaşamda alınan kararlar ve yapılan eylemlerde kullanılan bilgilerin doğru olması, alınan kararları ve eylemleri belirlemekte etkilidir. Bu nedenle bilgi felsefesinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Ön Değerlendirme

1. Bölüm: *Aşağıdaki kavramlarla ilişkili olduğunu düşündüğünüz kelimeleri boşluklara üç dakika içinde yazınız.*

Bilgi: ..... Gerçeklik: .....
Bilgi: ..... Gerçeklik: .....
Bilgi: ..... Gerçeklik: .....
Bilgi: ..... Gerçeklik: .....
Bilgi: ..... Gerçeklik: .....

Doğruluk: ..... Sanı: .....
Doğruluk: ..... Sanı: .....
Doğruluk: ..... Sanı: .....
Doğruluk: ..... Sanı: .....
Doğruluk: ..... Sanı: .....

Temellendirme: .....

Temellendirme: .....

Temellendirme: .....

Temellendirme: .....

Temellendirme: .....

2. Bölüm: *Birinci bölümde verdiğiniz her cevaba ve buna bağlı kavramlara yer vererek anlamlı cümleler yazınız.*

Bilgi

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....
5. Cümle: .....

Doğruluk

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....
5. Cümle: .....

Gerçeklik

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....
5. Cümle: .....

Sanı

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....
5. Cümle: .....

Temellendirme

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....
5. Cümle: .....

Bilgi Köprüsü

Aşağıda kasıtlı olarak yanlış bilgilendirme (dezenformasyon) örnekleri verilmiştir. Bu örneklerden yararlanarak soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Örnek

2024 yılında bazı basın organlarında İstanbul'da bir kişinin maymun çiçeği hastalığı şüphesiyle karantinaya alındığına dair haberler yer almıştır. Bu haber, sosyal medyada sıkça paylaşılmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalarda söz konusu kişinin dermatolojik belirtilerle hastaneye başvurduğu, yapılan maymun çiçeği testinin ise negatif çıktığı belirtilmiştir. Hastanın izole edildiğine yönelik bilgilerin gerçeği yansıtmadığı ve gerekli bilgilendirmelerin şeffaf bir şekilde yapıldığı ifade edilmiştir.

2. Örnek

1998 yılında bir makalede MMR (kızamık, kabakulak ve kızamıkçık) aşısının otizme neden olabileceği öne sürülmüştür. Bu makale, birçok insanın aşıya karşı şüphe duymasına ve aşı karşıtlığı hareketinin güçlenmesine neden olmuştur. Daha sonraki araştırmalar, bu iddianın tamamen yanlış olduğunu ve makalenin bilimsel hatalar içerdiğini ortaya koymuştur. Makale, geri çekilmiş ve yazarının tıp lisansı iptal edilmiştir ancak bu yanlış bilgi, hâlen bazı aşı karşıtı gruplar tarafından kullanılmaktadır.

3. Örnek

2020 yılında Türkiye'de bazı sosyal medya hesaplarında belirli bir kod girilerek elektrik faturalarının bedava ödenebileceği bir yöntem bulunduğu söylentisi ortaya çıkmıştır. Bu söylenti, özellikle ekonomik sıkıntıların yaşandığı dönemde hızla yayılmış ve söz konusu yöntem, birçok kişi tarafından denenmiştir. Oysa bu iddia, tamamen asılsızdır. Bu tür bir uygulamanın söz konusu olmadığı, yetkililer tarafından açıklansa da bazı kişiler, bu yöntemi ısrarla denemiş ve bu nedenle fatura ödemelerini geciktirmiştir.

4. Örnek

Çamaşır suyu içmenin virüsü öldürebileceği, COVID-19 pandemisi sırasında bazı sosyal medya platformlarında iddia edilmiştir. Bu iddia, bilimsel olarak hiçbir temele dayanmamasına rağmen birçok insan, çamaşır suyu içerek zehirlenmiştir. Bu asılsız iddia, halk arasında ciddi sağlık sorunlarına yol açmıştır.

1. Örneklerdeki haber ve paylaşımlarla televizyonda, sosyal medyada ya da internette karşılaşsaydınız bunların doğruluğunu sorgular mıydınız? Gerekçelendirerek açıklayınız.
2. Örneklerde yer alan haber ve paylaşımlarda sunulan bilgilerin doğruluğunu nasıl kontrol edersiniz? Gerekçelendirerek açıklayınız.
3. Yanlış bilgiye dayalı kararlar almanın bireyler ve toplum için olası sonuçları nelerdir? Örneklendirerek açıklayınız.
4. Doğru bilgiye ulaşmak, neden önemlidir? Bilginin insan yaşamındaki değerini ve işlevini dikkate alarak cevaplayınız.

4.1. Bilgi Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Epistemoloji olarak da bilinen bilgi felsefesi, "Bilgi nedir?" sorusuna odaklanan bir disiplindir. Bilginin yapısını, nasıl elde edildiğini, sınırlarını ve doğruluk ölçütlerini inceler. Bilgi, insana özgüdür ve insanın var olanlar hakkında oluşturduğu yargılardan meydana gelir. Bilgi, bilen ve bilinen arasındaki ilişki sonucunda ortaya çıkar. Bilen, bilgiye ulaşmaya çalışan insandır; bilinen ise insanın bilgi edinmek için yöneldiği kendisi veya dışındaki varlıklardır. Genel olarak bilgi, "doğruluğu kanıtlanabilen ve gerekçelendirilebilen bir düşünce ürünü" olarak tanımlanır. Bilgi felsefesiyle ilgilenen filozoflar, bilgi kavramını incelerken sanı, doğruluk, gerçeklik, gerekçelendirme gibi kavramları da ele alırlar.

Uygulama-4.1 *Bilginin Niteliklerini Öğreniyorum*

Adımları takip ederek uygulamayı gerçekleştiriniz.

- **1. Adım:** *Aşağıdaki tabloda bilgi olan ifadelerin başına (✓) işareti koyunuz. Kararınızın gerekçesini tablodaki ilgili alana yazınız.*

✓	İfadeler	Gerekçe
	Mavi, bence en güzel renktir.	
	Bir bilgisayarın RAM kapasitesi, hızını belirler.	
	İnsanlar, bir gün mutlaka Mars'ta yaşayacak.	
	Kış, bu yıl çok sert geçecek.	
	Dünyadaki en başarılı insan ben olabilirim.	
	Elektrik akımı, iletken bir telden geçtiğinde manyetik bir alan oluşturur.	
	Bitkiler, fotosentez sürecinde karbondioksit ve su kullanarak oksijen ve glikoz üretir.	
	Soğuk havalarda kalın giysiler giymek, üşümeyi önler.	
	Işık, bir prizmaya girdiğinde farklı renklere ayrılır.	
	Matematik herkesin sevdiği bir derstir.	
	Mısır Piramitleri, Antik Mısır'da firavunlar için mezar olarak inşa edilmiştir.	
	Pi sayısı (π), bir çemberin çevresinin çapına oranını ifade eder.	
	Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar" adlı eseri edebiyat dünyası için bir şaheser niteliğindedir.	
	Bazı ağaçlar uçar.	
	Yarın yağmur yağacak gibi hissediyorum.	

2. Adım: *Doldurduğunuz tablodan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. Bilgi olan ifadeleri belirlerken hangi ölçütleri kullandınız?

2. Bilgi olan ifadelerin ortak özellikleri nelerdir?

3. Bilgiyi bilgi olmayandan ayırt etmek, neden önemlidir?

4. Tabloda işaretlediğiniz bilgi olan ifadelerden hangileri, önerme olarak kabul edilebilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

5. Tablodaki bilgi olan ifadelerden seçtiğiniz iki tanesiyle ilgili argümanlar oluşturunuz. Yazdığınız argümanların nasıl bir akıl yürütme içerdiğini açıklayınız.

1. Argüman

2. Argüman

6. Önerme, argüman ve akıl yürütmeler ile bilgi ifade eden cümleler arasındaki ilişki nedir? Açıklayınız.

Uygulama-4.2 *Mağara Benzetmesi*

Aşağıdaki görsel ve metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Platon'un "Mağara Benzetmesi", onun "Devlet" adlı eserinin 7. kitabında yer alan ünlü bir benzetmedir. Bu benzetme Platon'un bilgi, gerçeklik ve eğitim hakkındaki düşüncelerini sembolik bir anlatımla ifade eder.

Benzetme, karanlık bir mağarada doğup büyüyen ve zincirlenmiş olan insanların hikâyesiyle başlar. Bu insanlar, başlarını çeviremedikleri için arkalarında bulunan duvarın ardındaki ateşin önünden geçen nesnelerin gölgelerine bakmak zorundadır. Bu nedenle sadece mağaranın duvarına yansıyan gölgeleri görebilirler. Aslında bu gölgeler, nesnelerin yalnızca silik yansımalarıdır. Ancak mağaradaki insanların gördükleri tek şey gölgeler olduğundan insanlar, gerçeği de bu şekilde algılarlar. Onlar için gerçeklik, sadece gördükleri bu gölgelerden ibarettir. Bir gün zincirlerinden kurtulan bir mahkûm, mağaranın dışına çıkar. İlk başta ışık, onun gözlerini kamaştırır çünkü daha önce gözleri sadece karanlığa alışmıştır. Ancak zamanla gözleri, ışığa alışır ve dış dünyadaki gerçek nesneleri görmeye başlar. Nihayetinde Güneş'e bakar ve onun her şeyi aydınlattığını, gerçeğin kaynağı olduğunu anlar. Güneş, burada Platon'un "iyi ideası"nın sembolüdür ve her şeyin kaynağı olan en yüksek hakikati temsil eder. Bu kişi, mağaraya geri döner ve diğer mahkûmları serbest bırakmak, onları da gerçeği görmeye ikna etmek ister. Ancak mağaradakiler, onun anlattıklarına inanmaz ve ona karşı direnirler çünkü gölgeler onların tek bildiği gerçektir.

Platon'un mağara benzetmesi (Temsili)

Aşağıda tanımı verilen kavramların mağara benzetmesindeki karşılığını yazınız.

Bilgi (Episteme): Doğruluğu kanıtlanmış ve sağlam gerekçelere dayanan inançtır.

Mağara benzetmesindeki karşılığı:

Sanı (Doksa): Kesin olmayan, doğrulanmamış inanç, tahmin veya subjektif algıdır.

Mağara benzetmesindeki karşılığı:

Gerçeklik: Var olan her şeyin toplamıdır.

Mağara benzetmesindeki karşılığı:

Doğruluk: Bilginin gerçeğe uygunluğudur.

Mağara benzetmesindeki karşılığı:

1. **Bilgi ve sanı arasındaki farkı mahkûmların gördüğü gölgeler ile dış dünyadaki nesneler arasındaki farktan yararlanarak açıklayınız.**

2. **Platon'a göre bilgiye ulaşmak için hangi aşamalardan geçilmesi gerektiğini açıklayınız.**

3. **Sizce mağaradakiler mi yoksa mağaradan çıkanlar mı gerçekliğin bilgisine sahip olur? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

4. **Doğruluk ve gerçeklik arasındaki ilişkiyi Platon'un mağara benzetmesi üzerinden açıklayınız.**

Uygulama-4.3 *Bilgi Tanımları*

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Bilgi, insan zihninin gerçekliği anlama çabasının sonucunda ortaya çıkar. Bilgilerin doğrulanabilir olması ve mantıklı kanıtlarla desteklenmesi, onların güvenilirliğini artırır. Bilgi; insanın yaşam deneyimleri, eğitim seviyesi, kültürel arka planı ve kişisel anlayışı tarafından da şekillenir. Bilgi, genel olarak özne ile nesne arasındaki ilginin ürünü olarak tanımlanır. Bilgide özne, bilen; nesne ise bilgisi edinilendir. Bazı filozofların bilgiye ilişkin tanımları şu şekildedir:

- Platon, bilginin gerekçelendirilmiş "doğru inanç" olduğunu düşünür.
- Aristoteles'e göre bilgi, inancın kanıtlanmasıyla ortaya çıkar.
- R. Descartes için bilgi, daha kesin nedenler tarafından sarsılması asla mümkün olmayacak türden nedenlere dayanan doğru inançtır.
- J. Locke, bilgiyi deneyim yoluyla elde edilen hisler ve düşünceler olarak tanımlar.
- I. Kant'a göre bilgi, deneyim ve aklın birleşimidir.
- David Hume (Devid Huym), bilgiyi izlenimler ve fikirler arasındaki ilişkilerden oluşan bir yapı olarak tanımlar.
- Gazali'ye göre bilgi, bilinen nesnenin hakikatine uygun örneğinin insanda ortaya çıkmasıdır.
- Bertrand Russell (Börtrınt Rassıl), bilgiyi doğrudan deneyim ve mantıksal çıkarımlar yoluyla elde edilen doğrular olarak tanımlar.
- J. Dewey, bilgiyi sürekli bir araştırma ve deney süreciyle elde edilen sonuçlar olarak görür.

Bu tanımlar, bilgi kavramını ele alırken filozofların hangi unsurlara odaklandıklarını ve hangi felsefi sorulara cevap aradıklarını yansıtmaktadır.

1. Filozofların bilgi tanımlarında öne çıkan kavramların ve soruların neler olduğunu tartışınız. Tartışmada ulaştığınız sonuçlardan hareketle bilgi felsefesinin konularının neler olabileceği hakkında çıkarımlar yaparak bu çıkarımları listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bilgi kavramını ifade eden örnekteki gibi bir metafor oluşturunuz. Neden bu metaforu seçtiğinizi açıklayınız.

Örnek: Bilgi, bir ağaç gibidir. Kökleri deneyimlere, dalları ise akıl ve mantığa dayanır.

Metafor: .....

.....

Açıklama: .....

.....

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip** "Evet", "Kısmen" **veya** "Hayır" **seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer** "Hayır" **ve** "Kısmen" **işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Öz Değerlendirme Formu

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Metni dikkatli bir şekilde okudum, anladım ve bilgi felsefesinin konuları ile ilgili çıkarımlar yaptım.			
Metafor oluşturdum.			
Tartışma süresince arkadaşlarımın görüş ve düşüncelerine saygılı davrandım.			
Tartışma sürecine görüş ve düşüncelerimi belirterek aktif katılım sağladım.			
Görüşlerimi ve düşüncelerimi ifade ederken dili etkili ve akıcı bir şekilde kullandım.			
Tartışma sonucunda çıkarımları listeledim.			
Oluşturduğum metaforu açıklarken açık ve net ifadeler kullandım.			

"*Bilgi Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları*" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

4.2. Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri

Tarih boyunca filozofların dikkatini çeken bilgi konusu, 17. yüzyıl filozoflarından R. Descartes'la birlikte felsefenin temel konusu hâline gelmiştir. R. Descartes, modern felsefeyi açık ve seçik bilgiler üzerine temellendirme çabasına girmiştir. Böylece kendisini takip eden filozofların da bilgi ile ilgili problemleri ele almasına öncülük etmiştir. Bilgi felsefesi ile ilgilenen filozoflar; bilginin ne olduğunu, insan bilgisinin olanaklarını, insanın neleri bilip bilemeyeceğini, doğru bilginin nasıl elde edildiğini ve hangi ölçütlere dayanan bilgilerin doğru olabileceğini sorgular. Bilgi felsefesinde üç problem öne çıkar: bilginin imkânı problemi, bilginin kaynağı problemi ve bilginin doğruluk ölçütleri problemi.

Bilginin İmkânı Problemi

Bilginin imkânı probleminin merkezinde "Bilgi mümkün müdür?" sorusu yer alır. Bu konuda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır: bilginin mümkün olmadığını savunan septisizm (şüphecilik) ve bilginin mümkün olduğunu ileri süren dogmatizm.

Şüphecilik, kesin ve nesnel bilginin mümkün olmadığını savunur. Bu görüşe göre insanın bilgiye ulaşmada kullandığı duyu, akıl vb. kaynaklar güvenilir değildir ve insanı yanıltabilir. Bu yüzden varlık hakkında kesin bilgi edinmek imkânsızdır. Şüpheciler, kesin yargılardan kaçınılması ve her türlü bilgi iddiasına şüpheyle yaklaşılması gerektiğini düşünür. Gorgias ve Pyrrhon [Piron (MÖ 365-275)] şüpheciliğin en önemli temsilcileridir.

Dogmatizm ise insanın kesin ve evrensel bilgiye ulaşabileceğini savunan felsefi anlayıştır. Sokrates, Platon, Aristoteles gibi filozoflar, dogmatizmin önemli temsilcileri arasında yer alırlar.

Uygulama-4.4 *Bilginin İmkânı Konusunda Filozof Yaklaşımları*

Aşağıdaki bilgi görselinden ve açıklamalardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

ŞÜPHECİ FİLOZOFLAR

Gorgias: İnsanın bir varlık hakkında düşündüğü şey, o varlığın gerçekten var olduğunu kanıtlamaz. Bundan dolayı gerçek olanla olmayanı ayırt etmek için bir yol yoktur. Ayrıca insan, varlıkları duyuları aracılığıyla algılar ancak algılar yanıltıcıdır çünkü duyular farklı zamanlarda çelişkili bilgiler verebilir. Duyular dışında güvenilir bir bilgi kaynağı olmadığı için bir şeyin gerçekten düşünülmesi veya bilinmesi mümkün değildir.

Pyrrhon: Duyu organlarına yansıyan şeyler, varlıkların gerçekliği değil yalnızca görünüşleridir. Bu da duyu organlarının ve aklın insanı yanıltabileceğini gösterir. Ayrıca insanların duyusal algıları kişiden kişiye ve durumdan duruma farklılık gösterebilir. Örneğin bir yiyecek, bazı insanlara tatlı; bazılarına ise acı gelebilir. İnsanlar, aynı konu hakkında tamamen farklı ve çelişkili görüşler öne sürebilirler ve bu görüşlerden hangisinin doğru olduğunu belirleyecek bir ölçüt yoktur. Doğruyu belirleyecek bir ölçüt bulunmadığı için tek yapılması gereken, yargıdan kaçınmaktır (epokhe). Bu durumda insan, yargılarında yanılmadığı için mutlu olur.

DOGMATİK FİLOZOFLAR

Sokrates: Doğuştan sahip olunan bilgileri hatırlamak için "ironi" yöntemi ve "maiotik" yöntem kullanılmalıdır. Bir konuda bilgiye sahip olduğunu iddia edenlere karşı "ironi" yöntemi kullanılarak o kişiye alaycı bir şekilde yaklaşılır ve bilgilerinin yanlış olduğu ortaya koyulur. Bilgiye sahip olmadığını iddia edenlere ise hatırlatma anlamındaki "maiotik" yöntem ile aslında bilgiye sahip oldukları ancak bu bilgiyi hatırlamadıkları gösterilir.

Platon: Bilgiler, "sanı" (doksa) ve "bilgi" (episteme) olarak ikiye ayrılır. Sanı, maddi varlıklar hakkında duyularla elde edilen ve doğruluğu kesin olmayan bilgilerdir. Bilgi ise idealara aittir, doğrudur ve akıl kullanılarak elde edilir. İnsanlar, ideaların bilgisine doğuştan sahiptir. İdealar dünyasında bulunan ve buradaki idealarının bilgisine sahip olan ruh, doğumla bir bedene girerek bu bilgileri unutur. Ancak yaşadıkça bu bilgileri hatırlar.

Aristoteles: Akıl, bilgiyi hatırlayan değil duyularla birlikte bilgiye ulaşan bir araçtır. Bu nedenle bilgiyi elde etmede hem duyular hem de akıl birlikte rol oynar. Duyular, varlıkların maddesi hakkında bilgi verirken akıl ise bu maddelerin biçimlerini anlamaya yardımcı olur. Önemli olan tek tek varlıkların bilgisi değil bu varlıklardan hareketle elde edilen genel bilgidir. Başka bir deyişle varlıkların özsel niteliklerini bilmek, bilgiye ulaşmak için gereklidir. Tümdengelim yoluyla varlıklara ait ortak özellikler soyutlanarak varlığın genel bilgisine ulaşılabilir.

1. Şüpheci filozoflar, bilginin imkânını reddederken hangi argümanları öne sürmüştür?

2. Dogmatik filozofların bilginin mümkün olduğunu savunma gerekçeleri nelerdir?

3. Bilginin imkânı konusunda şüpheci filozofların düşünceleri mi yoksa dogmatik filozofların düşünceleri mi size daha ikna edici geliyor? Gerekçelendirerek açıklayınız.

Aşağıdaki açıklamadan ve karekodda yer alan metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

R. Descartes, bilgi arayışında şüphe yöntemini kullanarak kesin ve mutlak bilgilere ulaşmayı amaçlar. Şüpheci bir yaklaşıma sahip olan R. Descartes'ın septiklerden farkı, şüpheyi araç olarak kullanmasıdır. R. Descartes, bir kere doğruluğunu kanıtladığı bilgiden asla şüphe etmez. R. Descartes'a göre bir bilgi, kesin olmalı; gerçek olana ait olmalı ve kendisinden şüphe duyulmamalıdır. Aklın kendiliğinden sahip olduğu şüphe duyulamaz bilgilere açık ve seçik bilgiler adını veren R. Descartes, bu tür bilgilerin doğru kabul edilmesi gerektiğini iddia eder. Örneğin bir matematiksel bilgi olan karenin dört kenarı olduğu bilgisi gibi zaman, renk, Tanrı'nın varlığı vb. bilgiler de açık ve seçik bilgilerdir. Bu tür bilgilere ulaşmak için de R. Descartes, şimdiye kadar edindiği tüm bilgilerin özellikle de kendisini yanıltan duyularla edinilmiş bilgilerin doğruluğundan şüphe ederek işe başlar. Uyurken sahip olunan duyusal deneyimlerle uyanıkken sahip olunan duyusal deneyimlerin niteliksel olarak aynı olduğunu belirtir. Bu nedenle gördüğü her şeyin bir rüyadan ibaret olup olmadığından şüphe duyar. Ona göre rüyasında ateşin başında oturduğunu gören biri, uyandığında yatakta olduğu gerçeğini kavrar. Gördüğü şeyin sadece bir rüya olduğunu anlar. Bu durumda uyanık olduğunu düşünen biri, o anın bir rüya olup olmadığını bilemez. O hâlde hakikate nasıl ulaşılabilir? R. Descartes; tüm bu muhakemeyi yapan, düşünen, böylece var olduğunun bilincinde olan insanın kendi varlığından şüphe duyulamayacağını belirterek apaçık bilgiye ulaşır. "Düşünüyorum öyleyse varım." sözleriyle bu görüşünü ifade eder.

*"R. Descartes'ın Rüya Argümanı" **isimli videoya ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

1. R. Descartes, bilgiye ulaşmak için hangi yöntemi kullanmıştır?

2. R. Descartes'ın şüpheciliğinin septiklerin yaklaşımından farkı nedir? Açıklayınız.

3. R. Descartes'ın apaçık bilgiden neyi kastettiğini dikkate alarak ve ortaya koyduğu argümanlardan yararlanarak apaçık bilgilerin varlığı hakkında çıkarımlarda bulununuz.

"Bilginin İmkânı Problemi" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Bilginin Kaynağı Problemi

Bilginin mümkün olduğunu savunan filozoflar, bilginin kaynağı problemini ele alır. Bu problem çerçevesinde "Mademki bilgiye ulaşmak mümkündür o hâlde bu bilgilere ulaşmanın yolu nedir?" sorusuna cevap ararlar. Bilginin nasıl elde edildiğini ve doğuştan gelip gelmediğini; duyular, akıl, deneyim veya sezgi gibi kaynaklardan hangileri aracılığıyla elde edildiğini sorgularlar. Bunun sonucunda rasyonalizm, empirizm, kritisizm, entüisyonizm gibi düşünce akımları ortaya çıkar.

Uygulama-4.5 *Bilgilerimizin Kaynağını Arıyoruz*

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılınız. Aşağıdaki metinden yararlanarak iş birlikli olarak tabloyu doldurunuz.

Rasyonalizm (Akılcılık)
Bilginin kaynağının akıl olduğunu savunan anlayıştır. Rasyonalistler, duyuların yanıltıcı olduğunu iddia ederler. Rasyonalizme göre gerçeklik, akılla kavranabilir. Güvenilir ve kesin bilginin kaynağı akıldır. İlk Çağ'dan bu yana etkili olan rasyonalizmin en önemli temsilcileri arasında Sokrates, Platon, Aristoteles, Farabi, İbni Sina, İbni Rüşd (1126-1198), R. Descartes ve G. W. F. Hegel sayılabilir. Rasyonalizmi savunan filozoflar, aklın kendiliğinden sahip olduğu bilgilerin imkânını kabul ederler. Deney öncesi bu bilgilere "apriori bilgi" adı verilir. Rasyonalist filozoflardan Sokrates'e göre insan, tüm bilgilere doğuştan sahiptir. Akıl, bilgiyi üreten değil hatırlayan bir araçtır; bu yüzden öğrenmek, aslında hatırlamaktan ibarettir.

Empirizm (Deneycilik)
Bilginin kaynağının duyu ve deney olduğunu savunan anlayıştır. Empirizmin önemli temsilcileri arasında John Locke ve David Hume (1711-1766) sayılabilir. Rasyonalizme karşıt bir yaklaşım içinde olan empirizm, doğuştan getirilen bilgilerin imkânını reddeder. Empirist filozoflardan J. Locke; insan zihninin doğuştan boş bir levha gibi olduğunu, bu levhanın ancak duyum ve

deneyimle dolduğunu savunur. Duyularla elde edilen bu bilgilere deney sonrası anlamında "aposteriori bilgi" adı verilir. Özellikle 17. yüzyılda bilimlerin gelişmesiyle birlikte önem kazanan gözlem ve deney yönteminin, empirizmin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

Kritisizm (Eleştiricilik)

I. Kant tarafından savunulan kritisizm, bilginin kaynağı konusunda eleştirel bir yaklaşım içindedir. I. Kant, bilginin kaynağı konusunda rasyonalizmi ve empirizmi eleştirir. Bilginin kaynağının ne sadece akıl ne de sadece deney olduğunu iddia eder. I. Kant'a göre akıl ile deneyim, birlikte bilgiye ulaşmayı sağlar. Bilgi edinme sürecinin duyum ve deneyimle başladığını savunan I. Kant, bu sürecin akılda doğuştan bulunan "kategoriler" ile devam ettiğini savunur. Duyu ve deneyimin sağladığı malzeme, akıldaki kategoriler tarafından işlenerek bilgiye dönüştürülür. I. Kant, bu görüşünü "Görüsüz (deneysiz) kavramlar boş, kavramsız (aklın kategorileri olmaksızın) görüler kördür." sözleriyle ifade eder.

Entüisyonizm (Sezgicilik)

Bilginin kaynağının sezgi olduğunu ve bilgiye aracısız olarak sezgi ile ulaşılabileceğini savunan anlayıştır. Felsefe tarihinde sezgicilik, filozoflar tarafından farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Gazali tarafından temsil edilen "mistik sezgicilik", sezgi aracılığıyla hakikatin bilgisine ulaşılabileceğini savunur. Gazali, tüm bilgilerinin doğruluğundan şüphe ettiği bir dönemde sezgi ile başka bir deyişle Tanrı'nın kalbine açtığı üçüncü bir gözle hakikati görerek onun bilgisine ulaştığını iddia eder. Modern dönem sezgiciliğinin önemli temsilcisi Henri Bergson [Hanri Bergson (1859-1941)] ise iki tür bilginin var olduğunu savunur: Biri akılla elde edilen bilimsel bilgi, diğeri de sezgi ile elde edilen mutlak bilgidir. Bilimsel bilgi, dille ifade edilebilir. Ayrıca varlığın göreli, hareketsiz, donuk ve parçalı bilgisini verir. Sezgi ile elde edilen mutlak bilgi ise dille ifade edilemez. Varlığın hareketli, canlı ve bütünsel bilgisini verir. H. Bergson, insanı sadece sezginin bilgiye ulaştırabileceğini iddia eder.

GÖRÜŞLER	Görüşün Açıklaması	Diğer Görüşlerle Benzerlikleri	Diğer Görüşlerle Farklılıkları
Rasyonalizm			
Empirizm			
Kritisizm			
Entüisyonizm			

"Bilginin Kaynağı Problemi" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Uygulama-4.6 *Hangisi Daha Güvenilir?*

Bilginin kaynağında duyu, akıl ve sezgiden hangisinin daha geçerli olabileceğini tartışınız. Tartışmayı fikir taraması tekniğini kullanarak gerçekleştiriniz. Fikir taraması tekniğini uygulamak için aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz:

- Öğretmeninizin rehberliğinde 4-9 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz.
- En güvenilir bilgi kaynağının ne olduğu hakkında beş dakika boyunca grup arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışma esnasında şu sorulara odaklanınız:

Sorular

» Bilgi edinmede duyuların rolü nedir?
» Duyusal algılar, her zaman güvenilir midir?
» Akıl yürütme, bilginin elde edilmesinde ne kadar önemlidir?
» Mantıksal çıkarımlar, her zaman doğru sonuçlara ulaşmayı sağlar mı?
» Sezgi, bilginin kaynağı olarak hangi durumlarda güvenilir olabilir?
» Sezgisel bilgiye güvenmek, ne tür riskler taşır?

- Öne sürülen görüşleri tüm grup üyelerinin göreceği bir kâğıda yazınız.
- En çok ifade edilen görüşler üzerinde durunuz.
- Tartışma sonunda öne çıkan dört görüşü grup sözcünüz aracılığı ile sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Tartışma süresince nezaketli olunuz, etkin dinlemeye özen gösteriniz ve herkesin görüşlerini ifade etmesine olanak tanıyınız.

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip** "Evet", "Kısmen" **veya** "Hayır" **seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer** "Hayır" **ve** "Kısmen" **işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Öz Değerlendirme Formu

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Duygu ve düşüncelerimi saygı çerçevesinde ifade ederek grup çalışmasına aktif katılım sağladım.			
Düşüncelerimi ifade ederken dili etkin ve düzgün kullandım.			
Çalışma boyunca sorular sorup yöneltilen sorulara cevap verdim.			
Çalışma boyunca tartışmayı dikkatle dinledim.			
Sınıf içi tartışma kurallarına dikkat ederek çalışmaya katıldım.			
Bilginin kaynağı konusundaki farklı yaklaşımların önemini kavradım.			

Bilginin Doğruluk Ölçütleri Problemi

"Bir bilginin doğru olup olmadığı nasıl belirlenebilir?" sorusu etrafında şekillenen bu problem, doğru bilgi ile yanlış bilgi arasındaki ayrımı belirleyebilmek için hangi ölçütlerin temel alınması gerektiğini inceler. Filozoflar, bu soruya farklı cevaplar sunarak farklı doğruluk teorileri üretmişlerdir. Buna göre bilginin doğru olduğunu belirlemek için dört doğruluk ölçütü kabul edilir; uygunluk, tutarlılık, tümel uzlaşım ve yarar.

Uygulama-4.7 *Doğru Olanı Nasıl Belirleriz?*

Öğretmeniniz rehberliğinde 4-9 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz ve adımları takip ediniz.

1. Örnek

A şehrindeki yağmur, gerçek hayatta görseldeki gibi görünür ancak gazetede anlatılan, gerçek olaydan çok farklıdır.

A şehrinin yağmurlu bir günden görseli

2. Örnek

Bir kozmetik firması, bir dergide yayımladığı reklamda yeni çıkardığı yüz kreminin akne problemini tamamen çözebileceğini öne sürüyor.

3. Örnek

Çevre ve İklim Araştırmaları Dergisi'nde yer alan bir makalede iklim değişikliği ve küresel ısınmanın insanlığın geleceği üzerindeki etkileri ele alınmaktadır.

Dergi Adı: Çevre ve İklim Araştırmaları Dergisi
Cilt: 5
Sayı: 3
Sayfa Numaraları: 45-58
Yayın Tarihi: Eylül 2024
Başlık: İklim Değişikliği ve Küresel Isınma: Geleceğimiz Tehlikede mi?
Yazarlar: Dr. Ayşe Yılmaz, Dr. Mehmet Demir, Dr. Elif Korkmaz

Giriş
İklim değişikliği ve küresel ısınma, günümüzün en önemli çevre sorunlarından biridir. Bu makalede iklim değişikliğinin nedenleri, etkileri ve bu sorunla başa çıkmak için alınabilecek önlemler ele alınacaktır.

Nedenler
İklim değişikliğinin başlıca nedenleri arasında fosil yakıtların kullanımı, ormansızlaşma ve sanayi faaliyetleri yer almaktadır. Bu faaliyetler, atmosferdeki sera gazı seviyelerini artırarak küresel ısınmaya yol açmaktadır. Örneğin 2022 yılında atmosferdeki karbondioksit (CO_2) seviyesi, sanayi öncesi döneme göre %50 artarak 420 ppm'ye ulaşmıştır.

Etkiler
Küresel ısınmanın etkileri arasında deniz seviyelerinin yükselmesi, aşırı hava olaylarının artması ve biyolojik çeşitliliğin azalması bulunmaktadır. 2023 yılında yapılan bir araştırmaya göre deniz seviyeleri, 1900 yılından bu yana yaklaşık 20 cm yükselmiştir. Ayrıca aşırı hava olaylarının sıklığı ve şiddeti de artmaktadır. 2022 yılında dünya genelinde 300'den fazla aşırı hava olayı rapor edilmiştir.

Önlemler
İklim değişikliği ile mücadele etmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, enerji verimliliğinin artırılması ve ormanların korunması gibi önlemler alınmalıdır. Örneğin 2023 yılında dünya genelinde yenilenebilir enerji kapasitesi %10 artarak 3.870 GW'ye ulaşmıştır. Ayrıca uluslararası iş birliği ve politikaların da bu sorunun çözümünde önemli bir rolü vardır.

Sonuç
İklim değişikliği ve küresel ısınma, acil önlem alınması gereken küresel sorunlardır. Bu makalede ele alınan nedenler, etkiler ve önlemler bu sorunun ciddiyetini ve çözüm yollarını ortaya koymaktadır.

4. Örnek

Televizyonda hava durumu programı sunan sunucu, "2023 yılı Türkiye ortalama sıcaklığı 15.1 °C ile 1991–2020 ortalaması olan 13.9 °C'un 1.2 °C üzerinde gerçekleşmiştir."diyor.

1. Adım: ***Örneklerde yer alan bilgilerin doğrulanmasında kullanılabilecek ölçütlerin neler olabileceğini tartışınız. Tartışmayı fikir taraması tekniğini kullanarak gerçekleştiriniz. Fikir taraması tekniğini uygulamak için aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz:***

- Örneklerde yer alan bilgilerin doğrulanmasında kullanılabilecek ölçütlerin neler olabileceği ile ilgili görüşlerinizi 5 dakika boyunca grup arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışma esnasında şu sorulara odaklanınız:

Sorular

Birinci örnekteki gazete haberinde sunulan bilginin doğru olup olmadığına nasıl karar verirsiniz?
İkinci örnekteki reklamda sunulan bilginin doğru olduğu nasıl belirlenir?
Üçüncü örnekteki makalede yer alan bilginin doğru olduğu nasıl kanıtlanmaktadır?
Dördüncü örnekteki hava durumu tahmininin doğru olup olmadığını nasıl belirleyebilirsiniz?

- Öne sürülen görüşleri tüm grup üyelerinin göreceği bir kâğıda yazınız.
- En çok ifade edilen görüşler üzerinde durunuz.
- Tartışma sonunda öne çıkan dört görüşü grup sözcünüz aracılığı ile sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Tartışma süresince davranışlarınızda kontrollü olmaya, görüşlerinizi açık bir şekilde ifade etmeye, etkin dinleme yapmaya ve birbirinizin sözünü kesmemeye özen gösteriniz.

2. Adım: ***Aşağıdaki soruların karşısına tartışma sonucu grupça ulaştığınız doğruluk ölçütlerini soruyu karşılayıp karşılamamasını dikkate alarak yazınız.***

- Bilgi, gerçeklikle ne kadar uyumludur? .....
- Bilgi, verilerle ve farklı kaynaklarla ne kadar tutarlıdır? .....
- Bilgi, geniş bir uzman görüşünü ve toplumun genel görüşünü yansıtıyor mu? .....
- Bilgi, pratikte ne kadar yararlı ve uygulanabilir? .....

"Bilginin Doğruluk Ölçütleri Problemi" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz. Uygulama boyunca verdiğiniz cevapları e-içerikteki bilgiler ile karşılaştırarak eksik ya da hatalı cevaplarınızı düzeltiniz.***

Aşağıdaki doğruluk ölçütlerinden her birinin hangi disiplinlerde daha çok kullanıldığı hakkında grup arkadaşlarınızla iş birlikli olarak düşünce ve argüman oluşturunuz.

Uygunluk: .....

Tutarlılık: .....

Tümel uzlaşım: .....

Yarar: .....

Grup arkadaşlarınızdan birini değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Fikir taraması boyunca arkadaşlarının görüş ve düşüncelerini saygıyla dinledi.			
Görüş ve düşüncelerini belirterek tartışmaya aktif şekilde katıldı.			
Görüş ve düşüncelerini ifade ederken dili etkin ve akıcı kullandı.			
Tartışma boyunca sorular sorup yöneltilen sorulara cevap verdi.			
Çalışmada sorumluluklarını zamanında yerine getirerek grup çalışmasına uygun davrandı.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 105) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmenizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 106) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

BİLGİNİN SERÜVENİ

Bilginin Tanımı ve Oluşumu

(...) Bilindiği gibi bilgilerimizi ya doğrudan doğruya yani algı ve kişisel deneyim veya dolaylı yolla, çevre, okul, kitap gibi iletişim araçları ile elde ederiz. Bilgi edinmek aslında var olanların kavramlarını kazanmaktır.

Kavram bir şeyin zihindeki tasavvurudur. Hayal da bir tasavvurdur ama kavramdan farklıdır. Hayal herhangi bir şeyin, o şeyi algılıyormuş gibi zihinde canlandırılmasıdır. Kavram geneldir, bir şeyin zihinde canlandırılması değil, o şeyin anlaşılmasıdır. İnsan bir şeyin, yani bir nesne veya olayın, duyular vasıtasıyla, bilincine varır yani o şeyin algısı oluşur. Böylece algılama o şeyden haberdar olma, onun izlenimine sahip olma, bir anlamda bilgisine sahip olmadır ama bu bilgi çok yalın bir bilgidir, başkasına aktarılamaz. (...) Algının asıl bilgi halini alması bir kavramın içine sokulmasıyla olur. Kavram nasıl kazanılır? Mantıkçılar kavramın soyutlama ve genelleme ile elde edildiğini söylerler. Yani bir türdeki bireysel özellikleri ayırıp sadece ortak olanları almakla kavram elde edilir. (...) Biz idraklerimizi bir kavram içinde değerlendirerek ona anlam kazandırıyoruz. Anlam kazanma bilgi sahibi olmadır. İşte bu sebeple bilgi kavramlar yığınıdır diyorum. Zihin kavramlar arasında bağ kurarak verdiği hükümler ve hükümler arasında ilişki kurarak yaptığı çıkarımlarla kavramları bir düzene kor ve bu sayede bilgi kopuk kopuk kavramlar yığını olmaktan kurtulup bir düzen içerisinde bulunur.

Kavramlar kelimelerle ifade edilir böylece bilgi aktarması mümkün olur. Kelimelerin rolü bilgi aktarmaktır. Düşünme kavramlarla olur. Kelimelerin bu işlevi yanında düşünceye yol gösterici tarafı da vardır.

Her insanın bir alış gücü vardır. Alış gücünden bilgi edinilirken bilgi edinene düşen payı anlıyorum. Bu güç doğuştandır, sonradan kazanılamaz. Bireyde potansiyel olarak bulunan bu gücün aktüelleşmesi dereceli olabilir. İşte bireylerde bir kavramın açıklığının farklı oluşunun sebebi alış güçlerinin farklı oluşundandır.

(...)

Kavramların açıklıklarının değişken olması insanın doğasından kaynaklanmaktadır. İnsan eksik bir varlık olduğu için mutlak bir bilgiye erişemez. Var olana zaman seyri içerisinde tedricen nüfuz eder. Bu durumu en belirgin bir şekilde bilim tarihi gösterir. İnsan bilgisi sürekli değişme ve gelişme içerisindedir. İnsanın yeni bilgiler elde etmesi kavramların açıklıklarının değişmesi demektir.

Sahip olduğumuz bilgiler temelde bir kavram topluluğudur. Var olan, zihinde temsil edildiği kavramla anlam kazanır. Zihin kavramlar arasında bağlar kurarak hükümler verir, hükümler arasında bağ kurarak çıkarımlar yapar, böylece insanın bütün iradi eylemlerini (fiillerini) yönlendirir. Yani iradi eylemler bir bilgiye göre olur. (...)

İradi eylemlere yön veren bilgilerin doğru olması ve amaca uygun bulunması ölçüsünde başarı sağlanır. Bu da bilgilerin nüvesini oluşturan kavramların açıklıklarına bağlıdır. (...)

Necati Öner, *Bilginin Serüveni*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bilgi felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede bilgi felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mı? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte bilgi felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda bilgi felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-4. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Gültekin, Pelin ve İbrahim, televizyonda paralimpik oyunlarını izlemek için bir araya gelirler. Yarışmaların heyecanını yaşarken Türkiye'nin bu oyunlarda ne kadar başarılı olacağını tartışmaya başlarlar.

Gültekin: Bu yıl paralimpik oyunlarında ülke olarak çok başarılı olacağımızı biliyorum.

Pelin: Biliyor musun yoksa tahmin mi ediyorsun? Bu ikisi arasında büyük bir fark var.

Gültekin (Biraz durakladıktan sonra): Bence biliyorum. Sporcularımızın performansını izledim, antrenmanlarını takip ettim. Bu verilere dayanarak başarılı olacağımızı söyleyebilirim.

İbrahim: Söylediklerin bir tahmin bence. Bilgi, doğruluğu test edilebilen ve kesinliği olan bir şeydir. Sen sporcuların performansını gözlemleyerek ve onların başarılarını önceden kestirerek tahmin yürütüyorsun.

Pelin: Aslında Gültekin'in söyledikleri, bir sanı da olabilir çünkü Gültekin, sporcuların başarılı olacağını düşünüyor. Ancak bu düşünce, tam olarak doğrulanmış değil.

Gültekin: Peki, bu durumda benim başarıya olan güvenim ne anlama geliyor?

Pelin: Sen, sporcularımızın başarılı olacağını düşünüyorsun ama bu düşünce, somut verilere dayanmadığı için kesin bir bilgi olarak değerlendirilemez.

İbrahim: Gültekin, bu senin kişisel görüşün de olabilir. Paralimpik oyunlarında başarılı olacağımız hakkında sahip olduğun fikir senin kanaatin.

Gültekin: Ben, sporcularımızın başarılı olacağı hakkında eldeki verilere dayanarak bir tahmin yürütüyorum. Ama tüm bunlar, benim kesin bilgiye sahip olduğum anlamına gelmez. Öyle değil mi?

Pelin: Evet. Senin düşüncen, sanın, tahminin ve kanaatin var ama bu, senin bildiğin anlamına gelmez. Bilgi, doğruluğu gerekçelendirilmiş bir şeydir. Bir şeyi bilmek, onun doğruluğundan emin olmayı gerektirir.

İbrahim: Pelin'e katılıyorum. Sporcularımızın başarılı olacağını söylemek bir bilgi iddiası değildir ama yine de bu düşünce, seni motive edebilir ve sporculara destek vermeni sağlayabilir. Düşünce ve bilgi, farklı şeyler olsa da her ikisinin de kendi değerleri vardır.

1. **Pelin'e göre Gültekin'in ifadeleri neden bilgi olarak görülemez?**

.....

.....

2. **İbrahim, Gültekin'in sözlerinin tahmin olabileceğini söylerken bilgi ile tahmin arasındaki hangi farklılığa dikkat çekmektedir?**

.....

.....

3. **Gültekin'in** "Bu yıl paralimpik oyunlarında çok başarılı olacağımızı biliyorum." **ifadesinde** "biliyorum" **yerine** "düşünüyorum" **sözcüğünü kullansaydı cümlenin anlamında nasıl bir farklılık olurdu? Açıklayınız.**

.....

.....

4. **Metinde geçen** "bilgi, düşünce, sanı, tahmin ve görüş" **kavramlarını, günlük yaşamınızda anlamına uygun biçimde kullandığınızı düşünüyor musunuz? Örneklendirerek açıklayınız.**

.....

.....

5-10. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Antik kentte yapılan kazılarda tıpla ilgili bir tablet bulunur. Bu eser, antik dönemde yaşamış bir hekimin çeşitli hastalıkları nasıl tedavi ettiğini ve hangi bitkileri kullandığını ayrıntılarıyla ele alan bilgiler içermektedir. Araştırma ekibi, el yazması bu eserdeki bilgilerin doğruluğunu nasıl belirleyecekleri konusunda farklı görüşlere sahiptir.

Arda: El yazmasındaki bilgilerin doğruluğunu belirlemek için bu bilgilerin gerçekle örtüşüp örtüşmediğine bakmalıyız. Eğer bu bilgiler, hastalıkların tedavisini gerçekleştirebiliyorsa doğru kabul edilebilir.

Ceren: Bence eserdeki bilgilerin doğruluğu, günümüzde geçerli olan tıp bilgileriyle uyumuna bakarak belirlenebilir. Elbette, tedavi yöntemlerinin kendi içinde çelişmemesi ve mantıklı bir bütün oluşturması da önemlidir.

Deniz: Eserdeki tedavi yöntemlerinin kabul görüp görmemesi de dikkate alınmalı. Eğer bu bilgiler, antik dönemde veya günümüzde doktorların çoğunluğu tarafından doğru kabul ediliyorsa bunların doğru olduğunu düşünebiliriz.

Havva: Bence bu bilgilerin doğruluğunu tedavi yöntemlerinin pratikte işe yarayıp yaramadığına bakarak değerlendirmeliyiz. Eğer bilgiler yarar sağlıyor ve hastalıkları etkili şekilde tedavi ediyorsa doğru demektir.

Fırat: Bu bilgilerin doğruluğunu tek bir ölçüte göre belirlemek yerine farklı ölçütleri bir arada kullanmamız daha isabetli olmaz mı?

5. Arda'nın önerdiği doğruluk ölçütüyle tıbbi bir bilgiyi değerlendirmek mümkün müdür? Gerekçelendirerek açıklayınız.

6. Ceren'in önerdiği doğruluk ölçütü, antik kentte bulunan tabletteki bilgilerin doğruluğunu belirlemek için uygun mudur? Gerekçelendirerek açıklayınız.

7. Havva'nın, eserlerin doğruluğunu belirlemek için önerdiği yöntemin avantajları nelerdir?

8. Fırat'ın önerisi uygulanabilir midir? Avantajlarını ve sınırlılıklarını da dikkate alarak cevabınızı gerekçelendiriniz.

9. Siz olsaydınız bu eserdeki bilgilerin doğruluğunu değerlendirmek için hangi ölçütü tercih ederdiniz? Gerekçelendirerek açıklayınız.

10. Deniz'in önerdiği doğruluk ölçütü, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Apaçıklık **B)** Tutarlılık **C)** Tümel uzlaşım **D)** Uygunluk **E)** Yarar

11-14. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir grup araştırmacı, yeni keşfedilmiş bir adaya yolculuk yapar. Ekibin amacı; adada bulunan doğal kaynaklar, bitki örtüsü, hayvan türleri ve adanın genel yapısı hakkında bilgi toplamaktır. Adanın sırlarını çözmek için çeşitli yöntemlerle bilgi toplamaya çalışan ekibin üyeleri arasında şöyle bir tartışma gerçekleşir:

Alp: Adada karşılaştığımız her şeyin gerçek olduğunu biliyorum. Bilgimizin kesinliği konusunda hiçbir şüphem yok. Gözlerimizin önündeki gerçeklik apaçıktır.

Aysu: Bu kadar kesin konuşmamalısın, duyularımız bizi yanıltıyor da olabilir. Bu durumda adada gördüğümüz her şeyin bir yanılsama olabileceğini göz ardı etmemeliyiz.

Alp: Adadaki bulgularımızın doğruluğundan şüphe duymuyorum. Burada elde ettiğimiz bilgiler kesindir ve bu bilgilere güvenebiliriz.

Aysu: Ben yine de bilginin mutlak ve evrensel bir doğruluğa sahip olmadığını düşünüyorum. Tarih boyunca insanlar, dünyayı farklı şekillerde algıladılar. Mesela bir zamanlar Dünya'nın düz olduğunu düşündüler. Bu algı, duyularımızın yanıltıcı olabileceğine ve gerçeği tam anlamıyla kavrayamayabileceğimize bir örnektir. Bilginin mutlak olduğunu nasıl iddia edebiliriz ki?

Kaan: Duyularımız, bizi yanıltabilir. Bu doğru ancak aklımızı kullanarak adanın yapısını ve burada karşılaştığımız fenomenlerin doğasını anlamamız mümkün.

Bilge: Akıl yürütme, önemli olabilir ama deney ve gözlem olmadan bir yere varamayız. Adada topladığımız veriler, gözlem yoluyla elde edilmiştir ve bu bilgiler doğrudur.

Oğuz: Hem akılcı düşünce hem de duyusal deneyim önemlidir ancak her ikisini de eleştirel bir süzgeçten geçirmeliyiz. Gözlemlerimizi ve mantıksal analizlerimizi eleştirel bir şekilde değerlendirdiğimizde belki de bu adanın gizemlerini çözebiliriz. Bu nedenle her bilgi parçasını sorgulamalı ve eleştiriye açık olmalıyız.

Gökçe: Bu adanın gerçek doğasını anlamak için sadece mantığa ya da gözleme değil sezgilerimize de güvenmeliyiz. Belki de adanın en büyük sırrı, sezgilerimizle kavrayabileceğimiz bir gerçekte saklıdır. Mantığın ve gözlemin ötesinde sezgilerimizin bize söyleyebileceği çok şey olabilir.

11. Alp ve Aysu arasındaki tartışma, bilgi felsefesinin hangi problemi ile ilgilidir?

12. Kaan, görüşünü temellendirmek için hangi filozofların görüşlerine atıfta bulunabilir?

13. Bilge ile Gökçe'nin bilgi anlayışlarında hangi yönlerden benzerlikler ve farklılıklar vardır?

14. Oğuz'un bilgi anlayışı, septisizmle hangi yönlerden farklılık göstermektedir?

5. Ünite
Ahlak Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

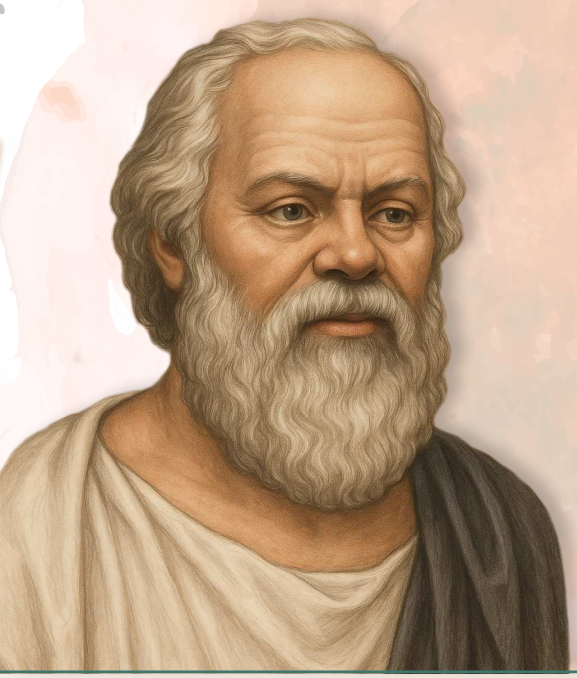

Platon (Temsilî)

> “İyi insanlar adil insanlardır, hiçbir zaman haksızlık yapamazlar.”
>
> Platon

Bu ünitede

- ahlak felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- ahlak felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden ahlak felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; anlam çözümleme tablosunu, gözlem formlarını, öz ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- **5.1. Ahlak Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **5.2. Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri (Evrensel Ahlak Yasasının İmkânı, Özgürlük-Sorumluluk İlişkisi)**

Anahtar Kavramlar

- **ahlak**
- **erdem**
- **etik**
- **iyi**
- **kötü**
- **özgürlük**
- **sorumluluk**
- **vicdan**

Başlarken

İnsanlar hem toplumsal hem de bireysel yaşamlarında sürekli olarak seçimler yapar ve kararlar alır. Ancak çoğu zaman bu kararların temellerini sorgulamazlar. "İyi ya da kötü nedir?", "Ahlaki eylemlerin amacı nedir?" gibi soruları sormak, felsefi bir bakış açısı gerektirir. İşte bu soruları cevaplama ve insanların eylemlerinin doğasını, amacını, hangi değerlere dayandığını araştırma sürecinde ahlak felsefesi ortaya çıkmıştır. Ahlak felsefesi; insanların davranışlarının hangi ölçütlere göre belirlendiğini, bu ölçütlerin evrensel olup olmadığını, insanın özgür olup olmadığını ve davranışlarından sorumlu tutulup tutulamayacağını ele alır.

Ön Değerlendirme

Yönerge: *Aşağıdaki tabloda bazı örnek cümle ve durumlar yer almaktadır. Bu örnek cümle veya durumlarla ilişkili olduğunu düşündüğünüz kavramlara ait harfleri yay ayraç içine yazınız.*

Kavramlar	Örnek Cümle ve Durumlar
a. Adalet	( ) Başkalarına yardım etmek, insan olmanın en güzel yanıdır.
b. Ahlak	( ) İnsanın iyiyi bilmesi gibi tüm davranışlarının iyi olması da önemlidir.
c. Erdem	( ) Öğretmen, öğrencilerin sınav kâğıtlarına hak ettikleri notu eksiksiz olarak verir.
ç. İyi	( ) Gece boyunca yaptığı şeyin doğru olup olmadığını düşünmekten uyuyamadı.
d. Kötü	( ) Kişinin istediği gibi hareket edebilmesi, sonuçlarına katlanmayı da beraberinde getiriyordu.
e. Özgürlük	( ) Kendi çıkarları için arkadaşlarını aldatmayı sorun etmiyordu.
f. Sorumluluk	( ) Kendi kararlarını verebilmek insanın en temel haklarından biridir.
g. Vicdan	( ) Davranışları düzenleyen birtakım normların olması, toplumsal düzen için gereklidir.
	( ) Verilen görevleri zamanında yerine getirmek, güvenilirliği artırır.
	( ) Zor bir durumda bile doğru olanı yapmayı tercih etti.

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki görselden ve karekodda yer alan videodan yararlanarak soruları cevaplayınız.

"Sosyal Medyada Kişiliğini Korumak" adlı içeriğe ulaşmak için karekodu okutunuz.

1. Görselde ve izlediğiniz videoda sosyal medyada karşılaşılan hangi ahlaki problemlere değinilmektedir?
2. Sosyal medyada karşılaşılan diğer ahlaki problemler neler olabilir?
3. Sosyal medyada iyinin ve kötünün ölçütü ne olabilir?
4. İnsanın sosyal medyadaki özgürlükleri ve sorumlulukları sizce nasıl belirlenmelidir?
5. Sosyal medyanın nasıl kullanılacağını bilmek, sosyal medyada ahlaki davranışlar sergilemek için yeterli midir? Açıklayınız.
6. Dezenformasyonun insanın ahlaki davranışları üzerindeki etkisini sosyal medya bağlamında değerlendiriniz.

Araştırma

Etik ve ahlak kavramlarının etimolojik kökenini güvenilir kaynaklardan ve "gov, edu" uzantılı genel ağ adreslerinden yararlanarak araştırınız. Araştırma sonucunda etik ve ahlak kavramlarıyla ilgili edindiğiniz bilgileri 113. sayfadaki Uygulama-5.1'in ilgili bölümüne yazınız.

5.1. Ahlak Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

İnsan, sadece bilen bir varlık değil aynı zamanda eylemde bulunan ve değerlere sahip bir varlıktır. İnsan eylemleri, tıpkı olaylar ve durumlar gibi bir yönüyle olgusaldır; bir yönüyle de değerlere dayanır. Konuşmak sıradan bir insan davranışıdır. Konuşurken kullanılan kelimeler, kavramlar, bunların anlamı ve dil kurallarına uygunluğu, konuşmanın olgusal kısmını oluşturur. Ancak konuşurken karşıdakini yanıltmak ya da kırmak, bu davranışın değerle ilgili kısmını oluşturur.

Ahlak, insanların toplumsal davranışlarını düzenleyen yazısız kurallar toplamıdır. Ahlak kurallarıyla amaçlanan, insanların davranışlarını iyiye yönlendirerek toplumsal yaşamı düzenlemektir. Her toplumun kendine özgü ahlaki değerleri olduğu gibi insanlığın ortak kabul ettiği ahlaki değerler de vardır. İşte bu ahlaki değerleri ve genel olarak ahlakı felsefi açıdan inceleyen ve ahlakla ilgili problemlere açıklamalar getirmeye çalışan felsefe disiplini ahlak felsefesidir.

Etik diğer adıyla ahlak felsefesi; ahlakın ne olduğunu, ahlaki davranışların nasıl oluştuğunu, bir davranışın ahlaki olup olmadığını belirleyen ölçütleri ve insan davranışlarının temelini inceler. Ahlakın felsefi bir yaklaşımla ele alınması sonucu ortaya çıkan etik, iyi ya da kötü olarak değerlendirilebilen davranışlar üzerine odaklanır. Bu felsefi alan, ele aldığı konuları açıklarken iyi, kötü, erdem, vicdan, özgürlük, sorumluluk gibi kavramları kullanır.

Uygulama-5.1 *Etik ve Ahlakın Farkı Nedir?*

Etik ve ahlak kavramlarının etimolojik kökeni hakkında yapmış olduğunuz araştırmadan yararlanarak bu kavramların tanımlarını, benzer ve farklı yönlerini ilgili bölüme yazınız.

Etik: .....

Ahlak: .....

Benzer yönleri: .....

Farklı yönleri: .....

Uygulama-5.2 İyinin ve Kötünün Yansıması

Aşağıdaki örnek olay ve durumlardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Örnek Olay

Bir öğrenci, sınıf arkadaşının derste zorlandığını fark eder ve ona ders çalışmasında yardımcı olur.

- Bu yardımı alan öğrenci siz olsaydınız yardım eden arkadaşınız hakkında ne düşünürdünüz?

- Öğrencinin bu davranışını ahlaki bakımdan nasıl değerlendirirsiniz? Gerekçelendirerek açıklayınız.

2. Örnek Olay

Güven, piknik yaptığı ormandan çöplerini toplamadan ayrılır. Günler sonra aynı yere gittiğinde atıkların çevreye yayıldığını ve bazı hayvanlara zarar verdiğini görür. Hatasını anlayarak bölgeyi temizlemeye karar verir ve arkadaşlarını da bu konuda bilinçlendirir.

- Güven'in piknik yaptığı alana ertesi gün gittiğinizde gördüğünüz manzara karşısında neler düşünür, hangi adımları atardınız?

- Güven'in hatasını kabul edip sonuçlarına katlanması, ahlaki açıdan nasıl değerlendirilebilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

3. Örnek Olay

Bir kişi, markette kasiyerin dalgınlığından faydalanarak ödeme yapmadan ürünleri çantasına koyar ve marketten çıkar.

- Bu davranışın sonucunda kasiyer, durumu fark ettiğinde sizce nasıl davranmalıdır?

- Bu kişinin davranışını ahlaki bakımdan nasıl nitelersiniz? Gerekçelendirerek açıklayınız.

4. Örnek Olay

Bir genç, arkadaşının eşyasını izinsiz alır ve eve götürür. Eve geldiğinde yaptığından pişman olur. Ertesi gün eşyayı geri götürüp arkadaşından özür diler.

- Sizce bu genç, neden pişmanlık duymuş olabilir?

- Hatasını fark eden ve düzeltmek isteyen gencin bu davranışı, hangi ahlaki ilkeye dayanır? Gerekçelendirerek açıklayınız.

5. Örnek Olay

Bir itfaiyeci, büyük bir yangın sırasında kendi hayatını riske atarak içeride mahsur kalan bir çocuğu kurtarır. İtfaiyeci, yangının tehlikelerine rağmen çocuğun hayatını kurtarmak için tereddüt etmeden harekete geçer. Bu tür bir davranış sadece mesleki bir görev değil aynı zamanda ahlaki bir tutum örneğidir. Çünkü bu davranış; cesaret, fedakârlık, özveri gibi yüksek ahlaki değerleri barındırır.

- İtfaiyecinin yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız? Açıklayınız.

- İtfaiyecinin cesaret, fedakârlık, özveri gibi ahlaki değerlere sahip olması ve bu değerlere göre davranması hangi kavramla açıklanabilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

6. Örnek Olay

Üniversitede eğitim almak isteyen bir gencin anne ve babası, onun çalışıp aile bütçesine katkıda bulunmasını istemektedir. Ancak genç, her ne kadar aile bireylerine saygı duysa da bu durumu kabullenmez ve üniversite eğitimine uzaktan da olsa devam etme kararı alır.

- Siz olsaydınız bu durumda seçiminizi nasıl yapardınız?

- Bu gencin üniversitede eğitim almayı seçmesi, hangi ahlaki kavramla ifade edilebilir?

Aşağıdaki kavramları kendi cümlelerinizle tanımlayınız.

İyi: .....

Kötü: .....

Vicdan: .....

Sorumluluk: .....

Özgürlük: .....

Erdem: .....

Araştırma

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz. Farklı kültürlerde ahlaki olarak kabul edilen davranışları güvenilir kaynaklardan ve "gov, edu" uzantılı genel ağ adreslerinden yararlanarak araştırınız. Araştırma sürecinde ulaştığınız bilgileri 118. sayfada yapacağınız Uygulama-5.4'te kullanmak amacıyla raporlaştırınız.

*"Ahlak Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları" **isimli e-içeriğe ulaşmak için kare-kodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Uygulama-5.3 *Ahlak Felsefesinin Kavramlarını Tanımlıyorum*

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak adımları takip ediniz.

- **1. Adım:** *Biri iyiliği biri de kötülüğü temsil eden iki karakter tasarlayınız. Karakterlerinizin adını, güçlü ve zayıf yanlarını, sahip olduğu değerleri ve temel amaçlarını aşağıda yer alan tablodaki ilgili bölümlere yazınız. Hangi karakterin iyiliği, hangi karakterin kötülüğü temsil ettiğini gerekçelendirerek tablonun altında verilen bölümde belirtiniz.*

	1. Karakter	2. Karakter
Karakterin Adı		
Güçlü Yanları		
Zayıf Yanları		
Sahip Olduğu Değerler		
Temel Amaçları		

- ..... karakter, iyiliği temsil ediyor çünkü .....

- ..... karakter, kötülüğü temsil ediyor çünkü .....

2. Adım: *Aşağıdaki senaryodan yararlanarak tasarlamış olduğunuz karakterlerle ilgili soruları cevaplayınız.*

Senaryo

Bir gün şehrinizde büyük bir fırtına çıkıyor ve şehrin elektrik altyapısı zarar görüyor. Tüm şehirde elektrik kesiliyor ve bir marketin otomatik kapılarının kilitlenmesi nedeniyle çok sayıda insan markette mahsur kalıyor. Marketin güvenlik sistemleri devre dışı kaldığından insanlar, marketten istediklerini alabilecek bir durumda. İçeride su, yiyecek, ilaç gibi temel ihtiyaç maddeleri var. Tasarlamış olduğunuz karakterler de bu sırada markette bulunuyor.

1. Tasarladığınız iyi ve kötü karakterlerin bu marketteki davranışları nasıl olurdu?

2. Markette hangi karakterinizin erdemli davranışlar sergileyeceğini düşünüyorsunuz? Gerekçelendirerek açıklayınız.

3. Karakterlerinizden hangisi, markette vicdanına göre hareket eder? Gerekçelendirerek açıklayınız.

4. Bu senaryoda her iki karakteriniz de özgürlükleri ve sorumlulukları arasındaki dengeyi koruyabilir mi? Gerekçelendirerek açıklayınız.

Bir A4 kâğıdına tasarlamış olduğunuz karakterlerin davranışlarıyla iyi, kötü, vicdan, sorumluluk, özgürlük ve erdem kavramlarını ilişkilendirdiğiniz bir hikâye yazınız. Yazmış olduğunuz hikâyedeki karakterlere karşı hangi duyguları hissettiğinizi grup arkadaşlarınızla paylaşarak duygusal tepkilerinizin nedenlerini tartışınız.

Kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinin belirlenmesi ve öğrencilere dönüt verilmesi için süreç, karekoddaki Gözlem Formu kullanılarak değerlendirilecektir.

5.2. Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri

Ahlak felsefesi, insan yaşamındaki ahlaki sorunları inceleyen felsefe dalıdır. Bu sorunlar arasında en çok tartışılan konu ise "İyi nedir?" sorusudur. Felsefe tarihinde bu soruya farklı cevaplar verilmiştir. Örneğin Sokrates, Platon ve Aristoteles için iyi, insana mutluluk veren şeydir ve mutluluk genellikle bilgiyle ilişkilidir. Bu yüzden onlar, ahlakın temelinde bilgiyi görmüşlerdir. Diğer taraftan hazcı filozoflar, insana haz veren şeylerin iyi olduğunu savunmuşlardır. Faydacı filozoflar ise insana fayda sağlayan şeylerin iyi olduğunu öne sürmüşlerdir. Ahlak felsefesi, iyinin ne olduğunu araştırmanın yanı sıra evrensel ahlak yasalarının var olup olamayacağını ve özgürlükle sorumluluk arasındaki ilişkiyi de ele alır.

Evrensel Ahlak Yasasının İmkânı Problemi

Ahlak yasalarının evrensel olup olmadığı sorusu, ahlak felsefesinin öne çıkan problemlerinden biridir. Bu problem çerçevesinde herkes için geçerli ahlak yasalarının mümkün olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu tartışmada iki farklı yaklaşım ortaya çıkar. Bazı filozoflara göre ahlak yasaları ve ahlaki değerler görelidir; toplumlara, insanlara ve zamana göre değişir. Bir zamanlar kötü kabul edilen bir ahlaki değer, zamanla iyi olabilir; bir toplumda kabul görmeyen bir davranış, bir başka toplumda iyi kabul edilebilir. Bazı filozoflara göre ise ahlak yasaları mutlak, evrensel ve nesneldir. Tüm insanların ortak olarak kabul ettiği birtakım ahlaki değerler de vardır: dürüstlük, yardımseverlik, doğruluk, adalet, cesaret vb. Bu yaklaşıma göre eğer evrensel ahlak yasaları olmasaydı farklı bireyler ve toplumlar, bu değerlere bağlı kalarak hareket etmezdi. Oysa pratikte bu değerlere uygun davranışlar sergileyen pek çok insan ve toplum bulunmaktadır.

Uygulama-5.4 *Ahlaki Davranışların Evrensel Boyutu*

Farklı kültürlerde ahlaki olarak kabul edilen davranışlar hakkında yapmış olduğunuz araştırma ile ilgili raporları grup sözcüleri aracılığıyla sununuz.

Grupların sunduğu raporlardan hareketle "Ahlaki davranışların evrensel mi yoksa kültüre mi bağlı olduğu" problemiyle ilgili Sokratik tartışma yapınız. Tartışmayı gerçekleştirmek için aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz:

- Tartışmayı öğretmeninizin rehberliğinde tartışma sorularını kullanarak gerçekleştiriniz.
- Tartışma sürecinde cesur ve girişimci olmaya, duygu ve düşüncelerinizi etki altında kalmadan belirtmeye özen gösteriniz.
- Tartışma sonucunda "Ahlaki davranışların evrensel mi yoksa kültüre mi bağlı olduğu" problemini grup arkadaşlarınızla değerlendirerek bir slogan oluşturunuz ve sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tartışma Soruları

» Bir davranışın ahlaki olup olmadığına kim karar verir?
» Ahlak kavramına yüklenen anlam, her kültürde aynı mıdır?
» Bazı davranışların kimi kültürlerde iyi, kiminde ise kötü olarak kabul edilmesi ahlakın göreceli olduğunu kanıtlar mı?
» Kültürel farklılıklar, ahlakı nasıl etkiler?
» Evrensel ahlaki yasalar varsa bunlar nelerdir?
» Evrensel ahlaki değerlerin varlığı, tüm kültürlerde aynı şekilde kabul edilip uygulanmasını zorunlu kılar mı?
» Eğer ahlak sadece kültüre bağlıysa o zaman bir kültürün başka kültürü eleştirme hakkı var mıdır?
» Eğer bazı evrensel ahlaki kurallar varsa neden dünya genelinde bu kuralları ihlal eden insanlar ve kültürel uygulamalar vardır?
» Bir kişinin kendi ahlaki değerlerine bağlı kalarak başka bir toplumun ahlaki normlarını ihlal etmesi ahlaki midir?

Uygulama-5.5 *Filozoflar Evrensel Ahlak Yasası İçin Ne Diyor?*

Aşağıda evrensel ahlak yasasının varlığını kabul eden ve kabul etmeyen filozofların düşünce ve argümanlarını içeren bilgi görseli verilmiştir. Bu bilgi görselinden hareketle bunların benzer ve farklı yönlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirip anlam çözümleme tablosunu örnekteki gibi "✓" işareti koyarak doldurunuz.

Evrensel Ahlak Yasasının Varlığını Kabul Eden Filozoflar

Sokrates

- Mutluluk, insan yaşamının temel amacıdır. Bu da bilgi ile mümkündür. Bu bakımdan ahlakın temelinde bilgi vardır.
- İnsan, bilerek kötülük yapmaz. Kötülüğün nedeni, iyinin ne olduğunun bilinmemesidir. Bu nedenle kötülük yapan birine iyinin ne olduğu öğretilirse o kişinin iyi olanı yapması beklenir.

John Stuart Mill (1806-1873)

- İnsanın temel amacı mutluluktur ve mutluluk, insan için en yüksek iyidir.
- İnsanı mutlu kılan, kendi arzularına ve faydasına göre yaptığı eylemlerdir. Bu arzular bireysel çıkarlara değil toplumsal faydaya dayanır.
- Bir şey ne kadar çok sayıda insana faydalı olursa o şey, o kadar iyidir.

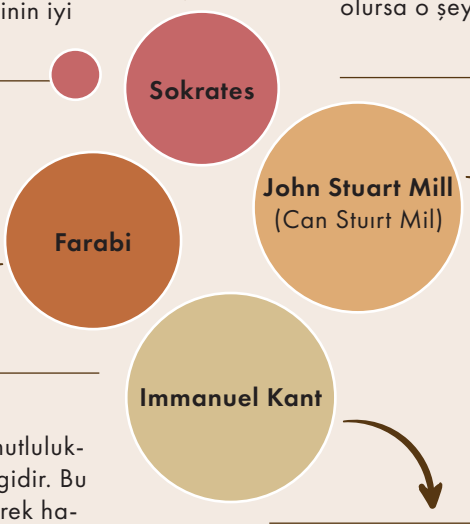

Farabi

- İnsanın hayatının temel amacı mutluluktur. İnsanı mutlu kılan şey de bilgidir. Bu bilgiler, faal akılla temasa geçerek hakikatin bilgisine ulaşabilen peygamberlerin sahip olduğu ve insanlara aktardığı bilgilerdir.
- İnsanlar, peygamberlerin aktardığı bilgileri öğrenir ve bunlara uygun yaşarsa iyi olanı yaptığından mutlu da olur.

Immanuel Kant

- Ahlaki olarak iyi, insan aklının her durumda doğru kabul ettiği ilkeler doğrultusunda hareket etmesiyle belirlenir. Bu ilkeler, herkes için zorunlu ve koşulsuz yasalardan oluşur.
- Bir davranışın iyi ya da kötü olup olmadığı, yalnızca o davranışın sonucuna değil hangi niyetle gerçekleştirildiğine bağlıdır. Sonuç ne olursa olsun iyi niyetle yapılan her davranış iyidir.
- İyi niyetle yapılan bir eylem, herhangi bir çıkar beklentisi olmadan ödev bilinciyle yapılan bir davranıştır. Ödev duygusu, insanın vicdanından kaynaklanır ve öznel bir yapıya sahip olsa da evrensel ahlak yasasının temelini oluşturur çünkü tüm insanlar için geçerli olan ahlaki ilkeleri içerir.

Evrensel Ahlak Yasasının Varlığını Kabul Etmeyen Filozoflar

Epiküros (MÖ 341-270)

- İnsanın yaşamının amacı "acı yokluğu" anlamında kullanılan hazdır. Bu haz, bedensel ve ruhsal olarak insanın yoksunluğunu çekeceği bir durumun olmaması hâlidir.
- İnsanlar için hazlar, farklılık gösterir. Örneğin aç bir insan için yemek yemek iyidir ama tok bir insana yemek yedirmek, acı verici olabilir. O hâlde ahlaki değerler, kişiden kişiye değişir; evrensel ahlak yasası, söz konusu değildir.

Jeremy Bentham (1748-1832)

- Ahlaki eylemlerin amacı, mutluluktur. İnsanın mutluluğunu belirleyen, duyulan hazdır.
- Haz veren şeyler iyi, acı verenler ise kötüdür.
- Hazza ulaşmanın ve acıdan kaçınmanın sonucunda ortaya çıkan "fayda"dır. O hâlde ahlaki iyiyi belirleyen faydadır.
- Bir eylem sonuçta insana fayda sağlıyorsa iyi, sağlamıyorsa kötüdür. Herkese göre faydalı olan farklı olacağından evrensel bir iyi ve kötüden söz edilemez.

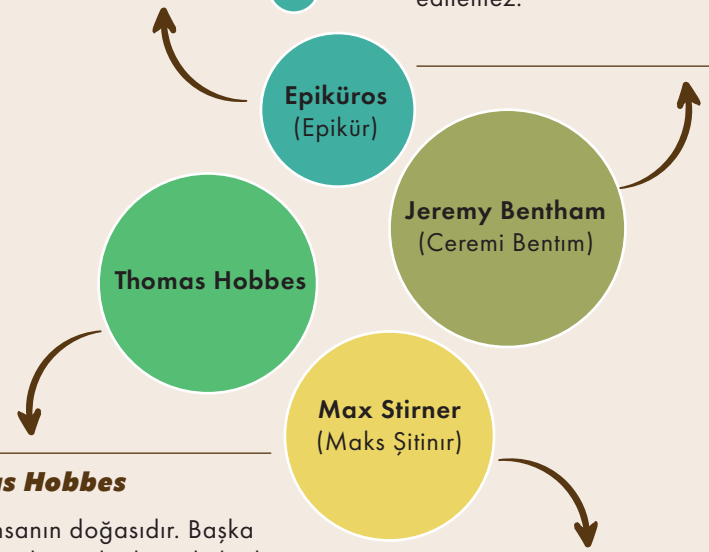

Thomas Hobbes

- İyiyi belirleyen şey, insanın doğasıdır. Başka bir ifadeyle ahlaki yargılar, aslında psikolojik yargılardır.
- Bir şeyin iyi olması, o şeyin haz vermesi demektir.
- Ahlaki değerler, nesnel olmaktan çok duygular ve isteklerin kişisel ifadeleridir.
- İyi ve kötü değerleri, her insanın arzularına göre değişir. Örneğin bir öğrenci başarıyı arzularken bir doktor, hayat kurtarmayı ister. Bu bakımdan evrensel bir iyi ya da kötü kavramı yoktur.

Max Stirner (1806-1856)

- İnsanın yaşamının temel amacı, kendi seçimlerine göre özgürce hareket etmek ve kendi olmaktır.
- Her insan, yalnızca kendisine karşı sorumludur ve bireylerin başkalarına karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur.
- İyi olan, insanın kendi "ben"ini (ego) tam anlamıyla gerçekleştirmesidir. Her insan, "ben"ini farklı şekillerde ifade eder ve bu süreç kişiseldir.
- İnsanlar, kendi ahlaki değerlerini kendileri belirler. Bu nedenle evrensel bir ahlak yasasından bahsedilemez çünkü her insanın değerleri farklıdır.

Düşünce ve Argümanlar / Filozoflar	Sokrates	Farabi	I. Kant	J. S. Mill	Epiküros	T. Hobbes	M. Stirner	J. Bentham
Evrensel ahlak yasası vardır.	✓	✓	✓	✓				
Evrensel ahlak yasası yoktur.								
Ahlaki eylemlerin kaynağı bilgidir.								
Ahlaki eylemin amacı mutluluktur.								
Ahlaki eylemin amacı bireysel faydadır.								
Ahlaki eylemin amacı toplumsal faydadır.								
Ahlaki eylemin amacı hazdır.								
Ahlaki eylemin amacı ödevdir.								
Ahlaki eylemin amacı çıkardır.								

Değerlendirme: ***Yaptığınız bu çalışmayı değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.***

Öz Değerlendirme Formu

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Bilgi görselini dikkatlice inceledim.			
Filozofların görüş ve argümanlarının benzer ve farklı yönlerini tespit ettim.			
Tespit ettiğim yönleri karşılaştırmalı olarak değerlendirdim.			
Anlam çözümleme tablosunu doğru bir şekilde doldurdum.			
Evrensel ahlak yasasının var olup olmadığı konusundaki farklı felsefi görüşleri kavradım.			

Özgürlük-Sorumluluk İlişkisi Problemi

İnsanın davranışlarının özgür olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır. Determinist (belirlenimci) görüşe göre her olay, bir neden-sonuç zincirine bağlıdır ve insanın eylemleri, önceki durumlar ve doğa yasalarının kaçınılmaz bir sonucudur. Bu yüzden insan özgür değildir. Fatalizm (kadercilik) ise evrendeki tüm olayların Tanrı tarafından belirlendiğini ve insanın bu durumu değiştiremeyeceğini savunur dolayısıyla insan özgür değildir.

İndeterminist (özgürlükçü) filozoflar ise evrende her şeyin neden-sonuç ilişkisiyle açıklanamayacağını ve bazı olayların rastlantısal olduğunu söyler. Onlara göre insan eylemleri, tamamen belirlenmiş değildir. Bu nedenle özgür irade mümkündür. Son olarak otodeterminizm (ahlaki özerklik), insanın özgürlüğünü kendi bilinçli seçimleri ve içsel gelişimiyle kazandığını savunur. Buna göre insan, farkındalığını artırarak ve bilgi edinerek kendi eylemlerini belirleyebilir.

Özgürlük, sorumluluğu da beraberinde getirir. İnsan, yalnızca özgür iradesiyle yaptığı eylemlerden sorumlu tutulabilir. İndeterminist ve otodeterminist filozoflara göre insan özgürdür ve bu nedenle eylemlerinden sorumludur. Determinist filozoflara göre ise insan, özgür olmadığı için davranışlarından sorumlu tutulamaz. Fatalizm görüşüne göre insan, davranışlarında özgür değildir ancak yaratıcının belirlediği kaderi anlama potansiyeline sahiptir. Bu nedenle insan, bazı davranışlarından sorumlu tutulabilir.

"Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Uygulama-5.6 *Ne Kadar Özgürüz?*

Aşağıdaki *"Bize Bağlı"* ***adlı şiirden yararlanarak soruları cevaplayınız.***

BİZE BAĞLI

(...)
Bu akşam da gönlümüzce bitmediyse gün
Demek tümü bizim omuzlarımızda yükün
Gelin buna bir çare bulalım
Bunca olduğumuz gayrı yetmiyor
Yarın daha iyi adam olalım
Yarın daha sağlam daha akıllı
Yarın daha sevdalı daha haklı
Günün bize bağlı olduğunu bilelim.

Melih Cevdet Anday, *Rahatı Kaçan Ağaç*

1. **Şiire göre insan, davranışlarında özgür müdür? Açıklayınız.**

2. "Demek tümü bizim omuzlarımızda yükün" **dizesi, insanın üzerindeki sorumluluğu nasıl tanımlamaktadır?**

3. **İnsana yüklenen sorumluluk, onun özgürlüğünü nasıl etkiler?**

Uygulama-5.7 Özgürlük ve Sorumluluk İlişkisi

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak bilgi notlarında görüşleri verilen filozofların özgürlük ve sorumluluk ilişkisine dair argümanlarını belirleyiniz. Argümanların gerekçelerini tartışarak tutarlı olup olmadığını değerlendiriniz. Bir grup sözcüsü belirleyerek vardığınız sonuçları sınıfla paylaşınız. Bu tartışmada şunlara dikkat ediniz:

- Birbirinize karşı anlayışlı olmaya ve barışçıl yaklaşmaya özen gösteriniz.
- Ahlakın vicdanla ilgili olduğunu ve dijital ortamda yaptığınız her davranıştan sorumlu olacağınızı dikkate alınız.
- Alternatif düşünceler ortaya koymaya, empati kurmaya ve farklı düşünceler olabileceği noktasında uzlaşmaya özen gösteriniz.

1. Bilgi Notu

I. Kant'a göre kişiler, ahlaksal eylemlerin yerine getirilmesi bakımından özgürdür. Özgür oldukları için de eylemlerinden sorumludurlar. Öte yandan kişinin iradesi dışında gerçekleşen durumlardan kaynaklanan eylemlerin sonuçlarından dolayı kimse sorumlu tutulamamaktadır. I. Kant, bu görüşünü şöyle ifade eder: "Borç para vermediğim bir kişinin başına gelen felaketten buna yükümlü olmadığım için sorumlu tutulamadığım gibi. Oysaki kişi, yerine getirmekle yükümlü olduğu bir eylemi gerçekleştirmediğinde bunun bir eylem sayılmasından dolayı sonuçlarından sorumlu görülebilmektedir. Tıpkı kişinin borcunu ödemesi gerekirken bundan kaçındığı durumlarda olduğu gibi. Çünkü bu davranış bir eylemdir ve sorumluluğu kişinin kendisine aittir."

2. Bilgi Notu

Anselmus'a (Anselmus) göre irade, iyi ve kötü arasında bir seçim yapabilme yetisidir. Ancak günah işleme kudretine sahip olmak, iradenin özgür olduğu anlamına gelmez. Aksine gerçek özgürlük, kötülükten kaçınma yetisinde yatar. Bu bağlamda günah işleme yetisi, özgürlüğün bir parçası değil aksine özgürlüğü sınırlayan bir durumdur. Anselmus'a göre kişi, eğer günah işlerse bunu kendi özgür iradesiyle yaptığı için sorumluluğu da üstlenmek zorundadır. Özgür irade, insana Tanrı tarafından verilmiş bir güç olmasına rağmen bu iradenin kötüye kullanılmasından Tanrı sorumlu tutulamaz. Tanrı, insanın eylemlerini zorlamayacağı için ahlaki sorumluluk tamamen insana aittir.

3. Bilgi Notu

Jean Paul Sartre'a göre insan, doğduğunda bir "öz"e sahip değildir. İnsan, Tanrı tarafından yaratılmadığı için özü yoktur ve zamanla kendi kimliğini ve anlamını yaratır. Sartre, bunu "İnsan kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır." diyerek anlatır. Başka bir deyişle insan, ne olacağına kendi özgür iradesiyle karar verir. Örneğin bir insan, bir kitabı okumayı ya da bir meslek seçmeyi isteyebilir ve bu isteklerinin sonuçlarından sorumlu olur.

4. Bilgi Notu

Baruch Spinoza'ya [Baruh Sipinoza (1632-1677)] göre Tanrı; her şeyin nedeni olan, gerçek ve zorunlu bir varlıktır. Tanrının dışındaki her şey, varlığını Tanrı'dan alır. Bu nedenle evren, Tanrı tarafından belirlenmiştir. Spinoza, insanın Tanrı tarafından belirlenmesine rağmen özgür olabileceğini savunur. Ona göre insan hem duyusal ve hem de akılsal bir varlıktır ve kendi doğasını kavrayıp buna uygun davrandığı sürece kendini belirleyeceği için özgür olabilir. Özgürlüğün temeline bilgiyi koyan Spinoza'ya göre insan, duygularını ne kadar iyi bilirse davranışını kontrol etmesi de o kadar kolay olur. O, duygularını kontrol edip kendisini mutsuz edecek duygulardan uzak durdukça kendini belirleyebilir ve özgür olabilir.

Değerlendirme: *Yaptığınız bu çalışmayı değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.*

Öz Değerlendirme Formu

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Bilgi görsellerini inceleyerek filozofların özgürlük ve sorumluluk ilişkisine dair argümanlarını belirledim.			
Argümanların gerekçelerinin tutarlı olup olmadığını değerlendirdim.			
Değerlendirme yaparken düşüncelerimi saygı çerçevesinde ifade edip tartışmaya aktif katılım sağladım.			
Düşüncelerimi ifade ederken dili etkin ve akıcı kullandım.			
Arkadaşlarımın konuşmasını dikkatle ve saygı çerçevesinde dinledim.			
Sınıf içi tartışma kurallarına dikkat ederek çalışmaya katıldım.			

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 125) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmeninizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 126) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu, öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

KUTADGU BİLİG

İnsanoğlunun Değerinin Bilgi ve Akıldan Geldiğini Söyler

Tanrı insanı yarattı, seçip yükseltti
Ona bilgi, erdem, akıl ve anlayış verdi
(...)
Verdiği bilgiyle insan yüceldi bugün
Anlayış verdi ve çözüldü düğüm

Tanrı kime akıl, bilgi verirse
Onun eli uzanır birçok iyiliğe

Bilgiyi büyük bil, anlayışı ulu
Bu ikisi yüceltir seçkin kulu
(...)

İyilik Etmenin Övgüsünü ve Yararlarını Söyler

İki türlü ad var dilde söylenir
Biri iyi, biri kötü diye dünyada kalır
(...)
Hangisini istersen seçebilirsin
İyi kötü sonucundan yakınma yarın
(...)
Kişi iyi adıyla gör alkış bulur
Adı kötü olan ölünce beddua bulur

Nice sınadım kötülük yapanı
Gidevardı, günden güne azaldı gücü

Ne kadar gördüm kötülerin işi
İleri gitmedi ey bilgili kişi

Kötülük ateştir, ateşse yakar
Yolunda geçit yok, çıkmaza sapar
Bizden önce gidenlere, eğer bakarsan
Halk ya da bey, dünyayı elinde tutan

Bunlardan kim eriştiyse bilgiye
Onlar hakim oldu bugün dünyaya

Dünya beylerinden bilgiye erenler
Doğru töre kurmuş olan iyi kişiler

Bugün de kim iyi diye anılırsa
İyilerin başında önce onlar gelir
(...)

Bilgi ve Aklın Erdemini, Yararını Söyler

(...)
Akıllı kişi öfkeyi kendinden uzaklaştırır
Bilgili bey öfkelenmez, iyi ad alır

Bu ikisi ile işe yaklaşma
Eğer yaklaşırsan geçer yaşamın boşa

Pişman olur öfkeyle iş yapan
Yanılır öfkeyle kalkan insan

İyi tavırla ılımlı olmak gerek
Ay gün de doğsa beyin uyumlu olması gerek

İyi huylu olmalı bey hem alçakgönüllü
Akıllı olmalı hem de bilgili
(...)
Kabalık ne istenmez şeydir
Böylesi insanın evini dumana boğar

Öfkelidir, dilini tutamaz diğeri
İncitir insanı açınca dilini

Bu birkaç şey bulunursa bir insanda
Ondan uzaklaşır mutluluk da

Talih ona gülmez, başıboş gezinir
Kötü tavrını da birlikte gezdirir

Yürü, iyilik yap ey iyi kişi
İyilik olur hep iyinin işi

Yûsuf Has Hâcib, *Kutadgu Bilig*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Kişinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Ahlak felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede ahlak felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mı? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte ahlak felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda ahlak felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

5. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-3. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir şehirde büyük bir sel felaketi yaşanmaktadır. Kurtarma ekipleri, sel sırasında sınırlı kaynaklarla karşı karşıya kalmıştır ve herkesi aynı anda kurtaramayacaklarını fark ederler. Ekip lideri, daha fazla insanın hayatını kurtarmak için belirli bölgelere öncelik vermek zorunda kalır.

1. Kurtarma ekibi lideri, karar verirken hangi ahlaki ilkeleri dikkate almalıdır?

2. Kurtarma ekibi liderinin, bazı insanları kurtarmak için diğerlerini bekletme kararı I. Kant'ın bakış açısına göre ahlaki bir eylem midir? Açıklayınız.

3. Bu olayda insanın topluma karşı sorumluluğu ile kendi vicdanı arasında nasıl bir denge kurulabilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

4-7. soruları metne göre cevaplayınız.

Zeynep, çok sevdiği bir arkadaşının büyük bir sır sakladığını öğrenir. Bu sır, başka bir arkadaşının güvenliğini riske atarak onu ciddi şekilde etkileyebilecek niteliktedir. Zeynep, bu sırrı açıklayıp açıklamama konusunda kararsızdır.

4. Zeynep'in sırrı saklaması durumunda hangi ahlaki değerler ön plana çıkar?

5. Zeynep'in durumu, Sokrates'in ahlaki yaklaşımı açısından nasıl değerlendirilebilir? Açıklayınız.

6. Zeynep'in vereceği karar, arkadaşlık ilişkileri ve toplumsal sorumluluklar arasındaki ahlaki dengeyi kurma açısından ne tür bir mesaj vermektedir?

7. Sır saklamak, ahlaki açıdan her zaman doğru bir tutum mudur? Gerekçelendirerek açıklayınız.

8-11. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

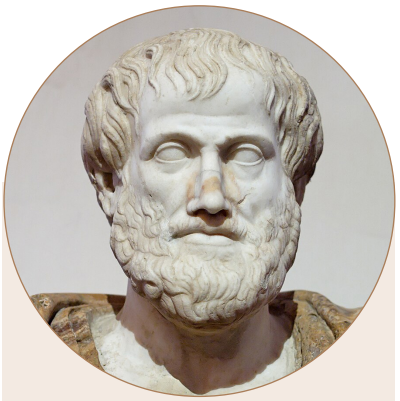

Aristoteles (Temsilî, mermer büst)

"Bazı alışkanlıklarımızı ailemizden veya arkadaşlarımızdan ediniriz. Edindiğimiz bu alışkanlıkları değiştirmek kolay değildir."

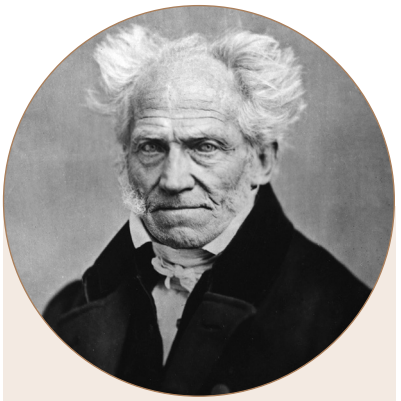

Arthur Schopenhauer (Artur Şophenhaur)

"Yaptığımız şeyleri olduğumuz kişi olduğumuz için yaparız. Karakterimizi değiştiremeyiz."

J. P. Sartre

"Ne yapacağımızı ve nasıl bir insan olacağımızı seçmekte özgürüz."

8. **Filozofların özgürlük ve sorumluluk ilişkisine dair görüşleri, hangi felsefi yaklaşımlara dayanır? Açıklayınız.**

9. **Bir kişinin zor bir durumda yaptığı yanlış davranış; determinizm, indeterminizm ve otodeterminizm tarafından nasıl yorumlanır?**

10. **Size göre davranışlarınızda özgür olabilir misiniz? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

11. Victor Hugo'nun (Viktor Hügo) "Sefiller" eserinde mahkûmiyeti yeni biten ve yoksulluk içinde olan Jean Valjean (Jon Veljan), kendisini misafir eden Piskopos'un evinden gümüş tabak ve çatalı çantasına koyarak evden çıkar. Valjean yakalandığında Piskopos, bunları Valjean'a kendisinin verdiğini söyler. Bundan sonra Valjean'ın yaşamının seyri değişir.
Yukarıda görüşleri verilen filozoflardan hangisinin görüşü, bu durumu nasıl açıklar?

12-15. soruları metne göre cevaplayınız.

Bir şirket, çevreye duyarlı olduğunu iddia eden bir kampanya yürütmektedir. Ancak bir süre sonra şirketin üretim tesislerindeki atıkları yakında bulunan bir nehre bıraktığı ve ciddi çevre kirliliğine yol açtığı ortaya çıkar. Şirket, maliyeti düşürmek için bu yöntemi seçtiğini ve aynı zamanda kârı artırarak işçilere daha iyi maaşlar ödediğini belirtmektedir. Şirket yönetimi, "Eğer bunu yapmasaydık işçilerimizin maaşlarını yükseltemezdik ve onların yaşam kalitesini iyileştiremezdik." diyerek kararını savunmaktadır. Buna karşın şirketin bazı çalışanları, şirketin kârını artırmak için çevreyi kirletmesinin ahlaki olarak kabul edilemez olduğunu ve uzun vadede topluma zarar verdiğini savunmaktadır.

12. **Çevrenin kirletilmesi ile işçilerin refahı arasında bir seçim yapılırken hangi evrensel ilkenin uygulanması gerektiğine nasıl karar verilmelidir?**

.....

.....

13. **Şirketin, kârını artırmak ve işçilere daha iyi bir yaşam sağlamak için çevreyi kirletmesi ahlaki midir? Bu durumu evrensel ahlak yasasını kabul eden ve kabul etmeyen filozofların yaklaşımlarından birinin görüşlerine atıfta bulunarak değerlendiriniz.**

.....

.....

14. **Bu metne göre aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?**

A) Yönetimin şirketin çıkarlarını düşünerek aldığı bu karar, M. Stirner'ın ahlak anlayışı ile çelişir.

B) T. Hobbes'ın ahlak anlayışına göre yönetimin çevreyi kirletme kararı insan doğasının bir sonucudur.

C) J. S. Mill'in ahlak anlayışına göre yönetimin aldığı kararın ahlaki boyutu, niyetine göre değerlendirilmelidir.

D) I. Kant'ın ahlak anlayışına göre yönetimin kararının ahlaki olup olmadığına karar vermek için eylemin sonucuna bakılmalıdır.

E) Yönetimin kararı, işçilerin maaşlarını artırma niyetine dayandığı için Farabi'nin ahlak anlayışına göre ahlakidir.

15. **Bu metne göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?**

A) Şirketin çevreyi kirletmesi, toplumun genel refahını göz ardı ettiği için J. Bentham'ın ahlak anlayışına göre kötüdür.

B) Sokrates'in ahlak anlayışına göre şirket, bu kararını iyi ve kötü kavramlarını tam olarak ayıramadığı için vermiştir.

C) Epiküros'ün ahlak anlayışına göre şirketin verdiği karar, şirket çalışanları açısından düşünüldüğünde iyi bir karardır.

D) Şirketin kararı, işçilerin faydasına olacağı için J. S. Mill'in ahlak anlayışı bakımından değerlendirildiğinde ahlaki bir karardır.

E) Şirket yönetiminin aldığı karar, işçilerin refahını gözetmek amacıyla alınması bakımından değerlendirildiğinde I. Kant'ın ahlak anlayışı ile uyumludur.

5. Ünite Elektronik Ölçme ve Değerlendirme Soruları

6. Ünite
Estetik ve Sanat Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

“İnsanın özgürlük hedefine doğru ilerlediği yol güzellikten geçer.”

Friedrich Schiller

Friedrich Schiller (Fredrih Şilar)
Gerhard von Kügelgen (Gehard Fon Kügölgeyn) tarafından yapılan yağlı boya tablodan kesilmiştir. 1808 -1809, Goethe (Göthe) Evi, Almanya

Bu ünitede

- estetik ve sanat felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- estetik ve sanat felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden estetik ve sanat felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; öz ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- **6.1. Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **6.2. Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Problemleri (Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı)**

Anahtar Kavramlar

- **estetik**
- **güzellik**
- **sanat**
- **sanat eseri**

Başlarken

İnsanlar, eski çağlardan beri güzelliği keşfetme ve anlamlandırma çabası içinde olmuştur. Farklı kültürlerde, dönemlerde ve coğrafyalarda güzellik anlayışı değişiklik gösterse de güzellik arayışı, her zaman insanların yaşamında yer almıştır. İnsanlar, güzelliği aramakla kalmamış; aynı zamanda onu sanat aracılığıyla ifade etmeye çalışmışlardır. Hem doğadaki güzellikler hem de insan yapımı sanat eserleri; insanları derin düşüncelere, duygusal deneyimlere ve felsefi sorgulamalara yöneltmiştir. Bir manzaranın görkemi, bir resim, bir heykel ya da bir melodinin insan üzerindeki etkisi, salt görsel veya işitsel bir hazdan öte düşünsel ve duygusal bir derinlik taşır. Estetik ve sanat felsefesi, bu derinliği anlamaya çalışır. Birbiri ile ilişkili bu iki alan "Güzel nedir?", "Güzellik, herkes için aynı mıdır?", "Bir eseri 'sanat' yapan nedir?", "Bir resim, bir şiir ya da bir müzik neden insanı etkiler?", "Sanat, yalnızca güzelliği mi arar yoksa bir mesaj taşır mı?" gibi sorular sorarak sanatın ve güzelliğin doğasını sorgular.

Ön Değerlendirme

Aşağıdaki tabloda yer alan ifadelerin doğru veya yanlış olduğunu belirtiniz. Değerlendirmenizin gerekçesini ilgili bölüme yazınız.

İfadeler	Karar (D/Y)	Gerekçe
Sanat, insanlara güzel olanı verme amacındadır.		
Güzel olan bir eser, aynı zamanda insana yarar da sağlar.		
Sanat toplumun eğitilmesi için kullanılan bir araçtır.		
Sanatçının görevi, toplumsal sorunlara eğilmektir.		
Yapay zekâyla üretilen eserler birer sanat eseridir.		
Bir eserin sanat olarak kabul edilmesi kişisel bir değerlendirmedir.		
Güzellik nesneye ait bir özelliktir.		
Güzellik, tüm insanlar için aynı ölçütlere göre değerlendirilir.		

Bilgi Köprüsü

Aşağıda verilen sanat eserlerine ait örneklerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Levnî'nin bir minyatürü, 18. yüzyıl, Topkapı Sarayı arşivi, İstanbul

Mozaik, Germenicia (Germenişya) Antik Kenti, MÖ 64, Kahramanmaraş

Âşık Veysel'in (Şatıroğlu) balmumu heykeli, Balmumu Heykel Müzesi, Eskişehir

Mustafa Düzgünman'ın Hercaî Menekşe ebrusu, 1940-1970, Muhittin Serin koleksiyonu

Johannes Vermeer'ın (Yohanıs Vörmiyır) İnci Küpeli Kız adlı tablosu, 1665(?), Kraliyet Resim Galerisi, Hollanda

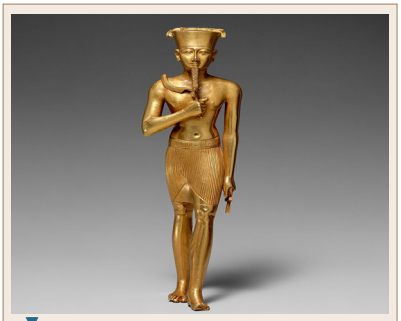

Amun Heykelciği, MÖ.1189-1077 Metropolitan Sanat Müzesi, New York (Niv York), Amerika

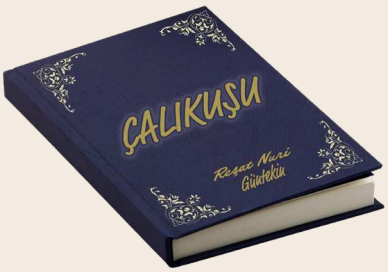

Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu adlı romanı, 1939

İştar Kapısı aslan figürü, MÖ 604-562, Eski Şark Eserleri Müzesi, İstanbul

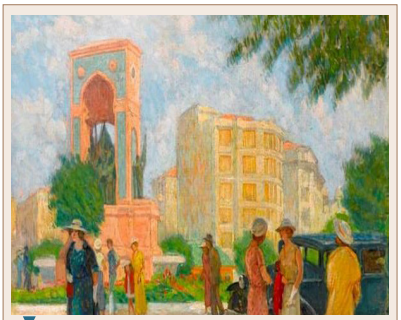

Anıt ve Hamamlar, Ressam Nazmi Ziya'nın Taksim Meydanı'nı tasvir ettiği tablosu, 1935, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul

1. Görselleri verilen sanat eserleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
2. Görsellerdeki resim ve heykeller, size neler hissettirdi? Açıklayınız.
3. Verilen sanat eserlerinin kültürel nitelik taşıdığı söylenebilir mi? Açıklayınız.
4. Sizce bu eserlerin etik bir değeri var mıdır? Açıklayınız.
5. Sizce bu eserlerin sanatsal değeri nasıl belirlenmiş olabilir?
6. Bu sanat eserlerinin estetik değeri ile sanatsal değeri arasında nasıl bir fark olabilir?

6.1. Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Geçmişten günümüze kadar filozoflar; insan yaşamının önemli bir parçası olan güzellik, sanat, estetik gibi konular üzerinde düşünmüşlerdir. Bu düşünceler, estetik ve sanat felsefesi olarak bilinen felsefi disiplinleri ortaya çıkarmıştır. Sanat felsefesi; sanatın ne olduğunu, insanın ona yüklediği anlamları ve değerleri araştırırken estetik ise güzellik kavramını ve bu kavramın insan üzerindeki etkilerini inceler. Bu süreçte estetik ve sanat felsefesi; sanat, sanat eseri, güzellik, estetik, estetik haz, estetik yargı gibi kavramları ele alır.

Uygulama-6.1 *Sanat Hakkında*

Çeşitli sanat eserlerinden (resim, heykel, şiir vb.) oluşan aşağıdaki kolajı inceleyiniz. Kolajdan yararlanarak soruları cevaplayınız.

1-*Çiçekli bitkiler arasında iki kuşu tasvir eden tabak, Metropolitan Sanat Müzesi, New York* **2-***Johann Joachim Winckelmann (Yohen Yohakim Vinkhelman)* **3-***Sami Okyay'ın gelincik ebrusu, M. Uğur Derman koleksiyonu* **4-***Jean-Richard Bloch (Cin Riçhırd Baah)* **5-***Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası kapı süslemesi, Sivas* **6-***Saat Kulesi, İzmir* **7-***George Bernard Shaw (Corç Bönnard Şav)* **8-***Voltaire (Volter)* **9-***Twyla Tharp'ın (Tıvayla Tarp) dans kareografisi* **10-***Belleğin Azmi, Salvador Dali (Salvador Dali), Çağdaş Sanat Müzesi, New York* **11-***Güzel sanatları himaye eden Timurlu devlet adamı Baysungur devrine ait bir zahriye tezhibi, TSMK, Revan Köşkü* **12-***Charlie Chaplin (Çarli Çaplin)* **13-***Çingene Kızı mozaiği, Gaziantep* **14-***Karagöz gölge oyunu* **15-***Martin Heidegger (Martin Haydeger)* **16-***Ahmet Hamdi Tanpınar* **17-***Jean d'Aire (Jon Döa) adlı döküm heykel, Auguste Rodin (Ogüst Roden), İtalya*

1. Kolajda verilen sözlerden hangisi sanat kavramını sizce en iyi açıklamaktadır? Sanat kavramına yüklediğiniz anlamı düşünerek gerekçelendiriniz.

2. İncelemiş olduğunuz kolaj, bir sanat eseri midir? Bir eseri sanat eseri yapan nitelikleri düşünerek gerekçelendiriniz.

3. Sizce kolajdaki sanat eserlerinden hangileri güzeldir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

4. Estetik ile güzellik kavramları arasında nasıl bir ilişki olabilir? Kolajdaki güzel olarak nitelediğiniz bir eser üzerinden değerlendiriniz.

5. Güzel bulduğunuz bir sanat eseri karşısında ne tür duygular hissedersiniz? Bu duygusal deneyimin estetik bir haz olup olmadığını tartışınız.

Uygulama-6.2 *Kavramlarıyla Estetik ve Sanat Felsefesi*

Aşağıdaki estetik ve sanat felsefesinin temel kavramları ve sanatın tanımları hakkında verilen bilgi görselinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Kavramları

Sanat Felsefesi
Sanatın doğasını, anlamını ve değerini konu edinen felsefi disiplin.

Çirkin
Estetik değer açısından olumsuz değerlendirilen unsur.

Güzellik
Kişide estetik haz, beğenme duygusu uyandıran nitelik.

Estetik
Doğadaki ve sanat eserlerindeki güzelliği konu edinen felsefi alan.

Hoş
Estetik haz ile ilişkilendirilen olumlu duygu.

Estetik Nesne
Estetik deneyime konu olan nesne veya eser.

Sanat
İnsanların duygu ve düşüncelerini estetik bir biçimde ifade ettikleri yaratıcı faaliyet.

Sanatın tanımı; kişilere, toplumlara ve çağlara göre değişebilmektedir. Örneğin sanat
- Güzelliğin ifadesidir.
- İnsanın duygu ve düşüncelerini yansıttığı iletişim biçimidir.
- Özgün ve yaratıcı düşüncenin somut ifadesidir
- Gerçekliği yansıtma ve yeniden üretme aracıdır.

Estetik Deneyim
Estetik nesneyle etkileşim sırasındaki duygusal ve zihinsel süreç.

Estetik Haz
Estetik deneyim sırasında duyulan hoşnutluk ve tatmin duygusu.

Estetik Tavır
Bir nesneye çıkar gözetmeksizin yalnızca estetik bir bakış açısıyla yaklaşma.

Estetik Değer
Bir nesne veya eserin güzellik, uyum ve duygusal etki gibi özellikleriyle insanlarda beğeni ve haz uyandırma kapasitesi.

Estetik Özne
Estetik nesneyi algılayan ve değerlendiren kişi.

Sanat Eseri
Sanatçının, duygu ve düşüncelerini ifade etmek için ortaya koyduğu ürün.

Sanat eserinin temel özellikleri şunlardır:
- Sanat eseri, insan tarafından üretilir.
- Doğal varlıklar, sanat eseri olarak kabul edilmez.
- Estetik değeri ifade etme amacı taşır.
- Her bir eser kendine özgüdür.
- Biriciktir.

Estetik Yargı
Estetik nesne hakkında yapılan değerlendirme sonucunda verilen hüküm.

1. Sanat ile estetik arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlarsınız?

2. Estetik, sanat felsefesinden hangi bakımdan farklıdır?

3. Sanat ve güzellik kavramları arasında nasıl bir ilişki bulunur?

4. Estetik ve sanat felsefesinin konularının neler olduğu hakkındaki çıkarımlarınız nelerdir? **Yazınız.** *(Çıkarım yaparken ön yargısız bir şekilde yaklaşmaya, sanatın ne olduğuna farklı açılardan bakabilmeye ve farklı fikirlere açık olmaya özen gösteriniz.)*

Estetiğin konusu: .....

.....

Sanat felsefesinin konusu: .....

.....

.....

Kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinizi gidermek için verilen bulmacayı çözünüz.

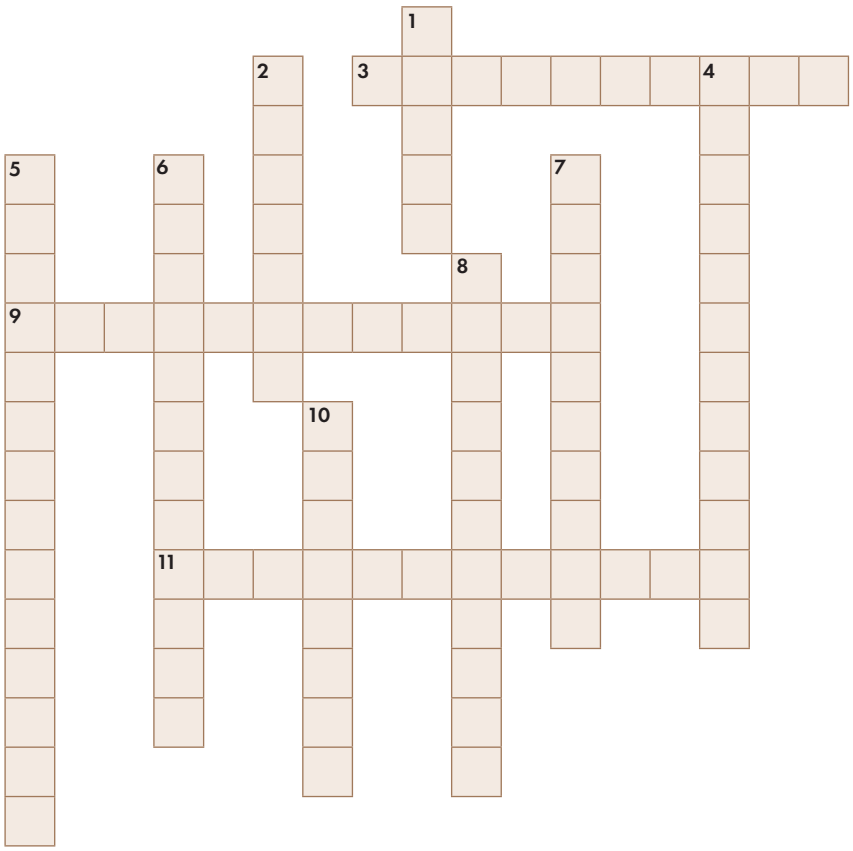

1. İnsanın duygu ve coşkusunu renk, ses, mermer, kil vb. malzemeler kullanarak ifade etme amacıyla bir eser meydana getirme çabası.
2. Sanat eserlerinin yanı sıra doğadaki güzellikle ilgili sorunları ele alan disiplin.
3. İnsanın yaratıcı çabaları sonucunda ortaya çıkan, estetik bir değere sahip ürün ya da nesne.
4. Estetik nesneyi salt estetik değerlerle değerlendirme tutumu.
5. İnsanın estetik nesneyi alımladığı süreç.
6. Bir nesnenin güzellik, uyum, duygusal etki, biçimsel özellikler vb. niteliklerinden kaynaklanan kıymeti.
7. Güzel bir eser karşısında insanın aldığı keyif.
8. Estetik nesneyi algılayan insan.
9. Estetik değeri taşıyan şey.
10. Estetik nesnenin estetik haz yaşatan özelliği.
11. İnsanın bir nesnenin güzelliği hakkında verdiği kişisel karar.

Uygulama-6.3 *Sanat Kuramlarını Değerlendiriyorum*

Aşağıda sanat kuramları (taklit olarak sanat, yaratım olarak sanat, oyun olarak sanat) ve bu kuramlarla ilgili temsilciler hakkında bilgilerin yer aldığı bilgi görselini inceleyiniz. Adımları takip ederek uygulamayı gerçekleştiriniz.

Sanat Kuramları

Taklit Olarak Sanat
Sanat gerçekliğin bir yansımasıdır. Sanatın amacı, gerçekliği olduğu şekliyle ortaya koyabilmektir. Sanatçı, doğayı ve gerçekliği ne kadar iyi taklit ederse o kadar başarılı bir eser yaratmış olur.

Platon

Sanat, ideaların bir kopyası olan doğanın bir kez daha kopyalanmasıdır ve bu yüzden insanı hakikatten uzaklaştırır. Ancak sanatçı, idealara yaklaşıp onları eserlerinde yansıtabilirse hakikate yaklaşabilir ve mükemmelliğe ulaşabilir.

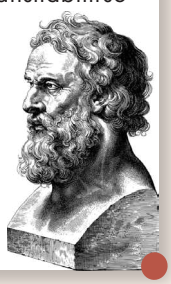

Platon (Temsili)

Yaratım Olarak Sanat
Sanat bir yaratım sürecidir. Sanatın amacı, dış dünyayı değil sanatçının iç dünyasını yansıtmaktır. Sanatçı, duyularıyla algıladığı varlıkları yaratıcılığını kullanıp yorumlayarak ifade eder. Bu bakımdan her sanat eseri biricik ve özgündür.

Benedetto Croce (1860-1952)

Sanat, kişinin akla ve tekniğe bağlı kalmadan sezgilerini ifade etmesidir. Bu bakımdan sanat eseri, sanatçının içsel deneyimlerinin ve duygularının dışa vurumudur.

Benedetto Croce (Benedetto Kıroçe)

Oyun Olarak Sanat
Sanat, tıpkı oyun oynamak gibi özgür, kural tanımayan ve keyifli bir etkinliktir. Sanatçı, yaratım sürecinde aynı bir çocuk gibi oyun oynarcasına sınırsızca hareket eder.

Friedrich Schiller (1759-1805)

Sanat, insanın kendini ve duygularını özgürce ifade edebildiği bir oyun alanıdır.

Friedrich Schiller

Joseph Koehler (Cozef Kohler) tarafından yapılan litograf, 1905, Washington (Vaşington), Amerika

1. Adım: *Aşağıdaki alana gözlemlediğiniz bir objenin kopyasını çiziniz. Çizdiğiniz objeyi olduğu hâliyle yansıtmaya özen gösteriniz.*

- **2. Adım:** *Aynı objeyi zihninizde hayal ettiğiniz hâliyle aşağıdaki alana çiziniz. Objeyi olduğu hâliyle değil zihninizde canlandırdığınız hâliyle yansıtmaya özen gösteriniz.*

- **3. Adım:** *Aşağıdaki soruları 1 ve 2. adımdaki çizimlerinizden yararlanarak cevaplayınız.*
  - İlk çizimle ikinci çizim arasındaki farklar nelerdir?

  - Çizimleriniz "taklit olarak sanat" ve "yaratım olarak sanat" kuramlarından hangisine karşılık gelmektedir? Görüşünüzü gerekçelendirerek açıklayınız.

  - Taklit olarak sanat ve yaratım olarak sanat kuramlarının temel düşünce ve argümanlarını nasıl değerlendirirsiniz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte arkadaşlarınızla paylaşınız.

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz ve adımları takip ediniz.

- **1. Adım:** *"Oyun ile sanat arasında haz ile özgürlük duyguları açısından ne tür benzerlikler kurulabilir?" sorusunu grup arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışma sonucunda belirlediğiniz benzerliklerden ortak bir liste hazırlayınız ve bu listeyi grup sözcünüz aracılığıyla sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

- **2. Adım:** *"İnsanın gerçek özgürlüğe sanatsal girişimde bulunarak ulaşıp ulaşamayacağı" problemiyle ilgili Sokratik tartışma yapınız. Tartışmayı gerçekleştirmek için aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz:*
  - Tartışmayı öğretmeninizin rehberliğinde tartışma sorularını kullanarak gerçekleştiriniz.
  - Tartışma sürecinde duygu, düşünce, inanç ve izlenimlerinizi etki altında kalmadan ifade etmeye özen gösteriniz.
  - Tartışma sonucunda "insanın gerçek özgürlüğe sanatsal girişimde bulunarak ulaşıp ulaşamayacağı" problemini grup arkadaşlarınızla değerlendirerek bir slogan oluşturunuz ve oluşturduğunuz sloganı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tartışma Soruları

» Özgür olmayan birinin sanatsal yaratıcılık göstermesi mümkün müdür?
» İnsanın estetik haz alması için özgür olması gerekli midir?
» Sanatsal yaratım, toplumsal normlardan bağımsız mıdır?
» Sanat eserleri için etik sınırlar belirlenmesi, kişisel özgürlükleri nasıl etkiler?
» Sanat eğitimi, insanların özgür düşünme yetilerini nasıl geliştirir?

Aşağıdaki tabloda sanat kuramları ile ilgili yargılar liste hâlinde verilmiştir. Hangi yargıların hangi kuramla ilişkili olduğu ve bu yargıların doğruluğu hakkında görüş geliştirerek bu görüşleri tabloda belirtilen alana yazınız.

Yargılar	Görüş
Hem oyun hem sanat, fayda peşinde koşmaz.	
Sanatçı, dış dünyadan gelen verileri çözümler; dönüştürür ve onlardan yeni bir şey yaratır.	
Sanat eserleri, doğal nesneleri taklit etmelidir.	
Sanat sanatçının hayal gücünün ürünüdür.	
Sanat ve oyun, insanı insan kılar. Çünkü insan, ancak insan olduğu zaman oynar ve oynadığı zaman tam anlamıyla insandır.	
Bir ayna olarak sanat sadece duyular dünyasını yansıtan ve onun ötesine geçemeyen, mutlak gerçekliğin ve idealar dünyasının uzağındaki bir alanı yansıtır.	

"Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

6.2. Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Problemleri

Felsefe tarihinde pek çok filozofun ilgisini çeken sorulardan biri, "Bir sanat eseri, doğa manzarası veya başka bir estetik nesne hakkında ortak yargıya varılabilir mi?" sorusudur. Bu bağlamda güzelliğin ne olduğu ve ortak estetik yargıların mümkün olup olamayacağı, önemli felsefi problemler olarak ele alınmıştır. Bu problemler, güzelliğin tanımına ve insanların estetik deneyimlerde ortak bir yargıya varıp varamayacağına odaklanmaktadır.

Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı Problemi

Güzellik problemi çerçevesinde güzelliğin ne olduğu ve kaynağı sorgulanır. "Güzel nedir?" sorusuna farklı filozoflar, farklı cevaplar vermiştir. Aristoteles, "Düzen, oran ve sınırlılık ölçütlerine uygun olandır." derken I. Kant, "Karşılık beklemeksizin hoşa gidendir.", Croce ise "Mutluluk veren ifadedir." biçiminde tanımlamıştır. Güzelliğin kaynağı konusunda ise iki farklı yaklaşım bulunur: doğa güzelliği ve sanat güzelliği. Bazı filozoflar, güzelliğin estetik özneden bağımsız olarak doğada kendiliğinden var olduğunu savunur. Bu filozoflara göre insan, doğadaki güzelliği taklit ederek sanattaki güzelliğe ulaşabilir ve doğa güzelliği sanattaki güzellikten üstündür. Bazı filozoflar ise gerçek güzelliğin insan aklının ve duygusunun bir ürünü olarak sanatta ortaya çıktığını diğer bir ifadeyle sanat güzelliğinin doğadaki güzelden üstün olduğunu savunurlar.

Güzellik problemi ile bağlantılı olarak ortaya çıkan bir diğer problem ise ortak estetik yargıların imkânı problemidir. Bu problem çerçevesinde insanların estetik yargıları arasında bir uzlaşma olup olamayacağı, bir kişinin güzel dediğini bir başkasının da güzel kabul edip etmeyeceği tartışılır. Bazı filozoflar, estetik yargıların estetik nesnenin özelliklerine bağlı olarak ortaya çıktığını ve bu nedenle ortak estetik yargılara ulaşmanın mümkün olduğunu iddia ederler. Diğer bir grup filozof ise güzelliğin estetik öznenin özelliklerine ve duygularına bağlı olduğu için kişiden kişiye değiştiğini, bu nedenle ortak estetik yargılara ulaşmanın mümkün olmadığını savunurlar.

Uygulama-6.4 *Güzel Algısı Evrensel midir?*

Aşağıdaki görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

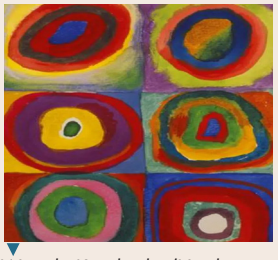

Wassily Kandinsky (Vasili Kendinski), Renk Çalışması, 1913, Lenbachhaus (Lenbahas) Belediye Galerisi, Almanya

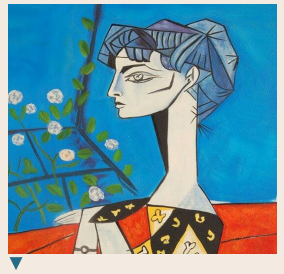

Pablo Picasso, Jacqueline'nin (Jaklin) Portresi, 1954, Picasso (Pikasso) Müzesi, İspanya

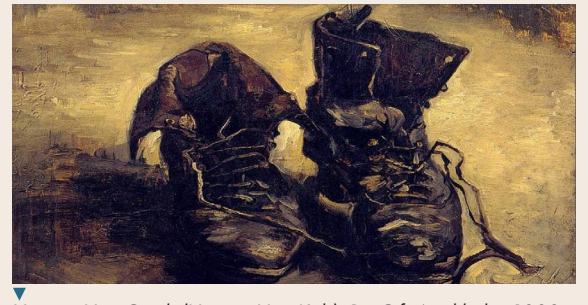

Vincent Van Gogh (Vinsent Van Koh), Bir Çift Ayakkabı, 1888 Van Gogh Müzesi, Hollanda

Robert Morris (Rabırt Morıs) Untitled (Antayltıd) adlı eseri, 1965-71, Pérez (Perez) Resim Müzesi Miami (Mayemi), Amerika

Giovanni Bellini (Covanni Bellini), Aziz Francis'in (Aziz Françis) Coşkusu, 1480(?), Frick (Förk) Koleksiyonu, New York, Amerika

1. Size göre resimlerin hangileri güzeldir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

2. Arkadaşlarınızın tamamının sizinle aynı resimleri güzel bulması mümkün müdür? Gerekçelendirerek açıklayınız.

3. Sizce güzellik algısı kişiye göre değişir mi? Açıklayınız.

4. Sizce bir varlığı güzel kılan özellikler neler olabilir? Tartışınız. Tartışma sonucunda belirlediğiniz özellikleri aşağıdaki tabloda içsel ve dışsal olarak gruplandırınız.

İçsel özellikler	Dışsal özellikler
• *Anlam*	• *Simetri*

Aşağıdaki açıklamalardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Açıklama

Yücelik, insanı hem hayranlık hem de korku içinde bırakan, büyüklük ve ihtişam duygusu uyandıran estetik bir deneyimdir. Güzellik ise düzen, uyum ve denge ile ilişkilendirilir. Ancak her ikisi de insanı derin bir estetik deneyime sürükler. Yüce; insanın sınırlarını zorlayan, doğanın veya sanatın devasa ve etkileyici yönlerini ifade eder. Örneğin uçsuz bucaksız bir deniz veya dağ manzarası, güzelden ziyade yüce olarak deneyimlenir çünkü bu tür görüntüler, insana kendi küçüklüğünü ve doğanın büyüklüğünü hatırlatır.

- Yüce ile güzel arasında nasıl bir fark vardır? Doğadan veya sanattan bir örnekle açıklayınız.

2. Açıklama

Güzellik, sıklıkla hakikat ile ilişkilendirilir. Platon, güzelliği idealar dünyasında yer alan evrensel ve değişmez bir gerçeklik olarak görür. Bu bakımdan Platon'a göre güzellik, hakikati yansıtmaktadır. Bazı filozoflarsa bu iki kavramı ayırır. Örneğin I. Kant'a göre hakikat akılla bilinebilirken güzellik daha çok duygulara ve hayal gücüne dayanır.

- **Sizce bir şeyin güzel olması için hakikati yansıtması zorunlu mudur? Örnekle açıklayınız.**

.....

.....

.....

3. Açıklama

Kimi filozoflar, güzellik ile iyilik arasında güçlü bir bağ olduğunu düşünmüştür. Buna göre bir şeyin estetik olarak güzel olması, onun etik olarak da iyi olduğunu gösterir. Sanatta ve yaşamda güzel olan, insan ruhuna ve topluma olumlu etkiler yapar ve bu nedenle ahlaki açıdan da değerlidir. Ancak I. Kant gibi kimi filozoflar, bu yaklaşımı reddetmiştir çünkü bu iki kavramın farklı alanlara ait olduğunu düşünmektedirler. Buna göre güzel, estetik ile ilgilidir; iyilik ise ahlak ile ilgilidir.

- **Güzel olan her şey iyi midir? Bir olay ya da durumu örnek göstererek açıklayınız.**

.....

.....

.....

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü belirleyiniz. Güzelliğin evrensel olup olmadığını örnekler vererek grup içinde tartışınız ve tartışmada ulaştığınız sonuçları grup sözcünüz aracılığıyla sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız. Tartışma sürecinde birbirinizin sözünü kesmeden dinlemeye, duygu ve düşüncelerinizi ifade etmeye, diğer arkadaşlarınızla etkili iletişim kurmaya özen gösteriniz.

Değerlendirme: *Yaptığınız bu çalışmayı değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.*

Öz Değerlendirme Formu

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Görselleri yorumlarken zorlanmadım.			
Metinleri dikkatle okudum ve başarılı bir şekilde anlamlandırdım.			
Metinden ve görsellerden gerekli çıkarımları yaparak soruları cevapladım.			
Tartışmaya görüş ve düşüncelerimi ifade ederek aktif katılım sağladım.			
Düşüncelerimi ifade ederken dili etkin ve akıcı kullandım.			
Arkadaşlarımın konuşmasını dikkatle ve saygı çerçevesinde dinledim.			
Grup arkadaşlarımla etkili iletişim kurdum.			
Çalışma süresince sınıf içi tartışma kurallarına uydum.			

Uygulama-6.5 *Filozoflara Göre Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı*

Güzellik ve ortak estetik yargıların imkânı hakkında bazı filozofların düşünce ve argümanlarını içeren aşağıdaki bilgi görselini inceleyerek soruları cevaplayınız.

Güzellik ve Ortak Estetik Yargıların İmkânı

Platon

Güzellik, değişmeyen ve hep var olan bir ideadır. Duyusal dünyada güzel olarak adlandırılan şeyler, yalnızca bu ideadan pay aldıkları ölçüde güzeldir. Gerçek ve mükemmel güzellik, duyularla değil akılla kavranabilir. Estetik yargılar, ancak bu mutlak "güzel ideası"na erişildiğinde evrensel ve nesnel olabilir. Doğa ya da sanatın yarattığı güzellikler geçicidir fakat güzel ideası sonsuzdur ve tüm akıl sahibi varlıklar için ortaktır.

Alexander Baumgarten (1714-1762)

Güzellik, duyusal bilginin yetkinliğidir. Estetik yargılar, duyusal algının mükemmelliğine dayalı olarak şekillenir. Bu yargılar, insanların estetik nesnelerle olan etkileşimlerinden doğar. Bu nedenle yargıların öznel bir yönü vardır. Ancak bireysel farklılıklara rağmen bu yargılar, ortak duyuşsal ve bilişsel temellere dayandığı için evrensellik taşır.

I. Kant

Güzel, çıkarsız olarak hoşa gidendir ancak hoş olanın ötesindedir. Hoş olan, bireysel hazları doğurur. Güzel ise ortak evrensel beğeniyi ortaya koyar. Estetik yargılar, her insanın öznel yargılarından bağımsız olarak nesnelere yönelmesiyle oluşur. Bireysel hazdan başlasa da herkesin ortaklaşa kabul edebileceği evrensel bir yargıya dönüşür.

B. Croce

Güzellik, doğanın bir parçası değildir aksine onu gören kişinin gözlerindedir. Yaratıcı bir hayal gücü olmadan güzelliği görmek zordur. Güzellik, insanın sezgilerini dışa vurma biçimidir ve sanat da bu sezginin ifadesidir. Sezgi, sanatçının yaratım sürecinde yaşadığı biricik estetik deneyimdir. Estetik deneyim özgün ve tekrarlanamazdır. Her insanın deneyimi farklı olduğu için estetik yargılar tamamen özneldir.

1. Aşağıdaki *anlam çözümleme tablosunu örnekteki gibi "✓" işareti koyarak doldurunuz.*

Filozof	Güzellik Yargısı		Ortak Estetik Yargıları	
	Özneldir	Nesneldir	Kabul Eder	Reddeder
Platon				
A. Baumgarten		✓		
I. Kant				
B. Croce				

2. Güzelliğin öznel bir yargı olduğunu öne süren filozoflar ile nesnel bir yargı olduğunu savunan filozofların görüşlerini karşılaştırınız.

3. Ortak estetik yargıların varlığını kabul eden filozoflar ile reddeden filozofların görüşlerini karşılaştırınız.

4. Bilgi görselinde yer alan filozofların güzellik ve ortak estetik yargıların mümkün olup olmadığı konusundaki görüşlerinden hangisine katılırsınız? Gerekçelerinizi açıklayınız.

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 145) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmeninizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşınızın çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 146) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu, öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

ESTETİK YARGININ GEÇERLİĞİ SORUNU

Hepimizin yakından bildiğimiz (...) bir söz vardır: Zevkler, beğeniler üzerine tartışılamaz. Bu söze ve onun dile getirdiği anlayışa göre, herkesin bir zevki, bir beğenisi vardır, Biri çiçeklerden laleyi sever, biri gülü, bir başkası menekşeyi sever, ondan hoşlanır. (...) Bir insan şiirden hoşlanır, biri romandan. Biri alaturka müziği sever, beğenir, biri klasik Batı müziğini, bir başkası caz müziğini. (...) Bütün bu verdiğimiz örneklerde görüldüğü gibi, her insanın, her bireyin bir zevki, bir beğenisi (...) vardır; herkesin zevki ve beğenisi meşrudur ve verdiği her beğeni yargısı yine meşru ve haklıdır. (...)

(...) Kant'tan beri şunu çok iyi biliyoruz: Beğeniler üzerinde tartışılabilir, belki de tartışmak zorundayız. Kant'ın çıkış noktasını,(...) onun şu iki değeri birbirinden ayırması teşkil eder; bunlar, hoş ve güzel değerleridir. Kant'a göre, hoş dediğimiz şey başkadır, güzel dediğimiz şey başkadır. Hoş, kaynağı duyusal olana, duyulara dayanan, kişisel eğilimlerimizle ilgili bir şeydir. Bir yemekten, bir havadan, bir kokudan hoşlanma gibi. (...) Biri kıştan hoşlanır, biri yazdan hoşlanır. Bunların her biri, kendi hoşlanması yönünden haklıdır, çünkü, burada söz konusu olan hoşlanmalar, o kimselerin kişisel eğilimleri ve duyu nitelikleriyle ilgilidir. Bunlar üzerinde herhangi bir tartışma söz konusu olamaz, çünkü kişisel eğilimlerin hüküm sürdüğü bir alanda tartışılacak ve dolaylı olarak üzerinde uzlaşılabilecek bir prensip ve bir temel, yani ortak bir prensip ve temel yoktur. Çünkü, her insanın eğilimleri ve bu bakımdan, her hoşlanma haklıdır ve meşrudur.

(...) Kant'a göre, bu şey güzeldir, dediğimde, o şeyden duyduğum hazzın nedeninin herkeste bulunması lazım geldiğini düşünürüm. Çünkü, böyle bir yargı, benim özel, kişisel durum ve eğilimlerimle ilgili değildir. Ben, güzel bir obje'den haz duyarım, aynı zamanda o güzel obje'den herkesin aynı hazzı almasını beklerim; çünkü, duyduğum haz, yalnız benim aldığım bir haz, yalnız benim özel bir hoşlanmam değildir. Şu halde, seyrettiğim bir tabloya, okuduğum bir şiire güzel diyorsam, onlardan haz duyuyor, zevk alıyorsam, herkesin onları güzel bulmasını, onlardan aynı hazzı duymasını beklerim. Buradan çıkan zorunlu sonuç şudur ki, beğeni yargısı, estetik yargı üzerinde pekala tartışabiliriz. (...)

(...) "Bu tablo, bu şiir, bu heykel güzeldir" dediğimde, ondan duyduğum haz, sadece benim duyduğum bir haz ve hoşlanma değildir, tersine onları herkes güzel bulacaktır, onlardan herkes aynı hazzı duyacaktır, çünkü böyle bir hoşlanma ve haz, bütün insanlarda ortaktır, bütün insanlarda birey üstü bir yeti halinde zorunlu olarak vardır. Bundan ötürü de, estetik yargılarının, beğeni yargılarının bir zorunluluğu ve bir genelliği vardır. (...)

İsmail Tunalı, *Estetik*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Estetik ve sanat felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede estetik ve sanat felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mı? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte estetik ve sanat felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda estetik ve sanat felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

6. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-4. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Sezen ve Fatih, doğa yürüyüşüne çıkar. Bir süre doğanın büyüleyici manzarası eşliğinde sessizce yürüdükten sonra aralarında konuşma başlar.

Sezen: Doğa gerçekten etkileyici değil mi? Peki, bu doğal gerçeklik ile senin bir tuvale döktüğün sanat eseri arasında nasıl bir fark var?

Fatih: Doğa, kendi içinde muhteşem ama tuvalimdeki bir manzara resmi, bence daha farklı bir anlam taşıyor. Ben, doğayı sadece kopyalamıyorum. Ona duygularımı, düşüncelerimi katıyorum.

Sezen: Peki, sence doğadaki manzara mı daha güzel yoksa tuvalindeki mi?

Fatih: Doğa, kendi başına güzel olabilir ama bir sanatçı olarak gördüğüm şeylere kişisel bir anlam ve duygu yüklemek zorundayım. Bunu yaparken de doğayı estetik bir nesneye dönüştürüyorum. Dolayısıyla güzellik bakımından şu daha güzeldir demek yanlış olsa da sanat eserinin estetik değerinin daha fazla olduğunu söyleyebilirim.

Sezen: Bu tam da estetik ve sanat felsefesi ile ilgili bir konu.

Fatih: Bu iki disiplin arasında nasıl bir fark var?

Sezen: Estetik; güzelliğin doğasını, beğeni yargılarımızı ve estetik hazlarımızı sorgular. Mesela neden bir dağ manzarasını güzel buluyoruz? Neden bir çiçek ya da bir gün batımı, bize estetik haz verir? Bunlar estetiğin konusu. Sanat felsefesi ise daha sınırlı; bir resim, bir heykel ya da bir şiir gibi insan eliyle yaratılmış eserlerin neden ve nasıl güzel olduğunu sorgular.

Fatih: Peki, bu iki disiplinin ortak noktaları neler?

Sezen: ...

1. Sezen ve Fatih'in konuşmasını estetik ve sanat felsefesinin hangi problemleri ile ilişkilendirirsiniz?

2. Fatih'in sanat eserinin estetik değerinin daha fazla olduğu görüşüne katılıyor musunuz? Açıklayınız.

3. Fatih'in sanat aracılığıyla doğayı estetik bir nesneye dönüştürmesi, estetik deneyim üzerinde nasıl bir etki yaratır?

4. Sezen'in yerinde olsaydınız Fatih'in son sorusuna cevabınız ne olurdu?

5-8. soruları filozofların görüşlerine göre cevaplayınız.

- Sanat, insanın iç dünyasında bulunan potansiyelin çizgi, renk, jest, ses, söz ve duygular yoluyla açığa çıkmasıdır. *[Lev Nikolayeviç Tolstoy (Lev Nikolayeviç Tolstoy)]*

- İnsan, kelimenin tam anlamıyla ancak insan olduğu zaman oynar ve ancak oynadığı zaman tam bir insandır. Bu bakımdan hem oyunun hem de güzelin insan üzerinde özgürleştirici etkisi vardır. *(Friedrich Schiller)*

- Bir sanat yapıtı, bir gerçekliğin hem simgesi hem tıpatıp anlatımı olduğu zaman değerlidir. *[Guy de Maupassant ((Giy dö Mopassan)]*

- Sanatın doğruluğu hiçbir zaman mutlak gerçeklik olmayacaktır. Sanat "şey"'in kendisini veremez. *(Victor Hugo)*

5. Yukarıdaki görüşleri sanat kuramları ile eşleştirerek tablodaki ilgili bölümlere (✓) işareti koyunuz.

Filozoflar	Sanat Kuramları		
	Taklit Olarak Sanat Kuramı	Yaratım Olarak Sanat Kuramı	Oyun Olarak Sanat Kuramı
L. N. Tolstoy			
Friedrich Schiller			
Guy de Maupassant			
Victor Hugo			

6. Sanatın, insanın duygu ve coşkusunu yansıtması, sanat eserinin niteliğini nasıl etkiler?

.....

.....

7. Sanatın estetik değeri, onun gerçekliği taklit etmesine mi bağlıdır? Açıklayınız.

.....

.....

8. Sizce sanat, duygu ve düşüncelerin ifadesi midir; gerçekliği yansıtma aracı mıdır yoksa özgürleşme süreci midir?

.....

.....

9-13. soruları metne göre cevaplayınız.

Ege ve Hilal, ortak arkadaşları Emre'ye doğum günü hediyesi almak için bir kafede buluşurlar. Hediye seçimleri sırasında güzellik, estetik yargılar ve bunların öznel ya da nesnel olup olmadığı üzerine tartışmaya başlarlar.

Ege: (Gülümseyerek) Emre için bir hediye seçmek, benim için felsefi bir problem. En güzel hediyeyi alabilmek için önce güzelin ne olduğunu belirlememiz gerekiyor.

Hilal: Ama güzel olan, herkes için aynı değil. Benim güzel bulduğum bir şey, başkası için aynı hisleri uyandırmayabilir.

Ege: Bu doğru ama bazı güzellik anlayışları evrenseldir. Örneğin doğada görülen bazı manzaralar veya sanat eserleri, çoğu insanı etkiler. Belli bir estetik değer taşıyan şeyler var.

Hilal: O hâlde sen, güzelliğin nesnel bir niteliği olduğunu savunuyorsun. Peki, bu durumda hediyemizin güzel olması için neye dikkat etmeliyiz?

Ege: Mesela Emre için hediye olarak bir tablo seçeceksek bu eserin dışsal güzelliğinin yanı sıra içsel bir değeri de olmalı.

Hilal: O hâlde hediye olarak almayı düşündüğümüz tablo hem göze hitap etmeli hem de anlamlı olmalı. Burada ortak bir estetik yargıya göre hareket etmeliyiz ama bu ortak yargımızı nasıl belirleyeceğiz peki?

9. Ege'nin, güzelliğin nesnel nitelikler taşıdığı görüşüne katılıyor musunuz? Açıklayınız.

.....

.....

10. Hilal, güzelliğin öznel bir kavram olduğunu savunurken başka hangi argümanlar öne sürebilir?

.....

.....

11. Ege, dışsal güzelliğinin yanı sıra içsel bir değerinin de bulunması gerektiğini belirtirken hediyenin hangi nitelikleri taşıması gerektiğini vurgulamaktadır?

.....

.....

12. Ege ve Hilal'in görüşleri, hangi filozofların estetik anlayışlarıyla çelişmektedir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

13. Ege ve Hilal'in görüşleri, hangi filozofların estetik anlayışlarıyla çelişmektedir?

A) Platon-Schiller **B)** Baumgarten-Croce **C)** Platon-Kant
D) Kant-Croce **E)** Platon-Baumgarten

6. Ünite Elektronik Ölçme ve Değerlendirme Soruları

7. Ünite
Siyaset Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

İbni Haldun (Temsili)

> “Halka ihsan ve iyiliklerde bulunmak, onları korumak hükümdarların varlık sebebidir.”
>
> İbni Haldun

Bu ünitede

- siyaset felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- siyaset felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden siyaset felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; akran değerlendirme formlarını ve münazara kontrol listesini doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

▶ Ünite İçerik Çerçevesi

- **7.1. Siyaset Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **7.2. Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri (Devletin Kökeni, İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti, İdeal Düzen ve Ütopyalar)**

▶ Anahtar Kavramlar

- **adalet**
- **birey**
- **devlet**
- **eşitlik**
- **iktidar**
- **özgürlük**
- **toplum**
- **ütopya**

Başlarken

Günlük hayatla doğrudan ilişkili olan "İnsanlar neden toplum hâlinde yaşar?", "Bir toplumda kurallar olmasaydı ne olurdu?", "Herkesin dilediği gibi davrandığı bir dünyada adalet sağlanabilir miydi?", "Bireyler özgür olmalı mıdır?", "Adalet, herkese eşit davranmakla mı sağlanır?" gibi sorular aslında ilk çağlardan beri siyaset felsefesi kapsamında tartışılmaktadır. Siyaset felsefesi; devletin doğasını, toplumun nasıl yönetilmesi gerektiğini, ideal bir düzenin nasıl olacağını, yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkileri sorgulayan bir disiplindir. Bu disiplin, yalnızca teorik bir çalışma alanı olmayıp aynı zamanda pratik yaşamla doğrudan bağlantılı bir düşünsel alan oluşturur. Çünkü demokrasi, özgürlük, adalet, eşitlik gibi kavramlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de bireylerin ve toplumların hayatında önemli bir rol oynamaya devam etmektedir.

Ön Değerlendirme

1. Bölüm: *Aşağıdaki kavramlarla ilişkili olduğunu düşündüğünüz kelimeleri boşluklara üç dakika içinde yazınız.*

Devlet: ..... İktidar: .....
Devlet: ..... İktidar: .....
Devlet: ..... İktidar: .....
Devlet: ..... İktidar: .....

Adalet: ..... Özgürlük: .....
Adalet: ..... Özgürlük: .....
Adalet: ..... Özgürlük: .....
Adalet: ..... Özgürlük: .....

Eşitlik: ..... Hak: .....
Eşitlik: ..... Hak: .....
Eşitlik: ..... Hak: .....
Eşitlik: ..... Hak: .....

2. Bölüm: *Birinci bölümde verdiğiniz her cevaba ve buna bağlı kavramlara yer vererek anlamlı cümleler yazınız.*

Devlet

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....

İktidar

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....

Adalet

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....

Özgürlük

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....

Eşitlik

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....

Hak

1. Cümle: .....
2. Cümle: .....
3. Cümle: .....
4. Cümle: .....

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar, doğanın zorlu koşullarına veya başka toplulukların saldırılarına karşı girişilen mücadelede daha başarılı olmak gibi nedenlerle bir arada yaşamışlardır. Bununla beraber insanların güvenlik ve düzen arayışı, doğal kaynakların (su, mera, değerli madenler gibi) adil şekilde paylaşılması ve refah içinde yaşama isteği, devletlerin kurulmasında önemli faktörlerdir. Tarihsel olarak devletler, farklı yönetim biçimlerinde ortaya çıkmıştır: bir kişinin egemen olduğu krallıklar, imparatorluklar, seçkin bir grubun yönettiği oligarşiler ya da halkın egemenliğini kabul eden cumhuriyetler gibi. Bugünkü ulus devletler ise özellikle Fransız İhtilali'nin ardından şekillenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, yanında İsmet İnönü, Fevzi Çakmak ve kadrosunun diğer üyeleriyle birlikte TBMM'den çıkıyor. (29 Ekim 1930)

Türkler de benzer tarihsel süreçlerden geçerek günümüz yönetim biçimine ulaşmışlardır. Bu süreç; kağanlık, sultanlık ve cumhuriyet yönetim biçimlerini içermektedir. Her bir dönemde Türklerin siyasi yapıları ve yönetim anlayışları, tarihsel koşullar ve toplumsal ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. MÖ 8. yüzyılda kurulan İskitlerden başlayarak MS 10. yüzyıl sonunda kurulan ilk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılara kadar uzanan "kağanlıklar" döneminde devletin başında "kağan", "hakan" ya da "han" ünvanı verilen hükümdarlar bulunuyordu. Bu dönemde devlet yönetimi, kağanın ailesi tarafından özellikle de kağanın kardeşleri ve oğulları tarafından yürütülürdü çünkü devlet, hükümdar ailesinin ortak malı olarak kabul edilirdi. Gaznelilerle başlayıp Selçuklularla kökleşen "sultanlıklar" dönemindeki devlet yönetiminde "kağan" ünvanı yerine "sultan" ünvanı kullanılmaya başlanmış; alt kademelerde de "melik", "emir" gibi ünvanlar tercih edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise iktidar, babadan en büyük oğula geçme geleneğiyle sürdürülmüştür. Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından 1922'de saltanat kaldırılmış ve 29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyetin ilanıy ile birlikte devletin yönetim şekli belirlenmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), gücünü halktan alarak egemenlik yetkisini kullanan tek kurum olmuştur.

1. Türklerde tarihsel süreçte farklı yönetim biçimlerinin ortaya çıkma nedenleri neler olabilir?
2. Tarihsel süreçte hangi toplumsal sorunların yönetim biçimlerinin değişmesine neden olduğu söylenebilir?
3. Size göre günümüzde karşılaşılan en önemli toplumsal sorunlar nelerdir?
4. Günümüzdeki toplumsal sorunların çözümüne farklı yönetim biçimlerinin etkisi nedir? Açıklayınız.

7.1. Siyaset Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

Siyaset, genel anlamıyla "devlet işlerinin yürütülmesi" olarak tanımlanır ve siyasetin Batı dillerindeki karşılığı ise "politika" dır. Politika, Antik Çağ'da "polis" adı verilen şehir devletlerinin yönetimi için kullanılan bir kavramdır. İlk Çağ'da siyaset üzerine düşünen filozoflardan biri olan Aristoteles, siyaseti yurttaşları ilgilendiren meseleler ve devlet yönetimi olarak tanımlamıştır.

Antik Çağ'dan günümüze dek filozoflar; hak, adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar üzerinde durmuşlar ve siyasetin doğası, toplum düzeni ve birey-devlet ilişkisi hakkında çeşitli teoriler ortaya koymuşlardır. Siyaset felsefesinin temel problemleri, genellikle devlet kavramı etrafında şekillenir. Devletin varlığının gerekliliği ve yönetimin kim tarafından üstlenilmesi gerektiği, bu alandaki tartışmaların ana eksenini oluşturur. Çoğu filozof devletin gerekli olduğu görüşünde birleşirken bazıları ise devleti insan özgürlüğünü kısıtlayan yapay bir kurum olarak değerlendirmiştir. İktidarın kaynağı meselesi de bu tartışmalar içinde önemli bir yer tutar ve yönetimin kimin elinde olması gerektiği sorusuna odaklanır.

Uygulama-7.1 *Siyaset Felsefesinin Kavramlarını Öğreniyorum*

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Robinson Crusoe (Robinsın Kuruso), ıssız bir adaya düştüğünde ilk başta hayatta kalabilmek için çeşitli mücadeleler verir. Barınak inşa etmek, avlanmak gibi faaliyetlerle temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bu aşamada yaptığı işler, siyasal bir anlam taşımaz çünkü Robinson yalnızdır. Ancak Cuma adaya geldikten sonra siyaset ortaya çıkar. Cuma ile birlikte yaşamaya başladıktan sonra Robinson, yalnızca kendi yaşamını yönetmekle kalmaz; bir başkasıyla ilişki kurmak ve onu da göz önünde bulundurarak kararlarını almak zorunda kalır. Adada Robinson ve Cuma arasında zamanla bir iş bölümü oluşur. Robinson, Cuma üzerinde bir otorite kurar ve aralarındaki ilişki, bir hiyerarşi oluşturmaya başlar. Cuma, zaman zaman Robinson'ın otoritesine karşı çıkar. Bu hiyerarşik ilişkilerde ortaya çıkan çatışmaları çözmek için bazı kurallar ve normlar geliştirilir. İşte bu noktada adada bir siyasal yapı oluştuğu söylenebilir. Siyaset, bireyi aşan ve onu topluluk içinde yeniden konumlandıran toplumsal ilişkilerin varlığına dayanır. Bu nedenle Robinson ve Cuma'nın oluşturduğu küçük topluluk, siyasal toplulukların bir örneği olarak kabul edilebilir.

Robinson Crusoe ve Cuma (Temsili)

1. Robinson, adada tek başına yaşarken siyasal bir düzenin varlığından söz edilebilir mi? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Robinson ile Cuma arasındaki ilişkide siyasetin amacı ve işlevi, gerçek dünyadaki siyasetle karşılaştırıldığında farklılık gösterir mi? Açıklayınız.

3. Robinson ve Cuma'nın adadaki toplumsal rolleri nelerdir?

4. Adada toplumsal yaşamın düzeni için sizce hangi siyasal kurumlara ihtiyaç vardır?

5. Gerçek yaşamda siyasetin aktör ve kurumları adadakinden farklı mıdır? Gerekçelendirerek açıklayınız.

6. Adada siyasal bir yaşamın belirmesi, Cuma ve Robinson'ın hayatlarının hangi alanlarını etkiler? Açıklayınız.

7. Siyaset gerçek yaşamda toplumsal hayatın başka hangi unsurlarıyla ilişkilidir?

Robinson ve Cuma örneği üzerinden adalet, özgürlük, eşitlik ve hak kavramlarının ne anlama geldiği ve bu kavramların birbirleriyle ilişkisi hakkında öğretmeninizin rehberliğinde sınıf içi tartışma gerçekleştiriniz. Tartışma sürecinde hak ve özgürlükleri korumanın önemi hakkındaki görüşlerinizi ifade ediniz. Tartışma sonucunda ulaştığınız bilgilerden yararlanarak aşağıdaki sorulara cevap verecek kısa bir konuşma metni hazırlayıp bu metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tartışma Soruları

» Siyaset felsefesinin temel kavramları (adalet, özgürlük, eşitlik, hak vb.) hakkında ne öğrendiniz?
» Siyaset felsefesinin tanımı ve konusu hakkındaki çıkarımınız nedir?

Kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinizi gidermek için aşağıdaki bulmacayı çözünüz. Soruların cevaplarındaki numaralandırılmış harfleri kullanarak anahtar cümleye ulaşınız.

1. Bireyin kendi iradesiyle hareket etmesi durumu nedir?

1	2	3	4	5	6	4	7

2. İnsanların aynı fırsatlara ve haklara sahip olma durumu nedir?

8	9	10	11	6	10	7

3. Toplumu düzenlemek ve yönetmek amacıyla yapılan çalışmaların adı nedir?

12	10	13	14	12	8	11

4. Herkesin hakkaniyet çerçevesinde muamele görmesi nedir?

14	15	14	6	8	11

5. Bireyin sahip olduğu ve talep edebileceği yetki veya özgürlük nedir?

16	14	7

Anahtar cümle

12	10	13	14	12	8	11		17	8	6	12	8	17	8	12	10		15	8	18	6	8	11
								F												V			
8	3	8	19	8	20	6	10	7		18	8		19	8	9	5	21	10	13	8	11	10	20
			M		N												U						
7	14	13	20	14	22	23		10	6	8		10	15	8	14	6		15	4	2	8	20	10
					Ğ	I																	
7	24	20	21		8	15	10	20	10	5													
	O																						

7.2. Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri

Tarih öncesi çağlarda tarımla uğraşıp yerleşik hayata geçen insanların oluşturduğu ufak topluluklar, zamanla gelişip değişerek devlet biçimini almıştır. Devlet; belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan, aralarında dil, kültür, tarih vb. birliktelik bulunan insanlardan oluşan siyasi örgütlenmedir. Siyaset felsefesi çerçevesinde filozoflar, toplum ve devlet ile ilişkili pek çok sorgulama yapmışlardır. Bu sorgulamalarla birlikte üç ana problemin öne çıktığı görülür: devletin kökeni, iktidarın kaynağı ve meşruiyeti, ideal düzen ve ütopyalar.

Devletin Kökeni Problemi

Devletin kökeni problemi, devlet kavramıyla ilgili tartışmaları kapsar. Siyaset felsefesinde temel olarak "Devlet nedir?" sorusuna cevap aranır. İnsanların bir araya gelerek siyasi bir örgütlenme oluşturma nedenleri ve bu yapının doğal mı yoksa yapay mı olduğu, devletin kökenine ilişkin temel problemler arasında yer alır. Bu bağlamdaki tartışmalar, iki farklı yaklaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımların ilki, devletin doğal bir kurum olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre devlet, insanın mutluluğu ve iyi yaşaması için zorunlu ve doğal bir kurumdur. Diğer bir görüşe göre ise devlet, bireylerin karşılıklı anlaşmaları sonucu oluşturulan yapay bir kurumdur. Bu yaklaşıma göre insanlar, devletin ve yasaların olmadığı belirsiz ve güvensiz bir ortamdan kurtulmak için bir araya gelir. Bu birliktelik, toplumsal sözleşme aracılığıyla gerçekleşir ve devletin temelleri bu sözleşme ile atılır.

İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

İktidarın kaynağı ve meşruiyeti problemi kapsamında iktidarın nasıl elde edildiği, gücünü nereden aldığı ve bu gücün ahlaki veya hukuki açıdan ne kadar meşru olduğu sorgulanır. İktidarın güçlü olmasının nedenlerinden biri onun meşru olmasıdır. Meşruiyet, iktidarın kaynağına uygun olmasıdır. Örneğin iktidarın kaynağının halk olduğu bir yönetimde iktidar, halkın hak ve çıkarlarını gözettiği sürece meşrudur. İktidar, bunu yapmadığı zaman meşruiyetini yitirir. Meşru olmayan bir iktidar ise yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

Uygulama-7.2 *Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri*

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak bir grup sözcüsü belirleyiniz. Adımları takip ederek uygulamayı gerçekleştiriniz.

- **1. Adım:** *Aşağıdaki soruları grup arkadaşlarınızla tartışarak iktidarın önemi, gereği ve meşruiyetinin kaynağı hakkında çıkarım yapınız. Grubunuzun çıkarımını grup sözcüsü aracılığıyla sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Tartışma Soruları

» İnsanlar, neden kendi başlarına karar alıp uygulamak yerine bir otoriteyi kabul ederler?
» Bir toplumda iktidarın varlığını gerekli kılan koşullar nelerdir?
» İktidarın olmadığı veya zayıf olduğu bir toplumda hangi tür sorunlar ortaya çıkabilir?
» Bir iktidarın meşru kabul edilebilmesi için hangi koşullar sağlanmalıdır?
» Hangi durumda bir yönetici ya da hükûmet meşruiyetini kaybeder?

Tartışma sonucu ulaşılan çıkarım: .....

■ **2. Adım:** *Aşağıdaki bilgi görsellerini inceleyerek uygulamanın 1. adımında grupça yaptığınız çıkarımları bu görsellerdeki görüş ve argümanlarla karşılaştırınız. Örtüşen görüş ve argümanları belirleyip yazınız.*

Devletin Kökeni Problemi

Doğal Bir Kurum Olarak Devlet

Platon

Devlet, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumsal düzeni sağlamak için var olan bir organizmadır. Yöneticiler, askerler ve işçiler olmak üzere üç kısımdan oluşur. Bu gruplar, insan bedenindeki organlar gibi farklı görevleri yerine getirir. Örneğin beyin, insan vücudunun yönetiminden kalp ise savunmasından sorumludur. Ayakların görevi, çalışmayı ve hareketi sağlamaktır. Benzer şekilde devleti yöneticiler yönetir, askerler de savunma ve savaş işlerini üstlenir. İşçilerin görevi ise üretmek ve çalışmaktır.

Farabi

Devlet, insan vücudundaki organların farklı işlevleri yerine getirmesi gibi çeşitli görevleri üstlenen yapılardan oluşan doğal bir kurumdur. Devletin en üstünde yönetici olarak hükümdar yer alır. İdeal bir devlette bu yönetici, peygamber gibi erdemli bir kişidir. Devletin yapısı ve biçimi, onu oluşturan insanların özelliklerine göre farklılık gösterir.

İbni Haldun (1332-1406)

Devlet, bir topluluğun diğer topluluklar üzerindeki egemenliği sonucu doğar. Gücü elinde bulunduran topluluk, devletin yönetimini ele geçirir. Topluluklar, gücünü "asabiyet"ten (toplumsal dayanışma ve birlik) alır. Asabiyet, topluluğun bir arada durarak iktidarı elde etmesini sağlar. Toplumda kuvvetli olanlar, zayıf olanları ezme eğiliminde olduğu için devlet, zayıf olanları kuvvetli olanlara karşı korumak amacındadır.

Yapay Bir Kurum Olarak Devlet

Epiküros

İnsanlar, çıkarlarını korumak ve mutlu bir yaşam sürmek amacıyla birlikte yaşarlar. Yaşamlarını güvence altına almak ve sürdürebilmek için aralarındaki bir sözleşme ile devleti kurarlar.

T. Hobbes

İnsanlar, doğa hâlinde birbirlerine karşı acımasızdır ve güçlü olanlar, güçsüzleri ezebilir. Güçsüzler, kendilerini bu tehlikelerden koruyabilmek için bazı haklarını devlete, "Leviathan" (Levyatan) olarak adlandırılan güçlü bir yapıya devrederler. Leviathan, sınırsız gücünü kullanarak toplumsal düzeni ve insanlar arasında esenliği sağlar.

J. Locke

İnsanlar, doğa hâlinde özgür ve eşit bir şekilde yaşamalarına rağmen bazı haklarını güvence altına almak için yasalara ve bu yasaları uygulayacak bir otoriteye ihtiyaç duyarlar. Doğal haklarını (yaşam, özgürlük, mülkiyet) korumak amacıyla aralarındaki toplumsal sözleşme ile devleti kurarlar.

Jean Jacques Rousseau* (1712-1778)

İnsanlar, doğuştan özgürdürler ancak toplum, bu özgürlüğü kısıtlayabilir. Devlet, genel iradenin oluşturduğu bir sözleşme ile varlık bulur ve devletin temel amacı, bireylerin özgürlüğünü korumaktır. Bu sözleşme, toplumun düzenini sağlarken aynı zamanda bireylerin haklarını güvence altına almayı amaçlar.

** Jean Jacques Rousseau (Can Cak Russo)*

İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

Teokrasi

Yönetme yetkisinin ilahi bir güç tarafından verildiğine inanılır. Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olan yönetici, ilahi iradeyi uygulamakla yükümlüdür. Halk, liderin ilahi bir görev üstlendiğine inanır. Tanrı'nın iradesi, devlet otoritesinin meşruiyetini sağlar.

- **Augustinus* (354-430):** Devletin dinî kurallara uygun bir şekilde yönetilmesi, insanın mutluluğunu sağlar.
- **Gazali:** Devlet, dinin bekçisidir. Yönetici, yönetmek için ihtiyaç duyduğu her şeyi dinde bulabilir.

Aristokrasi

Yönetme yetkisi; zenginlik, eğitim veya soy avantajına sahip seçkin bir gruba aittir. Yöneticilerin seçkin nitelikleri (soyluluk, deneyim vb.), iktidarın meşruiyetini sağlar.

- **Aristoteles:** Yönetim, herkese bırakılamayacak kadar ciddi bir iştir. Bu nedenle bilgi sahibi olan (bilginler, filozoflar, uzmanlar vb.) seçkinler yönetici olmalıdır.

Monarşi

Monarşi, bir kişinin egemen olduğu bir yönetim biçimidir. Bu sistemde hükümdar, devletin en yüksek otoritesidir ve iktidarın tek kaynağıdır.

- **Niccolo Machiavelli** (1469-1527):** Devletin devamlılığı ve devletin gücünün korunabilmesi için "prens" adı verilen bir kişinin mutlak egemen olması gerekir. Prens, yasaları yapan ve uygulayan kişidir.

Demokrasi

Toplumun her kesiminin yönetimde söz sahibi olması gerektiğine inanılır. Yönetme yetkisi, halk tarafından seçimler yoluyla belirlenen temsilcilere verilir. İktidarın meşruiyeti; halkın hak, özgürlük ve çıkarlarına uygun kararların alınması ve bunların uygulanmasıyla sağlanır.

- **J. Locke:** Devlet, insanların doğal haklarını korumak için halkın rızasıyla var olur.
- **J. J. Rousseau :** "Genel irade"yi temsil eden devlet, halkın onayını alarak meşruiyet kazanır.

** Augustinus (Agistinus)*

***Niccolo Machiavelli (Nikolo Makyevelli)*

Çıkarımların örtüştüğü görüş ve argümanlar: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

■ **3. Adım:** *2. adımda verilen bilgi görsellerindeki görüş ve argümanları grup arkadaşlarınızla değerlendirerek aşağıdaki tabloyu doldurunuz.*

	Görüş ve Argümanların	
	Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
Doğal Devlet Yaklaşımı		
Yapay Devlet Yaklaşımı		
Tanrı Temelli Yaklaşım		
İnsan Temelli Yaklaşım		

"Devletin Kökenine İlişkin Görüşler" **ve** *"İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemiyle İlgili Argümanlar"* ***isimli e-içeriklere ulaşmak için ilgili karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Devletin Kökenine İlişkin Görüşler

İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemiyle İlgili Argümanlar

Araştırma

Uygulama-7.4'te gerçekleştireceğiniz münazaraya hazırlanmak için istenilen ütopya ve istenilmeyen ütopya eserlerini güvenilir kaynaklardan ve "gov, edu" uzantılı genel ağ adreslerinden yararlanarak araştırınız.

İdeal Düzen ve Ütopyalar

Siyaset felsefesinde devletin kökeni, iktidarın kaynağı ve meşruiyeti tartışmasından sonra öne çıkan bir diğer problem ise toplumun ve devletin nasıl daha adil ve ahlaki bir şekilde düzenlenebileceğidir. Bu problem, en iyi yönetim biçiminin ne olduğuna ve ideal bir toplumsal düzenin nasıl kurulabileceğine dair soruları içerir. Bu bağlamda hak, adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar üzerinden ideal bir siyasi düzenin nasıl olması gerektiği tartışılır.

İnsanlar; yaşadığı toplumsal düzende adil, eşit, özgür, güvenli ve refah dolu bir hayat sürmeyi isterler. Bu düzeni sağlamak için de siyaset, devlet, hukuk, ahlak gibi toplumsal kurumlar oluşturmuşlardır. Ancak bu kurumların işleyişindeki bazı aksaklıklar, toplumsal düzende birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Adaletsizlik, eşitsizlik, özgürlüklerin kısıtlanması, güvenlik zafiyeti, refah düzeyinin düşüklüğü vb. toplumsal sorunlar, ideal bir düzenin mümkün olup olmadığının sorgulanmasına yol açmıştır. Felsefe tarihinde bazı filozoflar, ideal düzenin mümkün olmadığını savunur ve anarşizm olarak adlandırılan bir yaklaşımı benimserler. Anarşizmi savunan filozoflar; siyasi otoritenin bulunmadığı ve insanların özgürce, erdemli bir yaşam sürdüğü düzeni savunurlar. Bu nedenle yalnızca devlet ve düzenin gerekliliğini reddetmekle kalmaz, aynı zamanda otoritenin olmadığı ve özgürlüğe dayalı yeni bir toplumsal düzen arayışına girerler. Bazı filozoflar ise ideal bir düzenin varlığını kabul eder ve bu düzenin nasıl olması gerektiğini ütopya olarak nitelendirilen eserlerle ifade ederler. İdeal düzenin varlığını savunanlar, bu düzenin ölçütü konusunda üç farklı yaklaşım geliştirmişlerdir.

Özgürlük Temelli Yaklaşım (Liberalizm): İdeal bir düzenin insanın dinî, siyasi ve ekonomik özgürlüğü ile mümkün olduğunu savunur. Bireyin çıkarlarını devletin çıkarlarından üstün tutar ve devletin bireyin yaşamına olabildiğince az müdahalede bulunması gerektiğini belirtir.

Eşitlik Temelli Yaklaşım (Sosyalizm): İdeal bir düzenin insanlar arasında eşitliğin sağlanmasıyla oluşacağını savunur. Eşitliğin de ancak üretim araçlarının ortak mülkiyeti ile sağlanabileceğini ve eşitlik sağlandığında özgürlüğün de gerçekleşeceğini iddia eder.

Adalet Temelli Yaklaşım (Sosyal Devlet): İdeal düzene toplumsal adaletin sağlanmasıyla ulaşılacağını savunur. Bu nedenle sosyal devlet ilkelerini benimseyerek eşitlik ve özgürlüğü dengelemeye çalışır. Bu yaklaşıma göre toplumsal adaletin sağlanması, insanlar arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak için devletin tüm imkânlarının insanlara adil bir şekilde dağıtılması ve yoksulların ortalama bir yaşam standardına sahip olması ile mümkündür. Aynı zamanda insanların kendilerini geliştirmeleri için özgür olmaları da gerekir.

Uygulama-7.3 *Daha Adil Bir Yaşam Mümkün mü?*

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

110 ülkedeki 6,1 milyar insanın 1,1 milyarı (%18'inden biraz fazlası) ağır çok boyutlu yoksulluk içinde yaşıyor. Her 6 yoksulun 5'i, Sahraaltı Afrika (534 milyon) ve Güney Asya'da (389 milyon) bulunuyor. Tüm yoksul insanların yaklaşık üçte ikisi (730 milyon kişi), orta gelirli ülkelerde yaşıyor; bu ülkelerde yoksulluğa karşı harekete geçilmesi, küresel yoksulluğu azaltma bakımından hayati önem taşıyor. Düşük gelirli ülkeler, her ne kadar Çok Boyutlu Gelir Endeksi'ne (ÇBYE) dâhil nüfusun yalnız %10'unu oluşturuyor olsa da dünyadaki tüm yoksul insanların %35'i bu ülkelerde yaşıyor. 18 yaş altı çocuklar, ÇBYE bakımından yoksul insanların yarısını (566 milyon) oluşturuyor. Çocuklarda yoksulluk oranı %27,7 iken yetişkinlerde bu oranın %13,4 olduğu ölçülüyor. Yoksulluk esas olarak kırsal alanları etkiliyor. Tüm yoksulların %84'ü kırsalda yaşıyor. Dünyanın tüm bölgelerinde kırsal alanların kentsel alanlardan daha yoksul olduğu görülüyor.

Genel ağdan alınmıştır.

1. Dünyada yoksulluğun nedenleri genel olarak neler olabilir?

2. İnsanlar arasındaki eşitsizliği bitirmek mümkün müdür? Açıklayınız.

3. Toplumsal sorunlara örnekler veriniz ve verdiğiniz örneklerden yola çıkarak insanların adil, eşit, özgür, güvenli ve refah içerisinde yaşayabileceği bir toplumsal düzenin olup olamayacağı hakkındaki görüşlerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.

4. Kişisel ve toplumsal haklara saygı göstermek niçin önemli ve gereklidir? Açıklayınız.

5. Toplumsal sorunlarla ilgili verdiğiniz örneklerdeki sosyal ipuçlarını dikkate alarak başkalarının duygularını, düşüncelerini ve bakış açılarını anlamanın neden gerekli olduğunu toplumsal normların önemi açısından sorgulayınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Siyaset, toplumda maddi zenginlik ve kaynakların dağıtılmasıyla ilgilidir." ***görüşünden hareketle aşağıdaki soruları sınıf arkadaşlarınızla tartışınız. Bu tartışmada millî bilinç kazanmanın ve millî kaynakları korumanın adil bir toplumsal düzen kurmaya etkisi ile ilgili düşüncelerinizi de ifade ediniz. Tartışmada vardığınız sonuçlar üzerinden ideal düzenin imkânı problemine yönelik düşünce ve argümanlarınızı kendi cümlelerinizle yazılı olarak açıklayınız.***

Tartışma Soruları

» Zenginlik ve kaynakların adil dağılımında devletin rolü nedir?
» Bireysel özgürlükler ile devletin kaynak dağılımına müdahalesi arasında nasıl bir denge kurulmalıdır?

Uygulama-7.4 *Ütopya mı, Distopya mı?*

Aşağıdaki bilgi görselini inceleyerek ütopya eserlerini (istenilen ütopya ve istenilmeyen ütopya) ideal toplum düzeni açısından değerlendireceğiniz bir münazara gerçekleştiriniz. Münazara tekniğini uygulamak için aşağıdaki işlem basamaklarını gerçekleştiriniz.

- Öğretmeninizin rehberliğinde beşer kişilik iki münazara grubu oluşturunuz ve bu münazarada savunmak için "İdeal toplum düzeni mümkündür." tezi ile "İdeal toplum düzeni mümkün değildir." antitezinden birini seçiniz.
- Sınıfın geri kalanı, münazarada jüri olarak görev alacak ve münazara gruplarını karekodda yer alan münazara kontrol listesini kullanarak değerlendirecektir.
- Münazarayı öğretmeninizin rehberliğinde münazara kurallarına uygun şekilde gerçekleştiriniz.

Münazara Kuralları ve Münazara Kontrol Listesi

İstenilen Ütopyalar

Bireylerin güvenli, adil, eşit ve refah içinde yaşayabileceği toplumsal düzenleri betimler.

Ütopya Nedir?

Ütopya, gerçekleşmesi mümkün olmayan hayalî bir yer veya durumdur. Ütopyalar, gerçek hayatta var olmayan bir yaşam biçimini tasvir eden kurgulardır.

İstenilmeyen Ütopyalar (Distopya)

Ütopyanın tam tersi olarak korku, baskı, adaletsizlik ve özgürlük kısıtlamalarının egemen olduğu bir toplumu betimler.

İstenilen Ütopyaların Genel Özellikleri

- Savaşların ve çatışmaların olmadığı bir toplum vardır.
- Herkesin eşit fırsatlara sahip olduğu bir düzen bulunur.
- Kaynakların adil dağıtıldığı bir ekonomik refah görülür.
- Toplumun yararına kullanılan ileri teknoloji ve bilimsel gelişmeler görülür.
- Doğayla uyum içinde sürdürülebilir bir yaşam vardır.
- Bireysel hakların korunduğu ve siyasal katılımın sağlandığı bir sisteme sahiptir.
- Düşünce, ifade ve hareket özgürlüğü vardır.
- Toplum içinde yardımlaşma ve dayanışma yüksektir.

Ütopyalar genellikle mevcut sosyal, politik ve ekonomik düzenin eleştirisini içerir.

İlk ütopya, Platon tarafından yazılan "Devlet" adlı eserdir. Ancak ütopya kavramını ilk kez filozof ve siyasetçi olan Thomas More (Tamıs Mor) kullanmıştır. T. More, içinde yaşadığı toplumun kusurlarını görerek daha ideal bir düzenin nasıl olabileceğine yönelik düşüncelerini "Ütopya" adlı eserinde açıklar.

İstenilmeyen Ütopyaların Genel Özellikleri

- Baskıcı bir yönetim ile bireylerin yaşamları kontrol edilir.
- Sosyal adaletin olmadığı, derin eşitsizliklerin bulunduğu bir toplum görülür.
- Maddi yetersizlikler ve kaynak kıtlığı vardır.
- İnsanları kontrol eden, sömüren veya tehdit eden teknolojiler hâkimdir.
- Toplumda egemen olan korku ve güvensizlik hâli nedeniyle insan ilişkileri bozulmuştur.
- Çevresel felaketlerin yanı sıra doğanın tahrip edildiği görülür.
- Düşünce, ifade ve hareket özgürlüğü kısıtlanmıştır.

Bir A4 kâğıdına yapay zekânın ya da robotların insanlar üzerinde hâkimiyet kurması konusunda kısa bir hikâye yazınız. Yazdığınız hikâyeyi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Arkadaşlarınızdan birinin bu etkinlikteki çalışmalarını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Hikâyenin olay örgüsü ilgi çekiciydi.			
Hikâyenin akışı tutarlıydı.			
Hikâyenin kurgusu mantıklıydı.			
Hikâyenin dil ve anlatımı açık ve anlaşılırdı.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 165) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmenizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 166) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu, öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

TOPLUMSAL YAŞAMIN ZORUNLULUĞU HAKKINDA

Toplumsal yaşam kaçınılmaz bir gerekliliktir. Filozoflar bu gerçeği şu şekilde ifade ediyorlar: "İnsan, doğası gereği sosyal bir varlıktır." Yani topluluk hâlinde ve toplum içinde yaşaması kaçınılmazdır. Bu durumun onların terminolojisindeki ifadesi medeniliktir. Bizim sosyal yaşam ile (umrân) kastettiğimiz de budur.

(...) Allah insanı, ancak beslenerek yaşamını sürdürebilecek bir tabiatta yaratmış, fıtri olarak onu beslenmeye yönlendirmiş ve kendisine beslenmek için gerekenleri yapacak bir donanım vermiştir. Ancak birey olarak tek bir insanın gücü, beslenme ihtiyacını karşılama ve yaşamını devam ettirecek maddeleri bulma işinde yetersiz kalır. (...)

O hâlde, güçlerin birleştirilmesi gerekir. Böylece güçlerini birleştiren her bir fert, yaşamına devam edeceği ihtiyaçlarını elde etmiş olur. Yardımlaşma sayesinde, ihtiyaç duyulan gücün kat kat fazlası bir güce ulaşırlar.

Aynı şekilde her fert, kendisini savunmak için de diğer insanlarla yardımlaşmaya ihtiyaç duyar. Çünkü Allah bütün canlılara özelliklerini verirken, vahşi hayvanlardan pek çoğuna insanın gücünden çok daha fazla güç vermiştir. (...)

Allah her canlıya, düşmanlarının saldırılarına karşı kendisini koruyacağı uzuvlar verdi. İnsana ise bunun yerine, düşünce denilen o eşsiz yeteneği ve (marifetli işler yapabileceği) ellerini kazandırdı. El, düşüncenin hizmetinde sanayinin hazırlayıcısı ve üreticisidir. Sanayi, insana, diğer hayvanların kendilerini savunmada kullandıkları yaralayıcı ve parçalayıcı uzuvlarının yerini tutacak aletler üretir. Örneğin Galien'in "Uzuvların Faydaları" isimli kitapta zikrettiği gibi, insanoğlu boynuzların yerine mızrak, pençelerin yerine kılıç, kalın ve sağlam derilerin yerine zırh gibi aletler üretir. (...)

Eğer insanlar birbirleriyle yardımlaşmasalar, ne hayatlarını devam ettirmek için beslenme ihtiyacını karşılayabilirler, ne de kendilerini savunabilirler. Gerekli silahlara sahip olmadıkları için hayvanlara yem olurlar ve nesilleri adım adım tükenir. Ama yardımlaşma olduğunda, hem beslenme ihtiyaçlarını, hem de kendilerini savunacakları silah ihtiyaçlarını karşılarlar ve böylece hayatlarını devam ettirme ve nesillerini koruma hususunda Allah'ın hikmeti gerçekleşir.

Öyleyse insan için böyle bir toplumsal yaşam modeline yönelmesi kaçınılmaz bir zarurettir. Aksi takdirde varlıkları devam edemez ve Allah'ın yeryüzündeki halifeleri olarak yaşadıkları toprakları uygarlığın ürünleriyle donatıp mamur kılmaları mümkün olamaz. (...)

İnsanlar için zorunlu olan bu toplumsal yaşam tesis edilip, dünya onlarla mamur olunca, insanların hayvani tabiatlarındaki düşmanlık ve zulüm özelliklerinden dolayı, onlar arasındaki düzeni tesis edip koruyacak bir yönetici de kaçınılmaz olacaktır. (...) Başlarında onları birbirlerinin düşmanlıklarına karşı koruyacak (...) gözetici bir varlık olmalıdır. Bu ise onların dışında başka bir canlı türü olamaz. (...)

Onun için de bu yönetici ve düzen sağlayıcı mutlaka onlardan biri olacak, topluluğunun üzerinde sözünü dinletebileceği bir güç, hakimiyet ve otorite kuracaktır. Böylece hiç kimse bir başkasına haksızlık edemeyecektir. İşte bu, hükümdarlığın (devletin) ifadesidir. (...)

İbni Haldun, *Mukaddime*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Siyaset felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede siyaset felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mı? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte siyaset felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda siyaset felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

7. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-3. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir iş yerinin yöneticileri, iş yerinin çeşitli alanlarına güvenlik kameraları taktırmayı planlamaktadır. Yönetim, bu kameraların hem disiplini hem de çalışanların güvenliğini sağlayacağını ve olası sorunları önceden tespit etmekte faydalı olacağını savunmaktadır. Ancak bazı çalışanlar, bu kameraların sürekli izlenme hissi yaratarak kişisel özgürlüklerini ihlal ettiğini düşünmektedir. Bununla birlikte çalışanlar, özel alanlarının kalmadığını ve sürekli gözlem altında olmanın kendilerini rahatsız ettiğini de belirtmektedir. Yönetim ise güvenliğin özgürlükten daha önemli olduğunu savunmaktadır.

1. İş yeri yönetimi, sunduğu argümanlarda sizce haklı mıdır? Gerekçelendirerek açıklayınız.

2. Güvenlik kameralarıyla gözetim altında olmak, çalışanların hak ve özgürlüklerini nasıl etkileyebilir?

3. Bu durumda iş yeri güvenliği ile çalışanların bireysel özgürlüğü arasındaki denge nasıl sağlanabilir?

4-7. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Adalet, herkesin kendi üzerine düşeni yapması ve kendi payına sahip olmasıdır. (Platon)
Adalet, yasalara uygun davranmak ve eşitliği bozmamaktır. (Aristoteles)
Adalet, her birimize hakkı olanı veren erdemdir. (Augustinus)
Adalet, insanın diğer insanlarla olan ilişkisinde erdemli fiiller işlemesidir. (Farabi)
Adalet, bir ahit yapılmış ise ona uygun davranmaktır. (T. Hobbes)

4. Adalet tanımlarının ortak olan yönleri nelerdir?

5. Sizce adaletli bir yönetim nasıl olmalıdır?

6. Günümüzdeki adalet anlayışları, bu tanımlarla nasıl bir ilişki içindedir?

7. Siz adaleti nasıl tanımlarsınız?

8-13. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Tarih dersinde öğretmen, eski Türk devletlerinin kuruluşunu ve yapısını anlatmaktadır.

Öğretmen: Eski Türk devletleri, göçebe toplumların özelliklerini taşırdı ve bu devletlerin oluşumu aile ve boy birliği esasına dayanıyordu. En küçük toplumsal yapı aileydi. Aileler ise "boy" denilen daha büyük toplulukları, boylar da birleşerek "budun"ları oluştururdu. Devletin temelini oluşturan bu yapıyı bir arada tutan güç ise toplumsal dayanışma ve ortak düşmana karşı birlikte hareket etme becerileriydi. Eski Türk devletlerinde hükümdar, genellikle "kağan" ünvanını alırdı. Peki, kağan nasıl seçilirdi?

Cengiz: Kağanlar, genellikle soylu ailelerden gelirdi ve kağanlık, çoğunlukla babadan oğula geçerdi.

Ethem: Ama sadece soylu olmaları yetmezdi. Kağanın liderlik vasıflarını kanıtlaması, halkın güvenini kazanması da gerekirdi. İyi bir savaşçı olması, halkını zorlu yaşam şartlarında koruyabilmesi, düşmanlara karşı zafer kazanması ve halkın refahını sağlaması çok önemliydi.

Özlem: Eski Türklerdeki "kut" anlayışı da liderin belirlenmesinde önemli bence. Kağanın Gök Tanrı'dan aldığı kutsal bir yetkiye sahip olduğu düşünülürdü. Eğer kağan başarısız olursa halk, Tanrı'nın ondan "kut"u geri aldığına inanır ve böylece meşruiyetini kaybederdi.

Filiz: Fakat halkın desteği olmadan bu meşruiyet, pek de güçlü olmazdı. Eski Türk devletlerinde liderler, savaşlarda gösterdikleri başarılarla da iktidara gelir ve bu başarılarla halkın güvenini kazanırdı.

Mahmut: Eski Türk toplum yapısında herkesin bir görevi vardı. Toplum, genellikle savaşçı bir yapıya sahipti çünkü göçebe yaşam tarzında hem hayatta kalmak hem de topraklarını savunmak önemliydi. Kağanlar ise topluluğun lideri olarak bu savaşçı toplumun en üst seviyesindeki kişiydi. Onların görevi halkı korumak, refahı sağlamak ve adaleti uygulamaktı.

Öğretmen: Eski Türk devletlerinde kağan, sadece bir savaşçı lider değil aynı zamanda halkın manevi lideriydi. Kağan, toplumun ahlaki düzenini de sağlamak zorundaydı. Eğer toplumda bir düzensizlik olursa ya da kağan başarısız olursa halk, bu lideri değiştirme hakkına sahipti. Eski Türk devletlerinde toy (kurultay) adı verilen meclislerde önemli kararlar alınır ve liderler seçilirdi. Bu durum, halkın rızası ve katılımı ile devletin işleyişine benzer.

8. **Eski Türk toplumlarında devletin kökenini doğal devlet ve yapay devlet yaklaşımlarından hangisi ile açıklamak mümkündür? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

9. **Eski Türk kağanları, iktidarlarının meşruiyetini nasıl sağlamışlardır?**

10. **Eski Türk devletlerinde toy meclislerinin varlığı, devletin yapay bir kurum olduğunu savunan düşünürlerden hangilerinin görüşleri ile ilişkilendirilebilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

11. **Eski Türk devletlerindeki kut anlayışı, aşağıdaki yönetim biçimlerinden hangisiyle örtüşür?**

A) Aristokrasi **B)** Demokrasi **C)** Monarşi **D)** Oligarşi **E)** Teokrasi

12. Eski Türk devletlerinde kağanın liderlik vasfını halkın desteğiyle kazanması, aşağıdaki filozoflardan hangisinin yönetim anlayışıyla örtüşür?

A) Aristoteles **B)** Epiküros **C)** J. J. Rousseau **D)** N. Machiavelli **E)** Platon

13. Sizce teokrasi, aristokrasi ve demokrasi anlayışlarından hangisi eski Türk devletlerinde iktidarın kaynağı ve meşruiyetiyle örtüşmektedir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

14-17. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir televizyon programında uzmanlar ve katılımcılar "ideal düzenin inşası" konusunu tartışmaktadır.

Sunucu: Hoş geldiniz! Bu programımızda sizinle ideal düzenin nasıl inşa edilebileceğini tartışacağız. Konuklarımız arasında farklı yaklaşımları savunan uzmanlar var. Size ilk olarak şu soruyu yöneltelim: İdeal düzeni hangi temeller üzerine inşa etmeliyiz?

Birinci uzman: Özgürlük temel olmalı. Bireylerin dinî, siyasal ve ekonomik özgürlükleri olmadan ideal bir düzen kurulamaz.

İkinci uzman: Özgürlük, eşitlik olmadan bir anlam ifade etmez. İnsanlar arasında eşitlik sağlanmadan ideal bir düzen oluşturulamaz.

Üçüncü uzman: Adalet, her şeyden önce gelir. Toplumsal adalet sağlanmadan ne özgürlük ne de eşitlik mümkün olur.

14. Birinci uzmanın savunduğu görüşün güçlü ve zayıf yönleri nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

15. İkinci uzmanın eşitlik vurgusu, hangi felsefi yaklaşımla ilişkilendirilebilir?

.....

.....

16. Üçüncü uzman, savunduğu görüşü desteklemek için başka hangi argümanlar öne sürebilir?

.....

.....

17. Düzenin imkânı konusunda uzmanlardan hangisinin görüşlerini desteklersiniz? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

8. Ünite
Din Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

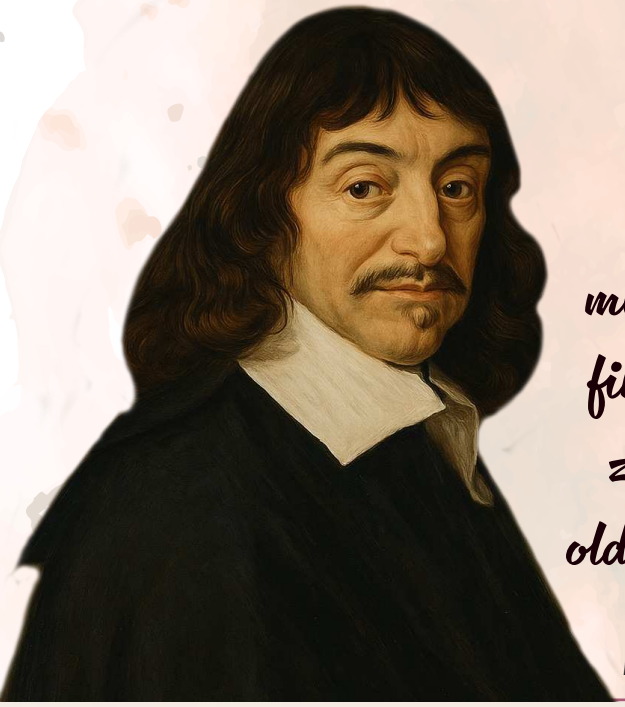

Rene Descartes (Temsili)

> “Kendimin var olduğu ve en mükemmel varlığın yani Tanrı'nın fikrinin bende bulunduğu gerçeği, zorunlu olarak Tanrı'nın da var olduğunu hiç tartışmasız kanıtlıyor.”
>
> Rene Descartes

Bu ünitede

- din felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- din felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden din felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; yapılandırılmış gridi çözümlemeniz, akran değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- **8.1. Din Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **8.2. Din Felsefesinin Temel Problemleri (Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler, Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar, Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu, Ruhun Ölümsüzlüğü)**

Anahtar Kavramlar

- **ibadet**
- **iman**
- **inanç**
- **Tanrı**
- **vahiy**

Başlarken

Din, insanlık tarihi boyunca insanların ve toplumların yaşamını derinden etkilemiştir. Bu etki, felsefenin de din üzerine düşünmesine ve dinî problemleri sorgulamasına neden olmuştur. Tanrı'nın varlığı, evrende bir amaç ve düzenin bulunup bulunmadığı, insanın ruhunun ölümsüzlüğü gibi problemler düşünürler tarafından yüzyıllar boyunca tartışılmıştır. Bu tür problemleri düşünme ve sorgulama süreci, din felsefesinin temelini oluşturur. Din felsefesi; dinin anlamı, kaynakları ve etkileri üzerine akılcı bir şekilde eleştirel sorgulamalar yapar. Bu bakımdan din felsefesiyle ilgilenen filozoflar, eleştirel bir bakış açısıyla dinî konulara dair sorular sorar ve bu sorulara cevap ararlar.

Ön Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Din nedir?
2. Tanrı'nın özellikleri nelerdir?
3. Vahiy ne demektir?
4. İbadetin amacı nedir?
5. İman ile inanç arasındaki fark nedir?
6. Dinin insan hayatındaki yeri nedir?

Bilgi Köprüsü

Verilen görseller ve bu görsellere ait açıklamalardan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sultanahmet Camisi'nde Ramazan Bayramı'nda bayram namazı kılan Müslümanlar (İstanbul, Türkiye)

Katolikler, İsa'nın acılarını ve İncil'deki önemli sahneleri temsil eden heykelleri taşırlar. Bu heykeller, Kutsal Hafta boyunca düzenlenen dinî alaylarda önemli bir yer tutar. (Granada, İspanya)

Ağlama Duvarı'nda dua eden Yahudiler (Kudüs)

Budist rahip, tapınakta Dharma (Darma) davulu çalıyor ve dua ediyor. (Kyoto, Japonya)

Borobudur Tapınağı'ndaki Vesak Günü, Buda'nın aydınlanmaya ulaşmasını simgeler. Bu özel günde Buda'nın onuruna kâğıttan yapılmış fenerler yakılır ve tapınağın etrafında salınır. (Orta Java, Endonezya)

Prambanan Tapınağı'ndaki Tawur Kesanga Töreni, Hinduizm inancında kötü ruhlardan arınma günü olarak kutlanır. Bu özel günde ruhlara yiyecekler sunulur. [Yogyakarta (Yogyakarda), Endonezya)]

1. Görseller, size dinle ilgili hangi kavramları çağrıştırdı?

2. Verilen görseller, size dinin konusu hakkında neler düşündürdü?

3. Görsellerde yer alan dinlerde benzer olan unsurlar neler olabilir?

4. Felsefe ve din arasında nasıl bir ilişki olabilir?

8.1. Din Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

İnsanlık tarihi kadar eski olan din, toplumların sahip olduğu kültürel ve sosyal özelliklere bağlı olarak farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç; toplumlarda animizm (canlıcılık), totemizm (totemcilik) gibi inançlardan tek tanrılı dinlere kadar çok farklı inanç sistemlerinin var olmasını beraberinde getirmiştir. Kutsal kabul edilen unsur, dinlere göre değişse de dinlerin tümünde yüceltilen ve saygı duyulan bir kutsal güç daima vardır. Kutsal güce inancın içeriği, ibadet etme biçimi, kuralları vb. unsurlar dinlere göre değiştiği için dinin kesin bir tanımını yapmak zordur. Genel olarak din; doğaüstü bir tanrısal güç ya da varlıkla ilgili inançların, bu varlığa yönelik manevi eğilimlerin ve ona yapılan ibadetin oluşturduğu sistem olarak tanımlanabilir. Dinde mutlak bir iman söz konusudur. Kutsal gücün emir ve yasakları doğru kabul edilir ve uygulanır. Bu nedenle dinde herhangi bir konuyla ilgili çıkarım yapılırken inanç öğretilerine dayanılır.

Uygulama-8.1 *Din Felsefesini Tanıyorum*

Aşağıdaki metinden yararlanarak din felsefesi ile teoloji arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyerek karşılaştırma tablosunu doldurunuz.

Din Felsefesi ve Teoloji

Din felsefesi, genel olarak dini ve dinle ilgili problemleri konu edinen bir felsefe disiplinidir. Bu disiplin, herhangi bir dinî çerçeveye bağlı kalmadan dinin ne olduğunu, farklı dinleri ve bunların temel kavramları ile argümanlarını inceler. İnanç sistemlerinin dayandığı temelleri, bu inançların mantıksal tutarlılığını ve dinin insan hayatındaki yerini sorgular.

Felsefi açıdan dinî inanışları incelemek, bir dine inanıp inanmama meselesi değildir. Bu inceleme; insanın varoluşu, ahlaki sorumlulukları, evrenin doğası gibi temel problemlere cevap aramayı da içerir. Din felsefesinin amacı, dinî inanç ve deneyimleri akılcı, eleştirel ve objektif bir bakış açısıyla analiz etmektir. Bu nedenle din felsefesi, dogmatik yaklaşımlardan kaçınır. Örneğin filozoflar, "Tanrı var mıdır?" sorusunu sorduktan sonra cevaplarını gerekçelendirmeye çalışırlar. Tanrı'nın var olduğunu savunanlar, Tanrı'nın varlığına ilişkin farklı kanıtları öne sürerken Tanrı'nın varlığını reddedenler ise bu düşüncelerini gerekçelendirmeye çalışırlar. Din felsefesi, dinî inançların mantıksal dayanaklarını sorgulamanın yanında bu inançların insanın yaşamına nasıl anlam kattığını, ahlaki değer ya da normları nasıl şekillendirdiğini ve toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini de araştırır.

Dini konu edinen bir diğer alan ise teolojidir. Kelime anlamı "tanrı bilimi" olan teoloji; dinlerin öğretilerini, inançlarını ve uygulamalarını inceleyen bir disiplindir.

Teoloji, belirli bir dinin kendi içsel mantığı ve inanç sistemleri çerçevesinde dinî konuları ele alır. Bu nedenle her dinin kendine özgü teolojisi (Yahudi teolojisi, Hristiyan teolojisi, İslam teolojisi vb.) bulunur. Teolojinin temel amacı, ait olduğu dinin inançlarını gerekçelendirmek ve bu inançların doğruluğunu meşrulaştırmaktır. Bu nedenle teoloji, eleştirel olmak yerine savunmacı bir yaklaşımı benimser. Başka bir deyişle inanç ve kabulleri diğer dinler veya farklı düşünceler karşısında savunur. Teologlar (tanrı bilimci), dinî öğretileri yorumlayarak inançlarını destekleyen mantıksal ve teolojik argümanlar geliştirirler. Böylelikle kendi inanç sistemlerini daha sağlam bir temele oturtmaya çalışırlar.

Karşılaştırma Tablosu		
	Din Felsefesi	Teoloji
Farklılıklar		
Benzerlikler		

Din felsefesinin temel kavramlarını (Tanrı, ibadet, iman, inanç, vahiy) kendi cümlelerinizle açıklayınız. Açıklama ve çıkarımlarınızı güvenilir kaynaklardan ("gov, edu" uzantılı genel ağ adresleri) doğrulayınız.

Tanrı: .....

İbadet: .....

İman: .....

İnanç: .....

Vahiy: .....

Kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinizi gidermek için aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Aşağıdaki soruların cevaplarını kelime ızgarasındaki harfleri (yukarıdan aşağıya ya da soldan sağa) birleştirerek işaretleyiniz.

1. İnsanın belirli bir düşünce ya da görüşe duyduğu derin bağlılık.
2. Doğanın ve varlığın kaynağı olarak kabul edilen, her şeye gücü yettiğine inanılan yüce varlık.
3. İnsanların dinî yükümlülüklerini yerine getirmesi.
4. Tanrı tarafından insanlara bildirilen buyruk yada düşünceler.
5. Bir kişinin dinî öğretilere ve Tanrı'nın varlığına duyduğu güven ve bağlılık.
6. Dinî konuları ele alan felsefe disiplini.
7. Dinî konuları belli bir dinin bilgileri ışığında değerlendiren disiplin.

J	S	O	A	T	A	N	R	I	K	S	K	Ç
B	L	Z	N	O	İ	M	G	M	Ğ	E	D	Ş
T	N	S	O	Ü	M	L	İ	S	R	F	İ	U
B	R	M	U	Ü	Z	Ü	N	Ğ	V	H	N	A
S	H	İ	M	A	N	G	A	N	A	Ğ	F	R
J	Ü	J	Ç	P	Y	S	N	I	H	Z	E	A
L	F	V	R	I	E	E	Ç	Ü	İ	O	L	R
H	B	C	J	Ç	L	A	T	G	Y	Ö	S	D
P	M	T	J	C	K	J	Ş	E	Ğ	H	E	S
P	O	G	I	V	İ	B	A	D	E	T	F	M
L	O	Ö	T	E	O	L	O	J	İ	V	E	M
S	O	S	G	J	Ş	V	B	J	K	G	S	Ö
Ç	N	Ç	B	P	U	Ö	L	R	S	L	İ	K

"Din Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

8.2. Din Felsefesinin Temel Problemleri

Din felsefesi alanında ele alınan problemler; insanın Tanrı, evren ve ruh gibi kavramlarla olan ilişkisini anlamaya yönelik sorgulamaları kapsar. Din felsefesinde öne çıkan dört temel problem vardır: Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler, Tanrı'nın varlığına yönelik kanıtlamalar, evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu problemi, ruhun ölümsüzlüğü.

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler

Din felsefesinin temel problemlerinden ilki, Tanrı'nın var olup olmadığı problemidir. Bu problemle ilgili görüş ortaya koyan iki farklı yaklaşım vardır: Tanrı'nın var olduğunu kabul edenler ve Tanrı'nın varlığını kabul etmeyenler. Tanrı'nın varlığını kabul edenler, Tanrı ile ilgili açıklamalarda farklılaşırlar. Burada teizm, deizm, panteizm, panenteizm gibi görüşler ortaya çıkar. Tanrı'nın varlığını kabul etmeyen filozoflar ise ateizm adı verilen görüşü benimser.

Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar

Tanrı'nın varlığını kabul eden ya da reddeden bazı düşünürler, bu konuda akılcı bir temellendirmenin gerekli olduğuna inanırlar. Bu nedenle Tanrı'nın varlığı veya yokluğuna dair çeşitli kanıtlar ve argümanlar sunarlar. Tanrı'nın varlığını savunan düşünürler; teleolojik, kozmolojik ve ontolojik argümanlarla bu iddialarını desteklemeye çalışırlar. Tanrı'nın var olmadığını ileri sürenler ise düşüncelerini kötülük argümanıyla temellendirmeye çalışırlar.

Uygulama-8.2 *Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüş ve Argümanlar*

Aşağıdaki bilgi görsellerini inceleyiniz. Adımları izleyerek uygulamayı gerçekleştiriniz.

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler

Panteizm

- Tanrı ile evren bir ve aynıdır.
- Evrenin her bir parçası, Tanrı'nın bir görünümü veya yansımasıdır.
- Tanrı, doğanın içinde ve her şeydedir; doğadan ayrı bir varlık değildir.

Teizm

- Her şeyi yaratan Tanrı'dır.
- Tanrı, evrende olup biten her şeyi bilen ve belirleyendir.
- Tanrı, evrenin işleyişine müdahale eder ve evreni yönetir.

Panenteizm

- Her şey Tanrı'dadır. Tanrı, evrenin hem içinde hem de ötesindedir.
- Tanrı olmadan evren var olamaz ancak Tanrı, evrenden bağımsız olarak vardır.
- Tanrı, evreni sürekli olarak var eder ve evrenin işleyişine aktif olarak katılır.

Deizm

- Tanrı, evrenin yaratıcısıdır ancak evrene müdahale etmez.
- Evren, Tanrı tarafından belirlenen değişmez doğa kanunlarına göre işler.
- İnsan, aklıyla hakikate ulaşabilir.

Ateizm

- Tanrı'nın varlığına dair kanıt bulunmaz, dinî inançların bilimsel dayanağı yoktur.
- Tanrı kavramının ve ahlaki değerlerin kaynağı insan aklıdır.
- Evrende meydana gelen tüm olaylar, doğal nedenlere dayanır.

Tanrı'nın Varlığına Yönelik Kanıtlamalar

Kozmolojik Argüman

- Evrende meydana gelen her şey, kendinden önce ortaya çıkmış nedenlere dayanmaktadır.
- Her nedenin de başka bir nedeni vardır.
- Bu nedenler zincirinin başlangıcında bir ilk neden olmalıdır.
- Kendi kendisinin de nedeni olan bu ilk neden Tanrı'dır.

Teleolojik Argüman

- Evrende var olan kusursuz uyum ve düzen, tesadüfen veya kendiliğinden meydana gelmiş olamaz.
- Bu düzeni yaratan bir zekâ ve güç olmalıdır, bu da Tanrı'dır.
- O hâlde Tanrı vardır.

Kötülük Argümanı

- Tanrı, mutlak iyiliğe sahip ve her şeye kadir ise o zaman Tanrı'dan evrendeki kötülükleri (açlık, savaş, kıtlık, hastalık vb.) engellemesi beklenir.
- Eğer Tanrı, kötülükleri yok etme gücüne sahip değilse o zaman güçsüzdür ve mükemmel olamaz.
- Eğer Tanrı, kötülükleri yok etme gücüne sahipse ama bunu yapmıyorsa o zaman Tanrı'nın doğası kötü olmalıdır.
- Her iki durumda da evrendeki kötülüklerin varlığı, Tanrı'nın varlığı veya mükemmelliği ile çeliştiği için Tanrı'nın varlığı düşünülemez.

Ontolojik Argüman

- Tanrı, mükemmel bir varlık olarak tanımlanır.
- Mükemmel olan bir şeyin var olmaması imkânsızdır.
- O hâlde Tanrı, mükemmelliği gereği zorunlu olarak vardır.

■ **1. Adım:** ***Karekodda yer alan*** *"Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler"* ***isimli uygulamayı gerçekleştiriniz.***

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler

2. Adım: *Aşağıdaki yapılandırılmış gridde numaralandırılmış kutucuklarda din felsefesi ile ilgili bazı kavramlar verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak istenen bilgileri uygun boşluklara yazınız. (Aynı kutucuk numarasını birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.)*

1	2	3
Teizm	Deizm	Panteizm
4	5	6
Ateizm	Panenteizm	Teleolojik Argüman
7	8	9
Kozmolojik Argüman	Ontolojik Argüman	Kötülük Argümanı

a) Tanrı'nın hem evrende var olduğunu hem de evrenin ötesinde olduğunu savunur.

b) Tanrı'nın evrene müdahale etmediğini iddia eder.

c) Tanrı'nın var olmadığını ispatlamaya yönelik ortaya atılan kanıt.

ç) Tanrı'nın var olduğunu ispatlamaya yönelik öne sürülen kanıt.

d) Tanrı'nın evreni yarattıktan sonra evrene sürekli müdahale ettiğini öne sürer.

e) Evrenin düzenli ve amaçlı yapısının bir tasarımcıyı işaret ettiğini öne sürer.

f) Tanrı'nın varlığını kabul eder.

g) Tanrı'nın varlığının mantıksal olarak zorunlu olduğunu ileri sürer.

ğ) Dünyadaki kötülüklerin varlığının Tanrı'nın varlığı ile çeliştiğini savunur.

h) Evrenin varlığı için bir ilk nedenin gerekli olduğunu iddia eder.

ı) Tanrı'nın varlığını reddeder.

i) Tanrı'nın evrenin kendisi olduğunu savunur.

3. Adım: *Bir A4 kâğıdına Tanrı'nın varlığına yönelik görüşlerle ilgili kanıtlamaların düşünce ve argümanlarındaki tutarlılığının tartışıldığı bir yansıtma yazısı yazınız. Bu süreçte insanların farklı kültür ve inançlara sahip olabileceğini, bu farklılıklara saygı duymanız gerektiğini dikkate alınız.*

Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu Problemi

Evrenin bir başlangıcı ve sonu olup olmadığı bilim, teoloji ve felsefenin kesişim noktasında yer alan önemli bir tartışma konusudur. Bu konu; Tanrı, varlık, zaman ve yaratılış kavramları etrafında hem metafizik hem teolojik tartışmalara yol açmıştır. Tartışmalar, daha çok evrenin mekânsal olarak sınırsız olup olmadığı ve zaman içinde bir başlangıca ve sona sahip olup olmadığı eksenlerinde yoğunlaşmıştır. Antik Yunan'daki doğa filozoflarının atomculuk ve sonsuzluk fikirlerinden Orta Çağ'ın teolojik kökenli yaratılış tartışmalarına ve modern dönemin düşünürlerinin mantıksal sorgulamalarına kadar geniş bir yelpazede bu konu ele alınmıştır. Bilim, özellikle modern astronomi ve fizik aracılığıyla evrenin başlangıcı ve sonu hakkında önemli veriler sunarak bu tartışmalara yeni boyutlar katmıştır. Büyük patlama teorisi, kozmolojik modeller ve zaman kavramı üzerindeki bilimsel keşifler, felsefi ve teolojik düşünceleri yeniden şekillendirmiştir.

Ruhun Ölümsüzlüğü Problemi

Ölüm, insanların üzerinde en çok düşündüğü konulardan biridir. Ölümden sonraki yaşamın varlığını kabul edenler, ölümsüzlüğü de ruhla ilişkilendirir. Ruhun ölümsüzlüğü ise teologlar, bilim insanları ve filozoflar tarafından sorgulanmış ve bu konuda farklı görüşler ortaya atılmıştır. İslamiyet, Hristiyanlık ve diğer tek tanrılı dinler, ruhun ölümden sonra sonsuza kadar var olacağını savunur. Hinduizm gibi reenkarnasyon inancının olduğu dinlerde de ruhun, ölümden sonra farklı bedenlerde yeniden doğduğuna inanılır. Pozitif bilimler ise ruhun varlığını bilimsel olarak algılanamaz ve kanıtlanamaz metafiziksel bir unsur olduğu gerekçesiyle reddeder. Felsefe tarihinde filozofların bu konudaki görüşleri farklıdır.

Uygulama-8.3 *Filozoflara Göre Evren ve Ruh*

Aşağıdaki bilgi görsellerini inceleyiniz. Bilgi görsellerinde görüşleri yer alan filozofların ortak argümanlarını belirleyerek bu argümanların tutarlılığı ile ilgili düşüncelerinizi belirtilen alanlara yazınız.

Evrenin Sonluluğu ve Sonsuzluğu Problemi

Sonlu Evren Görüşü

Kindi (801-866): Evrendeki her şey, bir değişim içindedir. Değişimin varlığı, zamanın varlığını kanıtlar çünkü değişim, bir zaman dilimi içinde gerçekleşir. Zamanın varlığı, evrenin başlangıcı ve sonu olduğunu gösterir. Evren, Tanrı tarafından belli bir zamanda yaratılmıştır.

Gazali: Evren, Tanrı'nın bilgisi ve iradesi dâhilinde belli bir zamanda yaratılmıştır ve onun iradesiyle son bulacaktır. Ezelî ve ebedî olan yalnızca Tanrı'dır.

Thomas Aquinas* (1225-1274): Evren, Tanrı tarafından yaratılmıştır. Bu yaratım evrenin başlangıcıdır.

Sonsuz Evren Görüşü

Aristoteles: Her şey, madde ve formdan meydana gelmiştir. Madde, zamanla değişip yok olsa da form değişmez ve kalıcıdır. Madde ve formun varlığı, evrenin de sonsuz olduğunu gösterir.

İbni Rüşd: Evren, Tanrı tarafından her an yeniden yaratılmaktadır. Bu da evrenin Tanrı ile birlikte var olduğunu başka bir deyişle Tanrı gibi sonsuz olduğunu gösterir.

Baruch Spinoza: Evren ve Tanrı özdeştir. Tanrı'nın mutlak doğasından çıkan her şey sonsuzdur ve böyle de olması gerekir. Bu nedenle evren sonsuzdur.

* *Thomas Aquinas (Tomas Akinas)*

Ruhun Ölümsüzlüğü Problemi

Epiküros

Ruh, bedenden bağımsız bir varlık değil bedenin bir parçasıdır. Tıpkı beden gibi ruh da maddeseldir ve atomlardan meydana gelir. Ruh, bedende yer alan ince ve hassas atomlardan oluşur. Beden öldüğünde ruh da dağılır ve yok olur.

Platon

Ruh, bu dünyaya gelip bir bedene girmeden önce idealar dünyasında bulunmaktadır. İdealar dünyası değişmez ve sonsuz olduğuna göre ruh da aynı şekilde sonsuz olmalıdır. Ruh, bedenden önce de vardır ve bedenin ölümünden sonra yaşamaya devam eder.

Paul Tillich* (1886-1965)

Tanrı ölümsüz olan tek varlıktır. İnsan, ölümün ortaya çıkardığı yok olma düşüncesinden rahatsızdır. Bu düşünceyle başa çıkabilmek için ölümden sonra ruhun varlığını devam ettirdiğine inanır.

John Locke

İnsanların bu dünyadaki iyi ve kötü davranışlarının bir karşılığı olmalıdır. İyi davranışlarda bulunanların ödüllendirilip kötülük yapanların cezalandırılması için ahiret hayatının olması başka bir deyişle ruhun ölümsüz olması gerekir. Böylece dinin ve ahlakın yasaları güvence altına alınmış olur.

Farabi

Ruh, bedenle birlikte meydana gelir ancak varlığını devam ettirmek için bedene ihtiyaç duymaz. Ruhun ölümsüzlüğü, onun Tanrı'dan gelen faal akılla olan ilişkisi sayesinde mümkün olur. Beden öldükten sonra ruh, evrensel akılla birleşerek varlığını sürdürür. Ancak bu ölümsüzlük, yalnızca bilgi ve erdem yoluyla ruhunu geliştiren insanlar için geçerlidir.

İbni Sina

Ruh, bedeni yöneten ve bedene üstün olan bir tözdür. Beden zayıflar ve yok olur ama ruh varlığını sonsuza kadar devam ettirir. Ruh, bedenle birlikte meydana gelir ancak bedenle birlikte yok olmaz. Ruh, bir töz olarak var olduktan sonra beden ölse de varlığını devam ettirir.

* *Paul Tillich (Pol Tiliç)*

Evrenin sonlu olduğunu savunan filozofların ortak argümanları: .....

.....

.....

.....

Argümanların tutarlılığına ilişkin görüşlerim: .....

.....

.....

.....

Evrenin sonsuz olduğunu savunan filozofların ortak argümanları: .....

.....

.....

.....

Argümanların tutarlılığına ilişkin görüşlerim: .....

.....

.....

.....

Ruhun ölümsüz olduğunu savunan filozofların ortak argümanları:

Argümanların tutarlılığına ilişkin görüşlerim:

Ruhun ölümlü olduğunu savunan filozofların ortak argümanları:

Argümanların tutarlılığına ilişkin görüşlerim:

"Evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu problemi " **ve** *"ruhun ölümsüzlüğü problemi"* ***üzerine görüşler geliştiriniz. Geliştirdiğiniz görüşleri ifade eden bir metin yazınız.***

Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Bilgi görselindeki filozofların ortak argümanlarını tespit etti.			
Bu argümanların tutarlılığına ilişkin görüşlerini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Verilen konular hakkındaki düşüncelerini yaratıcı yazma çalışmasına anlaşılır olarak yansıttı.			
Yaratıcı yazma çalışmasında dili etkin ve doğru şekilde kullandı.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 183) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmenizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 184) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu, öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

YÜCE ALLAH'IN ZATINI TANIMA

(...) Aklın apaçık bilgilerindendir ki, sonradan olan bir şey (hâdis), var olabilmek için, onu varlık alanına çıkaracak bir sebebe mutlaka muhtaçtır. Âlem sonradan var olmuştur; şu hâlde onun da var olmak için mutlaka (yaratıcı) bir sebebe ihtiyacı var. "Sonradan olan bir şey, var olabilmek için bir sebebe mutlaka muhtaçtır" sözümüzün anlamı gayet açıktır. Çünkü sonradan olan her şey, belirli bir zaman noktasında var olmuştur ve onun bu zamandan önce de sonra da var olması aklen mümkündür. Öyleyse önceki veya sonraki bir vakitte değil de o özel zamanda var olması bir tayin ve tercih edicinin (muhassıs) olmasını gerektirir (ki, o da Allah'tır).

"Âlem sonradan var olmuştur" sözümüze gelince, bunun kanıtı da şudur: Âlemi oluşturan cisimler ya hareket ya da sükûn (durma) hâlinde bulunurlar. Hareket ve sükûnun ikisi de sonradan var olmuşlardır. Sonuçta sonradan olma şeylerden (hareket ve sükûndan) kurtulamayan varlığın (âlemin) kendisi de sonradan olmadır. Bu kanıtta üç tez vardır:

a. "Cisimler ya hareket ya da durma hâlinde bulunurlar" sözümüz. Bu apaçık ve zorunlu bir bilgi olup, herhangi bir düşünüp taşınmaya ihtiyaç göstermez. Nitekim bir kimse aynı cismin (aynı anda) hem hareketli hem hareketsiz olabileceğini düşünüyorsa o kimse akıl yolunu bırakıp cahillik yoluna koyulmuş demektir.

b. "Hareket ve sükûnun ikisi de sonradan var olmuşlardır" sözümüz. Bunun kanıtı da bu ikisinin daima birbirini izlemesi, ancak birinden sonra diğerinin gelebilmesidir. (...) Duran hiçbir şey yoktur ki akıl onun hareket edebileceğini de düşünmesin ve yine hareket eden hiçbir şey yoktur ki, akıl onun durabileceğini de düşünmesin.

c. "Sonradan olma şeylerden (hareket ve sükûndan) bağımsız olmayan varlığın (âlemin) kendisi de sonradan olmadır (hâdis)" sözümüz. Bunun kanıtı da şudur: Şayet böyle olmasaydı her hâdisten önce başlangıcı olmayan başka hâdis varlıklar bulunur ve bütün o varlıklar son bulmadığı için var olma sırası şimdiki (var olma sırası beklediği farz edilen) varlığa gelmezdi. Çünkü sonsuz varlığın son bulması saçmadır.

(...) Allah Teâlâ kadimdir; ezelden beri vardır. O ezelîdir yani varlığının bir başlangıcı yoktur. Aksine her varlığın öncesinde O vardır; her ölü ve canlının öncesinde O vardır. Bunun kanıtı şudur: Şayet Allah hâdis olsaydı, yani ezelî varlık olmasaydı O da bir var ediciye muhtaç olurdu; O'nu var eden de bir başka var ediciye muhtaç olur ve bu sonsuzca böyle devam ederdi. Sonuçta varlığı sürekli bir sebebe bağlı olan şey ya var olamaz ya da kendisi ilk olan bir kadîm (başlangıçsız) yaratıcıya muhtaç olur. İşte bu sonuncu (kadîm yaratıcı) varlık, bizim aradığımız sonuçtur; yani O, âlemin yaratıcısı, başlatıcısı, meydana getiricisi, ihdas edicisi ve benzersiz şekilde ortaya çıkarıcısıdır.

(...)

Gazali, *İhyâ-u Ulûmî'd-Din*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Din felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede din felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mı? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte din felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda din felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

8. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-5. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir grup üniversite öğrencisi, kantinde ruhun ölümsüzlüğü üzerine tartışmaktadır.

Yunus Emre: Bana göre ruhun ölümsüzlüğü, dinlerin temel öğretilerinden biridir. Eğer ruh ölümsüz değilse hayatın anlamı ve ahlaki sorumluluklarımız da anlamsız olur. Tanrı'nın adaletini gerçekleştirebilmesi için ruhun ölümden sonra var olması gerekir.

Merve: Fakat ruhun ölümsüzlüğü, bilimsel olarak kanıtlanabilir bir şey değildir. İnsan beyni öldüğünde bilincin de sona erdiğini düşünüyorum. Ruhun varlığı ve ölümsüzlüğü daha çok inanca dayalı bir kavram gibi geliyor.

Alihan: Platon'a göre ruh, bedenin ölümünden sonra da var olmaya devam eder. O, ruhun bedenden bağımsız ve ebedî bir yapısı olduğunu savunuyor. Yani ruh, zaten bu dünyada bedenden önce var olan bir şeydir.

Neslişah: Modern felsefede bazı filozoflar, ruh ve bedenin birbirinden ayrı varlıklar olduğunu savunmuş fakat bunu nasıl ilişkilendireceklerini çözmekte zorlanmışlar. Ruhun varlığı ya da ölümsüzlüğü bana oldukça belirsiz görünüyor.

Kemal: Ruhun ölümsüzlüğü sadece kişisel bir inanç meselesi olmamalı. Ruhun ölümsüzlüğü, özellikle ahiret inancıyla ilgili önemli bir tartışmadır. Eğer ruh ölümsüz değilse Tanrı'nın adaletinden nasıl bahsedebiliriz?

1. Yunus Emre'nin ruhun ölümsüzlüğü hakkında öne sürdüğü argümanın güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri

2. Merve'nin ruhun ölümsüzlüğünün bilimsel olarak kanıtlanamayacağını savunması, Tanrı'nın varlığına ilişkin hangi yaklaşımlarla çelişir? Açıklayınız.

.....

.....

3. Alihan'ın ruh anlayışı, hangi felsefi argümanlarla temellendirilebilir?

.....

.....

4. Neslişah'ın ruh ve bedenin ayrı varlıklar olduğu görüşüne yönelik şüphelerini nasıl değerlendirirsiniz?

.....

.....

5. Kemal'in ruhun ölümsüzlüğünü ahiret inancıyla ilişkilendirmesi, onun ahlaki sorumlulukları üzerinde ne gibi etkiler ortaya çıkarabilir?

.....

.....

6-9. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Din felsefesi dersinde sonsuzluk kavramı tartışılmaktadır. Öğretmen, öğrencilere konuyla ilgili şu düşünce deneyini anlatır:

Öğretmen: Sonsuz sayıda odası olan bir otel hayal edin. Bu otelin her bir odasında bir misafir kalıyor yani otel tamamen dolu. Otele yeni bir misafir geldiğini düşünelim. Bu durumda ne yapabiliriz? Sonsuz sayıdaki odaların her biri dolu olmasına rağmen bir çözüm var. Her misafir bir sonraki odaya kaydırılır. 1. odadaki misafir 2. odaya, 2. odaya taşınan, 3. odaya gider ve böylece devam eder. Bu şekilde 1. oda boşalır ve yeni gelen misafir, bu boş odaya yerleştirilebilir. Sonsuz odası olan bu otel, her zaman yeni misafirleri kabul edebilir. Şimdi bu düşünce deneyini biraz daha ileri götürelim. Diyelim ki otelimize sonsuz sayıda yeni misafir geldi. Ne yaparız? Aynı çözümü kullanarak her bir misafiri çift numaralı odalara kaydırırız. 1. odadaki misafir 2. odaya, 2. odadaki 4. odaya, 3. odadaki 6. odaya ve böyle devam eder. Bu işlem, sonsuz sayıda yeni misafire yer açmamıza imkân tanır. Burada önemli olan, sonsuz kavramının alışıldık ve sınırlı düşünme şeklimizden farklı çalıştığını anlamaktır. Şimdi bunu din felsefesine uyarlayalım. Tanrı'nın sonsuz olduğunu düşünmek ne anlama gelir? Evrenin sonsuz olup olmadığı, Tanrı'nın doğasıyla nasıl ilişkilendirilebilir?

Bu sorular üzerine öğrenciler arasında bir diyalog başlar.

Arzu: Eğer Tanrı sonsuzsa onun bilgisi ve gücü de sonsuz olmalı. O hâlde Tanrı, her şeyi aynı anda bilebilir ve yapabilir.

Hafize: Ama sonsuzluk kavramı kafamı karıştırıyor. Anlattığınız otel örneğinde olduğu gibi evrenin sonsuz olduğu düşüncesi, yaratıcı bir Tanrı'nın varlığıyla bağdaştırılabilir mi?

Mert: Bence Tanrı'nın sonsuzluğunu evrenin sonsuzluğu gibi düşünmemeliyiz. Tanrı, zamandan ve mekândan bağımsızdır; evrenin ötesinde bir gerçekliktir. Bizim sonsuzluğu kavrayışımız, Tanrı'nın sonsuzluğuyla kıyaslanamaz.

6. **Sizce metinde bahsedilen düşünce deneyi, evrenin sonlu ya da sonsuz olduğu görüşlerinden hangisini destekler? Gerekçelendirerek açıklayınız.**

7. **Tanrı'nın varlığını düşünce deneyinde bahsedilen otelin sonsuz kapasitesi üzerinden açıklamaya çalışan bir kişinin öne sürebileceği argümanlar neler olabilir?**

8. **Öğretmenin** "Tanrı'nın sonsuz olduğunu düşünmek ne anlama gelir?" **sorusuna panenteist bir düşünürün vereceği cevap ile deist bir düşünürün vereceği cevap arasında nasıl bir fark olabilir? Açıklayınız.**

9. **Mert'in görüşleri, aşağıdaki yaklaşımlardan hangisi ile uyumludur?**

A) Ateizm **B)** Deizm **C)** Panenteizm **D)** Panteizm **E)** Teizm

10-12. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Doğa, Defne, Bartu, Ege ve Deniz Tanrı kanıtları dersini işledikten sonra bu kanıtlarla ilgili görüşlerini aşağıdaki gibi kartlara yazdılar.

Doğa: Tanrı, en yüce varlıktır ve ondan daha büyük bir varlık düşünülemez. Onun varlığı o kadar kesindir ki yokluğu bile hayal edilemez.

Defne: Evrendeki her olayın bir nedeni vardır. Neden olan olayların da bir nedeni vardır. Bu zincir, sonsuza kadar geri gidemez; bir noktada kendiliğinden var olan bir ilk neden bulunmalıdır. Bu ilk neden ise Tanrı'dır.

Bartu: İnsan yapımı bir nesnede (örneğin bir ev veya otomobil) düzen, plan ve amaçlılık gördüğümüzde bunun bilinçli ve zeki bir tasarımcının eseri olduğunu anlarız. Benzer şekilde organizmalardaki ve özellikle insan vücudundaki kusursuz düzen ve amaçlı yapı da bu mükemmel düzenin bir yaratıcısı olması gerektiğini gösterir. Bu yaratıcı da Tanrı'dır.

Ege: Tanrı'nın var olduğu, mükemmel bir varlık olduğu ve bizde bulunan her şeyin ondan geldiği kabul edildiğinde bu düşüncenin doğru olduğu sonucuna varılır. Bu nedenle açık ve seçik olan ve Tanrı'dan gelen fikirlerimizin ya da kavramlarımızın yanlış olma ihtimali yoktur.

Deniz: Doğa, karmaşık bir sistemdir. Güneş sistemindeki gezegenlerin hareket düzeni; yeryüzündeki mevsimlerin düzenli işleyişi ve canlı organizmaların her parçasının uyumlu yapısı, bir düzenin varlığını gösterir. Örneğin bir insanın beynindeki milyonlarca hücre, uyumlu bir şekilde birlikte çalışır. Bu kadar karmaşık ve etkili bir yapının sadece doğal etmenlerin tesadüfleriyle meydana gelmesi mümkün değildir. Bu düzene ve uyuma sadece yaratıcı bir güç olan Tanrı'nın varlığı açıklık getirebilir.

10. Öğrencilerin görüşlerini Tanrı kanıtları ile eşleştirerek tablodaki ilgili bölümlere (✓) işareti koyunuz.

	Ontolojik Kanıt	Kozmolojik Kanıt	Teleolojik Kanıt
Doğa			
Defne			
Bartu			
Ege			
Deniz			

11. **William Paley'in (Vilyım Peli)** "Çölde taş görsek şeklini doğa olaylarına dayandırabiliriz ancak çölde bir saat görürsek saatin mekanizması, onu oluşturan bir saatçiyi akla getirir." **şeklindeki Tanrı kanıtını hangi öğrenci savunmuştur? Açıklayınız.**

.....

.....

12. **Aristoteles'in** "Kendisi hareketsiz olan ilk hareket ettirici Tanrı, her şeyin final nedenidir." **anlayışı, hangi öğrencinin Tanrı kanıtı görüşüne uygundur? Açıklayınız.**

.....

.....

8. Ünite Elektronik Ölçme ve Değerlendirme Soruları

9. Ünite
Bilim Felsefesi

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

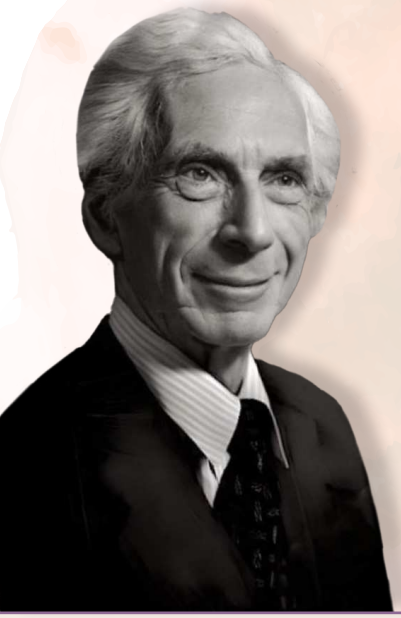

Bertrand Russell

> “Bilim, gözlem yoluyla ve bu gözlem üzerine kurulmuş akıl yürütme ile önce dünyayla ilgili belirli olguları, sonra da bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulgulama ve geleceğin önceden kestirilmesini olanaklı kılma girişimidir.”
>
> Bertrand Russell

Bu ünitede

- bilim felsefesinin temel kavram, konu ve problemlerini
- bilim felsefesi alanındaki düşünce ve argümanlar üzerine felsefi muhakeme yapmayı

öğrenmiş olacaksınız.

Ünitede sizlerden bilim felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceleyerek bir metin inceleme formu dolduracağınız performans çalışmasını gerçekleştirmeniz; öz ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; ölçme ve değerlendirme sorularını çözmeniz beklenmektedir.

Ünite İçerik Çerçevesi

- **9.1. Bilim Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları**
- **9.2. Bilim Felsefesinin Temel Problemleri (Bilimin Ne Olduğu, Bilimin Yöntemi)**

Anahtar Kavramlar

- **bilim**
- **paradigma**
- **doğrulama**
- **yanlışlama**

Başlarken

Bilim, insanın doğayı sistematik bir biçimde anlama ve açıklama çabasının ürünüdür. Bu çaba, başlangıçta felsefi etkinlik içinde ortaya çıkmış; zamanla organize bir bilgi sistemine dönüşerek modern bilimin doğuşunu sağlamıştır. Bilim ve felsefe, evreni anlama ve açıklama çabaları ile sorgulayıcı yaklaşımları açısından benzerlik gösterir. Ancak konularının kapsamı, kullandıkları yöntem ve ulaştıkları sonuçların nesnelliği bakımından birbirlerinden ayrılır. Felsefe her tür konuyu ele alırken bilim, genellikle olayları ve gözlenebilir olguları konu edinir. Felsefe; konularını düşünme, akıl yürütme, argüman oluşturma gibi yöntemlerle ele aldığı için öznel sonuçlara ulaşır. Bilim ise düşünmenin yanı sıra deney ve gözlem yöntemini kullanarak somut varlıklarla ilgili nesnel bilgiler elde eder.

Bilim, tarih boyunca insanlığın bilgi birikimini genişletmede önemli bir araç olmuştur ve filozoflar tarafından da bir sorgulama konusu olarak ele alınmıştır. Bu sorgulamalar, bilim felsefesinin doğmasını sağlamıştır. Bilim felsefesi; bilimin doğasını, işleyişini ve bilimsel bilginin nasıl elde edildiğini inceler. Bilimsel teorilerin doğruluk ve geçerlilik ölçütlerini araştırır ayrıca bilimin ahlaki ve toplumsal etkilerini değerlendirir. Bilim felsefesi, bilimi derinlemesine anlamak ve bilimsel bilginin sınırlarını keşfetmek isteyenler için önemli bir disiplindir.

Ön Değerlendirme

Tabloda yer alan bilimle ilgili ifadelerin karşısına bu ifadeler doğru ise "D", yanlış ise"Y" yazınız. Yanlış olduğunu belirttiğiniz ifadelerin doğrusunu ilgili alana yazınız.

İfadeler	Karar (D/Y)	İfadelerin Doğrusu
Bilim, insanlığa fayda sağlama amacındadır.		
Bilimsel yöntem, gözlem ve deneyle sınırlıdır.		
Bilimsel bilgiler, herkes için farklı değere sahiptir.		
Bilim, İlk Çağ'dan beri evreni ve olayları açıklamaya çalışır.		
Bilim insanının değerleri ve ön yargıları, yaptığı bilimsel çalışmaları etkiler.		
Bilimsel teoriler, doğruluğu kesinleşmiş bilgiler içerir.		
Bilimsel yöntem; hipotez oluşturma, gözlem, deney ve sonuçları değerlendirme aşamalarını içerir.		
Bilimsel bilgi, toplumsal etkilerden bağımsızdır.		

Bilgi Köprüsü

Bilimin hayatla ilişkisini içeren ve bilimsel buluşların önemini gösteren aşağıdaki örnek durumlardan yararlanarak bilimin doğasına ve değerine yönelik soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Örnek

Yapay zekâ uygulamaları, gün geçtikçe gelişmeye devam ediyor. Temmuz ayında protein yapılarını tahmin eden bir yapay zekâ uygulaması geliştirildiği açıklandı. Bu uygulama, bugün bilinen ve veri tabanlarında bilgileri bulunan 200 milyonun üzerinde proteinin yapısını tahmin edebiliyor. Başka bir uygulama ise izole edilememiş bakterilerde, virüslerde ve diğer mikroorganizmalarda bulunabilecek 600 milyondan fazla proteinin yapısını tahmin etmek için kullanıldı. Bu uygulamaların ilaç geliştirme çalışmalarında yararlı olması bekleniyor.

2. Örnek

Araştırmacılar, PETaz ve MHETaz enzimlerinin özellikle su şişelerinin ham maddesi olan polietilen tereftalatın (PET) biyolojik olarak parçalanmasını sağladığını tespit etti.

3. Örnek

Massachusetts (Masaçusets) Teknoloji Enstitüsünde (MIT), karbondioksidi (CO_2) yakıta ve çeşitli ürünlerin üretiminde kullanılabilecek ham maddelere dönüştüren bir sistem geliştirildi.

4. Örnek

2040 yılına kadar dünyada yaklaşık 3 septilyon (3x1024) bit verinin depolanacağı tahmin ediliyor. Bu kadar büyük boyutlardaki verilerin saklanması için hâlihazırda kullanılan çipler yeterli olmayabilir ve alternatif veri depolama yöntemleri gerekebilir. Veri saklama konusunda bu alternatif yöntemler üzerinde çalışan araştırmacılar, metabolom adı verilen ve biyolojik sistemlerde bulunan şeker, amino asit ve çeşitli küçük moleküllerden oluşan sıvılarda görüntü dosyalarını başarılı bir şekilde depolamak üzere bir yöntem geliştirdi. Metabolomlar, taşıyabildikleri bilgi bakımından epeyce zengin kimyasal sistemler olarak değerlendiriliyor. Bu da veri depolamak için önümüzdeki dönemde sıvıları kullanabileceğimiz anlamına geliyor.

5. Örnek

Otizm tanısı konulmuş insanlar, sosyalleşme ve iletişim kurma problemleri yaşar. Araştırmacılar, yeni bir çalışmada bu problemlere neden olduğu düşünülen hasarlı genin yol açtığı hatalı sinirsel sinyal iletişiminin beynin hangi bölgesinde bulunduğunu belirledi.

1. Sizce bilimsel çalışmaların insanlar için önemi nedir? Açıklayınız.
2. Örneklerde verilen bilimsel gelişmelerin insanlığa ne gibi etkileri olabilir?
3. Bilim hangi yönlerden değerlidir? Örneklerle açıklayınız.

9.1. Bilim Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

İnsanların evreni anlama ve açıklama çabasının sonucunda bilimsel etkinlik ortaya çıkmıştır. Bilim, doğadaki olay ve olguları konu edinir. Bu olay ve olguları sistematik bir yöntemle açıklayan bilim insanları, ele aldıkları konuyla ilgili bilgilere sahip olmak ister. Bilim insanları, bilim yaparak olay ve olguları açıklamaya çalışırken bilim üzerine düşünen filozoflar; "Bilim nedir?", "Bilimsel bilginin özellikleri nelerdir?" ve "Bilimin değeri nedir?" sorularına cevap arar. Bilim felsefesi, bilimi konu edinen felsefe disiplini olarak tanımlanır.

Bilimsel etkinliği diğer bilme çabalarından ayıran temel unsur, bilimin sistemli ve yöntemli bir çalışmanın ürünü olmasıdır. Bilimsel bilgiye ulaşmak için kullanılan yönteme "bilimsel yöntem" adı verilir. Bilimsel yöntem, genellikle deney ve gözleme dayalıdır. Belli aşamalara sahip olan bilimsel yöntem sayesinde nesnel ve genelgeçer bilgiye ulaşılmaktadır. Bilimsel yöntemde ele alınan konuyla ilgili verileri toplamak amacıyla ilk önce gözlem yapılır. Gözlemlere dayanarak konuyla ilgili doğruluğu kanıtlanmamış hipotezler oluşturulur. Oluşturulan hipotezlerin doğru olup olmadığı, deneylerle kanıtlanmaya çalışılır. Deneylerle doğrulanan bir hipotez, "yasa" hâlini alır. Yasaların ve doğruluğu kanıtlanmamış hipotezlerin birlikte kullanıldığı kapsamlı açıklamalara "kuram" adı verilir. Örneğin teleskoplarla yapılan gözlemler sonucunda ulaşılan bilgiler ve bir takım matematiksel hesaplamalar ile Albert Einstein'ın (Albert Aynştayn) izafiyet teorisi gibi doğruluğu kanıtlanmamış bilgiler bir araya getirilerek evrenin nasıl meydana geldiği ile ilgili "büyük patlama teorisi" oluşturulmuştur.

Uygulama-9.1 ***Bilim Felsefesini Tanıyorum***

Aşağıda örnek olarak verilen** "İbnülheysem'in Karanlık Oda Deneyi" **ile** "Michelson-Morley Deneyi" **isimli metinleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

İbnülheysem'in Karanlık Oda Deneyi

İbnülheysem (965-1040), bir gün odanın pencere kanadındaki delikten içeri giren ışığın duvara yansıdığını fark eder. Işık, duvarda Güneş'in tutulma sırasındaki yarım görünüşüne benzer bir şekil oluşturmuştur. İbnülheysem, bu gözlem sonrası ışığın hareketini incelemek için farklı ışık kaynakları kullanarak çeşitli çalışmalar gerçekleştirir. Karanlık bir odaya küçük bir delikten Güneş ışığının, Ay ışığının, yıldızlardan gelen ışığın ve bir ateş alevinin sızdığı deneyler yapar. Bu deneylerin tamamında ışığın doğrusal olarak yayıldığını belirler. Işık hüzmelerinin küçük bir delikten geçerken baş aşağı bir görüntü oluşturduğunu ve delik ne kadar küçük olursa görüntünün de o kadar net olduğunu keşfeder. İbnülheysem, bu buluşuna "beyt muzlim" (karanlık oda) adını vermiş; bu terim, daha sonra Latinceye "camera obscura" (kamera obskura) olarak çevrilmiştir. Böylece İbnülheysem, tarihte bilinen ilk kamera olan karanlık odayı (lenssiz kamera) icat eden kişi olmuştur.

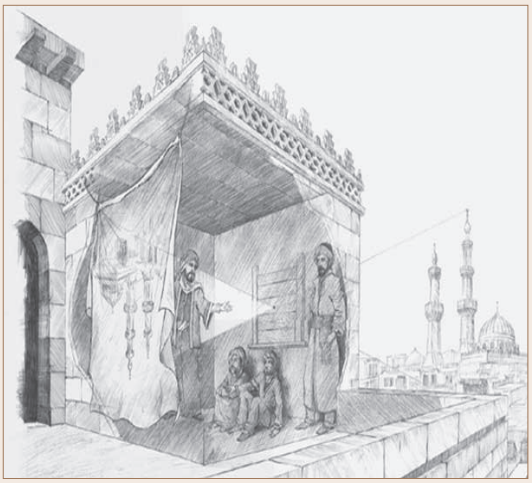

İbnülheysem'in karanlık odasının çizimi

"İbnülheysem'in Karanlık Oda Deneyi" ***isimli videoya ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Michelson-Morley Deneyi

Işığın doğasını inceleyen bu deney, 1887 yılında Albert Abraham Michelson (Albırt İbrehem Maykılsın) ve Edward Williams Morley (Edvırd Vılyims Morli) tarafından gerçekleştirilmiştir. Deneyin yapıldığı dönemde ışığın bir dalga olduğu ve bu nedenle de yayılabilmesi için bir ortama ihtiyaç duyduğu düşünülüyordu. Çünkü bilinen diğer dalgalar (örneğin ses dalgaları), hareket edebilmek için bir ortamda yayılmak zorundaydı. Ancak Dünya ile Güneş arasında gözle görülebilir bir ortam olmadığı için bu ortamın şeffaf ve gözlemlenemeyen bir yapıda olduğu varsayıldı ve bu varsayımsal ortama "eter" adı verildi. O dönemde yaygın olarak kabul edilen düşünce, bu eterin hareketsiz olduğu ve tüm uzayı doldurduğuydu. Böylece gezegenlerin ve yıldızların hareketlerinin bu eter aracılığıyla gerçekleştiği, evrende mutlak bir referans çerçevesi olduğu varsayılıyordu. Deneyin amacı, Dünya'nın eter içinde hareket ederken ışık demetlerinin hızında bir fark olup olmadığını gözlemlemekti. Deneyde bir ışık demeti ikiye bölünerek ışık demetinin biri Dünya'nın hareket yönünde diğeri ise ona dik olarak gönderildi. Eğer eter varsa ışığın Dünya'nın hareket yönündeki demeti etere karşı bir dirençle karşılaşacak ve bu da girişim desenlerinde değişiklik yaratacaktı. Ancak ışık demetleri birleştirildiğinde beklenen fark gözlemlenmedi, ışığın hızında herhangi bir değişiklik olmadı. Bu deneyde eterin varlığına dair hiçbir kanıt bulunamadı. Deneyin başarısızlığı, bilim insanları için büyük bir şaşkınlık kaynağı oldu. Bu bulgu, daha sonra eter kavramının reddedilmesine ve "özel görelilik teorisi"nin geliştirilmesine zemin hazırladı.

"Michelson-Morley Deneyi" ***isimli videoya ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

1. Örneklerde bahsedilen deneyler, neden bilimsel birer etkinlik olarak kabul edilmektedir?

2. Örneklerdeki bilim insanları, hangi konuları ele almışlardır?

3. Bilim insanları, sonuca ulaşmak için ne tür yöntemler kullanmışlardır?

4. Bilim insanlarını araştırma yapmaya yönelten sebepler neler olabilir?

5. Sizce bir filozof, örneklerdeki deney ve çalışmaların hangi yönlerini sorgular?

6. Örneklerde bilim insanları tarafından ele alınan konulara felsefenin bakış açısı ne olabilir?

.....

.....

.....

7. Bilim felsefesinin konusu ne olabilir? Sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerleri uygun kavramlarla tamamlayınız.

kuram	*gözlem*	*deney*	*hipotez*	*bilim*	*yasa*	*bilimsel yöntem*

Bilimsel araştırmalar, genellikle belirli bir süreci takip eder. Bilim insanları, deneyimlerini çıkarsamalar yapmak için öncelikle ..... yaparlar. Örneğin bu aşamada bilim insanı, belirli bir bitkinin belirli bir durumda nasıl büyüdüğünü ya da bir kimyasal maddenin belirli bir diğer maddenin üzerindeki etkisini izleyebilir. Bilim insanları, ikinci aşamada ..... geliştirirler. Bunlar deneylerle test edilebilecek öngörülerdir. Örneğin bitkinin büyümesini artırmak için belirli bir gübre karışımının etkili olabileceği tahmini test edilir. Ulaşılan tahminlerin test edilmesi için ..... yapılır. Burada belirli değişkenlerin belirli koşullar altında nasıl tepki verdiğinin gösterilmesi amaçlanır. Böylece bilim insanları, hipotezlerini test eder. Deneylerin ve gözlemlerin tekrarlanması sonucunda ..... geliştirebilir. Bunlar bilimsel verilerin birleştirilerek açıklamalara dönüştürülmesi ile oluşturulur. Son olarak deneyler ve gözlemlerle oluşturulan verilerden yola çıkarak bilim insanları genelgeçer bir ..... formüle edebilir. Bilim insanı, bunları kullanarak belirli koşullar altında gerçekleşen doğa olaylarını açıklar. Bilim insanlarının doğadaki olayları anlamalarını sağlayan bu sürece ..... adı verilir.

9.2. Bilim Felsefesinin Temel Problemleri

Bilim insanlarının çalışmaları sonucunda birtakım bilimsel bilgiler elde edilir. Bu bilgiler kullanılarak teknolojik gelişmeler gerçekleştirilir. İnsanlar; daha rahat, konforlu, sağlıklı ve uzun bir yaşam sürmek için bu bilgileri ve teknolojik gelişmeleri kullanırlar. Bilimin gelişimi ve bilimsel buluşların hız kazanması, felsefe çatısı altında bulunan bilimlerin zamanla felsefeden ayrılmasına yol açmış; bu durum hem bilimde hem de felsefede yeni yöntem arayışlarını beraberinde getirmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren felsefe, bilimsel gelişmelere kayıtsız kalamamış ve bilimi bir konu olarak ele almaya başlamıştır.

Bilimin Ne Olduğu Problemi

Bilim felsefesinin temel sorusu, bilimin ne olduğuna ilişkindir. Bu soruya cevap veren iki farklı yaklaşım vardır: klasik (geleneksel) bilim anlayışı ve çağdaş bilim anlayışı. Bu iki yaklaşım; bilimin tanımı, konusu, amacı, yapısı, yöntemi, sınırları, gelişimi gibi alanlarda birbirinden farklı görüşler ortaya koyarak bir bilim anlayışı oluşturur.

Uygulama-9.2 *Klasik ve Çağdaş Bilim Anlayışları*

Öğretmeninizin rehberliğinde 4-6 kişilik gruplara ayrılarak birer grup sözcüsü seçiniz. Grup arkadaşlarınızla sınıf ortamında aşağıdaki metni inceleyiniz. Klasik bilim anlayışı ile çağdaş bilim anlayışını karşılaştırarak bu anlayışların benzer ve farklı yönlerini tablodaki ilgili alanlara yazınız.

Klasik Bilim Anlayışı

Klasik bilim anlayışı, pozitivizmi (olguculuk) savunanlar tarafından ortaya atılan ve bilimin sadece deney ve gözlem konusu olan olguları ele alması gerektiğini savunan bilim anlayışıdır. Bu bakımdan bilim denince sadece doğa bilimleri anlaşılır. Doğa bilimleri, deney ve gözlem yöntemine dayanan tümevarımı kullanarak bilimsel sonuçlara ulaşılacağını savunur. Olgular arasındaki neden-sonuç ilişkisine dayanarak yasalar ortaya koyma çabası olan bilim, bu yasalar yoluyla gelecekle ilgili ön deyide bulunabilir. Bilim; bilim insanlarının bakış açılarından, değerlerinden, ön yargılarından bağımsız ve nesnel bir yapıya sahiptir. Klasik bilim anlayışına göre sürekli doğrusal olarak ilerleyen bilim, en sonunda insanlığın bütün sorunlarına bir çözüm bulacaktır. Bilimin amacı da insanlığa ve topluma fayda sağlamaktır.

Çağdaş Bilim Anlayışı

Klasik bilim anlayışının eleştirilmesi sonucunda 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Gerçekliğin farklı boyutlara sahip olduğunu savunan çağdaş bilim anlayışı, doğa bilimlerinin dışında başka bilimlerin de olduğunu belirtir. Çağdaş bilim anlayışına göre bilim, insanlığa fayda sağlamaktan çok bilgi ihtiyacını karşılamak için yapılan bir etkinliktir ve insanlığın tüm sorularına cevap verebilecek bir güce sahip değildir. Bu anlayış, incelenen konu seçiminden bu konuya yaklaşıma ve kullanılacak yönteme kadar bilimi belirleyen temel unsurun bilim insanının kendisi olduğunu kabul eder. Bu bakımdan bilim, bilim insanından bağımsız değildir. Çağdaş bilim anlayışı, bilimin daima ilerlediği fikrine karşı çıkar. Bilim, genel kabullerin zaman zaman değişmesi biçiminde ilerler.

	Klasik Bilim Anlayışı	Çağdaş Bilim Anlayışı
Farklılıklar		
Benzerlikler		

Grup arkadaşlarınızla klasik ve çağdaş bilim anlayışlarının argümanlarını içeren bir kavram haritası veya bu bilim anlayışları ile ilgili karşılaştırmalı bir sunum hazırlayınız. Çalışmayı yaparken aşağıdaki işlem basamaklarını takip ediniz.

- *Çalışmayı grup arkadaşlarınızla ve okul dışında hazırlayınız.*
- *Hazırladığınız çalışmayı öğretmeninizle planladığınız bir ders saatinde grup sözcünüz aracılığıyla sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*
- *Çalışma süresince uyum içinde çalışmaya, planlamaya ve zaman yönetimine dikkat etmeye, güvenilir bilgi kaynaklarını kullanmaya ve aktif olarak sorumluluk almaya özen gösteriniz.*

Değerlendirme: *Yaptığınız bu çalışmayı değerlendirmek için Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.*

Öz Değerlendirme Formu

Aşağıdaki ifadeleri inceleyip "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" seçeneklerinden uygun olanı işaretleyiniz. Eğer "Hayır" ve "Kısmen" işaretleriniz çoğunlukta ise eksiklerinizi gideriniz.

Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Metni inceleyerek klasik bilim anlayışı ile çağdaş bilim anlayışını karşılaştırdım.			
Bu anlayışların benzer ve farklı yönlerini tespit ederek grup çalışmasına katkıda bulundum.			
Kavram haritası hazırlarken güvenilir bilgi kaynakları kullandım.			
Karşılaştırmalı sunum hazırlarken bana verilen görevi yerine getirdim.			
Grup arkadaşlarımla uyum içinde sorumluluklarımı yerine getirdim.			
Çalışma süresince planlama yapmaya ve zaman yönetimine dikkat ettim.			

"Bilim Nedir?" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Bilimin Yöntemi Problemi

Bilimin amacı; doğaya ve yaşama dair doğru, güvenilir ve genelgeçer bilgiye ulaşmaktır. Bilimin bu amacını gerçekleştirmesi için kullandığı yöntemlerin de aynı şekilde güvenilir olması gerekir. Bilimsel araştırma sürecinde hangi yöntemin kullanılacağına dair soruları sormak ise felsefenin görevidir. Bu konu, felsefede bilimin yöntemi problemi kapsamında tartışılır. Bilimin yöntemi problemi; bilimsel bilginin nasıl üretildiği, geçerliliğinin nasıl sınanacağı ve diğer bilgi türlerinden nasıl ayırt edileceği sorularına cevap arar. Bu problem temelinde neyin bilim olup neyin olmadığını belirleyen ölçütler tanımlanmaya çalışılır. Böylece bilimin sınırları belirlenmiş olur.

Bilim olanı bilim olmayandan ayırmak, güvenilir bilgiye ulaşmada ve yanlış yönlendiren bilgiye karşı korunmada oldukça önemlidir. Sözde bilimin bilimle karıştırılması hem bireyleri hem de toplumu yanıltabilecek durumlar yaratır. Sözde bilim, aslında bilimmiş gibi görünen ancak bilimsel yöntemlerle test edilemeyen ve yanlışlanamayan iddialar içerir. Bu tür bilgiler, bilimsel bilgi gibi sunulduğunda yanlış yönlendirmelere neden olabilir. Özellikle sağlık, teknoloji ve toplumla ilgili konularda sözde bilimlerin yaygınlaşması ciddi zararlara yol açabileceğinden bu ayrım daha da önem kazanır.

Uygulama-9.3 ***Bilim mi, Değil mi?***

Aşağıda tanımı verilen bilgi alanlarını tablodaki ilgili alana örnekteki gibi "✓" işareti koyarak "bilim" ve "bilim olmayan" biçiminde sınıflandırınız. Sınıflandırma gerekçenizi tablodaki ilgili alana yazınız.

Eczacılık: İlaçların keşfi, geliştirilmesi, üretimi ve kullanımı ile ilgilenir.

Astroloji: Gök cisimlerinin insan yaşamı ve karakteri üzerindeki etkilerini inceler.

Astronomi: Evreni, gök cisimlerini, onların hareketlerini, yapısını ve kökenini inceler.

Biyoloji: Canlı organizmaların yapısını, işlevini, büyümesini ve sınıflandırmasını ele alır.

Genetik: Canlıların genetik yapısını, kalıtımını ve genetik hastalıkları inceler.

Edebiyat: Yazılı ve sözlü eserler aracılığıyla insan deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini aktaran sanat dalıdır.

Felsefe: Varlık, bilgi, ahlak, zihin, dil vb. konularda sistematik sorgulamalar yapar.

Feng Shui: Çevrenin ve mekânların enerjisini düzenleyerek yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan feng shui (fang şui), eski bir Çin öğretisidir.

Arkeoloji: Geçmişte yaşamış insan topluluklarının maddi kalıntılarını inceleyerek bu toplulukların kültürlerini, yaşam biçimlerini ve tarihlerini araştırır.

Grafoloji: El yazısı analizi yoluyla kişinin karakter özelliklerini, duygusal durumunu ve kişilik yapısını incelemeye çalışır.

Horoskop: Bir kişinin doğum anındaki gökyüzü konumuna göre kişilik özelliklerini ve geleceğini yorumlamak amacıyla çıkarılan astrolojik haritadır.

Jeoloji: Yerkürenin yapısını, tarihini ve süreçlerini inceler.

Kimya: Maddelerin yapısı, özellikleri ve birbirleriyle etkileşimini konu edinir.

Kuantum fiziği: Maddenin ve enerjinin atom altı düzeyde nasıl davrandığını inceler.

Matematik: Sayılar, şekiller ve onların ilişkileriyle ilgilenen soyut bilgi alanıdır.

Meteoroloji: Hava olaylarını ve iklimi inceler.

Numeroloji: Sayıların mistik veya sembolik anlamlarını konu edinir.

Parapsikoloji: Telepati (zihin okuma), durugörü (uzaktan görme), psikokinezi (zihin gücüyle nesneleri hareket ettirme) gibi paranormal olayları ve psişik fenomenleri inceler.

Psikoloji: İnsan davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını ele alır.

Simya: Tarih boyunca maddelerin dönüşümü ve doğanın gizemlerini anlama çabasıdır.

Tıp: İnsan sağlığı ve hastalıklarının tanısı, tedavisi ve önlenmesiyle ilgilenir.

Alternatif tıp: Modern tıbbi tedavilerin dışında kalan bitkisel tedaviler, akupunktur, homeopati ve masaj terapisi gibi çeşitli uygulamaları içeren tıbbi disiplindir.

Bilgi Alanı	Sınıflandırma		Gerekçe
	Bilim	Bilim Olmayan	
Alternatif tıp			
Arkeoloji			
Astroloji			
Astronomi			
Biyoloji	✓		*Doğal olayları gözlemleyerek kanıt sunar ve test edilebilir.*
Eczacılık			
Edebiyat			
Felsefe			
Feng Shui			
Genetik			
Grafoloji			
Horoskop			
Jeoloji			
Kimya			
Kuantum fiziği			
Matematik			
Meteoroloji			
Numeroloji			
Parapsikoloji			
Psikoloji			
Simya			
Tıp			

Bilgi alanlarını sınıflandırırken neleri ölçüt aldığınız, sınıflamada zorlandığınız bilgi alanlarının neler olduğu ve bunlarda neden zorlandığınız üzerine sınıfta bir tartışma yapınız. Tartışma esnasında şunlara dikkat ediniz:

- İletişime açık olmaya özen gösteriniz.
- Arkadaşlarınızın görüşlerini dikkatlice dinleyerek önemli noktaları not alınız.
- Duygu ve düşüncelerinizi sözlü ya da yazılı olarak açıkça ifade ediniz.
- Anlaşılamayan konular için arkadaşlarınıza sorular sorunuz.
- Gelen soruları iletişimi zenginleştirecek biçimde cevaplamaya çalışınız.

Uygulama-9.4 *Filozofların Bilim Anlayışlarını Değerlendiriyorum*

Aşağıda farklı bilim anlayışlarına ilişkin verilen bilgi notundan yararlanarak karşılaştırma tablosunu (sayfa 200) doldurunuz.

Bilgi Notu

Çağdaş bilim anlayışını savunan filozoflar, "Bilim nedir?" sorusuna farklı cevaplar verirler. Bu filozofların bazıları, bilimi bilim insanlarının çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan nesnel bilgiler toplamı olarak kabul eder. Buna göre bilim, bilimsel çalışma sonucunda elde edilen ürün olan bilimsel bilgilerden oluşur ve daima ilerleme amacındadır. Bu yaklaşımın öne çıkan temsilcisi Rudolf Carnap'tır [Rudolf Karnap (1891-1970)]. Bazı filozoflar ise bilimi bir insan etkinliği olarak görür. Bu nedenle bilimi anlamak için bilimi ortaya koyan bilim insanının eğitimini, kişiliğini, içinde bulunduğu zamanın ve toplumun niteliklerini, değerlerini, inancını vb. dikkate almak gerekir. Bilimi etkinlik olarak gören bu yaklaşımın önemli temsilcisi Thomas Samuel Kuhn'dur [Tomas Samuel Kun (1922-1996)]. Bilim felsefesinde öne çıkan isimlerden biri de Karl Popper'dır [Karl Popır (1902-1994)].

Rudolf Carnap

Mantıkçı pozitivizm akımını geliştiren filozoflardan biri olan R. Carnap'a göre "Bilim nedir?" sorusuna cevap vermek için önce bilimi oluşturan bilimsel bilginin analiz edilmesi gerekir. Bir bilginin bilimsel olması için öncelikle o bilginin anlamlı, ikinci olarak da doğrulanabilir olması gerekir. Anlamlı olmayan önermenin doğrulanması mümkün olmadığı için bu önerme bilimsel olamaz. Deney ve gözlemle doğrulanamayan önermeler metafiziktir, bilimsel bir değer taşımaz. Böylece metafiziğin bilinebilir olamayacağını savunan R. Carnap, felsefenin metafizik konuları ele almaması ve bilimsel bir niteliğe sahip olması gerektiğini savunur.

R. Carnap'a göre bilgi, iki şekilde doğrulanabilir: doğrudan doğrulama ve dolaylı doğrulama. Doğrudan doğrulamada bilgi, herhangi bir araç gerece ihtiyaç duymadan gözlem ve deneylerle doğrulanabilir. Örneğin "Ağaç yeşil yapraklıdır." bilgisi, gözlemle doğrulanabilir. Dolaylı doğrulamada ise bilgi, başka araçlar veya laboratuvar ortamı kullanılarak doğrulanabilir. Örneğin "Ağaç fotosentez yapar." bilgisi, ancak laboratuvar ortamında doğrulanabilir.

Thomas Samuel Kuhn

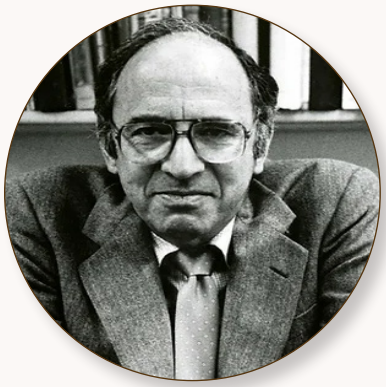

Klasik bilim anlayışını eleştiren T. S. Kuhn, özellikle klasik bilimin doğrusal olarak daima ilerleyen bilim anlayışına karşı çıkar. T. S. Kuhn, bilimsel gelişme sürecini açıklarken "paradigma" kavramını kullanır. Paradigma, herhangi bir alanda belli bir dönemde geçerli olan genel kabul anlamına gelmektedir. Örneğin İlk Çağ'da Dünya'nın düz bir tepsi biçiminde olduğu kabul ediliyordu. Gerek yapılan gözlemler gerekse teleskop vb. araçların icadı sonrasında Dünya'nın yuvarlak olduğu ortaya konmuştur. Dünya'nın şekli ile ilgili farklı dönemlerde farklı paradigmalar kabul edilmiştir.

T. S. Kuhn, bilimin bir paradigmadan diğerine geçilmesi sonucu ilerlediğini savunur. Belli bir paradigmanın kabul edildiği döneme "olağan bilim dönemi" denir. Bu dönemde paradigma, konuyla ilgili her tür soruya cevap verebilmektedir. Bazı gelişmeler sonucunda paradigmanın sorulara cevap veremediğinde bunalım baş gösterir ve "olağanüstü bilim dönemi" yaşanır. Bu dönemden ancak yeni bir paradigmanın kabulü ile çıkılır. Yeni paradigmanın kabulü kolay değildir çünkü yeni paradigmaya karşı direnç gösterilir. Ancak bir süre sonra konuyla ilgili öne sürülen yeni paradigma kabul edilir. Bilimsel ilerleme, bir paradigmadan diğerine geçilerek gerçekleşmiş olur. T. S. Kuhn'a göre bilimsel bilgi, toplumsal ve tarihsel bağlamda şekillenir. Bilimsel devrimlerin yaşandığı bu süreçler boyunca bilim, farklı yöntemlere ve yaklaşımlara açık olur. Paradigma değişiklikleri, bilimin sınırlarını belirlemeye ve bilimi diğer bilgi türlerinden ayırmaya yardımcı olur.

Karl Popper

Klasik bilim anlayışının deney ve gözleme dayanarak bilgilerin doğrulanabileceği görüşünü eleştirir. Bilimde bir bilginin doğrulanabilmesi, o bilginin deney ve gözlemle kanıtlanmasına bağlıdır ancak bu kanıtlama zaman ve imkân bakımından mümkün değildir. Örneğin "Bütün kuğular beyazdır." önermesini doğrulamak için şimdiye kadar yaşamış, hâlâ yaşayan ve gelecekte de yaşayacak kuğuların gözlenerek beyaz olduklarının kanıtlanması gerekir ki buna yetecek zaman ve imkân yoktur. O hâlde bilgi, doğrulanamaz ancak yanlışlanabilir. Beyaz olmayan bir kuğu görüldüğünde bilgi yanlışlanacaktır. K. Popper, bilimin dinamik bir süreç olduğunu savunur. Bilimsel bilgi, yanlışlanana kadar geçici olarak doğru kabul edilir. Bu nedenle her zaman yeni gözlemler ve deneylerle sınanmaya açıktır. Bu durum, bilimin dogmatizmden uzak kalmasını ve sürekli olarak kendini yenilemesini sağlar. K. Popper'a göre bilimsel ilerleme, eski teorilerin yanlışlanması ve yerlerine daha kapsamlı ve açıklayıcı yeni teorilerin geçmesiyle gerçekleşir. Yanlışlanabilirlik ilkesi, bilimi diğer bilgi türlerinden ayıran temel bir ölçüttür çünkü bilimsel teoriler, sürekli test edilip yanlışlanma potansiyeli taşır.

Filozoflar	R. Carnap	T. S. Kuhn	K. Popper
Görüşün Açıklaması (Argümanları)			
Görüşün Diğer Görüşlerle Benzerlikleri			
Görüşün Diğer Görüşlerden Farklılıkları			
Görüşün Güçlü Yönleri			
Görüşün Zayıf Yönleri			

"Bilimin Ne Olduğuna İlişkin Argümanlar" ***isimli e-içeriğe ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.***

Performans Görevi

Beklenen Performans: *Felsefi metin inceleme*
Süre: *1 ders saati*

Göreve Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

- Bu çalışma ile ilgili görev ve sorumluluklarınızı etik ilkelere uygun bir şekilde zamanında yerine getirmeniz gerektiğini dikkate alarak bir planlama yapınız.
- Örnek metni ya da karekodda yer alan metinlerden birini (sayfa 201) seçiniz.
- Metinleri sınıfta dengeli bir şekilde paylaşmaya dikkat ediniz.
- Metin seçiminde sizin de görüş ve isteğiniz önemli olduğu için metin paylaşımında öğretmenizle iletişim hâlinde olunuz.

Görevi Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar (Okul Dışı Çalışma)

- Seçtiğiniz metni Ek-1 Metin İnceleme Formu'ndaki (sayfa 206) ölçütlere göre inceleyiniz.
- Ek-1 Metin İnceleme Formu'nun bir örneğini alarak bu formu incelediğiniz metne göre doldurunuz.

Görev Bitiminde Dikkat Edilecek Noktalar (Sınıf İçi Çalışma)

- Hazırladığınız metin inceleme formunuzu sınıfta eşleştiğiniz bir arkadaşınızla paylaşınız.
- Arkadaşlarınızdan birinin çalışmasını değerlendirmek için Akran Değerlendirme Formu'nu (sayfa 202) doldurunuz. Akran değerlendirme sürecinde çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olmanız gerektiğini dikkate alınız.
- Metin inceleme formunuzu öğretmeninize zamanında teslim ediniz.

Değerlendirme: *Metin İnceleme Formu, öğretmeniniz tarafından yandaki karekodda verilen Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.*

Örnek Metin

BİLİM TARİHİ SOHBETLERİ

Batı Medeniyetinin Kökenleri

(...) Müslümanlar M. 7. yüzyıldan itibaren bilimleri Yunalılardan, Hintlilerden aldılar. Müslümanların bir meziyeti vardı. O alışlarında Hıristiyan olsun, Yahudi olsun, ne olursa olsun insanları hoca olarak kabul ettiler. Müslümanlar onlardan süratli bir şekilde öğrendiler. İki yüzyıl sonra Müslümanlar bu ilk merhaleyi, yani başkalarından almayı geride bırakarak yaratıcı olmaya başladılar. Hatta Müslümanlar onlardan bilgiyi alırken, hocalarının faziletlerini hiçbir zaman unutmadılar, onu söyleyeyim.

Müslümanlar evvela yaratıcı oldular. Bu 800 yıl sürdü. Miladi 850 yılından itibaren, 16. yüzyılın sonuna kadar Müslümanlar ilimde mütemadiyen yeni şeyler keşfettiler. Yeni ilimler kurdular, eski ilimleri geliştirdiler ve ilerde kurulacak bazı bilimlerin temellerini attılar. Ondan sonra ilimler tarihinde önderliklerini yavaş yavaş kaybettiler. Bugün Avrupa'daki bilimler, İslam bilimlerinin bir başka coğrafyada, değişik tarihi şartlar içerisindeki devamından ibarettir, diye tanımlıyorum. Ama bugünkü Avrupa'da, Batı'da gelişeni yabancı bulmuyorum. Bizim akrabalarımızın geliştirdiği safha olarak kabul ediyorum. Oradaki bilgiyi yabancı bulmadığım için bende bir aşağılık duygusu da yok onlara karşı. (...) Bir Müslüman iyi şartlar içerisinde çok iyi çalışabilirse, çok büyük neticelere varabileceği inancı var bende. Onun için milletimden, Türk milletinden, Müslümanlardan böylesi bir davranışa sahip olmalarını isterim. (...)

Müslüman Bilimcilerin Yöntemi, Kimya İlmi

Yani binlerce misalden bir tanesini mi istiyorsunuz benden? Peki, şu kadarını söyleyeyim, Müslümanlar Hicri 2. yüzyılda kimya ilmini bir tecrübi ilim olarak kurdular. Bunu kuran adam büyük bir şahsiyet, büyük bir bilim adamıydı: Cabir İbn-i Hayyan. Cabir İbn-i Hayyan'ın kitapları 12. yüzyılda Avrupa'ya intikal etti, ona Geber diyorlardı. (...) Bu adamcağız kimya ilminde öyle bir ilerleme kat ediyor ki ancak ondan sonra 18. ve 19. yüzyılda ona ilave edilebilecek yeni bazı kıpırdamalar görüyoruz. Bunun yüzlerce misali vardır. (...)

Türkiye'nin Bilim ve Kültür Atmosferine Dair Tespitler

(...)

Bana dedi ki babam: "Sarf-ı Türki'yi öğreteyim sana." O zamanlar gramere Sarf-ı Türki derlerdi. Bugün belki bilimler tarihçisi olabildiysem, babamın Sarf-ı Türk'yi öğretmiş olmasının çok büyük etkisi vardır. Eğer o Alman Ritter'in ilk derslerini anlayabildiysem belki bende biraz gramer düşüncesinin gelişmiş olmasının payı vardır. Türklerin gramer bilgileri yok, o yüzden dili öğrenemiyorlar, bazen iyi konuşuyorlar fakat yazamıyorlar. Bu bizim milletimizin önemli problemlerinden biridir.

(...)

Fuat Sezgin, *Bilim Tarihi Sohbetleri*
(Kısaltılmıştır.)

Diğer felsefi metinlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Akran Değerlendirme Formu

Değerlendirdiğim Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
Aşağıdaki listede okuduğunuz ifadelere katılıyorsanız "Evet", kısmen katılıyorsanız "Kısmen", katılmıyorsanız "Hayır" seçeneğini "X" ile işaretleyiniz.			
Davranışlar	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Metinde geçen felsefi kavramları tespit etti.			
Metinde ele alınan felsefi problemleri tespit etti.			
Metinde cevap aranan soruyu/soruları açık şekilde belirtti.			
Metinde savunulan temel görüşü açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Savunulan görüşü vurgulayan yargıları tespit etti.			
Akıl yürütme ve argümanları tespit edip bunların öncül ve sonuçlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Metinde savunulan felsefi görüşe yönelik eleştiri ve değerlendirmesini açık ve anlaşılır şekilde belirtti.			
Bu çalışmanın en iyi yanı:			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bilim felsefesinin konusu, kavramları ve problemlerinden aklınızda kalanları yazınız.

2. Ünitede bilim felsefesinin problemlerine yönelik yeterli bilgiye ulaştığınızı düşünüyor musunuz yoksa bu ünitede yer alması gerektiğini düşündüğünüz başka problemler var mı? Nedenleriyle açıklayınız.

3. Gelecekte bilim felsefesi ile ilgili başka hangi problemlerin oluşabileceğini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Ünitenin sonunda bilim felsefesi ile ilgili ne gibi görüşler oluşturdunuz? Yazınız.

9. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

1-3. soruları aşağıdaki tablodan ve açıklamalardan yararlanarak cevaplayınız.

Felsefe dersinde öğretmen, öğrencilerine aşağıdaki eşleştirme tablosunu vermiştir. Tablodaki tanımlarla bilim felsefesinin temel kavramlarını eşleştirmelerini istemiştir.

Bilimsel Yöntem-Deney-Gözlem-Hipotez-Kuram-Yasa

Tanım Numarası	Tanım	Kavram
1	Doğrudan veya dolaylı olarak olayları ve olguları dikkatle izleme süreci.	
2	Bir hipotezi test etmek için kontrollü koşullar altında yapılan sistematik gözlem ve ölçüm süreci.	
3	Bilimsel bir durumu açıklamak ve tahminlerde bulunmak için kullanılan önerme.	
4	Geniş bir dizi gözlem ve hipotezi açıklamak için geliştirilen, doğrulanmış ve genellikle kabul gören model.	
5	Çok sayıda gözlem ve deney sonucunda doğruluğu kanıtlanmış, evrensel geçerliliğe sahip bilimsel ifade.	
6	Bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesinde izlenen sistematik ve nesnel aşamalar bütünü.	

Öğrencilerden bazılarının yaptıkları eşleştirmeler şu şekildedir:

Rıza: 1-Deney, 2-Yasa, 3-Hipotez, 4-Kuram, 5-Gözlem, 6-Bilimsel Yöntem

Öykü: 1-Hipotez, 2-Kuram, 3-Yasa, 4-Deney, 5-Bilimsel Yöntem, 6-Gözlem

Selma: 1- Gözlem, 2-Yasa, 3-Hipotez, 4-Kuram, 5-Deney, 6-Bilimsel Yöntem

1. Rıza, hangi kavramları doğru eşleştirmiştir?

.....

.....

2. Öykü'nün yaptığı eşleştirmelerden hangileri hatalıdır?

.....

.....

3. Selma'nın tüm eşleştirmelerinin doğru olması için hangi kavramların yeri değişmelidir?

.....

.....

4-9. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir sabah Nurten, kafede kahvaltı yaparken gazeteyi eline alır ve burç yorumları sayfasını açar. Yüksek sesle kendi burcunu okur: "Balık burçları, bugün karşınıza önemli fırsatlar çıkabilir. Cesur adımlar atmak için harika bir gün ama dikkatli olun, yakın bir arkadaşınızla küçük bir anlaşmazlık yaşayabilirsiniz."

Karşısında oturan Önder, bu duruma biraz gülerek "Nurten, gerçekten burçlara inanıyor musun?" diye sorar.

Nurten: Evet, inanıyorum. Bazen gerçekten tam da yazdığı gibi şeyler yaşıyorum.

Önder: Bugün milyonlarca Balık Burcu, önemli bir fırsatla karşılaşacak yani? Sence bu doğru olabilir mi?

Nurten: Neden olmasın? Astrolojinin kökeni, çok eskiye dayanıyor; yüzyıllardır kullanılıyor. Astrologlar, gezegenlerin hareketleriyle ilgili gözlemlerle bu bilgilere ulaşıyor.

Önder: Ama bilim, sadece gözlemler yapmaktan ibaret değil. Bir bilgi alanının bilim kabul edilmesi için hipotezlerinin test edilebilir olması ve gözlemlerle doğrulanabilmesi gerekir. Oysa astrolojik öngörüler, genellikle çok genel ve birçok duruma uyarlanabilir. Bu nedenle astroloji bilim değil sözde bilimdir.

Nurten: Katılmıyorum. Sonuçta burçlar, insan karakterini belirliyor. Bu da gezegenlerin konum ve hareketlerinin insan hayatını etkilediğini gösteriyor.

Önder: Tamam ama gezegen hareketleri hayatımızı etkiliyor diye bir iddiayı nasıl bilimsel bir şekilde doğrulayabiliriz ki?

Nurten: Ama bazı öngörüler gerçekten tutuyor. Birkaç hafta önce burcum, iş hayatında dikkatli olmam gerektiğini yazmıştı. O hafta gerçekten iş yerinde sorunlar yaşadım. Bu bir tür doğrulama değil mi?

Önder: Bence değil. Bilimsel yöntemlerde bir hipotezin doğru olup olmadığını belirlemek için kontrollü deneyler yapılır. Astrolojik öngörüleri böyle test edemiyoruz. Mesela Mars'ın Koç Burcu'nda olmasının öfkeyi artırdığını söyleyen bir hipotezi nasıl bilimsel olarak test edebiliriz?

Nurten: Anladım. Ama yine de astroloji çok yaygın ve insanlar hayatlarına anlam katmak için bu bilgilere başvuruyor. Belki de bilim tanımımızı genişletmeliyiz.

Önder: Buna katılmıyorum. Bilimi genişletmek, bilimsel olmayan şeyleri de kapsamasına yol açar. Bu durum da bilimin güvenilirliğini azaltabilir.

4. Nurten ve Önder'in astroloji hakkındaki konuşmasını bilim felsefesinin hangi problemleri ile ilişkilendirirsiniz?

.....

.....

5. Nurten'in burç yorumlarındaki bazı öngörülerin gerçekleştiğini düşünmesi, bilimsel açıdan nasıl yorumlanabilir?

.....

.....

6. Nurten ve Önder'in bu tartışmasında bilim ve sözde bilim arasındaki hangi farklar öne çıkmaktadır?

.....

.....

7. Önder'e göre astroloji, hangi nitelikleri taşımadığı için bilim olarak kabul edilemez?

8. Önder'in bilimde hipotezlerin test edilebilir olması gerektiğini belirtmesi, hangi bilim anlayışıyla ilişkilidir?

9. Nurten'in bilim tanımını geliştirme önerisi, bilim felsefesi açısından hangi tartışmalara yol açabilir?

10-13. soruları cevaplayınız.

10. K. Popper'ın yanlışlanabilirlik ilkesi bağlamında burç yorumlarının bilimsel olup olmadığını nasıl değerlendirirsiniz?

11. R. Carnap'ın doğrulanabilirlik ilkesi açısından burç yorumları, bilimsel olarak anlamlı mıdır? Açıklayınız.

12. T. Kuhn'un bakış açısıyla astroloji ve bilim arasındaki ilişki nasıl yorumlanabilir?

13. Bilim dışı bilgilerin bilim çatısı altında değerlendirilmesi durumunda doğabilecek sorunlar neler olabilir?

9. Ünite Elektronik Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Ek-1

METİN İNCELEME FORMU

Metnin Alıntılandığı Eser ve Eserin Yazarı	
Metinde Geçen Felsefi Kavramlar	
Ele Alınan Felsefi Problem	
Cevap Aranan Soru/Sorular	
Savunulan Temel Görüş	
Savunulan Görüşü Vurgulayan Yargılar	
Akıl Yürütme/Argümanlar	
Akıl Yürütmenin/Argümanın Öncül ve Sonuçları	
Metinde Eleştirilen Görüş	
Metinde Savunulan Felsefi Görüşe Yönelik Eleştiri/Değerlendirme	

Sözlük

A

algı : Olay, nesne ve durumlar karşısında duyumlar aracılığıyla kazanılan ilk bilinçlilik.

analiz : 1. Bir bütünü kendisini oluşturan kısımlarına ya da parçalarına ayırarak inceleme. 2. Zihinsel süreçleri oluşturan temel ögeleri, içe bakış yoluyla ana ögelere ayırma, çözümleme.

animizm : Doğadaki tüm varlıkların hem hayvanların hem de bitkilerin ruhları olduğuna inanma.

antitez : Bir önermeye karşıt olarak öne sürülen önerme; karşı sav.

arkhe : Grekçede baş, başlangıç, ilk neden, temel ilke, ana madde gibi anlamlarda kullanılan terim.

B-C-Ç

beyanname : Belirli bir konuda bir topluluk ya da bir kişinin kamuoyuna yaptığı yazılı açıklama.

bilfiil : Gerçekten yaparak, işleyerek; fiilen.

D

değer : Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

dışa vurum : Ruhsal olayların belli işaret veya tasvirlerle yansıtılması, insan ruhunun algılanabilecek biçimde kendini dışa yansıtması; ifade, dış vurum.

disiplin : Öğretim konusu olan veya olabilecek bilgilerin bütünü, bilim dalı.

E-F-G

ebedî : Sonu düşünülemeyen, sınırları tasarımlanamayan; sonsuz, ölümsüz.

ego : Ruh çözümleme kuramına göre ruhsal yapının, iç ve dış uyaranları değerlendiren, anlamlandıran, iç dengeyi ve çevreye uyumu sağlayan parçası; ben.

erek : Gerçekleştirmek üzere tasarladığımız ve erişmek istediğimiz şey; amaç.

ezelî : Zamanda başlangıcı olmayan; öncesiz.

filozof : Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse, felsefeci, feylesof.

gerçek : 1. Düşünülen, tasarımlanan, imgelenen şeylere karşıt olarak, var olan. 2. Bilinçten bağımsız olarak var olan.

görünüş : 1. Görülen şey ya da nesnenin koşullara göre değişen algılanabilirliği. 2. Gözün ilk bakışta veya zihnin dolaysız olarak algıladığı şey.

H

hanedanlık : Belli ve köklü bir soydan gelenlerin yönetimi.

haz : 1. Duygunun, içinde bulunduğu durum bakımından temel niteliklerinden biri; acının karşıtı olarak hoşlanma, tat alma.
2. Bir şeyden duyusal ya da manevi sevinç duyma.

hipotez : 1. Araştırmanın başlangıcında henüz doğruluğu veya yanlışlığı kestirilemeyen ancak doğrulanacağı umulan kuramsal düşünce. 2. varsayım.

hümanizm : İnsanı asıl değer kabul eden, insanın saygınlığına ve insanla ilgili sorunlara öncelik veren anlayış.

I-İ-J

ideal : 1. Gerçekte olmayıp yalnızca düşüncede, tasarım içinde var olan.
2. Yalnız düşünce ile kavranabilen.

iktidar : 1. Devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisi.
2. Bu yetkiyi elinde bulunduran kişi ve kuruluşlar.

ilim : Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi; bilim.

irade : Bir şeyi yapıp yapmama konusunda kişinin kendi kendine karar verebilme ve bunu uygulama gücü, istenç.

K-L-M

liberalizm : Herkese vicdan, inanç, düşünce özgürlüğü tanınmasının gerekli olduğunu savunan, hür düşünüşe bağlı dünya görüşü; erkincilik, erkinlik.

melodi : Belli kurallara göre düzenlenmiş, kulağa hoş gelen ses dizisi; ezgi.

meşruiyet : Geçerli olma durumu, meşruluk.

mitoloji : Tarih öncesi tanrılarının efsaneli serüvenlerini anlatan ve bir topluluğun duygularını, anlayışını ve özlemlerini göstermesi bakımından değeri olan efsanelerin bütünü.

monarşi : Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim; tek erklik.

müzakere : Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma.

N-O

nesnel : 1. Nesne ile ilgili, nesneye ilişkin; objektif, öznel karşıtı. 2. Bireyin kişisel görüşünden bağımsız olan, objektif.

nezaket : Başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma; naziklik.

nüve : Bir şeyin özü.

obje : 1. (Genellikle) Karşımızda bulunan şey. 2. Özne ediminden, bilinçten, bağımsız olan gerçek (real) nesne; gerçeklik olarak, dış dünyanın bir parçası olarak bilincin karşısında duran şey.

olgu : Varlığı deneyle kanıtlanmış şey.

olguculuk : Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayandıran, fizikötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız ve yararsız gören felsefi akım; pozitivizm.

oluş : Bir durumdan öteki duruma geçiş.

Ö-P-R

öznel : Özneye ilişkin olan, öznede oluşan, nesnelerin gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan; enfüsi, subjektif, nesnel karşıtı.

paralimpik : Çeşitli dallarda bireysel veya takım hâlinde engelli sporcular tarafından oynanan (yarışma).

pozitif bilimler : Deney sonuçlarına dayanan bilim veya bilimler; müspet ilimler.

pratik : Kolaylıkla uygulanabilir, kullanışlı olan.

reenkarnasyon : Ruhun bir bedenden başka bir bedene geçerek varlığını sürdürdüğü inancı; ruh göçü.

reform : 1. düzeltme. 2. Bir sistem, kurum veya yapının güç ve tehdit edici yöntemlere başvurmadan uzlaşmacı bir yaklaşımla daha iyi, daha istendik duruma getirilmesi eylemi.

Rönesans : XV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı; uyanış.

S-Ş

sentez : Yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkeden onun uygulanmasına, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülden varılan sonuca giden düşünme biçimi; bireşim.

sorgulama : Bir konuyu sorular sorup cevaplar vererek araştırma.

şuur : İnsanın kendisi, yaşantıları ve dünya üzerindeki bilgisi; aynı zamanda da düşünme ve kendini tanıma yeteneği; bilinç.

T

tasavvur : 1. Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma. 2. tasarım.

teleoloji : Başlangıçta ya da özgün anlamı itibarıyla her şeyin kendi doğal amacı olduğu anlayışı.

temellendirme : Bir önermeyi, bir kuralı, bir gerekliliği, kendisini doğrulayacak herhangi bir şeye dayama; belli gerekçelerle doğrulama.

teolog : Tanrı bilimiyle uğraşan kimse, ilahiyatçı.

teolojik : Tanrı bilimiyle ilgili.

tez : Tanıtlanması gereken önerme; sav.

totemcilik : Bir toteme inanma üzerine kurulu toplumsal bir birlik, dinî uygulama biçimi; ongunculuk, totemizm.

töz : Varlıklarda değişikliğe uğrayan taraf dışında değişmeden kalan şey; cevher.

tümel : 1. Belli bir sınıfa bağlı bireylerin tümünü içine alan; külli. 2. Bütün kapsamıyla alınmış olan (önerme); külli, tikel karşıtı.

U-Ü-V-Y-Z

zihin : 1. Bilincin, algılama ve düşünme görevini yerine getiren bölümü. 2. Zihinsel yetilerin tümü.

Kaynakça

Kitap Kaynakçası

Akıncı, S. (2019). *Klasik Mantık*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Alatlı, A. (2001). *Safsata Kılavuzu*. İstanbul: Boyut Yayınevi.

Altunoğlu, M., Taştan, F. (Ed.). (2018). *İlkçağ Felsefesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Anday, M. C. (1996). *Rahatı Kaçan Ağaç*. İstanbul: Adam Yayınları.

Aristoteles. (1993). *Poetika*. (İ. Tunalı, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aristoteles. (1993). *Politika*. (M. Tuncay, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aristoteles. (1996). *Metafizik*. (A. Arslan, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınlar.

Aristoteles. (2014). *Nikomakhos'a Etik*. (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Arslan, A. (2016). *İlkçağ Felsefe Tarihi (2. Cilt)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslan, A. (2018). *İlkçağ Felsefe Tarihi (1. Cilt)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslan, A. (2019). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Serbest Akademi.

Atkinson, S. (Ed.). (2011). *Felsefe Kitabı*. (E. Lakşe, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.

Augustinus. (2009). *İtiraflar*. (Ç. Dürüşken, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Aydın, M. (2010). *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı.

Baç, M. (2011). *Epistemoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Berger, J. (1995). *Görme Biçimleri*. (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Berkeley, G. (1996). *Hylas ile Philonous Arasında Üç Konuşma*. (K. S. Sel, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.

Bowell, T., Kemp, G. (2020). *Eleştirel Düşünme Kılavuzu*. (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

Bruce, M., Barbone, S. (2014). *Batı Felsefesindeki 100 Temel Mesele*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Can, N. (Ed.). (2012). *Felsefe*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Cansever, E. (2023). *Yerçekimli Karanfil*. İstanbul: Adam Yayınları.

Cevizci, A. (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cevizci, A. (2007). *Felsefeye Giriş*. Bursa: Sentez Yayınları.

Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.

Cevizci, A. (2012). *Felsefe*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Cevizci, A. (2013). *Bir Bakışta Felsefe*. Ankara: Lider Gençlik.

Cevizci, A. (2014). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

Cevizci, A. (2016). *İlkçağ Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.

Cicero. (2018). *Dostluk Üzerine*. (C. C. Çevik, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Croce, B. (1983). *Estetik*. (İ. Tunalı, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakmak, C., Yıldız, N. ve Uslu, S. (Ed.). (2015). *İlkçağ Felsefesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çilingir, L. (2014). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Elis Yayınları.

Çüçen, A. K. (2001). *Bilgi Felsefesi*. Bursa: Asa Kitabevi.

Çüçen, A. K. (2012). *Felsefeye Giriş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Descartes, R. (1996). *Yöntem Üzerine Söylem, Anlığın Yönetimi İçin Kurallar, İlk Felsefe Üzerine Meditasyonlar*. (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınevi.

Descartes, R. (1996). *Söylem Kurallar Meditasyonlar.* (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınevi.

Descartes, R. (1997). *Felsefenin İlkeleri*. (M. Akın, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Descartes, R. (2007). *Felsefenin İlkeleri*. (M. Akın, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Descartes, R. (2017). *Meditasyonlar Metafizik Üzerine Düşünceler*. (Ç. Dürüşken, Çev.). İstanbul: Alfa Klasik.

El Malki, M., Ağaoğlu, Y. (2020). *International Conference On Palandöken Scientific Research*. Ankara: İKSAD Publishing House.

Empiricus, S. (2017). *Kuşkuculuk*. (M. K. Sütçüoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ergin, M. (2009). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Erhat, A. (1996). Mitoloji Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Fârâbî. (2015). *İdeal Devlet El-Medinet'ül Fâzıla*. (A. Arslan, Çev.). Ankara: Divan Kitap.

Farabi. (2018). *Mutluluğun Kazanılması*. (A. Arslan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji*. (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Gökberk, M. (2019). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gözler, K. (2009). *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım Yayın.

Günay, M. (2004). *Metinlerle Felsefeye Giriş*. Adana: Karahan Kitabevi.

Hegel, G. W. F. (2016). *Din Felsefesi Dersleri*. (D. N. Kadıoğlu, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Herakleitos. (2020). *Fragmanlar*. (C. C. Çevik, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hobbes, T. (2007). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Honer, S.M., Hunt, T.C. (1996). *Felsefeye Çağrı*. (H. Ünder, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Horner, C., Westacott, E. (2001). *Felsefe Aracılığı ile Düşünmek*. (A. Arslan, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Hume, D. (1995). *Din Üstüne*. (M. Tuncay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

İbn-i Haldûn. (2004). *Mukaddime*. (H. Kendir, Çev.). İstanbul: Yeni Şafak.

İbn Rüşd. (1986). *Tutarsızlığın Tutarsızlığı (Tehâfüt et-Tehâfüt)*. (K. Işık, M. Dağ, Çev.). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Basımevi.

Topdemir, H. G. (2009). *İbn Sînâ: Doğunun Sönmeyen Yıldızı (Metafizik)*. İstanbul: Say Yayınları.

İmam Gazâlî. (2020). *İhyâ 1.Cilt*. (M. Çağrıcı, Çev.). İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Jaspers, K. (1997). *Felsefe Nedir?* İstanbul: Say Yayınları.

Kahveci, N. (2021). *Felsefe Nasıl Yapılır?*. İstanbul: Doğu Kitabevi.

Kant, I. (1993). *Arı Usun Eleştirisi*. (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınevi.

Kant, I. (1995). *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*. (İ. Kuçuradi, Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kaya, M. (2014). *İslâm Filozoflarından Felsefe Metinleri (Dalâletten Kurtuluş)*. İstanbul: Klasik Yayınları.

Kuhn, T. S. (2017). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. (N. Kuyaş, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Locke, J. (2013). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*. (V. Hacıkadiroğlu, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Magee, B. (2000). *Felsefenin Öyküsü*. (B. S. Şener, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

Montaigne. (2011). *Denemeler*. (S. Eyüboğlu, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ortaöğretim Felsefe Dersi Öğretim Programı (10 ve 11. Sınıflar) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. (2024). Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.

Öner, N. (2005). *Bilginin Serüveni*. Ankara: Vadi Yayınları.

Plantinga, A. (2022). *Tanrı, Özgürlük ve Kötülük*. (M. Yanık, Çev.). Ankara: Fol Kitap.

Platon. (1995). *Devlet*. (S. Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Platon. (1999). *Devlet*. (S. Eyüboğlu, M. A. Cimcoz, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Platon. (2015). *Sofist*. (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Platon. (2015). *Timaios*. (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Popper, K. R. (1998). *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*. (İ. Aka, İ. Turan, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Reichenbach, H. (1993). *Bilimsel Felsefenin Doğuşu*. (C. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Russell, B. (1990). *Din ile Bilim*. (A. Göktürk, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Sartre, J. P. (1985). *Varoluşçuluk*. (A. Bezirci, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Sayılı, A. (2010). *Bilim Tarihi (Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir)*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Schiller, F. (1999). *Estetik Üzerine*. (M. Özgü, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Sezgin, F. (2014). *Bilim Tarihi Sohbetleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Taşdelen, D., Yazıcı, A. (2018). *Estetik ve Sanat Felsefesi*. (A. İnam, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Thales, Anaksimandros, Anaksimenes. (2019). *Fragmanlar*. (G. Şar, Y. G. Sev, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Timuçin, A. (2004). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.

Timuçin, A. (2005). *Düşünce Tarihi (Cilt 1-3)*. İstanbul: Bulut Yayınları.

Timuçin, A. (2011). *Gençler İçin Felsefe Tarihi*. İstanbul: Bulut Yayınları.

Tolstoy, L. N. (2016). *Sanat Nedir?*. (M. Beyhan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Topçu, N. (2017). *İsyan Ahlakı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topdemir, H. G. (2009). *İbn Sînâ Doğunun Sönmeyen Yıldızı*. İstanbul: Say Yayınları.

Tunalı, İ. (1998). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni. (2024). Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.

Ülken, H. Z. (1968). *Varlık ve Oluş*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Von Aster, E. (1999). *İlk ve Orta Çağ Felsefe Tarihi*. (V. Okur, Çev.). İstanbul: İm Yayın Tasarım.

Worley, P. (2020). *Felsefe Makinesi*. (T. Büyükuğurlu, Çev.). İstanbul: Paraşüt Kitap.

Yıldırım, C. (1991). *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yusuf Has Hacib. (2018). *Kutadgu Bilig*. (A. Çakan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Dergi ve Tez Kaynakçası

Anselmus. (2021). Seçim Özgürlüğü Üzerine. (B. Bingöl, Çev.). *Felsefe Dünyası Dergisi*. 73, 436-462.

Bakış, R. (2017). Nurettin Topçu'nun Felsefe ve Metafizik Tasavvuru. *Beytulhikme: Uluslararası Felsefe Dergisi*, 7(1), 311-333.

Balkis, İ. (2019). *İslam Filozoflarında Mucize ve Nedensellik*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İbrahim Çeçen Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

Başaran, M. T. (2016). *Sonsuzluk Kavramının Mantıksal ve Felsefi Analizi-Kindî Merkezli Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi/Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çorum.

Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.

Ceylan, F. E. (2020). Konfuçyüs ve Çin Felsefesinin Temelleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, 2(1), 142-148.

Daştan, U. (2013). *Bilimin Tarihsel Gelişim Sürecinde Thomas Samuel Kuhn'un Bilim Felsefesinin Yeri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Doğan, N. (2022). Popper ve Kuhn'da Bilimin Yapısı, Gelişimi ve Yöntemi üzerine Bir Tartışma. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 75, 436-459.

Dölek, H. (2010). Ölümsüzlük Problemi Açısından Tehafütler. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 199-207.

Düvenci, S. (2018). Devletin Köken Teorileri Açısından Devleti Doğuran Etmenler: Çeşitli Uygarlıklar ve Topluluklar Üzerinden Bir Değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1, 66-93.

Erdoğan, E. (2008). Platon'da Bilgisizlikten Bilgiye Giden Süreç. *Kaygı*, 11, 211-221.

Koca, B. U. (2021). Jeremy Bentham'ın Faydacı Ahlakının Temelleri ve Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. *İçtimaiyyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 81-103.

Korlaelçi, M. (2022). Felsefenin ve Felsefe Tarihinin Önemi. *Felsefe Dünyası*, 75(1), 7-18.

Özden, H. Ö. (2002). Hellenizm Öncesi Yunan Felsefesinde Güzellik Anlayışları. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 17, 61-92.

Özer, Y. (2024). Sanatta Yüce Kavramı Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 13(2), 492-504.

Peirce, C. S. (2020). Bir Akıl Yürütmeyi Sağlam Yapan Nedir? (B. Genç, Çev.). *Temaşa Felsefe Dergisi*, 13, 216-229.

Salur, B. (2022). Benedetto Croce'nin Sanat Anlayışı Bağlamında Orhan Veli Kanık Okuması. *Felsefe Dünyası*, 2(76), 245-263.

Şener, H. (2017). John Locke'da Ruhun Ölümsüzlüğü ve Ahiret Hayatı. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 271-285.

Şimşek, İ. (2014). Antikçağdan Alman İdealizmine; Estetik Bir Değer Olarak Güzellik. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41, 329-346.

Tekel, A. (2015). Estetik Yargı ve Estetik Yargıyı Etkileyen Faktörler. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 16, 149-157.

Topdemir, G. (1996). Takiyüddin'in Optik Kitabı. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 7(7), 254-286.

Uslu, A. (2019). Türklerde Devlet Yönetimi. *Türk Ekini*, 3, 4-17.

Uygur, N. (2012). Bir Felsefe Sorusu Nedir?. *Felsefe Arkivi*, 5(1), 19-55.

Yiğit, N., Alev, N., Akşan, P. ve Ursavaş, Ö. F. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Bilimsel Bilgiye Ait Görüşleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(2), 596-613.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Görsel, Genel Ağ ve E-İçerik Kaynakçası

Görsel, Genel Ağ ve E-İçerik Kaynakçasına ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

Cevap Anahtarı

Cevap Anahtarına ulaşmak için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
HAZAR DENİZİ
MARMARA DENİZİ
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
İRAN
IRAK
SURİYE
LİBYA
MISIR
İSRAİL
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
Gazze Şeridi
LÜBNAN
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
Bükreş
Sofya
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Bolu
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
Karabük
Çankırı
Sinop
Samsun
Amasya
Çorum
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Erivan
Tiflis
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Bayburt
Gümüşhane
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Mardin
Diyarbakır
Elâzığ
Malatya
Adıyaman
Şanlıurfa
Gaziantep
Kilis
Kahramanmaraş
Osmaniye
Adana
Hatay
Mersin
Kayseri
Nevşehir
Aksaray
Niğde
Konya
Karaman
Antalya
Isparta
Burdur
Denizli
Aydın
Muğla
Uşak
Afyonkarahisar
Kütahya
Eskişehir
Ankara
Kırıkkale
Yozgat
Kırşehir
Sivas
Bilecik
Bursa
Balıkesir
Çanakkale
Gökçeada
Bozcaada
Manisa
İzmir
Atina
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Erenköy
Lefkoşa
Beyrut
Şam
Bağdat
Tel Aviv
Süveyş K.
Nil N.
Dicle N.
Fırat N.
Aras N.
Kura N.
Çoruh N.
Yeşilırmak N.
Kızılırmak N.
Sakarya N.
Gediz N.
Küçük Menderes N.
Büyük Menderes N.
Bakırçay N.
Meriç N.
Tuna N.
Göksu N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Asi N.
25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
RUSYA FEDERASYONU
KAZAKİSTAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
HİNDİSTAN
SAHA (YAKUTİ) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Akdeniz
Karadeniz
Kara Denizi
Barents Denizi
Norveç Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
Hazar Denizi